

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

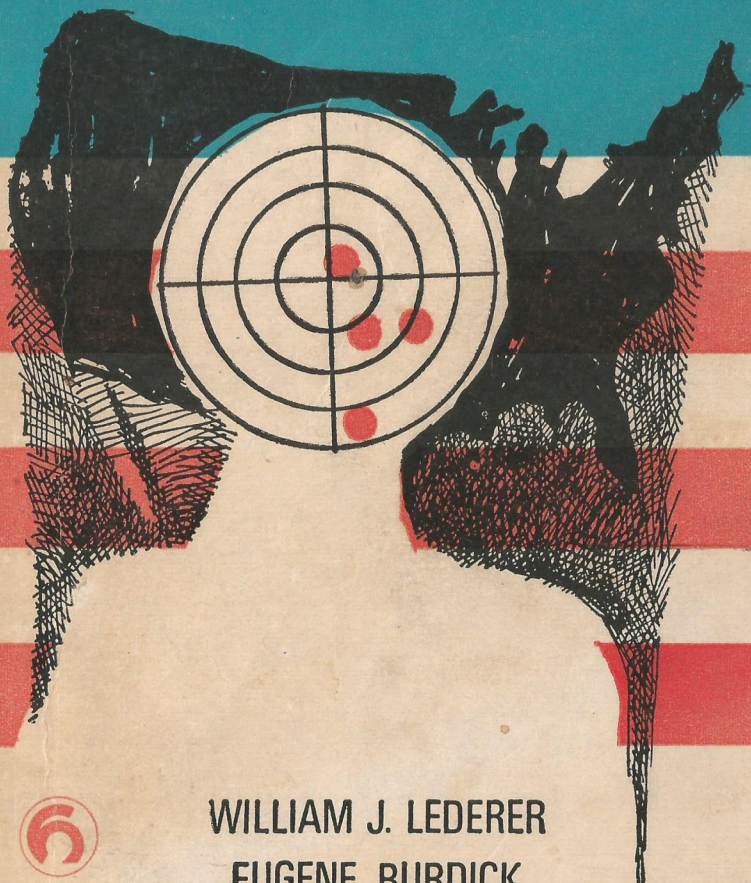
<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ÇİRKİN AMERİKALI

WILLIAM J. LEDERER
EUGENE BURDICK

ÇİRKİN AMERİKALI

ÇİRKİN AMERİKALI

William J. Lederer - Eugene Burdick

William J. Lederer

Eugene Burdick

ÇİRKİN AMERİKALI

Türkçesi

S. Türker

KAPAK DÜZENİ : DOĞAN TÜRKER

HABORA KİTABEVİ

NURUOSMANİYE CADDESİ ATASARAY KAT 1 NO. 106

CAĞALOĞLU - İSTANBUL

BİRKAÇ SÖZ

Bu kitap hakikatlere dayanmakla beraber bir roman olarak yazılmıştır. Yazdıklarımızın hepsi hakikî olaylardır. Bunlar yalnız hikâyenin geçtiği Asya'da değil iki milyondan fazla Amerikalının vazife gördüğü elli dokuz memlekette, dünyanın her tarafında olmaktadır.

Kitabın sonuna vesikalara dayanan bir bölüm ekledik. Bu vesikanın, yazdıklarımızın şuursuz bir hiddet mahsulü olmadığına, hakikatleri roman halinde takdime çalıştığımıza okuyucularımızı ikna edeceğine eminiz.

Maksadımız kimseyi incitmek olmadığından, roman-da geçen isimleri, olayları ve yerleri biz uydurduk. Gayemiz okuyanları bir an için olsun düşündürmeğe ve kim bilir belki de harekete geçirineğe yarar ümidindeyiz.

**Bill Lederer
Eugene Burdick**

**Pearl City, Oahu
Hawaii Adaları
1958**

I

BİR NUMARALI ŞANSLI : LUCKY LOU

Sarkhan'ın Haidho şehrinde Amerikan elçiliği binasında elçi Ekselans Louis Sears soğuk hava tertibatlı serin odasında masasının üzerine eğilmiş öfkesinden kıpkırmızı, bir gazeteye bakıyordu. Şehrin en fazla sürümlü «Sarkhan Doğu Yıldızı» gazetesinin baş sayfasındaki bir karikatür bu öfkeye sebep olmuştu. Gözlerini karikatürden bir türlü ayıramıyordu.

Kendi kendine, «Başvekil ve etrafındaki kukla yardımcıları ne derlerse desinler Doğu Yıldızı basbayağı kızıl, karikatürdeki resim tıpatıp bana benziyor,» diye söylendi.

İrkilerek masasından ayrıldı. Pencereye gitti. Elçiliğin bahçesi yemyeşil bir çimenlik halinde, elçilik arazisini Haidho şehrinin ana caddesinden ayıran demir parmaklıklara kadar akıp gidiyordu. Çimenliğin her iki tarafı sıcak memleketlere mahsus rengârenk çiçekler, banyan ağaçlarından sarkan güzel sarmaşıklar ve dimdik

havaya yükselen bambu ağaçlarıyla süslenmişti.

Her sabah olduğu gibi cıvar köylerden sırtlarında odun demetleri veya içinde taze soğan ve turp gibi sebzeler bulunan, yeşil yapraklara sıra sıra dizilmiş taze fasulya taşıyan kadınlar akın akın geçiyorlardı. Arada bir başındaki sepette sabah güneşinin altında pırıl pırıl parlayan ufak balıklar bulunan kadınları da görmek kabildi. Ardı arası kesilmeyen bu kalabalığın arasında erkekler de bisikletleri üzerinde kendilerine yol açarak gidiyorlardı. Elçi biran öfkesini unutarak, «şu maskara maymunlara bak,» diye düşündü, «bütün işleri kadınlar görüyor ve erkekler keyfinde.»

Yegâne gördüğü motorlu araçlar sadece Amerikan hükûmetinin Sarkhan'a askerî yardım faslından verdiği kamyonlardı. Bunlar da yola çıkmadan evvel klâksonlarını, bir daha susmamak üzere açmış gibi durmadan çalarak kendilerine yol açmağa çalışıyorlardı. Kamyonlar, kuzeye taşınan ve içinde elbombaları bulunan ufak sandıklar, kangal kangal dikenli teller, benzin, motor yağı varilleri ve sökülmiş bir halde ambalajlı 50 milimetre çaplı makineli tüfeklerle dolu idi.

Elçi, «bunların hepsi Amerikan malı,» diye düşündü. Aklına karikatür geldi ve tekrar masasına döndü. Hergün kullana kullana öğrendiği bir kaç kelime Sarkhancadan başka bilmiyordu amma resimin mânâsı apaçıktı. Yüzünden ter fışkıran şişman bir Amerikalı arkasında, boynuna bir ip geçirdiği narin yapılı bir Sarkhanlıyı üzerinde «Koka - Kola» yazılı bir tabelâya doğru çekiyordu. Şişman adamın altında İngilizce şanslı mânâsına gelen LUCKY kelimesi yazılı idi.

Elçilikte doğru dürüst Sarkhanca bilen bir memur bulunmamasına hayıflandı. Amerikan Haberler Bürosunda çalışan Sarkhanlı tercümanlara hiç güveni yoktu. Bu

maymunların işlerine geldikçe yalan uydurduklarından daima şüpheleniyordu. Önündeki karikatür tevil götürmeyecek kadar açıktı. Hele şişman adamın altına LUCKY yazısı takıldıktan sonra.

Louis'in Birleşik Amerikadaki politika hayatı sırasında lâkabı Şanslı mânâsına gelen LUCKY idi. Tam onsekiz yıl herkes tarafından sevilen ve sayılan bir senatör olarak çalışmıştı. Seçimlerini hep şans eseri olarak kazandığını söylerlerdi. İlk seçime katıldığı zaman Demokratlara dahildi. O zamanki devir demokratların devri idi. Senatör seçilebilmek için sadece demokrat olmak kâfi idi. İkinci seçim devresinde ise kuvvetli rakibi Cumhuriyetçi adayı seçim gününden evvel ölüp gidivermişti. Sears bile bunda şansın kendine yardım ettiğini kabul etmişti. Üçüncü defa adaylığını koyduğu zaman rakibinin eşinin adı büyük bir skandala karışmış ve meydan yine Sears'a boş kalmıştı. Amma, dördüncü seçimi kaybettiği zaman kimse kalkıp, ne şanssızlık diye onu teselli bile etmemişti.

Doğrusunu ararsanız, son seçimi kaybedince Sears hiç de üzülmemişti. Politika hayatında geçirdiği uzun senelerin verdiği tecrübe ile partisinin kendisine bir hayli şey borçlu olduğunu biliyordu. Seçimlerde sarfettiği paraların hesabını gösteren kayıtları çantasına koyduğu gibi Parti Genel Kurulunun karşısına dikildi.

Parti idarecileri zaten onu bekliyorlardı.

«Ne gibi bir vazife istiyorsun,» diye sordular.

«Uzun süreli bir federal hâkimlik», diye hemen cevabı bastırdı.

«Pekâlâ, ama daha iki sene böyle bir münhal çıkaçağını tahmin etmiyoruz. Onun yerine bir elçilik kabul etmez misin?»

«Ben mi? Elçilik mi?» diye soran Sears kendini hemen smokin ceket ve çizgili pantolonla İngiliz sarayın-

da veyahut Paris'teki muazzam elçilik binasının içinde görür gibi oldu. İçinden geçenleri yüzüne vurmıyacak kadar politikacı idi. «Bana bakın, çocuklar,» dedi, «biliyorsunuz elçiler kazançlarından fazlasını harcamak zorundadırlar. Eğer benim açığımı kapayacak bir hayırsever bulduysanız mesele yok. Durumu biliyorsunuz. Onsekiz senelik politika hayatımda varımı yoğumu parti uğruna harcadım.»

Bu sözler idarecilerin daima işitmeğe alışık oldukları şeyler olduğundan üzerinde durmadan sadece başlarıyla tasdik işareti yaptılar. «Sarkhan elçiliği münhal. Geliri senede 17500 dolar, ayrıca kapalı ödenekten 15000 doları var. İçkilerini gümrüksüz alacaksın. Sonra, büyük bir elçilik evi var, kiran da yok. Herhalde bir kaç dolar artırabilirsin.»

«Yahu, bu Sarkhan dediğiniz yer neresi, Allah aşkına?»

«Burma ile Thailand yakınında ufak bir memleket.»

«Bana bakın, benim öyle ırk veya mezhep farkı filan gütmediğimi bilirsiniz. Fakat siyahlarla pek bağdaşamıyorum.»

«Canım, Sarkhanlılar siyah değil, açık kahve renkli insanlar. Fakat ne yapalım, eğer istemiyorsan bir yerde bir müşavirlik filân buluruz elbet.» Sears acele ile «kabel canım, kabul» diye atıldı.

Önce Sears yeni memuriyetinden hakikaten memnundu. İçkisini sahiden bedava denecek kadar ucuza temin edebiliyordu. Oturduğu elçilik evi de şimdiye kadar oturduğu evlere nazaran daha mükemmel ve daha dayalı döşeli idi. Eşi Bayan Sears de eve bayılmıştı. Ama, bu uzun sürmedi. Çok geçmeden karikatürler başlamış ve elçinin rahatını kaçırmıştı. Amerika'da iken kocaman göbeği ve kıpkırmızı yüzü ona hiç rahatsızlık vermez, hattâ kendisi bile bunları şaka mevzuu yapardı. Rotary top-

lantılarında söze başlamadan evvel «Şu şişmanlığıma rağmen Washington'da sizlerle boy ölçüşebiliyorum» nüktelerini savurur ve her zaman arkadaşlarını güldürürdü. Yerlilerin kocaman vücuduyla alay etmeleri başka bir şeydi. Bu hal daima kibrine dokunuyordu.

Karikatüre öfkeli öfkeli bakarken kapı açıldı ve Basın Ateşesi Bayan Margaret Johnson telâşla içeri girdi. Daha günaydın bile demeden bir nefeste sıraladı : «Bay elçi, şu süt tozu işi yapan John Colvin var ya, ahali onu öldüresiye döverek hurdahaş vücudunu elçilik bahçesine atıp kaçmış. Doktor yaşar, dedi ve durum hakkında gazetelere hemen bir demeç verilmesinin doğru olacağını söyledi.»

Elçi «Allah kahretsin böyle münasebetsizlikler de hep sabahın köründe olur. Pekiyi, sebep ne imiş?» diye sordu. «Bilmiyorum efendim. Yalnız üstüne bir kâğıt ilıştirmişler. Güya yerli bir kızı kirletmişmiş.» Elçi koltuğuna oturarak kahkahayla gülmeğe başladı.

«Olur şey değil. Colvin herifini hep ağırbaşlı bir adam zannederdik. Maggie biliyormusun, her zaman böyle pısırik görünen insanlar, kadın işini sonunda zorbalığa dökerler.»

Margaret elçinin bu sözlerini hiç beğenmemişti. Renk vermeden «Bay elçi, olay çok kötü sonuç verebilir. Partilerden biri bunu haber alırsa bizi hallaç pamuğu gibi atarlar,» dedi. Elçi, «Amma da yaptın. Alelâde bir kadın olayı şimdiye kadar ne zaman politika oyununa yol açtı. Sen onu bırak ta şu Protokol Müdürü Prens Ngong mudur nedir, şu adamı bana hemen bul. Gazetedeki karikatür işini hallettikten sonra hastaneye gider Colvin'e bir bakarım.»

Bayan Johnson sükûnetle başını eğerek odadan ayrıldı.

Öte yandan, John Colvin hastanenin bol güneşli ve

sessiz odasında bir takım karışık rüyalarından sonra yavaş yavaş kendine gelmeğe başlamıştı. Köşedeki lâvabo fırıl fırıl dönmüyordu artık ve gözünün ucuyla içinde yattığı karyolayı seçmeğe başlamıştı. Başına gelenler bir sinema şeridi gibi gözünün önünden geçmeğe başladı. On sene evvel hayatını kurtaran Sarkhanlı Deong'un elinde tabanca, kendisini döven insanlarla birlik olmasını bir türlü anlıyamıyordu. Deong'u ilk defa Sarkhan'a paraşütle 1943 de indiği zaman tanımıştı. Bu sayede de hayatı kurtulmuştu.

Colvin diğer iki Amerikalı ile birlikte Sarkhan'a indirilmişti. Üçü de son derece titiz bir elemenden sonra seçilmişlerdi. Hepsi Sarkhancayı ana dilleri gibi konuşuyorlardı. Vücut yapıları da onlara benziyordu, ufak tefekti. Yüzlerini Sarkhanlılarınki gibi açık kahve rengine boyamışlardı. Amerika'nın Denizaşırı Gizli Teşkilâtına mensuptular. Her türlü şartlar altında kendilerini koruyabilecek güçte idiler. İki hafta sonra hayatta yalnız Colvin kalmıştı. Dört defa Japon devriyelerinden güçlükle kurtulmuştu. İşte bu sırada Deong'la kurduğu arkadaşlık sayesinde bugün hâlâ hayatta idi.

Dördüncü defadır peşine düşen ve sığındığı ormanda önünü kesmeğe uğraşan bir Japon devriyesinden kaçarken ormanlık içinde birden ufak bir açıklığa gelmişti. Bu açıklığın ortasında, bir mandanın sırtında, bir köylü hayvanını suluyordu. Colvin ve köylü bir an birbirlerine baktılar. Colvin anî bir kararla bu köylüye güvenebileceğine karar verdi.

Sarkhanca ve çabuk çabuk konuşarak «Ben buraya. Japonlarla savaşa gönderilmiş bir Amerikan ajanıyım. Japon devriyesi peşimde, saklanacak bir yer bulamadım, bana yardım eder misin?» diye sordu.

Deong mandanın sırtında Colvin'e bir iki saniye baktıktan sonra birşey demeden yere atladı.

Gözleri heyecanla parlıyarak «Sana yardım edeceğim» dedi.

Colvin'i kolundan tutarak biraz daha ilerdeki bir su çukuruna doğru koşturdu. Çukurda bir metre kadar derin bir su vardı. Bir eliyle su kenarındaki sazlardan bir iki tane kopartırken diğer eliyle de Colvin'i itip, «Suya yat! Bu sazları ağzında tutarak nefes alabilirsin. Ben sazları hafifçe çekinceye kadar sakın suyun yüzüne çıkma» diye tenbih etti. Ne olur ne olmaz diye çukura sırt üstü yatan Colvin'in karnına bir de büyük taş oturttu.

Colvin çukura yattıktan sonra üstünde elli altmış santim kadar su kalıyordu. Colvin biran paniğe kapıldı. Sazlar vasıtasıyla rahat nefes aldığını görünce korkusu geçti.

Beş altı dakika sonra Japon devriyesinden üç er açıklığa geldi. Konuşmalarını sadece mırıltı halinde işitiyordu. Bir müddet sonra sesleri kesilince gittiklerini anladı. Colvin su altında ancak on dakika kalmıştı ki ağzında tuttuğu sazların hafifçe çekildiğini hissetti ve hemen suyun içinde doğruldu. Üstünden çamurlu sular akararak ayağa kalktı. Deong ona sırtarak bakıyordu.

Tam sekiz ay Sarkhan'da girip çıkmadıkları yer kalmadı. Bu müddet içinde mühimmat yüklü oniki Japon trenini havaya uçurdular, askerî önemi olan altı köprü-yü tahrip ettiler ve Japonların nehir devriyesi olarak kullandıkları sekiz motora saatli bomba yerleştirdiler.

Bu süre içinde ölümle her an karşı karşıya kalmanın verdiği kader birliği altında Colvin Deong'u ve Sarkhan halkını da yakından tanımak fırsatını buldu. Bir keresinde ikisinin peşine yine Japon devriyeleri düşmüştü. Hayatlarını yüzyıllarca Sarkhanlıların ölümlerini gömdükleri bir mezarlığa sığınarak kurtardılar. Akşam karanlığı basıncaya kadar mezar taşlarının arkasında

adetâ köşe kapmaca oynadılar. Sekiz saat süren bu durumdan sonra devriye onları aramaktan vaz geçmiş ve iki arkadaş böylece kurtulmuşlardı.

Bir defasında güzel Oranj nehrinin bir yamacındaki ufak bir tapınağa sığınmak zorunda kalmışlardı. Bu sefer peşlerindeki öyle alelade devriyeler değildi. Japonlar Colvin'i ortadan kaldırmağa kesin olarak karar vermiş olacaktı ki kendi ajanlarından mürekkep bir grubu Endonezyadan uçakla göndermişlerdi. Colvin 'bu tapınağa sığınmayı doğru bulmamıştı. Tapınağın arkası nehre dayanmıştı. Gerektiği zaman bu yoldan kurtulmak ümidi yoktu. Deong Colvin'in itirazını önleyerek tapınağın en emin bir yer olduğunda ısrar etmişti.

Tapınağın önünde, yere diz çökmüş, üstlerinde turuncu cübbeleri bulunan iki rahipten başka kimse yoktu. Yalnız, tapınakta bir sürü mukaddes maymun öteye beriye koşuyordu. Deong ve Colvin koşa koşa oraya vardıkları ve tapınağın üst kısmında maymunlara tünek olan kırıslara tırmandıkları zaman iki rahip başlarını kaldırıp onlara bakmamışlardı bile. Biraz sonra bir teğmenin emrinde Japonlar tapınağa geldikleri zamanda başlarını kaldırmamışlar ve ilâhilerini okumağa devam etmişlerdi. Teğmenin sert suallerine ve hiddetten deliye dönerek tabancasını çekip rahiplerden birisinin beynini dağıtmasına rağmen ilâhî durmamıştı. Bu durum karşısında ne yapacaklarını şaşırان Japonlar çevreyi şöyle bir aramışlar ve sonra çekilmişlerdi.

Japonlar gittikten sonra daha bir müddet kırıştan inmiyen Deong yanında duran Colvin'e, gördükleri dehşeti ve rahiplerin sükûnetini yavaş sesle anlatmaya çalışıyordu. Sarkhan'da ölüm bir felâket değil sonraki hayata kavuşmak saadeti idi. Bunu anlatırken bir taraftan da kendisinin neden daha ölmeğe hazır olmadığını izah ediyordu. Deong bir köy çocuğu idi. Fakir bir aile-

dendi. Büyük bir şehire gidip yaşamayı daha büyük ve heyecanlı şeyleri görmeği arzuluyordu.

Sekiz ay içinde Colvin gönlünü bu garip memleketin halkına kaptırmıştı. Sarkhanlılar ufak tefek ve ince ruhlu insanlardı. Derileri tatlı bir kahve rengindeydi. En aşağı tabaka halkında bile Colvin'i büyüleyen bir asillik ve cömertlik vardı. Son derece eli açık insanlardı. Colvin'in istediği yiyecek, haber ve yardımı ondan hiç bir zaman esirgememişlerdi. Ona yardım etmek için büyük tehlikelere atıldıkları oluyordu. Bütün bunlara karşılık Colvin'den bekledikleri tek fedakârlık onlarla oturup felsefeleri üzerinde konuşmasıydı. Sarkhanlılara göre felsefe, hayat ve ölüm, zulüm ve cömertlik, kuvvetli şarapların insana verdiği zevk ve nihayet öldükten sonraki hayatın konularından başka birşey değildi.

Sarkhan'ın Japon istilâsından kurtuluşundan biraz önce Colvin Deong'a ipeka ilâcının ne olduğunu öğretmişti. Radyo yoluyla aldığı bir emire göre ıssız bir körfezde bir Amerikan denizaltısıyla buluşması istenilmişti. Denizaltı tam zamanında randevuya geldi. Kaptan beş gün sonra Amerikan deniz piyadelerinin Sarkhan'a bir çıkarma yapacaklarını onlara bildirdi. On kiloluk bir teneke içinde ipeka ilâcını onlara verdi ve çıkarma sabahı Japon karargâhında erlerin yemeğine ilâcın katılmasının teminini istedi.

Colvin Deong'a ilâcın ne olduğunu anlattı. İpeka kusturucu bir ilâçtı. Bu ilâcı alan bir insan ilâç midesinden tamamiyle temizleninciye kadar durmadan kusardı. Doz fazla olursa ölüme bile sebep olabilirdi.

Japon karargâhındaki Sarkhanlı aşçılar vasıtasıyla emellerine muvaffak oldular. Ertesi günü ikisi de karargâhın civarında bir çalılığın arkasına gizlenmişler neticeyi bekliyorlardı. Sabah saat 8'de Amerikalılar çıkart-

mayı yaptılar. Japon karargâhından fırlayan subaylar ve erler birer fener gibi sallanıyordlardı.

İlk anlarda durum hakikaten çok gülünçtü. Yol baştan başa iki adımda bir kusmak için sağa sola çırpınan askerlerle dolmuştu. İpekanın tesiri beklediklerinden fazla olmuştu. Kusmaktan halsiz düşen askerler birer birer yere yığılıyordlardı. Bir saat sonra çıkarma yapanların öncüleri karargâha vardıkları zaman yol üzerinde ve yol kenarlarında durmadan öğüren askerlerden başka kimseyi bulamadılar.

Bu Deong'la birlikte yaptıkları son işti. Colvin'i üç hafta sonra uçakla Amerika'ya aldılar. Bir sene sonra Denizaşırı Gizli Teşkilâtından ayrıldı ve Wisconsin'deki aile işine döndü. Taze süt topluyor ve makinelerle bunu süt tozu yapıp satıyordu. İşi iyi idi ve Colvin'in becerikli idaresiyle iş büyüyordu.

1952 sıralarında gazetelerden Sarkhan'da iç karışıklıkların çıktığını ve memleketin komünizme doğru kaymakta olduğunu öğrendi. Colvin buna bir türlü inanmıyordu. Amerikan Kongre Başkanlığına uzun mektuplar yazarak Sarkhanlıların ilk bakışta kolay anlaşılamayacak kadar karışık olan hayat felsefelerini ve bunlara karşı yapılacak muameleleri anlatmağa çalıştı. Aldığı nazik cevaplarda mektuplarının Amerikan Dış İşleri Bakanlığına havale edildiği bildirilmekte idi. Birleşik Amerika'nın Sarkhan politikasında hiç bir değişiklik yapılmadığını üzülererek gördü. Sarkhan'ın kuzeyindeki komünist memleketlerle sınır patırdıları çıkmağa başlayınca kendini artık tutamadı. Sarkhan konusunun kötü bir şekilde idare edilmekte olduğunu biliyordu. Onlara karşı kendisinde bir sorumluluk duydu ve kurnazca bir plân tatbikine koyuldu.

Sarkhan tepelerinin yamaçlarında kökleri toprağa dalbudak salmış ve yaprakları etli bir nevi ot yetişmek-

te idi. Bu arazi bir türlü temizlenip ekine elverişli bir hale konulamıyordu. Colvin bu ottan nümuneler getirtti. Teksas'ta yeni türemeğe başlayan kısa bacaklı, çevik hareketli, çabuk ve bol döl veren bir nevi inekler ortaya çıkmıştı. İneklerin bu otlardan hoşlandığını görünce kararını verdi. İş, Sarkhanlıları süt ve süten yapılmış besilere alıştırmaya kalıyordu. Teksas'taki ineklerin Sarkhan yamaçlarında üretilmesi işten bile değildi. Zaten süt mamulleri için Asyada büyük bir pazar hazırды. Hintliler bir nevi kaynatılmış tereyağı kullanıyorlardı. Hayvanların derileri Sarkhanlı sanatçıların elinde işlenebilirdi. Hayvan işkembe ve barsakları Hristiyan olmayan halk tarafından yerli tebabette tercih ediliyordu.

Evvelâ Sarkhanlıları süte alıştırmak lâzımdı. Colvin bunu kendi üzerine aldı. Süt tozundan yapılmış süt satmak üzere Sarkhan'a gitti. Teksas'tan inekler Sarkhan'a gelinciye kadar süte bir kere halkı alıştırdı mı arkası çorap söküğü gibi gelecekti. Niyeti işi kurup çalışır bir hale soktuktan sonra yerli iş adamlarına devretmekti.

Tabii giriştiği işte, riziko yok değildi. Sarkhan'a varınca ilk işi eski arkadaşı Deong'u aramak oldu. Fakat, Deong ortadan kaybolmuştu. Çaresiz işe yalnız başına başladı. Haidho şehrinin dışında ilk süt dağıtma merkezini kurdu. Aradan daha iki hafta geçmemişti ki elçilik bunun başarılı olamayacağını ve bu sevdadan vazgeçmesini söylemeye başladı. O kadar ki bizzat Elçi Louis Sears Colvin'i karşısına alıp bu işten vazgeçmesini bir iki defa ısrarla söyledi. Sonunda ne yaparsan yap, diye elini ayağını çekti.

Bir gün, Deong ortaya çıktı. Elindeki tabancayı Colvin'in sırtına dayayıverdi. Hastanede yatarken bile tabanca namlusunun tazyikini hâlâ sırtında hissediyordu. Etrafındaki sakin ve normal şartlar arasında Deong'un

o haline hâlâ inanamıyordu. Civardaki ormandan esen sabah rüzgârı, içinde süt karıştırma makinesinin bulunduğu depoyu tatlı bir serinliğe boğuyordu. Kapının dışında ellerinde kapları süt almak için gelmiş, uzun bir kuyruk yapan kadınların alçak sesle konuşmaları içeri sızıyordu. Colvin 50 kiloluk süt tozu sulandırma makinesinin yanında idi. Hergün görmeğe alışmış olduğu bu manzaradan taban tabana zıt bir halde eski askadaşı Deong tabancasını sırtına dayamış ve önünde ipeka kutusuyla duruyordu. «Haydi bakalım, John, makineni çalıştır ve şu ipekayı süte karıştır,» diye emir verdi.

Colvin, «Deong sen deli mi oldun? Çek şu tabancayı sırtımdan» dedi.

Sakin bir sesle cevap veren Deong «Her ölüm mahkûmu cellâdını deli zanneder. Fakat yanılıyorsun. Herkesin öldürülmesi gereken bir anı vardır, belki bu senin ölüm saatin,» dedi.

«Öldürülmesi gereken an ne demek? Ben burada politika filân yapmıyorum ki. Memleketinde bir süt dağıtma merkezi kurmağa çalışıyorum. Sarkhanlıların buna ihtiyaçları var.»

«John, süt tozu, inek bunlar hep politikaya girer ve tarihle ilgili şeylerdir. Sen lâfı uzatma da dediğimi yap, kaybedecek vaktimiz yok.» Colvin şiddetle itiraz etti. «Hayır imkânı yok süte ipeka karıştıramam. İpekanın neler yaptığını bilmiyor musun?»

«Bilmez olur muyum? Onu bana sen öğrettin.»

Colvin yalvarmaya başladı. «Deong ipeka bu insanları öldürebilir. Onlar senin yurttaşların.»

Deong yine haşın bir sesle «Yumurta kırılmadan omlet yapılamaz» dedi, «John gevezelikle vakit geçirme, şu makineyi işlet. Eğer nasıl işlediğini bilseydim bu işi ben yapardım. Haydi, vaktimiz yok, iki üç dakikaya kadar kapı açılacak ve halk içeri gelmeğe başlayacak. O za-

mana kadar dediğimi yapmazsan seni öldürür, gelenlere seni ipekayı süte karıştırmak isterken yakaladığımı ve onun için öldürdüğümü söylerim.»

«Amma, niçin? Neden?»

«Bana bak John, sütün tarihten bir parça olduğunu söylemiştim. Eğer sen bu delice süt ve inek yetiştirme işini yürütürsen Sarkhan'ın ekonomik dengesi bozulacak, anladın mı?»

«Bu işte ne fenalık var canım. Ben bu işi yürütmek istiyorum.»

«İşte hiç bir fenalık yok. Konuyu aramızda uzun uzadıya tartıştık. Fenalık bu işi senin yapmanda. Eğer başarı sağlarsan Sarkhanlılar Amerikalıları kurtarıcıları olarak görmeğe başlayacaklar.»

Colvin anlamıştı. «Deong, sen komünistsin, diye bağırdı. Deong gülerek şunları söyledi. «Ne yapabilir dim, sanki. Sen beni mandanın sırtından aldın ve dışımdaki dünyaya saldın. Bu arada öğrendim ki kafası işleyen ve kuvvetli olan daima üste çıkıyor. John, şunu bilmen lâzım ki sizin tarafınız artık parsayı kaybetti. Vaktiyle kuvvetli idiniz. Artık şimdi değil. Amerika eline geçen fırsatları kullanmasını bilemedi ve kaybetti. Kazanma sırası şimdi komünistlerde».

Colvin eski arkadaşına yalvarmaktan başka bir çare kalmadığını anladı. «Deong, beni dinle. Sen eskiden bana inanırdın. Sana kesin olarak söylüyorum, biz çok kuvvetliyiz. Bizim kazanacağımıza inan».

Deong'un cevabı bir kaya sertliği ile John'un yüzüne çarptı. «Hayır, sizde artık ne kuvvet, ne arzu hiç birşey kalmadı. Harbin başındanberi durmadan kaybettiniz. Sebebini sana söylüyeyim mi? Çok basit. Siz fikir kuvvetinin ne olduğunu takdir edemiyorsunuz. Buraya gönderdiğiniz memurlarınız bizi inek satın alır gibi parayla satınalmağa yeltendi. Siz elinizdeki parayı ne yap-

cağını bilmiyen şımarık zenginlerden başka bir şey de-
ğilsiniz.»

Deong'u kandıramıyacağını gören Colvin kendi canı-
nı kurtarmanın yolunu aramağa başladı, ve acı acı «ipe-
kayı ver öyle ise» dedi.

«Eğil yerden al ve makineye koy»,

Colvin sırtına dayalı duran namlunun biran için çe-
kildiğini hisseder etmez birden kıvrıldı ve Deong'un en-
se köküne kılıçlamasına elile bir darbe indirdi. İyi nişan
almış olabilseydi Deong'un kolu birden tutmaz ola-
cak ve tabanca elinden düşecekti. Darbe son derece kuv-
vetli olmakla beraber tam can alacak noktaya inmemiş-
ti. Tabanca hâlâ elindeydi. Fakat yediği darbenin verdi-
ği müthiş acı, Deong'un yüzünden belli idi. Düşüp ba-
yılmamak için gayret sarfettiği görülüyordu. Tabanca
şimdi Colvin'in göğsüne doğru çevrilmişti. Daha tabanca
patlamadan Colvin kendini yere attı. Kurşun sağ koluna
isabet etmişti. Belki de kol kemiği kırılmıştı. Bir taraf-
tan bunları hissederken diğer taraftan da Deong'un elin-
deki tabancanın yere düştüğünü gördü. Çektiği ızdıraba
dayanamamış ve elindeki tabanca bir parmağında asılı
kaldıktan sonra düşmüştü.

Colvin'in yere düşmesiyle ayağa fırlaması bir oldu.
Kendini Deong'un üzerine attı, sağ kolu sarkık bir halde
sol omuzuyla ona çarptı. Bu çarpışma Deong'un ilk yedi-
ği darbenin tesirini dağıttı ve Colvin'le boğuşmağa baş-
ladı. Colvin Deong'un tabancaya yetişmemesine gayret
ediyordu. Altında çabalayan Deong'un beline sardığı bac-
akları ile sıkmağa başladı.

Depoda ikisinin soluklarından başka bir şey işitil-
miyordu. Colvin Deong'un nefesinin kesilmeğe başladığını
hissetti. Deong ise Colvin'in sağ kolunun yaralanmış
olduğunu görmüştü. Son bir gayretle bu kola iki yumruk
salladı. Kolunun acısı beynine vuran Colvin istemiyerek

makası gevşetmişti. Deong bir iki defa derin nefes aldı. Yaralı koluna bir daha yetişmesin diye vücudunu bük-tü. Gözünü kaplıyan sis yavaş yavaş dağılmağa başlamış-tı.

Colvin bu arada depo kapısının açılmış olduğunu ve süt almak için kuyruğa girmiş olan halkın hayretle bak-makta olduğunu gördü. En önde ihtiyarlıktan yüzü bu-ruşmuş zayıf bir kadın da malakta onlara bakıyordu. Halinden öteki kadınların elebaşısı olduğu anlaşıyordu. Deong «Süte kokol karıştırırken yakaladım ve vurdum. Şunu üstümden alın, polise teslim edelim» diye bağırdı.

Colvin biran Deong'un ne demek istediğini kavriya-mamıştı. Birden hatırına geldi ve hiddetinden deliye dön-dü. Kokol yerlilerin koko çekirdeğinden çıkardıkları bir nevi uyuşturucu ve kullananlara büyük şehvet hırsı veri-ci bir ilâçtı. Haidho şehrinde iffet sahibi bir çok kızın bu ilâç yüzünden iffetlerini kaybettikleri söylenip dururdu. Öte yandan bazılarının bu ilâç yoluyla genç kızları fuhşa teşvik ettikleri de söylenirdi. Sarkhan'lılar bu ilâcın kuv-vetine inanırlar ve ondan çok korkarlardı.

Colvin «Yalan söylüyor» diye bağırdı. Bir taraftan başı dönüyor diğer taraftan da kendini büyük komedi içinde görür gibi oluyordu. «Bu adam sütün içine ipeka koymağa beni zorluyordu» diye bir daha bağırdı.

İkisi de saniyelerce birbirlerine kilitlenmiş bir hal-de en öndeki ihtiyar kadına bakıp durdular. Deong ifti-rasını yeniden bağırarak tekrarlardı. Colvin onu yalanla-mağa çalıştıysa da kadınların gürültüsü arasında sesini işittiremediğini üzülerək gördü. Kokol kelimesinin kadın-lar üzerindeki yaptığı şok açıkça görülüyordu.

Colvin beş dakika daha kendini kaybetmedi. Bu beş dakika kötü ve şiddetli bir kabus gibi idi. Colvin'in o za-mana kadar dost olarak tanıdığı o ufak tefek ve narin kadınlar kana susamış kartallar gibi üzerine atılmışlar-

dı. Minicik eller bacaklarını tırmalıyor ve vücudunun her tarafına çekilmez bir acı yayılıyordu. Ufacık parmaklar gömleğinin üstünden bile vücudunu tırmıklar içinde bırakıyordu. Hiddetle inip kalkan eller yüzüne tokatlar indirmeğe başladı.

«Ben sizin dostunuzum» diye seslendi. Sesini kendisinden başka işiten yoktu. Sözlerinin hiç bir kıymeti olmadığını ve elinden hiç bir şey gelemeyeceğini anlıyordu.

Kadınların indirdikleri darbeler gittikçe şiddetleniyordu. Hele bir tanesi yaralı kolunun üzerine basmıştı. Artık acısını çekemez bir hale gelmişti. Çektiği ızdırap bir duman gibi bütün vücudunu sarmış ve bu duman vücudundan yukarıya doğru fışkırıyordu sanki. Hayal meyal haykıran, bağırان ve üzerine atılmağa devam eden kadınları fark ediyordu. Bir an geldi artık hiç acı his etmez oldu. Hatta biri iki kulağından tutup başını yerdeki betona şiddetle vurduğu halde bile bunun acısını hissetmedi. Etrafındaki gürültü kulakları yırtıcı ve tarifi kabil olamayacak bir halde idi.

Tırnaklar ve ufacık eller her taraftan yağıyordu. Her yara başlıbaşına belki o kadar fena değildi, fakat yüzlercesi bir arada gelince vücudunu bir ateş sarıyordu. Minicik civcivlerin pençeleriyle onu yavaş yavaş öldürdüklerini zannediyordu. Bütün bu acıların arasında benliğini sarsan daha büyük bir acı vardı. Sarkhan halkı ile kendi arasındaki ve onların dostluğuna dayanan hayalinin heba olmasıydı.

Nihayet hiç acı duymaz oldu. Gözleri kaydı ve kulakları hiç bir şeyi işitmez oldu, kendini kaybetti. Dili dışarı sarktı, burnundan ve kulaklarından kan fışkıрмаğa başladı. Deong bacaklarının arasından ayrıldı.

Colvin'in baygın vücudu iki saat sonra Amerikan elçiliğinin merdivenlerine bırakılmıştı. Çırılçıplaktı. Her tarafı binlerce tırmıkla örtülü ve bunların üzerindeki kan-

lar pıhtılaşmış bir halde idi. Güçlkle nefes alabiliyordu. Sol memesinin üzerine derisine bir iğne ile ingilizce yazılı bir kâğıt ilıstirmışlerdi. «İşte Amerikalı bir ırz düşmanı. Alın sizin olsun. Kızlarımıza tasallut edecek her Amerikalı aynı akibete uğrayacaktır.»

Prens Ngong Amerikan elçisinin odasında idi. Bu görüşmelere artık alışmıştı. Elçi Sears «Bunun gibi bir kaç karikatür daha çıkarsa Washington'a halkınızın Amerika mümessillerine karşı sempati duymadığınızı rapor etmek zorunda kalacağım.» diyordu. «Şahsen üzerinde durduğum yok. Fakat böyle çirkin karikatürler saygısızlık oluyor ve memleketlerimiz arasındaki havayı bozuyor.»

Prens Ngong Sarkhanda bellibaşlı şairlerden ve tiyatro münekkitlerinden biri idi. Her münevver Sarkhanlı gibi memleketine hizmet etmekle ödevlendirilmişti. Bu itibarla ihtisası dolayısıyla o sırada Protokol Müdürlüğü ödevini görüyordu.

Prens Ngong «Bay Elçi sizi aldatacak değilim. Fikrim göre Doğu Yıldızı bizim dış politikamızı galiba beğenmiyor. Bilhassa dış yardım karşılığı hava üsleri vermemezi hoş görmüyor. Siz de demokrat bir memlekete men-supsunuz. Matbuat hürriyetine pek müdahale etmek istemeyişimizin sebebini tabii takdir edersiniz.» dedi.

Daha bir müddet konuştular. Bu arada Prens Ngong Elçi Sears'e titizliğini anladığını ve samimiyetini takdir ettiğini bildirdi. Elçilikten ayrılırken Prens Ngong durumu pekiyi anlamıştı. Elçinin gücenmiş olduğuna şüphe yoktu.

Aynı gün öğleden sonra Sarkhan kabinesinin hususî müşavirler komitesi toplantı halinde idi. Evvelâ Prens Ngong konuştu. «Baylar, şimdiye kadar Birleşik Amerika ve Sovyet Rusya ile olan münasebetlerimizde henüz kesin bir karara varmadığımızı biliyorsunuz. Biz taraflardan hiç birine doğrudan doğruya bağlı olmak istemiyor-

ruz. Arzumuz Sarkhan'ın bağımsızlığı ve ilerlemesidir. Bu demektir ki karşılığında ağır tavizler vermemek şartıyla her iki taraftan da yardım alabiliriz. Bilhassa bağımsızlığımız pahasına hiçbir zaman değil.»

Başvekil araya girerek, «Komünistler bize müstemlekecilerin uşakları, Amerikalılar ise tarafsızlar diyorlar» dedi.

Prens Ngong sözlerine devam etti. «Biz hiçbir şarta bağlı olmadan yardım görmek istiyoruz. Diğer taraftan bunun hemen hemen imkânsız olduğunu da biliyoruz. Bu itibarla yapabileceğimiz tek şey etrafı büyük devletlerle çevrili diğer ufak memleketler gibi işi pazarlığa dökmekten ibarettir. Hepimiz biliyoruz ki, bu pazarlıklarda karşımıza iki türlü insan çıkıyor. Dertlerimizi anlayan kibir ve gururu olmıyan akıllı insanlar veyahut sadece aptallar. Anlıyamadığım bir şey varsa o da Amerikalıların bize elçi olarak aptalları seçmeleridir.»

Başvekil Prense «Amerikan elçisi ile yaptığın görüşmeyi anlat» dedi.

Prens Ngong ciddi bir eda ile «Lucky Louis pek keyifli değildi. Bu adamı küçümsememek lâzımdır. Görüklerimizden en aptalı amma menfaatlerini koruma bahsine gelince ondan her şey beklenebilir. Bu sabah Doğu Yıldızındaki karikatür onu fena halde sinirlendirmiş. Eğer Sears'i yatıştırmazsak Amerika'dan almak üzere olduğumuz yirmi milyon dolarlık kredinin tehlikeye düşmesi ihtimâli vardır.»

Odada herkes susuyordu. Başvekil eliyle işaret edince çay fincanları yeniden doldu.

Başvekil sadece «Fikriniz nedir baylar?» diye sordu. Herkes ne yapılması gerektiğini biliyordu.

U Nang istemiyerek «Doğu Yıldızı sahibinden Elçi Sears'in hoşuna gidecek bir karikatürle mültefit bir yazı çıkarmasını istemekten başka çaremiz yok galiba» de-

di. Nang'ın kayınbiraderi Doğu Yıldızının sahibi idi. Başvekil U Nang'ın izzetinefsini daha fazla zedelememek için «konuyu karşılayacak en doğru yol zannedersem bu olacak» dedi ve hemen gündemdeki başka bir konuya geçti.

O gün öğleden sonra Elçi hastaneye Colvin'i görmeğe gitti. Keyfi pek yerinde idi. Yarım saat evvel Doğu Yıldızının sahibi onu telefonda aramış ve o sabah çıkan karikatür dolayısıyla özürler dileyerek ertesi günü gazetedede çıkacak mültefit yazının metnini kendisine okumuştur. Elçi Sears teşekkür etmiş ve kâtibine emir vererek gazeteciye bir sandık viskinin hemen gönderilmesini söylemişti.

Elçi Colvin'in odasına girerken şöyle bir duraladı. Colvin'in gözleri açıldı ve yüzü gözü tırmıklarla kaplı idi. Elçi ilerledi, hastaya bir ahbap havasıyla iğilerek «Evlât sen de bula bula sevişecek yırtıcı bir kedi bulmuşsun kendine» diye iltifat etti, «hizar makinesiyle güreş yapmış gibisin.»

Colvin gözlerini kapadı.

«Dün bana ne yaptılar biliyor musunuz?» diye sordu.

«Elbette, Basın ataşem huysuz bir kızla dalaştığını söyledi. Ben sana daha evvel söyledim. Şehir dışarılarında ulu orta dolaşmanın tehlikesine seni ikaz etmiştim. Hastaneden çıkacak duruma girer girmez seni Amerika'ya göndermek üzere tertibat alacağım.»

Colvin gözlerini açmadı bile. Elçi bir iki saniye bekledi ve kapıya doğruldu. Birkaç adım atmamıştı ki, Colvin «Sears, ben bir yere ayrılmam» diye seslendi. Bu sözler ağzından öyle bir şiddet ve azimle çıkmıştı ki, Elçi elinde olmadan irkildi.

II

İKİ NUMARALI ŞANSLI : LUCKY LOU

Louis Krupitzyn 1917 yılında Rusyada İvanovo'da bir çiftlikte doğdu. Daha ufacık çocukken bir gün gözünün önünde annesini ve babasını vurdular. Nasıl olduğunu kendisi de anlayamamıştı. Kerpiçten kulubelerinin penceresinde durmuş babasının bir takım askerlerin başında bulunan bir teğmenle yüksek sesle münakaşa ettiğini görüyordu. Babası başıyla birşeye olmaz diyerek teğmene arkasını döndü. Teğmen belindeki mahfazadan kara bir tabanca çıkararak Louis'in babasını ensesinden vurdu. Sonra dönerek bir kurşunla da annesini yere serdi.

Bu o kadar ani olmuştu ki, Louis anne ve babasının bu şekilde öldürülmelerinden dolayı ne bir hiddet ve ne de bir acı duymağa vakit bulamadı. Hissettiği tek şey korku idi. İnsanın elinde bir tabanca veya benzeri bir şey olunca kendini nasıl emniyette hissedeceğini küçük kafasıyla oracıkta anlamıştı.

Louis'i Murmansk'taki yetim çocukları yetiştirme

yurduna gönderdiler. Yetimhanede verilen sade fakat bol yiyeceklerle boyu uzamağa başladı. Zeka bakımından kuvvetli olduğunu anlamıştı. Onaltı yaşına basınca kendine bir babalık buldu; Devlet Baba. Annesinin ve babasının Devletin tarım politikasını bilerek sabote ettiklerinden dolayı öldürüldüklerini sonradan öğrendi. Bu gibilere KULAK diyorlardı. Louis bunlardan nefret etmeğe başladı.

1934 de yazdığı 'Sovyet Felsefesinin Dinamizmi' Komsomol Edebî Başarı Lenin mükâfatını kazandı. Louis'in istikbâlinin parlak olduğunu herkes anlamıştı. Bazı arkadaşları arkasından Şanslı lâkabını takmışlardı.

1935 de politika hayatına girdi. New York'taki Ticaret Heyetine şoför tayin olunmuştu. Diplomatik bütün memurlar, şoförler, erkek oda hizmetçileri, hizmetçi kadınlar, bulaşıkçılar hepsi Dış İşleri Çırac Heyetinden seçilirlerdi. Günlerinin yarısını hizmetçi olarak; diğer yarısını kendilerine verilen gizli işleri görmekle geçirirlerdi. Bu suretle Ruslar elçiliklerinde ve konsolosluklarında hem yabancıların çalışmasını önlemekte, hem de memurlarını bu yoldan yetiştirmekte idiler.

Şoför Krupitzyn, New York'ta iken Amerika'daki İşçi sendikaları teşkilâtını tetkik etti. Columbia Üniversitesinde Profesör Alexander Willard'ın Amerikan Yüksek Sosyetesı Psikolojisi akşam kurslarına devam etti.

1937 de yine şoför olarak Prag'a tayin oldu. 1938 de Dış İşleri onu Pekin'e bir Kültür Heyetine kâtip olarak gönderdi.

1939'da Moskova'ya çağırdılar ve iki sene Dış İşleri Akademisine devam etti. Geceleri şifreci olarak çalışıyordu.

1941 ile 1945 seneleri arasında Krupitzyn'in ne yaptığı kimse bilmiyordu. Askerde olmadığı muhakkaktı.

1945'de 28 yaşına bastığı zaman Mao Tse-tung nez-

dinde bulunan Rus Heyetine müşavir olarak tayin edildi. Mao onu, askerî kuvvetin politik ve ekonomik alanda nasıl bir kuvvet olarak kullanıldığını görmesi için bir taburla Yunnan'a gönderdi. Krupitzyn altı ayda bir defa izinli olarak Rusya'ya gitmek üzere Çin'de üç sene çalıştı. Son izininde meslekdaşı Nada Kolosoff'la evlendi.

1949 da Moskova'ya dönerek Sovyet Rusya Dış İşleri Bakanlığı Asya Şubesinde memuriyette bulundu.

Sarkhan Hükûmetinin memleketlerine komşu güneydoğu Asya kıyılarının haritasını çıkarmak üzere kiradadıkları Gorki adındaki gemide Krupitzyn ve eşi de vardı.

Moskova'ya döndükten sonra ikisi de Moskova Güneydoğu Asya Sahası Okuluna devam ettiler. Okul kaydında Kruptzy'nin adının yanında Sarkhan Elçiliğine aday yazılı idi. Bu memuriyet, Sarkhan'ın 20 milyon nüfusuyla zengin bir memleket ve aynı zamanda politika bakımından stratejik bir durumda olması hasebiyle birinci sınıf bir elçilik telâkki edilmekte idi. Sovyetler Sarkhan isminin yanına 30 rakkamını koymuşlardı. Bunun mânâsı Sarkhan'ın 30 gün içinde komünist çevreye alınacağı ümidinde oldukları demektir.

Moskova Asya Sahası Okulunda Elçi adayı ile Bayan Krupitzyn kendilerini yeni vazifelerine hazırlayacak sıkı ve iki sene süren bir çalışmaya tabi tutuldular. Burada Sarkhanlıların ideal tipinin narin yapılı nazik ve mütevazî insan olduğunu öğrendiler. Bu insan, hislerini ve arzularını kontrol etmesini bilen ve daima sakin, dindar (Sarkhan'da hakim din Buda dini idi) ve eski klâsik müzikten zevk alan biri olmalıydı.

Elçi adayı kendisini bu kalıba sokmasını becerdi. Sıkı perhizle yirmi kilo zayıfladı, bir taraftan da bale dersleri aldı. Sarkhan edebiyatını ve tiyatro eserlerini okudu. Bu arada da Sarkhan'lıların kullandıkları flütü

çalmasını öğrendi. Buda dini ve adetleri hakkında verilen bütün derslere girdi.

Elçi Louis Krupitzyn'in Sarkhan'a varışı Amerikan Elçisi Louis Sears'in itimatnamesini sunmasından tam bir hafta sonra oldu.

Hava meydanında Elçi Krupitzyn'i birkaç memur karşıladı. Elçi karşıyalıycıları kendi dilleriyle hürmetle selâmladıktan sonra otomobiline binerek elçiliğine gitti. İtimatnamesini Başvekile ertesi sabah sundu. Öğleden sonra başkentin dışında bulunan büyük manastıra Baş Rahibe saygılarını sunmağa gitti. Baş Rahip o havalinin dinî lideri durumunda bulunmaktaydı. Krupitzyn'in manastıra gelmesi karışıklığa sebep oldu, çünkü şimdiye kadar hiç bir beyaz adam oraya ayak basmamıştı. Rahipler elçiye merakla bakmakta ve kimi sadece tebessüm etmekte, kimi de başıyla selâm vermekte idi. Bunlardan biri seğırtti ve içeri haber ulaştırdı. Biraz sonra üstünde parlak bir cübbe bulunan genç bir adam elçiye yaklaşıarak İngilizce «Bir emriniz mi var?» diye sordu.

Elçi İngilizce cevap verdi. «Büyük Üstada saygılarımı sunmağa geldim.» diyerek bir tarafında Rusça ve diğer tarafında Sarkhanca yazılı kartını uzattı.

Genç rahip izin isteyerek elçinin bulunduğu odadan ayrıldı. On dakika sonra döndü ve «Üstad sizi şimdi kabul edecek. Kendisi Sarkhancadan başka dil bilmediğinden size tercümanlık edeceğim.» dedi.

Uzun ve loş birçok koridordan geçtikten sonra içinde, bir köşede altından yapılmış büyük bir koltuktan başka bir şey bulunmayan büyükçe bir odaya geldiler. Koltukta ihtiyar bir rahip oturmaktaydı. Rahibin önüne vardıkları zaman Louis Krupitzyn yerlere kadar eğilerek klâsik Sarkhan diliyle «Huzurunuz kabul etmeniz benim için büyük bir şereftir, Baş Rahip Hazretleri» diye hitap etti.

«Sekreterime dilimizi konuştuğunuzu söylemediniz.»

Krupitzyn eğildiği yerden kalkmıyarak «Baş Rahip Hazretleri insanların en iyi sözlerini yalnız Üstadın huzurunda söylemesi icabettiğinin adet olduğunu biliyorum.» dedi.

Sarkhanlı Budistlerin başı olan Büyük Liderin önünde Elçi Louis Krupitzyn yerde bağdaş kurup oturmuş ve konuşmağa başlamıştı. Evvelâ hoşbeşten sonra felsefeye girdiler. Konuşmaları hava kararınca kadar sürdü.

O yıl Sarkhan'da birbiri ardına talihsizlikler oldu. Hasattan evvel arka arkaya kasırgalar memleketi silip süpürdü ve mahsulün çoğunu harab etti. Birkaç ay sonra güney havalisinde açlık baş gösterdi. Ahali zenginlerin pirinç anbarlarını yağma etmiş olduğundan oradan da bir ümit kalmamıştı.

Rus elçiliği, Amerikan elçiliğindeki ajanları vasıtasıyla Birleşik Amerika'dan 14000 ton pirinç yardımının yapılmak üzere olduğunu öğrendi. Çok geçmeden de Amerikan elçisinin şoförü olan adamları pirinç getiren ilk geminin iki güne kadar limana varacağını haber aldı.

Krupitzyn büyük bir cür'etle şeytanî bir işe girişti. Başkentte kara borsadan büyük fiyat farkları vererek bir kaç ton pirinç satın aldı. Açlığın en çok hüküm sürdüğü 500 kilometre uzaklıktaki güney sahasına kamyonlarla bu pirinci taşıttı.

Güneydeki Plutal şehrine vardığı zaman büyük bir kalabalık toplanmıştı. Şehirdeki komünist gazeteler büyük puntolarla Sarkhan'ın dostu Rusya'nın açlığı gidermek için yardıma koştuğunu ve bu yardımının ilk partisini bizzat Rus elçisinin dağıtmak üzere oraya geleceğini yazmışlardı.

Bekledikleri Krupitzyn Plutal'a geldi.

O havalinin bütün radyolarında neşrolunan bir de-

meç vererek Rusya'nın dostlarına yardım etmek için bütün gayretini kullanacağı haberini halka ilân etti. Beraberinde getirdiği beş ton pirinç memlekette bulabildikleri kadardı. Sarkhancayı mükemmel bir surette konuşarak yolda bulunan vapurlarla daha binlerce ton pirinç geleceğini ve halka bu pirincin parasız dağıtılacağını söyledi. Rusya ile Sarkhan'ın dost iki memleket olarak birbirlerine yardım etmelerinin gayet tabii olduğunu diğer sömürgeci ve kapitalist memleketlerin karşılığında menfaat olmadıkça kimseye yardım etmediklerini de ilâve etti.

İki gün sonra Sarkhan'ın başkenti olan Haido limanına ilk yardım vapuru geldi. Amerikan haberler bürosu fotoğraf ve sinema makineleriyle, teypleriyle oradaydı. İlk yardımı Ekselans Louis Sears'in elinden teslim almak üzere Başvekil de gelmişti. Bir bayram havası içinde düdükler öttü, nutuklar verildi ve liman amelesi çuvaları omuzlarında indirmeğe başladı. Adet üzere amele taşıdığı yüke göre ücret alacağından her hammal omuzundaki pirinç çuvalı ile bir baskülün üzerine çıkıyor ve çuvala tartı işareti yazılıyordu.

Pirinçleri Plutal'a getiren kamyonlar varınca onbin kadar insan bunları karşıladı. Hoparlörler gelen pirinçlerin bir müddet evvel Rus elçisi tarafından vaad edilen pirinçlerin bir partisi olduğunu ve Rusların sözlerinde durduğunu ilân ediyordu.

Halk arasında «Bunlar Amerikan kamyonları ve şoförler de Amerikalılar» diye itiraz edenler oldu.

«Onlar kira ile tutuldu. Rus sefiri kapitalistlerin menfaat için her şeyi yapacaklarını size söylememiş miydi?» diyerek itirazları susturdular.

Halk hâlâ şüphedeydi. Pirinçlerin Amerikan bandıralı vapurlarla limana geldiği haberini almışlardı. Gelen

kamyonlar da Amerikan kamyonları idi. Çuvallar kamyonlardan indirilmeğe başlanınca halk hoparlörde söylenenlerin doğru olduğunu ve Rus elçisinin sözünde durduğunu gördü.

Her pirinç çuvalının üzerinde Sarkhanca 'Bu pirinç Rusya'nın armağanıdır' yazısı vardı.

Amerikalılar pirinç dağıtılırken sevinç içinde bulunan halkın resimlerini çektiler. Orada bulunan Amerikalılar Sarkhanca bilmediklerinden durumun farkında bile değillerdi.

Bir hafta sonra olayı öğrendikleri zaman Elçi Louis Sears kıyameti koparttı. Washington'da derhal misilleme yapılması için sesler yükselmeğe başladı. Sonradan gelen vapurlarda sıkı emniyet tedbirleri alındıysa da halk yardımın hâlâ dostları Rusya'dan geldiğine inandı.

Pirinç olayından bir ay sonra Elçi Louis Krupitzyn Moskova'ya ilk raporunu gönderdi. Sarkhan'da komünist faaliyetlerinin programa nazaran daha çabuk ilerlemekte olduğunu uzun bir mektupla bildirdi. Raporda komünistlerin elbirliği ile yaptıkları bütün faaliyet ve Rusya'nın Sarkhan'da hâkim olabilmesi için kültürel, ekonomik, dinsel ve askerî sahalarda yapılanlar birer birer sayılı idi.

Raporun sonunda iki tane, kısa fakat enteresan kısım vardı.

«Amerikan elçisi bulunmaz bir cevherdir. Adamlarını ardı arası kesilmiyen toplantılar ve Sarkhan'da ne yaptıklarını kendi gözleriyle görmek için akın akın gelen senatörler, milletvekilleri, generaller, amiraller, Dış İşleri, Millî Müdafaa müsteşarlarını karşılamak ve onlara durumlarını anlatmak için kullanıyor. Adamlarını şehrin dışına çıkmaktan menettiği gibi her hareketiyle Sarkhanlıları gücendirmeye devam ediyor. Son zamanlarda pirinç hâdisesinde oynadığımız oyundan dolayı

Amerikan gazeteleri elçiye çatmağa başladılar. Eğer bu taarruzlar devam ederse buradan alınması ihtimâli olabilir. Halbuki onun Sarkhan'da kalması bizim lehimize. Bu itibarla önümüzdeki haftalarda yerli gazetelerde onu metheder, ne kadar anlayışlı bir Amerikalı ve gözü pek mücadeleci bir kimse olduğunu bildiren yazılar çıkmasını temin edeceğim. Diğer taraftan Pravda gazetesinde ona hücum eden yazılar çıkmasının muvafık olacağı kanaatindeyim. Bu iki taraflı çalışma sayesinde Amerika Dış İşleri Bakanlığını ve halk efkârına onun burada ne kadar mükemmel çalıştığı inancım aşılamış oluruz.

'Çok mühim telâkki ettiğim diğer bir konu daha var. Burma'da bulunan bir ajandan aldığım rapora göre oradaki vilâyetlerin birinde çalışmakta olan bir Amerikalı katolik rahip bulunmaktadır. Adı Rahip Finian. Aldığım rapora inanmak gerekirse bu adam çok kurnazca hareket eden bir anarşist olup dinî münazara kisesi altında bir hayli iş becermektedir. Verilen habere göre, Burma dilini konuşmakta, yerli halkın yediği yemekleri yemekte ve Papalık entrikası çevirdiği anlaşılmaktadır. Menfaatleri bahis konusu olunca Papanın neler yapmağa muktedir olduğuna dair Lenin'in sözlerini zannederim hatırlatmağa lüzum yoktur. Bu adam hakkında bir dosya hazırlanarak bana gönderilmesini bilhassa rica ederim.'

III

DOKUZ ARKADAŞ

Künye: Rahip John X. Finian, sj. Doğumu 1910 Massachussets, Worsecter. Babası John X. Finian, annesi Marie Finian. Üç kız ve üç erkek kardeş. 1934 de Boston Üniversitesinden Edebiyat ve Fen Bakaloryası, 1941 de Roma Katolik Koleji, 1943 den 44'de kadar St. Mary's Teoloji Kolejinde İlâhiyat Profesörü, 1944'den 47'ye kadar Amerikan donanmasında papazlık, 1947'den 50'ye kadar Oxford Üniversitesinde Felsefe Doktorası yaptı, tez: St. Thomas Aquinas'ın Sosyal Doktrinleri, 1950'den 51'e kadar Boston Başpiskoposuna özel yardımcı olarak çalıştı.

Yazıları: 'St. Therese'in İzdirapları,' Mahviyetin modern hayata uygulanması hakkında bir yazı, 'St. Bernard'ın Rüyalari,' modern psikolojiye içten bir bakış, 'Yeni İşlem ve Katolik Sosyal Teorisi,' 'Allahı tanımıyanı

Komünizmin kudreti üzerinde fikirler', 'Komünizmde Hakikaten Allah yok mu?,' 'Büyüyen Komünizm Tehli-kesi'.

Kitaplar: 'Ortaçağda Din İlhamları', 'Bir Sosyal Açıklama', 'Komünizmin İddiası' 1951.

1952 de Rahip Finian Burma'ya Katolik Misyonu Müfettişi ve İsa Cemiyeti Başkanı Müşaviri olarak tâyin olundu.

Rahip Finian Burmaya onbeş bin kilometre uzakta bulunan New England'deki rahat evinde otururken Burma'ya tayin emrini almış ve adeta büyük bir hazla okumuştur.

Rahip 1,85 boyunda iri yarı bir adamdır. Bütün ömrü boyunca kendisinden kısa boylu insanların sözlerini dinliyelemek için boyuna eğilmek zorunda kaldığından biraz öne doğru eğik dururdu. Kocaman elleri vardı, şimdi biraz yumuşak gibi görünüyorlarsa da çok kuvvetli oldukları belli idi. Çocukken evlere buz taşır, tren istasyonunda sandıkları indirir ve maden kömürleri arasında arduvaz bulmak için kömürleri boyuna aktarır dururdu. Oxford Üniversitesinde iken Merton takımında en iyi kürekçi olarak tanınmıştı.

İnsanların zayıf taraflarını çok iyi bilen biri olduğundan Burma'ya tayini hoşuna gitmişti. Din konusunda çalışmalarını ilerletmeği çok arzu etmekte olmasına, İsa Cemiyeti üyeleri arasında çok ilerilere gidecek bir bilgide olarak tanınmasına rağmen Asya'da kendisini özel bir vazife beklediği kanısına varmıştı. Bu vazifeye bir an evvel sarılmak hissiyle yanmağa başladı.

Oradaki insanların açlık, fakirlik, politik ayrılıklar yüzünden her tesire kapılabilen ve politik felâketlerle karşı karşıya bulunan izdıraplı kimseler olduklarını biliyordu. Bu politik felâketin ne olduğunu kendi başından geçen bir olaydan dolayı pek iyi bilirdi.

Bu olay harp içinde Donanma papazı iken geçmişti. Russell Adalarından birinde bir tepenin yamacında bir mem kaç kerre harbe girmiş çıkmış bir Deniz piyadeleri gurubuna hitab ediyordu. Yamacın altında deniz kenarında bu askerleri New Georgia'daki muharebe sahasına götürecektir çıkarma gemileri görünüyordu.

Askerlerden bir gencin sözlerini son derece dikkatle takip ettiğini gördü. Ağzı açık ve rahibin sözlerini iyi işitebilmek için başını biraz yana çevirmiş bir halde duruyordu. Rahip bu gencin halini görünce her zamankinden daha şevkli konuşmağa başladı. Allaha bağlılıktan, tevazudan ve iman sahibi insanların daima huzur içinde yaşayacaklarından bahsetti.

Sözlerine son verdiği zaman nedense alışık olduğundan fazla bir heyecan içinde idi. Askerlerin etrafında bir dolaştı ve her birine ayrı ayrı iltifat ederek «Yapacağınız çıkarmada Allah size yardımcı olsun» diye dua etti.

Rahibi dikkatle dinleyen genç birden irkilmişti. Belki protestandır da bir katoliğin kendisiyle meşgul olduğuna sinirlenmiştir, diye düşündü.

Asker küstahça bir tavır takınarak yere tükürdü. Rahip yanıldığını anlamıştı. Askerin gözleri soğuk bir donuklukla parlıyordu. Dişlerini gıcırdatarak :

«Rahip efendi çıkarma gemilerinde ve orada bana veya hiç birimize yardımcı olacak Allah filân yok. Bunu sen de biliyorsun ben de.»

Parmağını rahibin göğsündeki altın haça uzatarak «Rahip efendi ben bir komünistim. Şu allahın belâsı adalara ben de gideceğim ve Japonların canına okuyacağım. Bunu senin hatırın için veyahut Amerikada oturup kıçlarını büyüten patronların hatırı için yapmıyacağım, sadece komünizmin bu savaşa değer olduğunu bildiğim için yapacağım.»

«Evlâdım, komünizm...»

«Onu geç. Bana neden ikinci bir cephe açılmadığının sebebini söyle. Rusya son kanını dökünceye kadar Avrupa'da çabalarken senin o haris kapitalistlerin neden Avrupa'ya gitmiyorlar onu anlat. Bize öyle uydurma Allah'tan bahsetmeğe kalkma. Onun bize yardım filân edeceği yok. Yardımı biz kendi kendimize yapacağız.»

Bu gencin rahibin o zamana kadar gördüğü insanlardan daha yaşlı, daha akıllı ve muhakkak daha dayanıklı bir hali vardı. Bembeyaz kesilmiş yüzü ile karşısında, akıl ve hislere dayanacak her sözü kaya gibi tepecek gibi duruyordu.

Rahip bu olayı hiçbir zaman unutmadı. Gencin yüzünden fıskıran azim ve inandığı fikre bağlılık o kadar kuvvetliydi ki insan karşısında kendini küçük hissediyordu. Fakat, gencin kendini bağladığı şeyin büyük bir kötülük olduğu da muhakkaktı.

Deniz piyadeleriyle bu olaydan sonra rahip kendini toplardı. Komünizme ait ne varsa okumağa başladı. Evvelâ Stalin'in, Bulganin'in ve Zhukov'un nutuklarını gazetelerden bu nutuklardaki küstahlığa, apaçık mânâlarına ve kabalığa hayret ederek okudu. İddialarındaki mantıksızlık Rahip Finian gibi müsbet düşünceli bir insana büyük ızdırap vermekteydi, ama bu iddialardaki mantık ters görünmüyor ve insanı kendine çekiyordu. Rahip yavaş yavaş bu nutukları adetâ yeni bir mezhebin âyinleri gibi görmeye başladı. Kaba sloganlar bunlara inananlar için mânâlar taşıyordu. Vaad ettikleri bolluk içindeki gelecek katoliklerin haça bağlılığın vereceği zenginlik kadar sahih görünüyordu. Anladı ki katolikler engizisyon karşısında nasıl sarsılmadıydılar komünizm de şurada burada çıkan sağcı hareketlerle sarsılmıyacak kadar kuvvet kazanmıştı.

Bu kanaati ona kati kararını verdirdi. Rahip komünizmi şeytanın tam kendisi olarak görmeye başladı. Ko-

münizm, kilisenin şimdiye kadar yapageldiği ayinler, iman, bağlılık, şevk ve heyecanı aynen tatbik ediyordu. Onlarda da kendi gayelerine erikmek için aynı şekilde insanları hazırlama, inanca aynı bağlılık vardı. Tek fark, Onlarda da kendi gayelerine erişmek için aynı şekilde kadar hırsla ve verimle çalışıyorlardı ki, papaz birbirine ayrı bu iki itikadın ikisinin birden yaşamasının kâbil olamayacağını gördü.

Daha sonraları Lenin'in «Neler yapmalıyız?» adlı eserini, Stalin'in «Komünist Partisinin Tarihi» kitabını, Engels'in «Anti-Duhring'ini» ve Marx'ın «Das Kapitalini» ve daha birçok kitapları okudu. Bu yorucu mevzulara ilâveten okuduğu ekonomi, politika, sosyoloji ve felsefeye ait eserleri durup dinlenmeden hazmetmeğe çalıştı. Başkaları komünizmi sadece sınıf ayrılıklarının ve uzun yıllar sürüp giden ekonomik değişikliklerin ve politik taassubun ortaya çıkardığına inanabilirlerdi, fakat Rahip Finian komünizmi sadece şeytanın yüzü, ustaca değiştirilmiş ve yeni bir şekil verilmiş olmakla beraber yine şeytanın yüzü olarak görüyor ve bu âfetin sadece insanların imanlarını imtihan için ortaya çıkmış bir şey olduğunu kabul ediyordu. Finian bu imtihanı, yalnız başına da olsa bizzat vermeğe karar verdi.

Finian pratik ve kuvvetli bir düşünceye sahip tedbirli bir insandı. Burmaya gitmeden evvel kendini adam akıllı hazırladı. Manila, Saigon, Bangkok ve nihayet Rangoon yoluyla seyyahati esnasında ne şekilde hareket edeceğini iyice düşündü ve tasarladı. Rangoon'daki iki haftalık duraklamasında ve Irrawaddy nehrinden yukarı doğru yavaş yavaş giden motorda Burmalıları tetkik etmek, notlarıyla karşılaştırmak fırsatını buldu. Memleketin tarihini ve antropolojisini inceledi. Finian bir işe hiçbir zaman yarım yamalak sarılmazdı.

Burma'da hava daima çok sıcak olduğundan Makthu'

daki başpiskoposun evinin pencerelerinde cam yoktu, sadece sinek teli vardı. Geceleri bambu kamışından yapılmış bir perde ile kapatılırdı. Sinek teline her zaman yüzlerce tuhaf böcek yapışırdı.

Bu böceklerin renkleri arasında rahip yemyeşil aşağı doğru uzanan Mokthu vâdisini seyrediyordu. Mokthu şehrinin kenarlarındaki teneke evlerden ve açıkta akıp ilerde kaybolan lağım sularından sonra insana korku veren sık ve koyu yeşil orman başlıyordu. İnsana öyle geliyordu ki birgiin şehrin hemen kenarında tehditkâr bir şekilde duran bu kara orman bir gün yürüyecek, şehri yutacak ve şehir sanki yumuşak, tropik bir Pompei haline gelecekti.

Papaz sakın bir sesle «Artık şehirden ayrılma zamanım geldi» dedi, «bana ne yardımda bulunabilirsiniz? Bir jeep, çadır, hamak ve biraz yiyecek temin ederse- niz memnun olurum.»

Başpiskopos «Bir geceden fazla mı kalacaksınız?» diye sordu.

«Evet efendim. Birkaç ay sürecek.»

«Rahip efendi, buradan Çin'e kadar bir kaç misyonumuz vardı. Hepsini kapattık, komünistler birini ateşe verdiler ve diğerlerine de fosforlu bomba koyarak tahrip ettiler. Oralarda kalacak yerimiz yok,» «Biliyorum efendim, fakat ben yine yardımınızı rica ediyorum.» Başpiskopos biraz sertçe bir sesle «ısrar ediyorsanız tabii» dedi. «O takdirde, izin verirseniz hafta sonu yola çıkarım. Üç ay kadar sürer ayrılışım.» Başpiskoposun bu kararını beğenmediğini anladığı için, «İnsan istedikten sonra her zorluğu yenebilir» demekten kendini alamadı.

Finian orman içinden geçen araba yolu üzerinde sarsıla sarsıla kuzeye doğru yol aldı. Süratle üç şey yapması lâzım geldiğini biliyordu. Birincisi cesaret sahibi, bir tane olsun, yerli bir katolik bulmaktı. İkincisi yerli-

lerin dilini öğrenmekti. Üçüncüsü ise yerlilerin yedikleri yemeğe kendini alıştırmayı lâzımdı. Bu yemeklere alışınca kadar belki haftalarca dizanteriye tutulacağını ve barsaklarının harap olacağını biliyordu.

Beş hafta sonra rahip Finian Kachin yaylasının As-sam dağına dayandığı bir yerde tropik orman içinde büyük bir köknarın altında ayakta duruyordu. Dev gibi ağaç, ormanın nemli ve buğu çıkaran dibinden kollarını yukardaki göğün dupduru maviliğine heybetle uzatmıştı. Yola çıkarken yapmağı kararlaştırdığı ilk üç işin bu kadar zor olacağını tahmin etmemişti.

Dizanteriden hâlâ kurtulamamıştı. Vücudu ateşler içinde yanıyordu. Yirmi kilo zayıflamıştı. Rengi kaçmış yüzünden terler damlıyordu. Sanki canlılığı sızıp gidiyordu. Barsakları çok hassas bir hale gelmişti. Karnında daimi bir ağrı vardı. En ufak bir harekette iç uzuvlarının bir birlerine çarptığı hissediyor ve tahammül edilmez bir acı duyuyordu. Hararetten dili kupkuru olmuştu. Dişleri tebeşirli gibi bir hal almıştı. Kemikleri baştan aşağı sızı içinde idi. Hararetten bitap bir halde bir gün yataarken kemiklerinde iliklerin eridiğini zannedip ödü kopmuştu. Her şeye rağmen yerli yemekleri yemeğe alışmıştı. Şimdi bile biraz evvel yediğı iki avuç pirinç yemeğini, yarım mango yemişini ve bir bardak ne idiğı belirsiz suyu midesinde hissediyordu. Artık yemekleri biraz daha iyi hazmetmeğe başlamıştı.

Finian yerlilerin dilini de öğrenmişti. Bunu büyük bir azimle başarmıştı. Yukarı Burmaya doğru yol almaya başladığından beri hep Burmaca konuşmuştu. Önce-leri su, ağaç, yaprak, büyük, ufak, yürümek, hoptamak, aşağı, yukarı, yana doğru, kertenkele, nehir, deniz, bulut, evet, hayır, yemek, ağız, burun, ayak velhasıl herşeyi parmağı ile göstererek adlarını sormuş ve bunları hafızasına birer birer yerleştirerek öğrendiğı birkaç

kelime ile ne kadar kolay konuşabildiğini anlamıştı. Dizanteriden hastalandığı zamanlarda bile yerlilerin dilini öğrenmekten bir an geri kalmadı. Gramer kendiliğinden, geldi. Dört hafta sonra dili adetâ konuşmağa başlamıştı. Karışık ve zor terimleri öğrenmeğe hiç gayret etmedi. Bu terimlerle ifade edilebilen fikirleri sade kelimelerle pek alâ anlatabileceğini biliyordu. Kendisine güvenilir yardımcıları bulmak için dili bilmenin lüzumunu kavramıştı.

Katolik dininden ilk Burmalıyı bulduktan sonra diğerlerini bulmak zor olmadı. Diğerlerinin muhakkak katolik olmalarına lüzum yoktu, yeter ki komünist düşmanı, namuslu ve cesaret sahibi olsunlardı. Kendi kendine, «Amma da çok şey bekliyorum,» diye söylendi.

Dayandığı ağaçtan ayrıldı ve o anda barsaklarına yine sancı saplandı. Sancı olsun olmasın yeni bulduğu bu sekiz arkadaşı geldikleri zaman onları ayakta karşılaması gerekiyordu. Arkadaşlarını bulmak için çektiği zorluğu bir an düşündü. Jesuit papazı olarak gördüğü stajı, bütün melekeleri, bildiği bütün hüner ve hileleri hastalığına rağmen kullanmak zorunda kalmıştı. Asıl mesele birinci Burmalıyı bulmakta idi. Bu adamın su götürmez derecede namuslu ve güvenilir biri olması lâzımdı. Nihayet aradığını bulmuştu, adı U Tien'di.

U Tien Başpiskoposun yanında şoför olarak çalışıyordu, rahiple beraber gitmek emrini almıştı. Memleketi zaten kuzeyde ve Çin sınırına altmış yetmiş kilometre yakın dağlık bir yerde idi. Rahip işe evvelâ burada koyulmağa karar vermişti. U Tien otuz dokuz yaşında evli ve üç çocuk babası idi. Katolik dinine son derece bağlı olduğunu ifade ediyordu. Bunu sakın bir sesle ve hiç heyecan göstermeden söylüyordu. Finian U Tien'in doğru söylediğine inanmıştı. Fakat ne olur ne olmaz diye yine onu bazı tecrübelerle tâbi tuttu.

Evvelâ birkaç saatlik bir yere gittiği zaman evrak çantasını onun yanında bıraktı. Döndüğü zaman çanta içine yerleştirdiği gözle görülemeyecek kadar ince bir ipliğin yerinde durduğunu gördü. U Tien'in namuslu bir insan olduğuna kanaat getirdi.

İkinci seferinde U Tien'e, komünistlerle temas ederek misyon okullarının yeniden açılmasına izin vermele-rini istiyeceğini söyledi. Finian, bu okullarda komünistlik aleyhinde hiçbir şey öğretmeyeceklerini vaad etmek suretiyle bu izini koparırım, demişti. U Tien'in yüzün-den ne düşündüğünü anlıyamdı. Finian oyununa devam ederek komünistliğin bir politika işi olduğunu ve kato-likliğin ise bir din işi olduğunu, birbirlerine engel olma-ları icabettiğini de ileri sürdü. Kimsenin bu işleri lâ-yıkıyla anlamadığını ve lüzumsuz yere karışıklıklar or-taya çıkarıldığını ilâve etti. İyi bir Burmalı hem iyi bir komünist ve hem de iyi bir katolik olabilirdi. Komünist veya katolik olmakla vatanseverliğin ayrı şeyler olması gerekirdi. U Tien'e bu fikirler hakkında ne düşündüğü-nü sordu.

U Tien'in gözlerinden teessürü okunuyordu. Finian Asyalıların muhataplarının hoşuna gitmiyecek sözleri konuşmaktn çekindiklerini biliyordu. Ellerinde olmadan karşılardakinin hoşuna gidecek sözleri söyler ve işin içinden çıkarlardı. Karşısındaki bir komünist olsaydı o da vereceği cevabı iyice tartmak için böyle tereddüt ederdi diye düşündü. Çünkü ileri sürdüğü fikirler ko-münistlere boyun eğmek teklifinden başka bir şey de-ğildi. U Tien dudaklarını şöyle bir yaladı.

Alçak ve çekingen bir sesle «Yanlışı düşünüyorsunuz,» dedi. «Fikrime göre bir insanın hem iyi bir kato-lik ve hem iyi bir komünist olması mümkün olamaz. Size nasıl anlatayım, bunlar birbirleriyle birleştirile-mez.» İyi kelimeler bulmak için düşünür gibi biraz dur-

duktan sonra devam etti, «Yani eğer bunlardan birisi doğru yol ise ötekisi eğridir. Özür dilerim, ne söyleyeceğimi pek boceremiyorum.»

Daha başka tecrübeler de yaptı. Bazıları o anda aklına gelen ve geçici şeyler, bazıları ise evvelce düşünüp taşındıktan sonra tatbik ettiği şeylerdi. En son tatbik edeceği tecrübenin biraz insafsızca olduğunu bildiği halde yapmakta tereddüt etmedi. Finian Mokthu'da çarşayı baştan başa dolaşarak dört beş dükkâna uğradı ve şoförünün yanında taşıdığı tabanca ile elli şarjörlük kurşunu içine alabilecek deriden bir çanta aradı. «Eskisi gibi emniyet yok. Şoförüm jeepi korumak zorunda» diye izahtat verdi.

Ertesi gün, U Tien işe geç geldi. Jeep'e geldiği zaman yüzünde kamçı izleri vardı ve yara bere içinde idi. Dudakları parçalanmış ve kan toplamıştı. Finian ne olduğunu sorunca «Dün gece komünistler geldiler ve beni dövdüler. Yanımda tabanca olduğunu zannediyorlardı. Bende tabanca filân yok dediysem de kati olarak bildiklerini söylediler ve odamın altını üstüne getirdiler.» Şaşkın ve biraz da kırgın bir halde duraladıktan sonra, «Efendim çarşıda böyle şeyler söylemeniz doğru değildir» diye sitem etti.

Finian sanki olanlardan habersiz tavrını bırakarak ellerini U Tien'in omuzuna koydu ve, «U Tien beni uzun zamandan beri tecrübe ediyordum. Artık bitti. Şimdi ikimiz birbirimizi iyi tanıdık. Bana hak vermen lâzım. Her taraf casuslarla dolu. Beraber çalışacağım arkadaşşıma tam mânâsıyla güvenmem lâzımdı. Şimdi işimiz bu casusları arayıp bulmak olacak» dedi.

Bir hafta içinde U Tien hepsinin ismini getirdi. Aynı zamanda güvenilecek olanların da kimler olduğunu söyledi. Güvenilecek olanların bazıları katolik değildi, fakat hepsi komünist düşmanı idi. Her birinin neden

komünist düşmanı olduğunu U Tien birer birer Finian'a anlattı. «Papaz «Artık işe başlayabiliriz» dedi.»

Ağaçların arasından içlerinde U Tien'in de bulunduğunu kabul ediyordu. Finian bu imtihanı, yalnız başına belirerek rahibe yaklaştılar. Bir müddet ayakta durup birbirlerine baktıktan sonra diz çöküp konuşmağa başladılar.

Finianın beklediği an gelmişti. Senelerden beri didinip çabaladığı emellerine varmanın eşiğine gelmişti. Kendini sanki bir çiviye mıhlamak için çekiçe birçok defa vurduktan sonra ağaçta bir budağa rast gelmiş gibi hissediyordu. Son derece yorgundu. Damarlarındaki kanın yavaş yavaş çekildiğini hisseder gibi oluyordu. Bu bitap haline rağmen kendinde büyük bir iç kuvveti duduyordu.

Biran gözlerini kapayarak Allah'a bu kuvvetin boşa gitmemesi için dua etti. Gözlerini açtı ve arkadaşlarına hitap etti.

On iki senelik gayretini şimdi sarfedeceği birkaç basit cümleye sığdırmağa çalışarak ağır ağır sözlerine başladı. «Arkadaşlar, size söyleyeceğim şeyler çok zor konulardır. Fakat söylenmesi lâzım şeyler.» Biraz duruladı ve devam etti, «Normal hallerde kilise devlet işine karışmaz. Bunlar ayrı ayrı işler görür, biri insanın ruhuna diğeri ise politik hayatına hitap eder. Vaktiyle büyük bir din adamı, kilisenin kılıcı günahla savaşmak için serbest kaldıkça Devlet kılıcını körletmek için harekete geçmiyecektir, demişti.»

Fakat şimdi normal şartlar altında değiliz. Kendilerini komünist olarak tanıtan bir takım insanlar ruhla devlet birdir diyorlar. Bunlar insanlardan komünist olmağa karşı bütün ruhuyla ve isteğiyle bağlılık bekliyorlar. Bu adamlar kendilerini şu dünyada yeni Allahlar yapmağa yelteniyorlar.»

Karşısında çömelmiş oturan sekiz kişi rahibi son derece dikkatle dinliyordu. Her biri uzun seneler ölüm ve dehşetin gölgesinde yaşamış kimselerdi. Onları yuvarlak sözlerle kandırmak kolay değildi. Acı da olsa doğruyu seçecek insanlardı.

«Yapacağımız ilk iş nasıl hareket edeceğimizi kararlaştırmak olacak» diye devam etti. «En ufak bir harekete bile geçmeden evvel bunda ittifak etmemiz lâzımdır. Nasıl hareket edelim?» diye onlara sordu.

Etrafındaki havanın birden elektriklendiğini hissetti. Her birinde bir çekinme ve garipseme olmuştu.

U Piu «Ne yapacağımızı siz söyleyin» dedi. Bunu söylerken yere bakmağa devam etmişti.

Finian kritik bir durumda olduğunu anlamıştı, iş bir denge havasına girmişti. U Piu onu sadece tecrübe ediyordu.

Finian sesinin tonunu yükseltmeden «Bu karar bana düşmez. Hep birlikte karar vermeliyiz, memleket sizin, içinde yaşayanlar sizin yurttaşlarınız. Siz ne karar verirsiniz ben de o yoldan giderim» dedi.

Hissedilir bir değişikliği sezer gibi oldu. Etrafındakilerin belleri biraz daha doğrulmuştu. O ana kadar yerdeki çer çöple oynayan elleri durmuş ve Finian'a daha dikkatle bakmağa başlamışlardı. İnsanların birden önemli bir karar verirken aldıkları duruma benzer bir halleri vardı.

Rahip emindi ki bu adamlara hayatlarında ilk defa bir beyaz adam bu kadar büyük ve önemli bir kararı kendilerinin vermesini söylüyor, hattâ bu beyaz adam onların verecekleri karara uyacağını da bildiriyordu. Adamlardan biri hafif bir sesle «Büyük İş. Yapacağımız işe bu adı koymamız lâzım değil mi?» diye sordu. Kafasında söylemek istediği şeyi çevirip durduğu belli idi. «Yapılmasını istediğimiz Büyük İş herkesin katolik olmasıdır,

değil mi?»

Burmalılardan birkaçı bu sorunun Finian'da ne tesir yaptığını anlamak için yüzüne baktılar. Rahibin yüzünde hiçbir ifade yoktu. Aksi gibi karnındaki sancı yeniden başlamıştı ve onu belli etmemeğe gayret ediyordu. Bir kerre etrafındakilerden çok uzun boylu ve onlara nazaran hareketleri daha sertti. Buna rağmen onlar gibi çömelmenin lüzumunu takdir ediyordu.

U Tien ağır ağır konuşarak ve kullanacağı her kelimayı iyice tartıyormuş gibi görünerek «Hayır» dedi, «yapmak istediğimiz büyük iş o değil. Aramızda ister Budistler ister Anamistler bulunsun farketmez. Bunlar protestanlar veya dinsizler de olabilir. Komünistler memleketimize gelmeden evvel aramızda bunların hepsinden vardı. Hiçbiri beni istediğim şekilde ibadet etmekten ve çocuklarımı istediğim itikada alıştırmaktan menetmezdi. Fakat, komünistler Staline, Lenine ve Mao'ya tapmaktan gayrı hiç bir şeye tapınmamıza izin vermiyorlar. Komünistlerin hâkim oldukları yerlerde tek bir din var o da sadece Komünizm!»

U Tien'in sözlerini hazmetmek içinmiş gibi yine bir müddet ortalığı sessizlik kapladı.

Burmalılardan birisi, «U Tien'in hakkı var,» dedi. «Ben de bir katoliğim, ama hepimizin katolik olmamızı aklıma bile getirmiyorum. Demek ki istediğimiz şey herkesin istediği şekilde ibadet edebileceği bir memleket ve dilediği gibi yaşayabileceği bir yerdir. FFkrime göre Büyük İş bu olmalıdır.»

Tartışma bir hayli uzun sürdü ve arada sırada sesler yükselme istidadını gösterdi. Bir iki kerre yol göstermesi için Burmalılar Finian'ın yüzüne baktılar. O sadece sabırla kendi aralarında verecekleri kararı bekledi. En sonunda hepsi U Tien'le anlaştılar.

Rahip «Arzu ederseniz deminden beri konuştukları-

nızı ben derleyip toplayım» dedi. «Önemli iş, sizin dediğiniz gibi Büyük İş, insanların istedikleri gibi ibadet edebilecekleri ve yaşayabilecekleri bir memlekettir.» Sonra mütevazı bir eda ile ilâve etti, «kararınızı tasvibetmek veya etmemek bana düşmez, fakat sizin fikrinize tamamiyle katılıyorum.»

Burmalıların yüzleri birden aydınlandı ve oturdukları yer kahkahalarla çınladı. Aralarında en becerikli görünen U Piu sevinçten ellerini çırpı. Beş haftadan beri çektiği dizanteri sancılarını Finian birden hissetmez oldu.

«Şimdi atmamız gereken adımlar çok zordur» dedi. «Sonsuz bir doğruluk, devamlı istihbarat ve çok düşünmeğe muhtacız. Öğrenmemiz gereken şey şudur. Neden istediğimiz gibi ibadet edemiyor ve neden istediğimiz gibi yaşyamıyoruz? Bunların sebepleri nelerdir?»

Burmalılardan biri atıldı; «Çünkü komünistler bırakmıyorlar, kiliseleri yakıyorlar, U Nu'nun politikasını kabul edenleri dövüyorlar. Günah çıkartmak ve vaftiz gibi şeylerle alay ediyorlar. Komünistler bütün hürriyetlerimizi elimizden aldılar.»

Rahip «Burmalılar komünistlerin her dediğine neden inanıyorlar?» diye sordu. «Bir zamanlar komünistler birkaç tane idi. Şimdi çoğaldılar ve bazı bölgelerde hâkim duruma girdiler. Onlar da sizin gibi Burmalı. Komünistler elimizden hürriyetimizi alıyor demek bir şey ifade etmez. Onlara bu imkânı kim veriyor?»

U Piu «Çünkü birçok yurttaşımız onların sözlerine inanıyorlar» diye cevap verdi.

Finian ısrarla «Pek iyi, niçin inanıyorlar?» diye sordu. Halinden bu sorunun cevabını onlardan beklediği anlaşılıyordu.

Burmalılar arasında uzun süren bir tartışma başla-

dı. Arada sırada bu tartışma o kadar kızışıyordu ki bazıların hiddetten kıpkırmızı olduğu görülüyordu. Hatâ bir seferinde, şimdiye kadar her şeyi gayet sakin, kılını kıpırdatmadan dinliyen ve aynı tempo ile konuşan Toki birden ayağa fırladı ve yanındaki bir ağacın dalını kopardığı gibi yere çarptı. Hiddetini ancak bu şekilde teskin edebilmişti. Hiçbir şey Rahibin gözünden kaçmıyordu. Bütün bu olaylar arasında Burmalıların oturushlarında, edalarında bir değışiklik ortaya çıkmıştı. Şimdi, her biri daha dik oturuyor ve daha serbest bir hava ile konuşuyordu. Adetâ yaptıkları iş onlara bir gurur vesilesi olmuştu. Nihayet konuşma sona erdi. Sözler birbiri ardına o kadar çabuk söylenmişti ki rahip söylenenlerin yarısını hiç takip edememişti.

Burmalılar dönüp U Tien'e baktılar. Onu sözcüleri olarak gördükleri belli idi.

U Tien ağzından kelimeler ağır ağır çıkarak «Rahip efendi, fikrimize göre (sözlerimiz belki gücünüze gidecek) buna üç sebep bulduk. Komünistlerin hürriyeti almış olmalarının birinci sebebi sayısı çok Burmalının komünist olmuş bulunmasıdır. İkinci sebep ise Burmalıların çoğu komünistlerin beyaz adamların, yani batılların düşmanları olduklarına inanmaktadırlar. Bu acı bir hakikattir. Rahip efendi bu acı hakikatleri size bu şekilde anlatmak zorunda olduğumuz için özür dileriz. Söylemesi zor amma, çoğumuz batılların dürüst olduklarına inanmıyoruz. Üçüncü sebep te birçok Burmalı, komünistlerin kendilerine refah getireceklerine güveniyor. Bilhassa köylüler ve az para kazanan işçiler buna inanıyorlar. Onlar sayesinde daha fazla yiyecek, herbiri bir tarla, belki de ucuz radyo, ucuz otomobil ve ucuz ilaç bekliyorlar. Aramızdaki tartışma sonunda komünistlerin hürriyeti elimizden almalarının belli başlı sebepleri olarak bunları bulabildik.»

Finian söylenenleri hülâsa ediyormuş gibi bir hava takınarak, «Bulduklarınız doğru ve tamam» dedi. «İlk istediğimiz şey din ve yaşama hürriyeti. İkincisi ise, bu emellerinize Burmalıların komünist olmaktan vaz geçmedikleri ve komünist olanların da komünizmin bir kötülük olduğuna kani olmadıkları takdirde varamıyacağımız. Ben şuna eminim ki komünistler ister beyaz, ister siyah veya sarı ırktan olsun insanları düşünmüyorlar. Sadece kuvvet peşinde koşuyorlar. Yalnız benim bunu size söylemem kâfi değil. Hep beraber işin içine dalacağız ve bakalım neler bulacağız.» Karnındaki sancı birden yine bütün vücudunu sarstı. Çektiği acıyı arkadaşlarına duyurmamak için dişlerini sıktı. «Eğer arzularsanız yarın yine burada aynı saatte buluşalım ve komünistlerin neler söylediklerini ve bunlara nasıl erişmek istediklerini kendi yazdıklarından okuyalım» dedi. «Belki bu suretle fikirlerini daha iyi kavrar ve buna karşılık neler yapmak gerektiğini daha iyi anlarız.»

Çömeldiği yerden ayağa kalktı. Bu hareket sancısını o kadar artırmıştı ki düşüp bayılacak gibi oldu. Rengi uçtu ve yüzünden iri ter damlaları akmağa, tuzlu tuzlu ağzına girmeye başladı. U Tien ona doğru seğirtmek istedi. Finian başıyla bir işaret yaparak durdurdu. Arkadaşlarının ellerini birer birer sıkarak, yanına geldiklerinden ötürü onlara teşekkür etti.

Ertesi gün Burmalılar yine orada idiler. Bu sefer daha hevesli, daha ateşli ve konuşkan halleri vardı. Bir gün evvelki konuşulanları kendi kendilerine iyice tartıkları ve vardıkları sonucu ortaya vurmak istedikleri belli idi.

Burmalılardan birisi «Rahip efendi, harekete geçmeden evvel komünistler hakkında ne mümkün ise öğrenmemiz gerektiğini zannediyoruz,» dedi. İlerisi için neler beklediğimizi öğrenmek doğru olduğu kadar, buna..

erişmek için gideceğimiz yolda önümüze çıkacak engelleri de peşin bilmek doğru olacak.»

Finian heyecanını belli etmemeğe çalıştı. Peşinde koştukları emellerine varmak için atmaları gereken üçüncü adım olarak onlara tavsiye edeceği de buydu zaten.

Öteki Burmalıların hepsi başlarıyla aynı fikirde olduklarını belli ettiler. Büyük bir hevesle ve etraflı olarak komünistlerin ne kadar kuvvetli olduklarına dair ne biliyorlarsa birer birer anlatmağa başladılar. Komünist ajanı olarak bildikleri tüccarları, öğrenciler arasında liderlik yapanları, propoganda elemanları olan demokratları, gizli silâhların nerelerde saklı olduğunu ve komünistlerin idare ettikleri çete faaliyetlerinin neler olduklarını birer birer sayıp döktüler. Bu konuşmalar ardı arası kesilmeden iki gün sürdü. Toprağa çizdikleri çizgilerle haritalar yaparak bildirdikleri yerleri anlatmağa çalıştılar. Komünistler hakkında bu kadar geniş bilgiye sahip olduklarına kendileri de şaşmışlar ve onların kuvvetinin karşısında korkuya düşmüşlerdi. Komünist gölgesinin üzerine düşmediği hiç bir köy kalmamış ve casusları bütün Batı Teşkilâtının ta içlerine kadar girmişti. Bazı köylerde komünizm bütün vahşeti ile hâkim bir durumdaydı. Diğer yerlerde durmadan bir taraftan batılıların kötülüğü ve diğer taraftan komünistlerin aşağı tabaka halkla dost oldukları propogandasını işleyip duruyorlardı.

Finian, «Komünistlerin ne olduklarına dair ne kadar malumat varsa ortaya koyduk ve hepimiz öğrendik,» dedi. «Biz komünistler gibi birimizin bildiğini ötekinden saklamadık. Şimdi ne yapmak lâzım ona karar verelim, Söyleyin bakalım, ne yapacağız?»

Tartışmalar iki hafta sürdü, bu süre içinde fikirler, ortaya kondu, bir alay lâf edildi. Bir çok kerre tartışma

kızıştı. Ağır lâflar söylendi ve gücendirici hareketler yapıldı. En nihayet ıstıraplı ve bir çok karışıklıkların sonunda da olsa muayyen bir çalışma programı üzerinde uyuştular.

Aylarca sonra Finian becerdikleri işleri bir raporla bildirdi. Artık üzerinde yürüdükleri yol aydınlanmıştı.

«İnsanlar,» diye yazısına başladı, «İster Katolik kilisesi, ister Protestanlar, demokratlar veya komünistler olsun aynı usulle dizginleniyorlar. Şiddet kullanılmadığı taktirde hangi sistem olursa olsun kullandıkları usul dolayısıyla tenkid edilemiyor, çünkü hepsi aşağı yukarı aynı usulü kullanıyor. Ormanda yaptığımız uzun tartışmalar sonunda şunları tesbit ettik:

1, Öyle bir cemiyet kurulmalı ki insan burada istediği gibi ibadet etsin ve istediği gibi yaşasın.

2. Bunun kabil olmadığı ortaya çıktı. Çünkü komünistler Burmalıları kandırmışlardı.

3. Bu itibarla halka komünistlerin onlarla değil sadece kuvvet kazanmakla meşgul olduklarını göstermek icab ediyordu.

4. Bu işi kuvvet kullanmadan ustalıkla yapmamız gerekiyordu. İkna yolu kullanmak lâzımdı. Bu bakımdan her birimizin bu hususta usta olarak yetişmemiz gerekiyordu.

5. Hareketlerimizi ve ikna yolumuzu Burmalıların alışık oldukları bir silsileyle yapmamız gerekiyordu.

6. Herkesin anlayabileceği kelimeleri kullanmamız lâzımdı.

7. Karışık fikirler dramatik ve kuvvetli bir şekilde ortaya konulmalıydı.

8. İkna hareketimizi karşımızdakilerin bunları en iyi anlayabilecekleri bir zamanda ve her tabakaya hitab eder bir tarzda yapmak gerekiyordu.

«Beraber çalıştığım sekiz Burmalı bu noktalar üze-

rine benimle bir defa birlik olduktan sonra gerisi kolay oldu. Tabî en güç tarafı zamanını beklemek ve plânlarımı iyi hazırlamak için kaybettiğimiz vakıt oldu. Beklemek gerekiyordu, çünkü şartlar arzuladığımız kıvamda değildi. Plânımızı kusursuz hazırlamamız lâzımdı. Çünkü binlerce faal komüniste karşı biz sadece dokuz kişiydik.

Arkadaşlarımın yaptıkları ilk iş beraberimde getirmiş olduğum teksir makinesinde Komünist Çiftçi, adında bir gazete çıkartmak oldu. Bu hakikaten kurnazca bir hareket olmuştu, çünkü gazetenin adını nereye çeksen oraya gidecek bir şeydi. Önce komünistler bu gazeteyi tutmak mı lâzım, yoksa aleyhinde mi bulunmak lâzım bir türlü kestiremediler? Gazete nereden geldiği belli olmadan çarşılarda, dükkânlarda, kapışıklerinde köy meydanlarında, otobüslerde ve caddelerde peyda oluveriyordu. Her baskısında Stalin'in, Marx'ın, Lenin'in, Mao Tse-tung'un, Chou En-lai'yın, Plekhanov'un ve bunlar gibi tanınmış komünist liderlerinin makaleleri çıkıyordu. Bir baskıda Karl Marx'ın köylülerin aptallığını ve geriliğini yeren bir makalesi vardı. Başka bir seferde tarım işinin kollektif bir hale sokulmasının önemi karşısında bu fikre karşı koyan Kulak denilen çiftçilerin ve köylülerin ortadan kaldırılmasını haklı gösteren Stalin'in nutku vardı. Geri kalan baskılarda ise sadece Rusyada tarım zorlukları bildirilmekte ve buna karşılık Birleşik Amerikadaki tarım ilerlemesi ve mahsulün artmakta olması yazılmakta ve sunî gübre kullanmanın faideleri belirtilmekte idi. «Komünist partisi ilk iki baskıda karar verememişti. Ondan sonra nutuklar vererek radyoda ve kendi gazetelerinde aleyhinde atıp tutmağa başladılar. Komünist Çiftçi, gazetesinde çıkan yazıların komünizmin sade bir tarafını gösterdiğini ileri sürüyorlardı amma bu yazıların yalan olduğunu ulu orta iddia

edemiyorlardı. Kendi gazetelerinde Stalin'in köylünün dostu olduğunu bağıra bağıra yazmağa giriştiler. Fakat Kulakları öldürmesi karşısında bu yaygara pek tutma-
mağa başlamıştı. Bir ay geçmemişti ki komünist gazete-
ler «Komünist Çiftçi» gazetesine cevap vermekten baş-
ka bir şey yazamaz oldular.

«Daha sonra gazeteyi tamamiyle susturmak için el-
lerinden geleni yapmağa başladılar. Onlar üstüne düş-
tükçe halk gazeteyi kapışıyordu. Evvelce parasız dağı-
tılırken halk bir nüshasını eline geçirmek için para ver-
meğe başladı. Gazeteyi çıkaranları ölümle tehdit ettiler.
Fakat her yerde mükemmel işliyen casus teşkilâtı bura-
da bir kayaya çarptı. Gazeteyi çıkaranları bir türlü öğ-
renemediler. Komünistler oradaki halkın gözünde mas-
kara durumuna düştüler. Komünist toplantılarında söy-
lenen nutuklara halk kahkahalarla gülmeğe başladı.
Burma'da kuvvetli bir parti halkı korkutan, saygı de-
ğer, mükemmel bir teşkilât olarak kabul olunabilir, am-
ma o parti bir defa gülünç duruma düştü mü prestijini
birden bire kaybetmiş demektir.

«Kuzeydeki komünist liderlerini hemen değiştirdi-
ler. Sonra yeni gelenler de ortadan kayboldu. Bunların
yerine gelenler de gittiler. Halk ölmek için komünist
partisine lider seçilmek kâfi demeğe başladı.

«Sonunda durum en kritik bir hale geldi. Burma'ya
Rusya'dan bir uzman gönderdiler. Bu adam Anthkata'ya
vardı. Uzun boylu, sıırım gibi, sert yüzlü bir adamdı. Te-
mizleme işlerinde, fesat, karışıklık ve mukabil karışık-
lık konularında tecrübe sahibi bir adamdı. Şimdiye ka-
dar üzerine aldığı işlerde hiç başarısızlık göstermemiş-
ti. Adı Vinch'di.

«Vinch Anthkata'ya gizlice girmeden evvel etraflı
plânlar hazırlamıştı. 'Komünist Çiftçi' gazetesini yok
etmek için plânı hazırды. Perde arkasından çalışmak

için kendini tanıtmamağa son derece gayret sarfetti. Uzun tecrübeleri politika işlerinde yerlilerin, yabancıların işlerine pek burunlarını sokmalarını hoş görmediklerini ve bir müdahale icabediyorsa bunun ancak bir oldu bitti şekline yapılacağını ona öğretmişti. Plânı o kadar mükemmeldi ki, başarıya ulaşmaması için hiçbir sebep yoktu. Ama hiç ummadığı bir şey vardı. Komünist teşkilâtına bir casus girmişti: Toki o kadar becerikli, kendini gizlemesini o kadar biliyordu ve hafızası o kadar kuvvetliydi ki, bulunmaz bir cevherdi .

«Vinch geldikten sonra, Komünist Çiftçi gazetesi her gün çıkmaya başladı. barlarda, kahvelerde, evlerde, bürolarda, umumî helâlarda, vapurlarda, öküz arabalarında köylerde, mahkeme salonlarında velhasıl akıl ve hayale gelmiyecek her yerde bu gazeteden vardı. Her baskıda 10 Haziran günü saat 14.00 de Mitkiyana tarafından önemi büyük olan bir radyo neşriyatı yapılacağı ve bundan sonra da komünist olmiyanlar için bir mesaj okunacağı yazılmakta idi.

«10 Haziran günü radyoyu dinlemiyen zannedersen pek az insan vardı. Bu radyo programının çok önemli bir şey olacağı hissi herkeste yer etmişti.

«Tam saat 14,00 de spiker o dakikada başlayan yarım saatlik programın Burma Eğitim Derneği tarafından idare edileceğini ilân etti. Hemen arkasında Anthkata şivesiyle kalın sesli biri konuşmaya başladı.

«Fikrimize göre Anthkata'lılar Sovyet Rusya ve Komünist Partisi aleyhinde haksız bazı ithamlarla kandırılmaktadır. Bunun kötü bir şey olduğuna inanıyoruz. Bunun için size şimdi Sovyetler Birliği ve Anthkata Komünist Partisinin resmî sözcüsü olan bir zat hitap edecek. İşiteceğiniz ses Burma'ya Sovyet Rusyanın Başkenti Moskova'dan gizlice gelerek Ton Mou köyünde kalan Vladimir Vinch'in sesidir. Vinch geçen hafta Anthkata'-

daki komünistlerle bir toplantı yaparak takip edilecek politikayı görüştü. Komünizmin yanlışsız olarak takdim edilmesini temin amacıyla Burma Eğitim Derneğimiz bu konuşmayı teype almış bulunmaktadır. Şimdi bu teypi size dinleteceğim. Herkes gibi komünistler de söyledikleri sözlerle kıymetlerini gösterirler, sadece kötülük olsun diye yalan yanlış sarfedilen sözlerle değil, Arkadaşlar, şimdi işiteceğiniz ses Komünizmin amaçları hakkında konuşan Sovyet Rusya'nın başkenti Moskova'dan gelmiş bulunan Vladimir Vinch'in sesidir.

«Teyp başlayınca evvelâ bir kaç hışırtı ve parazitli gürültüden sonra haşın bir Rus şivesiyle fakat mükemmel bir surette Burmaca konuşan bir ses işitildi.»

«Üç saattenberi aranızda tartışıp durdunuz. Ben hiç bir şey demedim, (Vinch'in sesi biraz yorgunca çıkıyordu.) Burada olanların hiç önemi yok. Sizden fikir almağa gelmedim. Olanları size ben söylüyorum... Bu olaylardan çıkarılan mânâyı ben anlatacağım. Evvelâ traktörlerden ve bunları göndereceğimizi vaad ettiğimizden bahsetmeyi kesiniz. Size traktör veremeyiz. Vietnam'da Ho Chi Minh'e askerî araçlar yetiştirmek için en son gayretimizi kullanıyoruz. Saniyen, buradaki tarla sahibi olanlara yüklenmemek lâzım. Sosyal arazi bölümü diye konuşup durmayın. Bu sözler köylüleri korkutuyor. Köylüler geri fikirli insanlar. Onlar kendi tarlalarına sahip olmak istiyorlar. Kollektif sözünden bir şey anlamıyorlar. İlerde ortak malın ne olduğunu öğrenirler; şimdi değil.»

«Bir ses, Yoldaş, Amerika aleyhinde yapılan propaganda için ne diyorsunuz?» diye sordu.

«Bu işi ifrata, vardırmışsınız, diye Vinch hiddetle çıkıştı. Sesinden sinirli olduğu belliydi. Amerika aleyhindeki propagandayı adeta bir şovenizm haline sok-

muşsunuz, o kadar ki, halk kendi hükümetinin kusurlarını bile umursamamağa başlamış. Her kabahatı Amerikalılara yüklemeye kalkacağınıza biraz da kendi durumunuzu gözden geçirin.

«(Burmali bir ses), Bu günlerde kendi Hükûmetimizi tenkid etmek biraz zor,» dedi.

«(Vinch'in sesi yine yükseldi.) Elbette zor. Fakat şunu bilmeniz lâzım ki, işler ne kadar kötüleşirse o kadar iyileşiyor demektir. Bunu Lenin söylemişti. Bunun mânâsı; dut ve pirinç mahsulünüz bozulmalı, yol nakliyatı programı sekteye uğratılmalıdır.

Teypin hışırtısı bir müddet devam etti ve ses kesildi. Spikerin masum ve kaygan haldeki sesi kuvvetli bir tonla duyuldu:

«Komünizm prensipleri ve Rusya'nın Anthkata hakkındaki tasavvurlarını Rusya'nın Yüksek Komiserinin kendi ağzından işittiniz, dedi (ve biraz da alaylı bir eda ile,) Artık komünizm düşmanlarının uydurdukları yalanlara inanmıyacağınızı umarız.»

Bu radyo programının ertesi günü dokuz arkadaş yine ormanda aynı yerde buluştular. Toki ilk defa ufak dalları elinde parçalamaz olmuştu. İşini gereği gibi yapmış olan bir adamın duyduğu güvenle göğsü kabarıktı. Arkadaşlarının yaptıkları şakaya sessiz sessiz gülüyordu.

Toki, «Aynı şeyi Burma'nın öbür vilâyetlerinde de yapmalıyız,» dedi. «Hatta Burma'nın dışına da çıkmamız lâzım. Meselâ, Sarkhan var, orası karışmağa başladı. Dilleri aşağı yukarı bizimki gibi. İçlerindeki düşman kuvvetlenmeden nasıl yenebileceklerini onlara da öğretebiliriz.»

Döndü ve Finian'ın yüzüne baktı. Ondan tasdik beklemediği belliydi. Toki ve arkadaşları aralarında kendilerine mahsus tavırla kararlarını vermişlerdi. Toki'nin

bakışı bir arkadaş ve eşit bakışı idi.

Rahip Finian'ın yüzü memnuniyetten kıp kırmızı olmuştu. Karnındaki sancı çoktan geçmişti. Daha şimdiden Sarkhan'a kaç günde varabileceğini hesaplamağa başlamıştı. Oradaki yemekler herhalde Burma'dakilerden daha farklı olamazdı.

Burmadan ayrılmadan her gün muntazaman tuttuğu hatıra defterine şunları geçirdi: «İnsanlığa hizmet eden fikirler, doğru ve temiz düşünceler eninde sonunda insanlara gerektiği gibi hitab ediyor. Komünizmin kötülüğü, sonunda onları perişan edeceğini halktan gizliyebilmesindedir. Amerikalılar doğru ve lüzumlu işler gördükleri zaman onları tesirli olarak yapmasını da biliyorlar.»

IV

HERKES JOE BİNG'İ SEVER

Rahip Finian'ın Burma seyyahatı üzerinde en selâhiyetli bilgi sahibi Güneydoğu Asya'nın en iyi müstakil gazetelerinden biri olan Setkya Daily Herald gazetesinin sahibi ve yazarı olan Bayan Ruth Jyoti idi. Finian'ın macerasını ilk bu kadın işitmiş ve onun hakkında yazılar yazmağa başlamıştı. Hakikate dayanan malûmat toplamak için Kuzey Burma'ya bir ay süren bir seyyahat yapmıştı.

Ruth nadir bulunur bir karakterde melez bir Asyalı idi. Beyaz rengi ve sarışın saçları ona Anglo-sakson havası veriyordu. Geri kalan bütün hatları tamamiyle Asyalı idi. Tavrı ve hareketleri de tamamiyle Asyalı idi. Onu büyüten annesi Kamboçya'lıydı. Avrupalılar ve Amerikalılar hakkında bilmediği yoktu. Asyalı bir ya-

zar olarak daima yabancılarla temas halinde idi. Yirmi-sekiz yaşında ve güzel bir bekâr olarak tanınırdı.

Ruth bir çok Amerikalıyla ahabalık yapmaktaydı. Gazetesini neşrettiği Setkya, Amerikan Kültür Heyeti, Amerikan Haberler Bürosu gibi bir çok teşkilâtın uzmanlarının, ataşelerinin bol miktarda bulundukları bir şehirdi. Amerikalılardan birçoğu sık sık ona giderek, yardım isterler ve akıl danışırlardı. Bu kadar sıkıfıkı temastan sonra Haberler Bürosunun Ruth'u Amerika'ya davetinden daha tabîî bir şey olamazdı.

1952 yılında Birleşik Amerika'ya üç aylık bir seyyahat yaparak oradaki basın çalışmalarını tetkik davetini kabul etti. Amerika ile ilk teması Hawaii adasında oldu. Nihayet adayı gezebildiği zaman oranın güzelliğine ve cazibesine hayran kaldı. Hava meydanına indiğinde pasaport ve gümrük nedense bir hayli uzun sürdü ve Ruth yabancılar mahsus bekleme odasında epeyce bekletildi. Oda kirli veya perişan bir durumda değildi amma orasıyla kimsenin alâkadar olmadığı da belliydi. Memurlar da hakaret edercesine soğuk muamele ediyorlardı.

Ruth pişkin bir gazeteci idi. İlk karşılaştığı bu hali not etmeden geçemezdi. Not defterini çıkararak şunları yazdı:

«Amerikalılar belki farkında değiller amma Komünist Çin'de misafirleri daha iyi ağırlıyorlar. Çin'de nereye giderseniz gidiniz, her fabrikada, her köyde ve her spor merkezinde bir misafir odası var. Bu misafirhaneler bazen kaba yapılar amma, insan bunların oradaki yapıların en iyisi olduğunu hemen farkediyor.»

San Francisco hava meydanında kendisine rehberlik edecek olan Dış İşleri memuru gelinciye kadar bekledi. Pan Amerikan hava yollarının bekleme odasında otururken Chronicle ve Examiner adlı Gazeteleri alarak okumaya başladı. Bilhassa aradığı yazıyı bulmak için

her iki gazeteyi de başından sonuna kadar tetkik etti. Hayretle yüzünü buruşturarak not defterine sarıldı.

«Bugün Setkya'da,» diye yazmağa başladı, «yedi büyük Asya Devletinin başkanları toplanıyor. Bu toplantı Asya ile Amerika arasındaki bağlar üzerinde önemli tesirler yaratacak ehemmiyette, halbuki, bu güney Asya Bloku toplantısı hakkında San Francisco gazetelerinde en ufak bir haber bile yok.

Acaba Amerikalılar bu Asya haberini neden yazmamışlar? Gazetenin yüzde yetmişi ilânlar ve karikatürlerle dolu. Kanaatimi umumileştirmeden evvel başka gazeteleri de görmem lâzım.

Hava meydanında gördüğüm Amerikalı kadınların çoğu üstlerinden akan elbiseler ve...»

«Miss Jyoti siz misiniz?»

Başını kaldırdı ve «Evet» dedi. Karşısında takriben elli yaşlarında zarif bir adam duruyordu. Siyah melon şapkasını çıkararak eğildi.

«Dış İşlerinden Joseph Rivers. Amerika'ya hoş geliniz. Rahip Finian hakkındaki yazılarınızı büyük bir zevkle takip etmiştim.»

«Teşekkür ederim Mr. Rivers, çok nazıksınız.»

«Taktir edersiniz ki, serbest bir şahıs olarak Rahip Finian Devlet mekanizmasına bağlı memurlardan daha serbest çalışmak imkânını bulmuştur.»

«Tabî efendim. Bu hal size Rahip Finian gibi serbest çalışabilen bir çok kimsenin yurt dışında iş görmelerini teşvik etmek ilhamını vermiyor mu?»

Mr. Rivers kıza irkilerek baktı. Kız ise sadece ona gülümsüyordu. Rahip Finian konusu bir daha ele alınmadı.

«Mr. Rivers acaba bana New York Times gazetesinin bir nüshasını buldurabilir misiniz?»

Mr. Rivers misafirini kalabalık terminal binasında

ilerleterek «Elbette,» dedi, «Miss Jyoti, biliyor musunuz? Ben Setkya'ya pek kısa bir müddet evvel bir seyyahat yapmıştım. Orada Joe Bing'i tanıyorsunuz, tabii?»

Kız başıyla hayır işareti verince Mr. Rivers hayret etmişti.

«Nasıl olur? Kendisi Setkya'da Kültür Heyetinde Haberleşme Bürosu Şefi. Onu herkes tanır. Onun hakkında Life dergisinde bir iki hafta evvel bir yazı da vardı.»

«Setkya'da Life mecmuasını pek gördüğümüz yok, Mr. Rivers. Bir kerre Life dergisi herkesin erişemeyeceği kadar pahalı orada.»

«Fakat Joe Bing'i muhakkak tanımanız lâzım. 1,80 boyunda şişman ve her zaman damalı, renkli çeket giyer. Sevimli bir adam. Elsa Maxwell'in erkek benzeri. Canım onu herkes sever. Gayet iyi hatırlıyorum bir gün Montaigne otelinin kahve salonunda oturuyordu. Giren çıkan herkese selâm veriyordu.»

«Anladım şimdi ,şık giyinmiş ve Doğuda okumuş olmak şartıyla beyazlara ve batılılardan başkasına selâm vermeyen şu veletten bahsediyorsunuz değil mi? Hani şu kırmızı bir otomobil kullanan ve arabasını sokak köşelerinden ve kaldırımların üzerinden delice bir hızla sürüp geçen adam. Her Asyalı'yı utandıran çirkin ve cırtlak kakkahalarla gülen adam.»

«Amma da yaptınız, Miss Jyoti. Koca Joe tecrübeli bir gazetecidir. Bizim yardım programımıza dair bütün yazıları o dağıtıyor.»

«Biliyorum, ya post alıyor veyahut hademelerle gönderiyor. Her ay parlak, bir davet yapar, bu davette içilen her damlanın ve yenen her lokmanın ta Amerika'dan geldiğini öğünerek her seferinde ilân etmekten kendini alamaz. İki seneden beri onun partilerinde bir tane de olsun Asyalı bulunmamıştır. Sebebini söylüyeyim. İlk

partisinde alkollü içkilerden başka içecek hiç birşey yoktu. Halbuki Budistler, Müslümanlar sadece meyva suyu, süt veya su içerlerdi. Tabii havadis her tarafa çabucak yayıldı. Partilerine Asyalılardan giden olmadı.»

«Joe'yu iyi tanımadığınıza hakikaten üzüldüm.» diyen Mr. Rivers kızın sözlerindeki şiddetten bayağı ürk-müştü. Joe hakkında bunları söylediği halde Amerikalıların nasıl dostu olabilir? diye düşündü. Joe Bing'i herkes seviyordu. Dairede onu sevmiyen yoktu. Gazeteciler seviyordu. Nixon'un yapacağı seyyahatın protokolünü hazırlama görevi ona verilmişti. Joe hakkında bu kadar sert konuşmakla ne kazanacağını sanıyordu.

Onları Şehire götürecek otomobile bindikleri zaman Miss Jyoti tatlı bir eda ile «Biliyor musunuz?», dedi. «Rahip Finian sizin Joe Bing'iniz için bana neler söyledi. Rahip, Bing'e bir mektup yazarak bulunduğuyerde dağıtılmak üzere Setkya'daki Amerikan kantininden tükenmez kalem temin ederek göndermesini rica etmiş. Rahip aldığı cevabı bana gösterdi, (Kantinden yalnız Amerikalılar istifade edebilirler, Nizamname müsait değildir,). Cevap sadece bu idi.»

Mr. Rivers «herhalde kantinden önüne her gelen istifade edemez tabii,» demek zorunda kaldı.

«Hakkınız var elbette. Rahip Finian bu tükenmez kalemleri onun çıkardığı meşhur gazetesini dağıtmak cesaretini gösterenlere hediye vermek istemişti. Bildiğiniz gibi bu gazete evvelâ el altından dağıtılıyordu. Sonraları Burma'da en mükemmel bir taşra gazetesi oldu.»

Mr. Rivers hâlâ iddia ediyordu. «Özel şahısların özel işleri için kullandığı kimselere kantinden yardım yapılamıyacağı gayet tabiidir.»

Ruth, «Hakkınız var elbette,» diyerek lâfı kesti.

Mr. Rivers arkasına yaslanarak San Francisco'nun manzaralarını göstermeğe koyuldu.

San Francisco gazetecileri iki gece sonra Ruth şerefine bir ziyafet verdiler. Bu ziyafette Asya'da vazife gören Amerikalılar hakkında birkaç söz söylemesini rica etmişlerdi. Güzel yemeklerden ve Amerikalıların misafirsevenliklerinden bahseden birkaç hoş sözden sonra Ruth mevzua geçti.

«Genel olarak Asya'daki Amerikalılar iyi iş göremiyorlar. Ben onlara entelektüel Majino Hattı nazarıyla bakıyorum. Onlara göre, zengin ve zarif insanlar onlardan hoşlandı mı iyi işler yapıyoruz zannediyorlar. Hakları yok da değil. Yabancı yüzler garip ve anlamadıkları lisanlar yerine Gazeteciler Kulübünde, veya Amerikan Kulüpte veyahut Subaylar lokalinde kendilerini daha rahat hissediyorlar. Bunlardan başka boynunda boyunbağı bulunan İngilizce bilen insanların ahbablığını tercih ediyorlar. Kravat takan ve İngilizce bilen Asyalılar hususî bir sınıfı temsil ederler. Bunların dışındaki Asyalılarla Amerikalılar bağdaşamıyor. Üzülerek söylüyorum, birçoklarınız bu hususta kıllarını bile kıpırdatmıyorlar. Burada birbiri ardına Amerikalıların yaptıkları yanlışlıkları saatlerce size sayayabilirim. Onun yerine hakikaten müsbet bir şekilde çalışan bir Amerikalıyı anlatayım size.

«Bu adam, Birleşik Amerika Haberler Bürosuna mensup Bob Maile'dir. Bu teşkilâta çalışan her Amerikalının mükemmel olduğu zannını yaratmak istemem. Bu teşkilâta mensup biri memleketimize geldi mi ilk işi bize koşmak olur. Eğer İngilizce biliyorsanız size yaltaklanmağa başlarlar ve memleketimiz hakkında en ufak pratik malumata sahip olmadıkları halde memleketimiz için plânlar kurmağa başlarlar. Bu artık o kadar müziç bir hale gelmiştir ki, her gazete sahibi ve yazarı bu Amerikalıların odalarına sokulmaması için emir-

ler vermiştir. Benim odama böyle birisi yolunu bulup girecek olursa İngilizce bilmiyormuş gibi davranır ve başımdan savorım.»

«Bob bunlardan hiç birine benzemiyordu. Onu ilk defa eşi Dorothy ile birlikte müretteplerin şereflerine verdikleri bir partide tanıdım. Anlıyorsunuz ya, bir elçi edası ile tepeden inme yukardan başlamamış evvela dilimizi ve adetlerimizi öğrenmekten işe başlamıştı. Mürettepler, muhabirler, fotoğrafçılar ve dağıtma personeliyle ahablık kurmuştu. Aktüalite fotoğraflarını iyi çekebilmeleri için fotoğraf muhabirlerine adeselerini nasıl ayar edeceklerini öğretmişti. Filimlerini banyo yapabilmeleri için lüzumlu ilâçları temin etmiş ve karanlık odaları için vantilâtör bulmuştu.

«Bütün bunları karşılığında hiçbir şey beklemeden ve hiç bir kimseye haber vermeden yaptı. İsteddiği tek şey dilimizi öğrenmesi için yardımları, Dorothy'nin yerli yemekleri yapabilmesi için tarifeler ve çocuklarını yerli mekteplere yazdırabilmek için vasıta olmamızdı. Yaptığı her şeyi daima küçümser ve karşılığında gördüğü yardımlara hak kazanacak bir şeyler yapamadığını söyler dururdu.

«Bob'un yaptığı bu işlerin öyle kolay olmadığını hepimiz biliyorduk. Bilhassa bir Amerikalının çocuklarını yerli mektebe yazdırmak istemesinin alıştıkları standartlara göre ne olduğunu takdir ediyorduk. Asya'da mektepler pistir, çocukları kabadır, patırtıcıdır. Hele, sizin standartlarınıza göre bulaşıcı hastalık yuvalarıdır. Fakat bütün bunlara rağmen Bob'un çocukları yerli mektepte pekâlâ okuyabildiler. Bir kerresinde bir nevi cilt hastalığına yakalandılar. Arada sırada yerli çocuklarla alt alta kavga ettiler. Fakat bütün bunlara rağmen iyi bir eğitim gördüler ve o zamana kadar alışık oldukları hayat şartlarından büsbütün başka bir hayat şartı

hakkında zengin görgü sahibi oldular.

Gazeteci olarak hoşunuza gidecek bir vak'a anlata-yım. Bir sene evvel Amerikalı bir askerin yerli bir kızı zorla kirlettiği ve bu kötü işini üstelik bir tapınakta yaptığına dair bize haberler geldi. Tapınak işi vak'ayı büsbütün alevlendirmişti. Eğer havadis başsayfalarda ve büyük puntolarla çıksaydı oracıkta bir din harbi çıkma-yacağına kimse emin olamazdı. Amerika'nın genel ha-berler şefi olan zat, kim olduğunu biliyorsunuz, bürosu-na kapanmıştı. Zaten 'yerli ihtilâflarî diye vasıflandırdı-ğı işlere burnunu hiç bir zaman sokmazdı. Washington'-dan talimat almadan bir iş görmiyen bir tipti.

Bob Maile, haberi duyunca şehirdeki en büyük ga-zetenin yazarlarını ve Setkya Haberler Servisini birer birer ziyaret etti. Ne bir tehdit savurdu, ne bir haber ulaştırdı ve ne de ortaya çıkan haberi külleyecek bir ha-rekette bulundu. Sorduğu yegane sual haberi iyi tetkik edip etmediğimiz oldu.

İtimad ettiğiniz biri bu suali sorunca tabiidir ki, üstünde durursunuz. Hemen muhabirleri koşturduk ve öğrendik ki, haber aslında bize yanlış ulaştırılmıştı. Amerikalı bir asker genel eve gitmiş ve burada huzuru-nuzda tekrar etmeğe edebimin izin vermiyeceği sebepler-den ötürü para vermeden çıkmak istemiş ve patırdı gü-rültü yapmış. Gazetelerde ufak bir paragraflık yer ay-rılmıyacak kadar adi bir vak'a idi bu.

«Bob bürosunun yaptığı işlerden dolayı övünmez. Övünmesine zaten lüzum yoktur. Benim memleketim-de iyi işler bambu talegrafla bütün memlekete yayılır. Bob Maile memleketimde en iyi tanınan Amerikalıdır.»

«Gönül arzu ederdi ki, öteki bütün Amerikalılar da onun gibi olsunlar. Bu taktirde Asya'da komünistler çok yaşayamazlardı.»

V

MAHREM VE ZATA MAHSUS

Sarkhan, Elçi Louis Sears'den

Washington, D.C., Dış İşleri Bakanlığı Sarkhan masası,
Mr. Dexter S, Peterson'a

Azizim Dex,

Bu mektubu sana şahsen yazıyorum. Makinede kendim yazdım. Yardımına ihtiyacım var. Buradaki durumu iyice anlamamı istiyorum. Allah seni inandırsın şu Sarkhanlılar kadar hileci insanlar görmedim. Bazen kendi kendime bunların hepsi kızıl diye düşünüyorum. Öte yandan, şunu da ilâve edeyim ki, burada bulunan bazı Amerikalıların da sadakatinden şüpheliyim.

Bakanlıkta şimdiye kadar Sarkhan hakkında gazetelerde çıkan ne yalanlar okunuyordur. Times muhabirinin yazdıklarının hepsi yalan. Sarkhanlılarla aram fev-

kalâde. Doğu Yıldızında çıkan bir yazı bunun delilidir. Mektubuma iliştim. Colvin olayında olup bitenleri bilmediğim için bu deli ile yakından ilgilenmediğim de uydurma. Hastaneye yattığı gün gittim ve kendisini gördüm. Ertesi gün Sarkhan gazetelerinde çıkan yazıları da kesip sana ilişikte gönderdim. Colvin'in Wisconsin'de kuvvetli olduğunu biliyorum. Milletvekilleri ve senatörleri vasıtasıyla gürültü patırdı çıkartabilir. Gönderdiğim yazıları onlara göster, kâfi.

Burada başımızda ikinci bir deli daha var, Rahip Finian. Bu adama dikkat etmek lâzım. Katoliklerle aramın açılmasını hiç te arzulamam. Bu Finian herifi Burma'da bir nevi ihtilâl çıkartmış. Şimdi Sarkhan'a geldi. Kuzey'de aynı şeyi yapmağa kalkıyor. Yerli gazeteler yaygaraya başladılar. Eğer bu adamı Kardinal Spellman tutuyorsa diyeceğim yok. Eğer Katolik başları tutmuyorsa apar topar Amerika'ya göndereceğim.

Azizim Dex, yukarda bahsettiğim iki olaydan ve gazetelerin yalanlarından gayri burada işler yolunda gidiyor. Sarkhanlı politikacılar onlara yardım etmezsek memleketin komünist olacağını söyleyip duruyorlar. Sakın inanma. Burada bir alay sosyal toplantılara ve protokol ziyafetlerine gidiyorum, daha bir tane yerli komüniste rastgelmedim. Şu pirinç işinde Rus elçisi bizi oyuna getirdi ama arkasından tam yüz bin tane bu pirinçlerin Birleşik Amerika tarafından gönderildiğini bildiren broşür dağıttırdım. Genel olarak burada durumumuz iyidir.

Fakat, itimat edebileceğim ve işgüzar memurlara acele ihtiyacım var. Herşeyi kendim yapa yapa bıktım artık. Herşeyden önce bir irtibat memuru lâzım. Halen burada çalışan Maggie Johnson fena değil ama her seferinde yerli gazetecileri haklı görmek kusuru var. Bundan başka, birşey olunca gazetecileri, bilhassa Ameri-

kan gazetecilerini alıp bana getiriyor. Bu gazeteciler akıllarının ermediği bir takım suallerle başımı ağrıtlıyorlar. Haddizatında bu gazetecilerin Miss Johnson ile görüşmeleri lâzım.

Dex, Joe Bing'i hatırlıyor musun? Senatörler heyeti ile buraya geldiği zaman bende çok iyi bir tesir bıraktı. Ne yaptığını ve ne söylediğini bilen bir adam, bir gayret et bakalım, onu buraya tayin ettirebilir misin? Bir müddet Setkya'da bulundu. Bu itibarla, Asya işlerini bilmesi gerekir. Sonra birkaç tane de güzel sekreter gönder. Biliyorsun bunlar Amerika için iyi propaganda oluyor ve burada çalışanların moralini yükseltiyor.

Dex, daha fazla uzun yazmağa lûzum görmüyorum. Ne demek istediğimi tabîî anlıyorsun. Dünyanın ne tarafa doğru döndüğünü dahi bilmeyen birkaç enternasyonal sapık yüzünden işimden olmak istemem. Etrafımda iftihar edebileceğim memurlar olursa daha iyi çalışırım. Personel dairesinde birisini bu işle vazifelendir. Süratle bana adam bulsun. Teşekkürler.

LOU

VI

YURT DIŞINDA MEMURİYET İMKÂN LARI

Washington'un Devlet Dairelerinde, Üniversite koridorlarında, kadın memurların yatıp kalktıkları lojmanlarda ve yatakhanelerde üzerinde 'Yurt Dışında Memuriyet İmkânları' yazılı 1500 kadar bülten dağıtılmıştı. Bültende, Birleşik Amerika'nın yabancı memleketlerdeki elçilik ve konsolosluklarında kalifiye, dirayetli memurların noksanlığından bahsedilmekteydi. Buralarda çalışanların daha çabuk terfi ettikleri, maaşlarının daha yüksek olduğu ilâve olunmakta ayrıca bir vatanî vazife olduğuna işaret edilerek bu vesile ile dünyanın enteresan memleketlerini görmek, buralarda yaşamak imkânlarının da elde edilmiş olacağı yazılmaktaydı. Bülten'de Amerika Üniversitesi konferans salonunda bir toplantı yapılacağı ve bu toplantıda uzun seneler dışarda memuriyet görmüş uzmanların konuşacağı bildiril-

mekte idi.

Toplantı günü konferans salonu ağzına kadar doldu. İlk konuşacak zat o zamana kadar yedi memlekette konsolos olarak çalışmış olan Mr. Hamilton Bridge Upton'du. Kürsüde büyük bir vakar ve ciddiyetle oturuyor ve insana işinin tam ehli bir diplomat olduğu hissini veriyordu. Hakikatte de Mr. Upton çok kıymetli bir diplomattı. Arkasında oturan ise şişman, canayakın tavırlı bir insan olan Joseph F. Bing'di. Bing Northwestern, Üniversiteli seyyar bir satış memurunu andırıyordu. Onda her bulunduğu yerde en önde bulunan, dünyayı iyi anlamış ve kurnaz bir adam edası vardı. İyi bir gazeteci-ydi.

Evvela Mr. Upton ustalıkla ve ciddi bir tavırla söze başladı. Verdiği malûmat, noktası noktasına hakikatlere uyuyordu. Her halinden çok kuvvetli bir iradeye sahip ve yabancı memleketlerde karşısına çıkacak her zorluğu kolaylıkla yenebilecek kıratta bir diplomat olduğu görülüyordu.

«Hepimiz memleketimizde oturup mesleğimizi iletirmek, daha fazla ahabap edinmek ve çoluk çocuk yetiştirmek isteriz, elbette,» diye söze başladı.

«Fakat memleketimiz her zamankinden daha önemli öyle ciddî krizlerle karşı karşıya kalır ki, o zaman herbirimize vatandaş olarak vazifeler düşer. Bu vazifeleri yalnız Birleşik Amerika vatandaşı olarak değil aynı zamanda üyesi bulunduğumuz bütün dünya camiasının birer ferdi olarak da üzerimize almamız gerekir. Dünyanın bütün memleketlerinde kötü bir fesatlıkla çevrilmiş bulunmaktayız. Bu habis fesatlıkları önliye-bilmek için yurt dışında dirayetli ve feragat sahibi elemanlara ihtiyacımız vardır.»

Dinleyicilerin arasında oturan Miss Marie MacIntosh kendi kendine, «bu fesatlığı Komünistlik diye isimlen-

dirmemesi hakikaten bir incelik» diye düşündü. Üç arkadaş beraber gelmişlerdi. Hepsi Pentagon'da daktiloluk yapıyorlardı. Rock Creek Park civarında ufak bir dairede beraber oturmaktaydılar.

Mr. Upton onbeş dakika daha, sanki yüksek bir şahıs diğer yüksek şahıslara hitabediormuş havasıyla konuşmasına devam etti. Marie böyle bir hava içinde bulunmuş olmaktan büyük bir zevk duydu.

Mr. Upton sözlerini şöyle bitirdi. «Şimdi size Mr. Joe Bing'i takdim ediyorum. Mr. Bing Asya'yı iyi bilir, oralarda Genel İrtibat uzmanı olarak çalışmıştır. Sene-lerce Setkya'da başarı ile çalıştı. Şimdi de Sarkhan'da vazife istemiş bulunmaktadır. Yakında oraya gidecek. Her gittiği yerde yerlilerle, onlarla aynı seviyede, işbirliği yapmasını bilen bir adamdır.»

Mr. Upton oturunca Mr. Joseph Bing sandalyasını itti, koca gövdesini kaldırdı, masanın etrafını dolaştı. Masanın köşesine ilişince salondakiler şöyle, bir gevşediler.

«Adım Bing'dir. Hükûmetteki vazifem Genel İrtibat işleridir. Resmiyete lüzum yok, bana Joe deyiniz kâfi.» Herkes gülüşmeğe başladı, hatta birkaç kişi «Merhaba Joe» diye seslendi. «Ben Mr. Upton gibi adamların emrinde çalışırım. Şunu hemen ilâve edeyim ki, böyle adamların altında çalışmak kadar zevkli bir şey yoktur. Dış İşleri mesleği çok büyük ve çok önemli bir iştir. Tabîî hepiniz biliyorsunuz. Şimdi ben size yurt dışında Sam Amca için çalışmanın elinize geçen broşürlerde yazılı olmıyan bazı taraflarını anlatacağım. İnsan büyük işler yaparken de arada sırada eğlenmek ister, bu itibarla dışarda çalışmanın resmî olmıyan tarafları da vardır.»

Joe evvela yurt dışındaki bir memuriyete nasıl gildiğini anlattı. Vapurla olsun, uçakla olsun seyahat

muhakkak birinci mevki ile yapılırdı. Bunu söylerken göz kırptı. Dinliyenler biraz daha ileri doğru eğildiler. Marie Macİntosh daha dikkatle dinlemeğe başladı.

«Şimdi aklınızdan neler geçtiğini biliyorum,» diye neşeli bir sesle konuşmasına devam etti. «Sosyal hayatınızı düşünüyorsunuz. Pekiyi, ondan bahsedelim. Yabancılar arasında çalışacaksınız. Onlarla çalışıyorsunuz, diye muhakkak onlardan hoşlanmanıza da lüzum yok. Sam Amca için nereye çalışmağa giderseniz gidiniz orada da hergün burada gördüğünüz zarif tavırlı Amerikalılarla beraber çalışacaksınız. Bunların ekserisi bekârdır. Eğer evli değilseniz katiyen yalnızlık çekmezsiniz.»

Mr. Upton, Joe'nun başının üzerinden duvarda bir noktaya bakıyordu. Dudaklarında hafif bir tebessüm vardı. Konferansı dinliyenler bu tebessümden çok memnun olmuşlardı. Joe'nun söylediklerinden Mr. Upton'un memnun olduğunu görüyorlardı. Sanki salonda bir aile havası esiyordu. Mr. Upton bir baba, Joe ise ağzında hafif viski kokusu bulunan ve etrafa hediye dağıtan sevimli Noel baba rolünde idi.

Joe'nun konuşması kırk dakika sürdü. Uydurma olmıyan misaller ve sorulan sorulara pratik cevaplar vermekte mahir bir insandı. Brezilyada krokodil ayak-kabıları kaç paradır? Japonya'da viski kaçadır? Vietnamda hizmetçi bulunur mu? Yirmi sene hizmetten sonra emekli maaşı ne olur? gibi soruların cevabı onda daima hazırды. Dünyanın her tarafında Amerikalıların çalıştıkları yerlerde kantinlerin ağzına kadar Amerikan mallarıyla dolu olduğunu söyliyerek «Asyada kantinde aldığınız ne ise Peoria'da da aynıdır. Misal olarak söyliyeyim, Saigon'da Amerikan dondurması, ekmeği, pastası velhasıl ne isterseniz bol miktarda stok edilmiştir. Yurt dışında çalışan adamlarımıza iyi bakarız, hiç merak etmeyiniz. Nerede olursanız olunuz Amerika'da alıştı-

nız standardın altına hiç bir zaman düşmezsiniz.»

Marie Macİntosh arkadaşlarına «Fena bir şey değil» dedi.

Üç arkadaşı da onu tasdik ettiler. Marie hepsinin aklından ufak bir odada dört arkadaş sıkışık bir halde yattıklarının geçtiğine emindi. İki yatağa çevrilen koltuklarda yatıyordu. Sabah kahvaltısı yapabilmeleri için erkenden kalkmak zorundaydılar. Hayatlarında nail oldukları tek lüks her cumartesi aralarında bir şişe viskiyi gazozla karıştırıp içmeleriydi.

Joe Bing konuşmasını bitirdikten sonra «Mr. Upton ve ben sorularınıza cevap vermeğe hazırız,» dediye de kimse Mr. Upton'a bir şey sormadı, Joe yarım saat daha konuştu.

Kızlardan biri «Lisan meselesi nasıl oluyor?» dedi. «Anladığıma göre yabancı bir memlekete gitmeden evvel oranın lisanını öğrenmek mecburiyeti varmış.»

Joe şakacı bir eda ile, «Bir dakika,» dedi, «size bunu söyliyener yanlı ş malûmat vermiş. Sam Amca aklını kaçırmadı. Memleketimizde mesela Kamboçya veya Japon veyahut Alman lisanını konuşabilen kaç kişi çıkar zannediyorsunuz? Her halde pek fazla olmasa gerek. Mesela ben Fransızca Parlezvous'yu bile doğru söyliyemiyorum. Buna rağmen her gittiğim yabancı memlekette pekâlâ iyi çalışabildim. Doğrusunu ararsanız sizin yabancı dil bilmenize lûzum dahi görmüyoruz. Her yerde tercümanların bini bir paraya. Sonra Asyalıların İngilizce öğrenmeleri onlar için daha iyi. Onlara yardımcı dokunur. Sizin temasta bulunacağınız yabancıların çoğu zaten İngilizce bilirler.»

Başka biri «Yurt dışında herşeyin pahalı olduğunu işittim,» dedi, «oralarda para artırabilir miyiz?»

Joe güldü. «Bakın,» dedi, «evvela ev kiranız olmiyacak. Masrafınız sadece yiyecek, eğer kullanıyorsanız iç-

ki ve elbise parası olacak. Hizmetçi işine gelince ayda kırk dolara bir aileyi hizmetçi olarak tutabilirsiniz.»

Yetmişaltı kişi müracaatta bulundu. Bunların arasında Marie Macİntosh, Homer Atkins adında bir emekli mühendis ve Kohler adında bir gazeteci de vardı. Joe Bing bilhassa bu üç kişiyle alâkadar oldu, çünkü hepsi de Asya'ya gitmek istediklerini müracaatlarında yazmışlardı.

Bir hafta sonra Mr. Upton «Biliyor musun? dedi, «bizim memur kayıt usulümüzde herhalde bir bozukluk olacak. Mühendis Atkins hariç hepsi halen aldıklarından daha fazlaya mal olacaklar. Galiba biz cifeleri topluyoruz.»

«Yaşlı mühendise ne dersiniz?»

«Tahminime göre o da palavracının biri çıkacak. Bugünkü gelirinin yatırımlardan senede 150000 dolar olduğunu yazmış.»

VII

İŞE ALINAN KIZ

Marie MacIntoch yirmi sekiz yaşında kasvetli bir kızdı. Haftada bir defa kendini yalnız buldum mu bir köşeye çekilir ve haline ağlardı. Hayatı kasvetle geçip gitmekteydi. O yaşı gelinciye kadar bir koca bulamamıştı. Her gün hiç değişmeden geçen monoton hayattan kurtulmanın tek çaresi yurt dışında bir iş bulmaktı.

Marie'nin amirleri enteresan insanlar ve vazifesi önemli bir iş olmasına rağmen sürdüğü hayatı tatsız buluyordu. Her sabah otobüste yer bulabilmek ve bilhassa Pentagon kafeteryasında ucuz kahvaltı yapabilmek için saat altılarda yola çıkardı. Akşamları da ekseriya yemeğini kafeteryada yediğinden beş buçuktan evvel evine dönemezdi.

Böyle erken saatlerde yola düşme ve akşamları da

geç gelme sayesinde otobüsler hep تنها zamanlara isabet eder ve hem de yemekleri daha ucuza gelirdi.

Akşamları da monoton geçerdi. Ev temizliğine yardım ettikten ve eğer varsa kirli çamaşırlarını yıkadıktan sonra televizyonun başına çöker ve yatma zamanını beklerdi.

Birgün Dış İşlerine yaptığı müracaata cevap geldi. Sarkhan'a tayin olunmuştu. Üç ay sonra da Sarkhan' hava meydanına iniyordu.

Bir ay sonra oda arkadaşlarına şu mektubu yazdı:
Sevgili Mary, Joan ve Louise,

Haidho'ya kadar yolculuğum şahane geçti. Uçak biletim birinci sınıftı. Anlıyorsunuz ya, herşey lüks. Elimi çantama atmadan buraya kadar geldim. Seyyahatin güzelliğini tarif edemem. Hatırlıyorsunuz ya, bir seferinde turist sınıfında üçümüz uçakla Chicago'ya gitmiştik. Uçakta yemek için yanımıza yiyecek kutuları da almıştık.

Sarkhan'ın başkenti Haidho'ya inince evvela bir korku geçirdim. Etrafımda herşey bambaşka idi. Ama, korkmama hiç te lüzum yokmuş. Bir kerre beni karşılamağa gelmişler. Dışarda bir otomobil cımrinde bekliyormuş. Bavullarım ne olacak? diye sormak istedim, beni karşılamağa gelenlerden Mr. Tonki, 'Siz hiç bir şeyle meşgul olmayın. Bagajlarınızı Tonki getirir.' dedi. Tonki elçilikte çalışan bir Sarkhanlıydı.

Beni karşılamağa gelen iki kız da elçilikte sekretermiş. Yolda, 'İsterseniz bizimle kalın. Boş odamız çok,' dediler. Onlarla beraber oturuyorum.

Evimizi bir görseniz bayılırsınız. Evin fotoğrafını mektubuma ilıştirdim. Herkesin yatak odası ayrı. Misafir için de boş odalarımız var. Bir yemek odası, bir oturma odasından başka hizmetçiler için de ayrı yerler var.

Hizmetçileri görmeyin. Herşeyi öyle öğrenmişler ki.

İşlerimizi gören üç hizmetçimiz var. Anne, baba ve on-dört yaşında bir kızları olan bir aile. Yemekleri onlar pişiriyor, temizliği onlar yapıyor, çamaşırları onlar yıkıyor. Dedim ya, bize bebekler gibi bakıyorlar. Sabah-leyin beni uyandırdıkları zaman kahvaltı tepsisini beraber getirip yatağımın üzerine koyuyorlar. Lüks yaşıyoruz, lüks.

Amerikalıların hepsi şeker gibi insanlar. Durmadan partiler veriyorlar. Hemen her akşam bir partiye gidiyoruz, kokteyl partileri, akşam yemekleri. Arada sırada biz de parti veriyoruz, o kadar kolay oluyor ki. Böyle bir parti vermek istedim mi evvela arkadaşlarıma danışıyorum. Sonra hizmetçiye çağırarak, 'Ehibun, Salı günü on kişi yemeğe gelecek becerebilecek misiniz?' diye sormak kâfi.

'Evet efendi mi, bastılar mı o akşam prenslere mahsus yemekler hazır demektir. Tıpkı sinemalarda gördüklerimiz gibi.

İçki Amerikan kantininde adeta bedava. Vergisiz. Mesela Johnny Walker, Black and White ve Old Grand Dad gibi lüks viskilerin şişesi ve en lüks Gin iki dolar-dan ucuz. Kantine ilâveten PX de var.

Ucuzluktan dem vurmuşken haber vereyim. Burada Hillman marka bir otomobil almak üzereyim. Amerika-daki fiyatından çok ucuza alıyorum. Gümrüğü yok. Hükûmet bir anlaşma yoluyla doğrudan doğruya İngiltere-den getiriyor.

Buradaki Amerikalıların sayısı dörtbin kadar. Bir-birimize sıkıfıkı bağlıyız. Yani sizin anlıyacağınız, biz kızlar her partiye davet ediliyoruz. Elçinin yemeklerinde de birkaç kerre bulundum. Sonra burada Askerî Yardım ve İstişare Heyeti, Amerikan Haberler Bürosu ve Ekonomî Gurubu gibi teşekküller de var. Bunlar da durmadan ziyafetler çekiyorlar.

Eh, çocuklar, büroya gitme zamanı geldi. Beni büroya götürecek otomobil gelmiş aşağıda bekliyor. Büroya gidiş gelişlerimizi Amerikan personeline tahsis olunmuş otomobillerle yapıyoruz. Bugün işe erken gideceğim ve öğle yemeği tatilini biraz uzun tutacağım. Terzim gelecek provalarım var.

Burada bulunmanın en iyi tarafı hayatımda ilk defa para artırmağa başladım. Tabii ev kiramız yok. Sene-lik esas maaşım 3400 dolar amma mahrumiyet bölgesi zammı diye ayrıca 680 dolar alıyorum. Malûm ya buraları Dış İşleri Bakanlığında mahrumiyet bölgesi olarak kabul olunmuş.

Ayrı ayrı gözlerinizden öperim.

Marie

VIII

ELÇİ VE AKSİ BASIN

Elçi Sears'ın Sarkhan'a varışı bir yılı geçmişti. Yerlilerin Boar dedikleri ay içindeydiler. Mevsim yağmur zamanıydı. Sıcak memleketlere mahsus ardı arkası kesilmiyen yağmurlar gece gündüz demiyor bardaktan boşanırcasına yağıyordu. Sokaklarda köylülerden başka insan görülmüyordu. Onlar da sırtlarında sazdan yapılmış pelerinleri ve geniş şapkalarıyla topuklara kadar su dolu sokaklarda dolaşıp duruyorlardı. Her taraf fena bir nem kokusu içinde idi. Elçilik binasının havalandırma tertibatı bulunan odalarına bile rutubetsiz denilemezdi.

Bu yağışlı mevsimde vücutlara yapışan dar elbiseler giyen yabancılar çok sıkıntı çekerlerdi. Elbiseleri derilerini tahriş eder ve bir nevi mayasıl olurlardı. Herkesin asabı bozulurdu. İşte böyle gergin bir hava içinde

Şarkhan Kraliyet Hava Üssünde üzücü bir olay oldu.

Bundan elli sene kadar evvel Birleşik Amerika Devleti Haidho'nun eteklerinde biraz yüksekçe olan bir sahada bin dönüm kadar bir arazi satın almıştı. Bu sahanın niçin alındığını bugün bile kimse hatırlamıyor. 1947 senesine kadar bu saha bomboş durdu. O sene yağış mevsiminde Kraliyet Hava Kuvvetleri bomboş bir halde duran bu araziye eğitim sahası olarak kullanmak için izin istedi. Bu izin verildi. Bunun üzerine Hava Kuvvetleri bu sahayı milyonlar sarfederek bir eğitim merkezi haline getirdi. Tabiidir ki, bu eğitim sahası etrafında modern binalar yükselmeğe başladı. Bu suretle Amerikalıların sahibi bulundukları sahanın kıymeti birden bire yükseliverdi.

Olay, Amerikalılar aleyhinde olan bir gazetede Hava Kuvvetlerinin Amerikalıların malı olan bu sahadan atılacaklarını ve bu sahanın spekülasyoncular eliyle parsellenerak satılacağını yazmasıyla başladı. Havadis ertesi gün bütün Sarkhan gazetelerinde çıktı. Onlardan, Pan Asia Press, United Press, Associated Press ve International News Service gibi bütün dünya ajanlarına intikâl etti.

Aleyhteki gazeteler hergün büyük puntolu yazılarla havadisi körüklediler. Yazılarında aldığımız haberin doğruluğu şuradan anlaşılıyor ki, 'Amerikan Elçiliği kalkıp bu işi yalanlamadı.' demeğe başladılar.

İngilizce çıkan bir gazetenin Amerikalı yazarı Amerikan Haberler Bürosuna giderek: «Uydurma olduğunu şüphe etmediğim bu havadis prestijimizi bir paralık ediyor. Bugün öğleden sonra şehirdeki bellibaşlı gazetelerin başyazarlarını yanıma alıp Elçiye gideceğim. Hava Kuvvetlerinin Eğitim sahası hakkındaki durumumuzu açıkca bildirmesini istiyeyeceğim. Yalandır, dedimi havadis kendiliğinden sönüp gider. Komünist gazeteleri

de itibar kaybederler.»

«Öğleden sonra saat iki iyi midir dersiniz?» diye sordu. Yeni İrtibat memuru Joe Bing Hong Kong'a bir kültür seyahati yapmakta idi. Yardımcısı olan Basın Ataşesi onun işlerine bakıyordu, Elçi Sears'e saat ikide gazetecilerin kendisini ziyaret edeceklerini haber verdiği zaman elçinin gözleri fal taşı gibi açıldı.

«Yağma yok. İş bu kadar sarpa sardıktan sonra beni işe karıştıramazsınız,» diye yumruğunu masaya indirdi! Elindeki bir mektubu göstererek, «Bunun ne olduğunu biliyor musun? Cumhurbaşkanı. Yakında Federal bir hâkimliğin dört ay sonra açılacağını yazıyor ve eğer kabul edersen memnun olacağım, diyor. Kabul edeceğim tabii. Bu dört ay içinde bir sürü süm-sükle uğraşacak değilim. Gazetecileri Joe Bing görsün.» dedi.

«Efendim, Joe Bing, Hong Kong'da.»

«Öyleyse onlarla sen konuş.»

«Atlatmağa çalıştım efendim. İlle sizinle görüşmek istiyorlar.»

Elçi koltuğuna şöyle bir yaslandı. Gözlerinde şeytanî bir parıltı peyda olmuştu. «Pekiye» dedi, «Gelsinler, bakalım. Senin şu radikal dostlarını saat ikide getir bana.»

Tam saat ikide beş başyazar içeri girdi.

Elçi «Oturun baylar, size ne gibi bir hizmette bulunabilirim?» diye sordu.

Amerikalı yazar, «Bay Elçi, Birleşik Amerika tarafından Kraliyet Hava Kuvvetlerine eğitim sahası olarak kullanılmak üzere ariyeten verilen sahanın geri alınacağına dair gazetelerde bir takım havadisler çıkıp duruyor. Verilen havadise göre bu arazi parsellenip satılacaktı.»

«Evet efendiler bu havadisi ben de okudum.»

«Bay Elçi havadis doğru mudur? Değil midir? Lütfen bize söyleyin.»

Elçi bir müddet tereddüt eder gibi göründü. Elindeki kalemi kulağına götürdü, kır saçlarını düzeltti, tavana baktı ve «Bu konuda size söyleyecek hiçbir şeyim yok,» dedi.

Asyalı dört yazar hayretle birbirlerine baktılar ve elçiye teşekkür ederek ayrıldılar. Amerikalı kalmıştı. Asyalılar gidince bağırdı, «Söyleyecek hiç bir şeyim yok, ne demek Allah aşkına. Havadisi doğrulamak gibi oldu bu sözünüz. Şimdi bu lâflar bütün dünyaya yayılacak. Arazinin geri alınacağını yalan olduğunu pekâla biliyorsunuz.»

Elçi, «Evlât, sana birşey söyleyeyim mi? Doğru mu, yalan mı? Ben de bilmiyorum.» dedi.

«Washington'a tel çekerek neden sormuyorsunuz?»

Elçi masasındaki düğmeye bastı ve içeri giren başkatibe, «Bak, Smith bize iyi bir akıl öğretti...»

Şubatın 13'ünde Sarkhan Elçiliğine Washington'dan şu telgraf geldi:

Zata mahsus stop, Dexter Peterson'dan elçiye stop, Hşkimliğe tayininizi Başkan tasdik etti bu haberi sana ben gönderiyorum. Buraya varır varmaz işe başlayabilirsin stop, yerine galiba Gilbert MacWhite gelecek stop, tebrikler.

Hâkimliğe tâyin olunduğunu haber alır almaz Lucky Lou'yu bir keder sardı. Sarkhan'a bayağı alışmıştı. Memlekete karşı içinde bir sıcaklık hissetti. Bu keder bazı işleri yapmadan gitmesine mani olmadı. Birincisi, ayrılmadan evvel Haidho'da şimdiye kadar olduğundan daha fazla içki içilen muazzam bir parti verdi.

Bazı işlere burnunu sokuyor, diye Rahip Finian adındaki bir papazın himaye edilmemesini emretti.

Sarkhan Hükûmetinden John Colvin adında birisi.

memlekete girmek için müracaat ederse kendisine vize verilmemesini sağladı. Bütün bunları telefonla yaptı. Tabiî yazı yazıp ta işi resmiyete dökmek işine gelmiyordu.

Dış İşleri Bakanlığına uzun bir yazı yazarak Sark'han'daki memuriyeti esnasında elde edilen müsbet neticeleri sayıp döktü ve yazısını şunlarla bitirdi: 'Tabiî sağlam esaslara dayanan bir çalışma prensipini ellerine alıp çocuk oynacağı yapmak isteyenler daima vardır. Bunlar ufak tefek politik geçimsizlikleri büyülterek ortalığı karıştırmaktan başka bir iş yapmazlar. Şuna emin olabilirsiniz ki, Sarkhan her zamankinden daha fazla Amerikalıların dostudur.'

IX

YERİN KULAĞI VARDIR

Sarkhan Elçisi Ekselans Gilbert MacWhite sihatli bir adamdı. Kırk dört yaşına geldiği halde 1934 senesinde Princeton Üniversitesinden mezun olduğu zaman kaç kilo ise aynı kiloyu muhafaza etmişti. Saçları kızıldı. Vücudu sert ve adeleli idi. İngilterede veya Amerika'da iken haftada üç defa muntazaman cimmastikhane-
de ağır toplarla ekzersiz yapardı. Diğer memleketlerde bulunduğ u zaman hiç olmasa haftada bir defa tenis oynardı. Çok az sigara içerdi. İçtiğ i sigaralar da daima ince yapılı hafif Havana purolarıydı. İçki ona pek dokunmazdı. En çok sevdiğ i içki akşamları bir iki kadeh martini idi. Fakat, lûzum hasıl olursa kilolarca votka, Sake veya viski içer ve sadece keyif olmaktan başka bir şey hissetmezdi.

Dış İşlerine katıldığı günden itibaren bunu bir meslek olarak kabul etti. Daha başlangıçta bile onu eğitime tabi tutmağa lûzum görmediler. Kalıbı kalıbına mesleğe uyuvermişti. Her işinde dikkatli, titiz ve doğru idi. Aynı zamanda büyük cesaret sahibi, sözünü sakınmaz ve kafasını işleten biriydi. McCarthy karışıklığında emrindeki kısmı kılını kıpırdatmadan idare etmesini bildi. 1952 senesine kadar dört büyük memlekette Konsolos olarak ve iki şehirde bazı Misyonlarda başkanvekili olarak çalıştı. Amirleri ondan bahsederlerken geleceği çok kuvvetlidir, diye konuşurlardı.

Ekselans Gilbert MacWhite 1954 senesinde Sarkhan'a elçi tayin olununca çok sevindi. Sarkhan hükûmetinin yeni bir hükûmet olduğunu ve devlet işlerinde fazla tecrübeleri bulunmadığını ve memleketin onsekiz milyonu bulan halkının pek rahat bir durumda olmadıklarını biliyordu. Sarkhan'da komünistlerin kuvvetli olduklarının da farkında idi. Onların iyi teşkilâtlanmış olduklarından ve ilk fırsatta hükûmeti düşürmek için harekete geçeceklerinden de haberi vardı... Marxizm, Leninizm ve Komünizmin Titoist ve Maoist cepheleri hakkında geniş malûmat sahibi idi. Sovyet teorisi ve tatbikatı üzerinde bir uzman olarak tanınmakta idi.

Elçi MacWhite yeni vazifesine bir misyoner titizliği ile hazırlandı. Onbeş hafta gece gündüz durmadan çalıştı ve Sarkhancayı öğrendi. Sarkhan tarihi ve politik hayatları hakkında eline ne kadar eser geçtiyse okudu. Sarkhan'ı ziyaret etmiş olan ne kadar Antropoloji, Sosyoloji, siyasâl bilgiler, ve politika uzmanları varsa hepsi ile birer birer konuştu. Kendinden evvelki elçi Sears'ın raporlarını okudu.

Haidho şehri inanılmıyacak kadar güzel bir şehirdir. Deniz kenarında yüksekçe bir arazi üzerine oturtulmuş olup şehrin hemen eteklerinde başlıyan kesif orman şeh-

ri sanki yutacakmış gibiydi. Fakat şehirde yapılmış her bina bu yemyeşil fon önünde birer inci tanesi gibi görünürdü. Sarkhanlılar öyle kocaman kocaman binalar yapmamışlardı. Bütün devlet daireleri ve evlerin ekserisi civardan getirilen sarımtırak sert bir taştan yapılmıştı. İklimin çok sıcak olmasından ve yağmur mevsiminde durmadan yağan yağmurlar yüzünden bu sarı taşlar zamanla yeşilimtrak bir renk almışlardı. Uzaktan insan şehri adeta su altında kalmış bir şehirmiş gibi görürdü.

Haidho'da hava hakikaten çok sıcak olurdu. Gilbert ve eşi Molly bu sıcaktan hiç müteessir olmamışlardı. Zaten vazifeye tayin olunduklarını haber aldıkları zaman oradaki sıcaklığı bilerek gelmişler, her ikisi ve çocukları da hemen oranın havasına alışverişmişlerdi. Evinin penceresinden aşağı doğru uzanan sırta ve ötesindeki denize bakarken işine ne kadar kendini vermiş olduğunu düşünmeğe başladı. Sarkhan'a gelmeleri altı ay geçtiği halde iklimine bile dikkat etmek fırsatını bulamamıştı. Bu altı ay içinde komünistlere karşı açacağı savaşın programını bütün incelikleriyle, hiç bir noktasını ihmal etmeden ve dikkatle hazırlamış, bunu yaparken devamlı olarak yerli liderlerden akıl danışmıştı. Programın başarı ile sonuçlanması için ne yapılması gerekiyorsa hepsini birer birer not etmişti. Tabii bu hazırlıkları son derece gizli olarak yapıyordu. Elçilikte kendinden başka yalnız üç kişi komünist faaliyetini bıçakla keser gibi durdurmak için elçinin hazırladığı plân hakkında malûmat sahibiydiler. İşin tam mânasiyle gizli kalması için görüşmelerini evinde yapıyordu.

MacWhite girişmek üzere hazırlandığı bu mücadeleyi heyecanla bekliyordu. Sarkhan'daki komünizm teşkilâtının kuvvetini katiyen küçümsemiyordu. Bununla beraber kendi kuvvetinden de emindi. O kadar ki, komünizmle bu mücadelesinin politik hayatının en yük-

sek bir başarısı olacağına güveni vardı. Başarıya ulaşmak için bir iş adamının keskin dirayeti, bir diplomata kuvvetli zekâsı ve sebatı, bir askerin taktik inceliklerini hep bir arada toplamış olmasının gerektiğini takdir ediyordu. Elçi kimseye bir şey demiyordu amma bu başarıya ulaşıldığı zaman bunun sadece kendi emeğiyle meydana gelmiş olacağının gururunu daha şimdiden duymuyor değildi.

O gün öğleden sonra komünistlere karşı örmekte olduğu duvarın bir gedliğini daha kapatmak için Ekse-lans Li Pang'ı evinde bekliyordu. Mr. Li, Chiang Kai-shek'in bir mümessili idi. Elçi, Mr. Li'yi Sarkhan'daki Çinlilerle tanıştırmak için davet etmişti. Sarkhan'da yaşayan Çinliler belki beş nesilden beri bu memlekette oturmakta olduklarından kendilerini Sarkhanlı olarak görürlerdi, ve çok yurtseverdiler. Diğer taraftan da yalnız Asyalılara has bir mantıkla aslen Çinli oldukları için kendilerini aynı zamanda o memlekete bağlı görürler ve bu iki taraflı bağlılığı hiç de garipsemezlerdi.

Li ve MacWhite eski ahbaptılar. Her ikisi de evvelce ticaret yaparlardı. Ayrı ayrı sebeplerle ticareti bırakmışlardı. İkisinin de serveti vardı. İkisi de askerlik yapmışlardı. Tuhaf bir tesadüf eseri olarak her ikisi de protestan mezhebinin Episcopal bölümüne mensuptular. Birbirlerini gayet iyi anlarlardı. MacWhite Li'nin Sarkhanlı Çinlileri komünistlerle yapacağı mücadelede kendisine yardımcı olarak kazanacağından emindi. Bunu da sağladı mı hemen harekete geçecekti.

Evinin penceresinden dışarı bakarken odada Donald'ın ve Roger'in dolaştıklarını duyuyordu. Bu iki hizmetçinin mırıltılı konuşmaları nedense ona bir rahatlık veriyordu. Donald ve Roger, ikisi de ihtiyar Çinli-lerdi. Bildikleri tek İngilizce kelimeler kendilerine takılan isimlerden ibaretti. Her ikisi de Elçiliğe 1939 sene-

sinde alınmışlar ve o tarihtenberi sadakatle çalışıp durmuşlardı. Tam bir bağlılık ve feragatla çalışırlardı. Bu halleri Elçi MacWhite'i mütehassıs ederdı. İkisi de mükemmel yemek pişirirdi. Elçi onları çocukluğundan beri okuduğu Asyalı vâkarının birer sembolü olarak görürdü. Komünizme karşı başlayacağı mücadelenin Asya'nın hâlâ böyle temiz insanlarla dolu oluşu ve yaşama imkânlarının komünist felâketi üstlerinden kalktığı zaman ancak bir hakikat olacağı düşüncesi ile onları bir kuvvet ve teşvik kaynağı olarak da görürüdü.

Bu Çinliler Confucius'un insanlara öğrettiği namus ve ahlâk doğruluğunun birer nümunesi idi.

Mr. Li'nin geldiğini görünce koştı onu merdiven başında karşıladı. Gülerek, «Ekselans sizin için bir sürahi soğuk ve sek martini hazırlattım,» diye misafirini odaya aldı.

Li elçinin iltifatına aynen karşılık vererek «Ekselans, ben de o surahiyi dibine kadar bitirmeğe hazırım. Martiniyi şerefinize içeceğim,» dedi ve «Elçi MacWhite siz Waldorf Astoria otelinin otuzdördüncü katında bir tuvalette kilitli kalan kadının hikâyesini biliyor musunuz? Kadıncağızı kaç gün sonra kurtarıncıya kadar sadece martini ile besliyebilmişler. Çünkü anahtar deliğinden sifonla ancak martini fışkırtabilmişler de ondan» diye latife etti.

Elçi MacWhite Li'nin hikâyesine bir taraftan gülerken, öbür taraftan da kadehlere martini koyuyordu. İçkilerini içmeğe başladılar. Elçinin eşi yemek için aşağıya ininceye kadar daha yarım saat vakitleri vardı. Molly aşağı inmeden Li'yle konuşmasını yapması lâzımdı. Koltuğunda doğrularak, «Li, dedi, şimdiye kadar birbirimizden hiç bir şey saklamadık. Bugün bence büyük bir önemi olan bir konuyu konuşmak istiyorum.»

«Gilbert, saña bir faydam dokunursa memnun ola-

çağımı bilirsin.’» MacWhite bir taraftan kadehlere yenisinden martini doldururken sözüne devam etti. «Mesele sade. Askerlik hususundaki tecrübenle ne demek istiyeceğimi hemen anlıyacaksın. Konuşmak istediğim şey büyük bir strateji meselesi. Sarkhan’da Komünistlere sempatisi olan Çin Liderlerinin kimler olduğunu öğrenmek istiyorum. Bunları memleketten uzaklaştırmak için etraflı bir program hazırladım.’

Li’nin dudaklarındaki tebessüm silinmemişti, fakat yüzünün ifadesi birden değişmişti. Hâlâ tebessüm ediyor, elindeki kadehten martinisini yudum yudum içiyor ve koltuğunda hâlâ aynı azametle oturuyordu. Fakat gözleri birden donuklaşmıştı. MacWhite’ın arkasında odanın köşesinde duran Donald ve Roger’e soğuk nazarlarla bakıyordu. Hafifçe güldü. MacWhite bu gülme ile kendisini ikaz etmeğe çalıştığını derhal anladı. Konuşmanın havası değişmişti.

«Li, lütfen şunu anla ki bu malûmatı Sarkhan’daki namuslu Çinlilere zarar verecek surette katiyen kullanmayacağım. Zaten bunları son derece mahrem tutacağımdan emin olabilirsiniz. İstediğim malûmatın, komünistlerle yakında başlayacağım mücadelede benim için ne kadar önemli olacağını elbet takdir edersin.»

Li, «Gilbert, tabîî anlıyorum,» dedi, «işin önemini takdir ediyorum.» «Amma; canının sıkıldığını gördüm.»

Li martinisini yavaş yavaş bitirdi, boş kadehi masanın üzerine bıraktı. Bir sigara yaktı ve bir nefes çektikten sonra tablada söndürdü. Başını kaldırdığı zaman yüzü tamamiyle değişmişti. MacWhite karşısında hidetden bembeyaz olmuş bir şarklı görünce şaşkına döndü.

«Gilbert, sen sersemin birisin. Tam mânâsıyla sersem. Bu söylediklerimi fısıltı ile söylüyorum. Sadece sen işit. Şimdi bana açtığın mesele gibi önemli bir me-

seleyi hizmetçilerin yanında konuşmak, aman yarabbi,» MacWhite onun sözünü kesti ve «Donald ve Roger emniyetlidirler. Zaten bir kelime ingilizce bilmezler. Sonra odanın ta öbür ucunda ve paravananın arkasında duruyorlar.»

«Gilbert ister emekli olsun ister itimatlı olsun, aynı odada veya aşağıda alt katta da olsa hizmetçilere ve hiç kimseye itimat etmemek lâzım, bunu bilmiyor musun?»

Li'nin burun deliklerinin bembeyaz oluşundan ve dudaklarını gererek konuşmasından elçi arkadaşının şaka yapmadığını anlamıştı.

«Telaş etme canım onlar hakkında sana malûmat vereyim. İkisi de bir kelime ingilizce bilmez. Yanıma almadan evvel dosyalarını tetkik ettim. Sarkhan polisinden araştırma yaptırdım. Benden evvelki elçi ikisinin de çok namuslu ve sadık olduklarına dair bana teminat verdi .1941'de Japonlar geldiği zaman bu iki sadık adam elçilikteki kıymetli eşyayı bir yere gömmüşler. Harpten sonra geri geldiler ve bunları gömdükleri yerden çıkararak elçiliğe teslim ettiler. Masanın üzerinde gördüğün şu gümüş takımlar bunların arasında idi.»

Li tekrar ağzını açtığı zaman aynı sert ve soğuk ifade ile, «Ne olursa olsun, Gilbert, yaptığın sadece sersemlikti.» dedi. Başka ne söyleseydi MacWhite'ın katiyen gücüne gitmezdi. Emniyet bakımından hiç bir şeyi tesadüfe bırakmıyan ve her şeyi ince eleyip sıkı dokumasını bilen bir insana, bilhassa bu hasletleriyle iftihar eden bir adama, bu işlerde çürük olduğunu böyle ulu orta söylemek çok ağır bir şeydi. Tabii şimdi Li'ye bir şey diyemezdi. Ekseriye hizmetçilerine sırf tecrübe maksadıyla birdenbire sert bir lisanla İngilizce emirler verir, fakat onların hareketlerinde hiç bir değişiklik yapmadan ve sarfolunan sözlerin kendilerine ait olmadığını bilerek ellerindeki işi bırakmadıklarını görünce emin olurdu.

Okuyup yazma bile bilmediklerine emindi. Şimdiye kadar bir tanesinin elinde bir kalem dahi görmemişti. Evde çalışmağa başladıklarından beri hiç bir tanesi bir kerrecik olsun hiç bir yerden mektup filân, almamıştı.

Bunları düşünürken MacWhite gayri ihtiyarı kaşlarını çatmıştı. (Bu iki Çinli benim dostlarım. Amerikaya yirmi senedenberi hizmet ediyorlar. Harp içinde bizim için hayatlarını tehlikeye koydular,) diye düşündü.

Li'nin yüzündeki ifade hiç değişmemişti. Kalktı bara gitti. Martini surahisini aldı ve MacWhite'ın kadehini doldurdu. Onun karşısına oturarak,

«Gilbert sen zeki bir adamsın,» dedi, «Söyle bana Amerika Elçiliğinde olup bitenlerden haber almak istersen ne yaparsın? Casusunu yerleştirmek için en münasip yer neresi olabilir?»

«Elçi kâtipliği.»

«Ondan sonra.» MacWhite istemiyerek, «Tabii oda hizmetçisi.» dedi. «Peki ondan sonra?» «Telefon santal memuru.» «Bu casusun kendisinden hiç şüphe edilmeyecek ve efendisinin son derece itimadını kazanmış birisi olması iktiza etmez mi?»

MacWhite irkildi. İçine ilk defa bir kurt düşmüştü. Elçilikte şimdiye kadar saydığı memuriyetlerden bir çoğunda Asyalılar vardı. Mütercimler, haberciler, şöförler, katipler hepsi Asyalı idi. Bir an için dünyanın her tarafına yayılmış Amerikan Elçilikleri, Konsoloslukları, Haber büroları, Askerî Yardım Heyetleri, bilmem daha ne kadar misyon varsa hepsi baştanaşağı yerli memurlarla dolu, diye düşündü. Kendi elçiliğinde bu hale nasıl düştüklerini tahlile başladı. Li, «Bana bak, Molly ne zaman inecek?» diye sordu. MacWhite «herhalde daha onbeş dakika var,» dedi.

Li koltuğuna yaslandı. Çince bir emir savurdu. Donald ve Roger koşarak geldiler. Donald etrafına bakındı

ve martini sürahisini aradı. İçersine Cin koydu. Bir az da vermut ilâve etti. Sonra önlerinde durarak kadehlerini doldurdu. Li kadehini yarısına kadar dikti ve masanın üzerine koyarak ayağa kalktı. Vaziyetindeki ciddilik ve yüzündeki tehdid ifadesinden irkilen MacWhite ve Donald ona bakmağa başladılar. Ayağa kalkarken Li'nin yüz ifadesi tamamiyle değişmişti. Yüzündeki tebessüm silinmiş yerine büyük bir azabın doğurduğu acı bir ifade gelmişti. Donald'a nazaran daha kısa boylu olmasına rağmen ona doğru biraz ilerleyince Donald birden küçülmüştü. Sarkhanca konuşarak Roger'e dışarı çıkmasını emretti. Gözlerini birer ateş gibi Donald'a çevirerek Çince ve ağır ağır konuşmağa başladı. Söylediklerini yavaş yavaş söylediğinden MacWhite anlıyabiliyordu. «Amerikan elçisi elçilikten öteberinin çalındığını söylüyor. Kıymetli bir kol saati kaybolmuş. Dört şişe viski ortada yok. Elçi bunları çalanı bulmağa azmetti. Bunları senin çaldığını biliyoruz. Seni utanmaz hırsız seni.» Donald çırpınarak inkâra başlamıştı. Sızlanarak şimdiye kadar hiç bir şey çalmadığını söyleyip yalvaran gözlerle elçiye baktı. Li ilerledi ve Donald'ın suratına bir tokat aşketti.

MacWhite ne yapacağını şaşırmıştı. Li'nin parmaklarının izi Donald'ın yüzünde belli oluyordu. Zavallının yaşlı yüzü şaşkına dönmüştü.

Li hiç bir şey olmamış gibi MacWhite'e dönerek ingilizce, «Viski ile saati çaldığını inkâr ediyor,» dedi, «Tabii yalan söylüyor. Bir kere onları çaldığını tesbit edersek kaybolan yazı makinesiyle evrak çantasını da öğreniriz. Asıl öğrenmek istediklerimiz de onlar ya zaten.»

MacWhite Li'nin oyununa uymak mecburiyetini hissederek başıyla tasdik etti. Bunu yaparken Li'nin yüzündeki değişiklikten de adeta korktu. Li'yi şimdiye

kadar Avrupalılaştırmış ve açık sözlü olarak bilirdi. Bir çok Amerikan hikâyesi İngiliz folklor türküsü ve İrlanda diyalekti bilen medeni bir insandı. Fakat şimdi tehdidkâr, korkunç ve zalim bir hal almıştı. Sarfettiği her kelime bir kamçı gibi insanın yüzüne çarpıyordu.

Li Donald'a yalanın cezalarını sayıp dökmeğe başlamıştı. Bir polis çavuşunun yalan söyleyen birisinin hayallarını bir tekmeyle nasıl ezdiğini, bir polis onbaşısının bir hırsız hayatının sonuna kadar sakat kalacak bir hale nasıl soktuğunu tarif ediyordu. Bütün bunları günlük olaylarmış gibi anlatıyordu. Sanki bunlar mühimşenmiyecek adî şeylerdi.

Sakin bir sesle «Donald,» dedi, «sana yalan söyleyenlerin başına neler geleceğini anlatmağa çalıştım. Gel şunun doğrusunu söyle. Senden başka bir şey beklemiyoruz. Doğruyu söylersen seni bırakacağız.» Sesi biraz yumuşar gibi olmuştu. Birden yine sertleşti, «Moukung taraflarından geldiğini söyledin. Batı Szechwan vilâyetinden değil mi? Orada hiç Peng Teh-huai adını işittin mi?

Donald tereddütle dudaklarını ısırdı. «Evet, efendim, işittim,» dedi.

«Peng'le ve komünistleriyle beraber 1934 senesinde Shensi'ye yaptıkları yürüyüşte sen de var mıydın?»

«Hayır yoktum efendim.» «1934'de neredeydin? Mektebe gittin tabîî, düzgün konuşuyorsun. Amma, Szechwan'da çok fakir bir köylünün çocuğu olduğunu söylemiştin. Mektebe gitmek için parayı nereden buldun?» Bunu söylerken sesinde bir nefret hissi vardı.

Donald hiddetle kızardı. «Fakir köylülerin çocukları mektebe gidemez mi?» diyecek oldu. Li lafını keserek: «Parasını komünist partisine verirse elbette.» dedi. «Onu demek istemedim. Şunu demek istedim ki..»

«Sus, yalan söylemeğe çalıştığın belli. Elçi MacW-

hite'a okuyup yazma bilmediğini söylemişsin. Şimdi Moukung'da mektebe gittiğini itiraf ediyorsun. Donald şaşırmişti. Gözlerini kırıştıрмаğa başladı .

Li sorgusunu başka tarafa çevirdi ve Donald'ın ailesinden sorular sormağa başladı. Donald'ın cevabını bitirmesini beklemeden yeni bir sual soruyordu. Donald tereddütle duralayınca cevabını Li tamamlıyordu. Li'nin her sorduğu sual Donald'ı bir az daha zor duruma düşürüyordu. Li, Donald'ı tahkir etmeğe başladı ve onu komünistlikle itham etti. Namuslu her Çinlinin komünist olması lâzım geldiğini söyledi. Donald'ın ses çıkarmadığını görünce aynı fikirde olduğunu anlıyarak hücumlarına o taraftan başladı. Donald'ın ailesiyle, ecdadiyle alay etti. Çocuklarının Chiang'ın ajanları tarafından öldürülünceye kadar takibe uğrıyacaklarını söyledi. Donald'ın cevapları da yavaş yavaş sertleşmeğe ve kendisini daha cesaretle savunmaya başlamıştı. MacWhite ilk defa Li'nin şüphelerinin doğru çıkacağından endişe etmeğe başlamıştı. Li birden yorulmuş bir hal aldı. Boyu ufalır gibi oldu. Zararsız bir insan havası gelmişti üzerine. Sorgusunun sona ermesini ister gibi, «Donald, inat etme. Gel şu kol saati ve viskilerin ne olduğunu bize söyle. Senden onu istiyoruz.» dedi.

Li zayıflar gibi göründükçe Donald kuvvet kazanmağa başlamıştı. MacWhite Donald'a güveninin yavaş yavaş geri gelmeğe başladığını hissetti. Yaşlı Çinlinin gösterdiği cesareti takdir etmeğe bile başlamıştı. Donald şimdi hafiften tebessüm bile ediyordu.

«Kol saati ile viskiden haberim yok,» dedi, fakat yazı makinesiyle evrak çantası kaybolmadı. İkisi de Elçi MacWhite'ın bürosunda duruyor. Kendi gözümle gördüm.»

Li sırtlan gibi atıldı ve bağırdı. «Sana yazı makinesiyle evrak çantasından kim bahsetti? Donald bunları

nerede işittin.?»

Donald bembeyaz kesilmişti.

«Onları demin Elçi MacWhite'a İngilizce olarak söylerken işittin.» Artık sözlerini İngilizce olarak söylüyordu. «İngilizceyi biliyorsun. Elçinin içkilerini misafirlerine ikram ederken aylarca burada konuşulanları dinliyordun.» Bunları söylerken Donald'ın burnuna sokulmuş öyle tehdidkâr bir hâl almıştı ki Donald elinde olmadan geri geri çekilmeğe başladı. İngilizce «Evet yalan söyledim,» dedi. Pek düzgün bir İngilizce değildi amma pek âlâ konuşabiliyordu. «Bunu yapmak zorunda idim. Çünkü Moukung'da çocuklarım Komünistlerin elinde rehine olarak duruyordu. İstedikleri malûmatı onlara ulaştırmasaydım onları öldüreceklerdi.» «Tabii Elçi MacWhite'ın Sarkhan'daki komünist teşkilâtını yok etmek için yaptığı hazırlıkları da bildirdin elbet.»

Donald sadece başıyla tasdik etti.

Li «Odadan çık dışarı. Evden ayrılacak değilsin. Seninle tekrar konuşmamız gerekiyor,» dedi .

Donald odadan çıkarken MacWhite arkasından baka kaldı. Hazırladığı plân için çektiği zahmetlerin ve sarfettiği milyonların bir anda heba olduğunu anlamıştı. Anlamıştı ki (Ekselans Gilbert MacWhite) büyük bir hata işlemişti. Bu kadar sene geçirdiği hareketli hazırlık, bir milyoner aşkıyla sarfettiği gayretler altında bir noksanlık vardı demek. Birden bire karşılaştığı acı hakikat büyük bir darbe olmuştu. Her zamanki tevazuu altında saklı, yaptığı işlerin sağlam bir kafaya ve imana dayanır olmaları dolayısıyla, hiç bir işi tesadüfe bırakmadan en ince teferruatına kadar titizlikle ele aldığına kanaati bulunması sebebiyle biraz da benliğine dayanan, bir gurur vardı. Şimdi benliğini kökünden sarsan bu noksanlığını nereden geldiğini bilemez olmuştu. Bu noksanlı-

ğı ortaya vurduğu için Li'den nefret etmeğe başladı.

Başını kaldırdı. Li ayakta duruyordu. Pencereden dışardaki manzarayı seyrediyordu. Geri döndü ve MacWhite'in karşısına dikildi. «Gilbert,» dedi, «kusura bakma. Yaşlı bir insana zulüm yapmak kolay bir şey değil. Sonra senin gibi tecrübeli ve işine bağlı bir insanın içine şüphe sokmak da kolay değil. Yaptığım şeyin yerinde olduğunu elbet takdir ediyorsun. Yapılması gereken her şey insanın hoşuna giden cinsten olmuyor .Ortaya çıkardığımız şey çok fena, çok fena»

Şimdi ikisi de pencereye yaklaşmış ve dışarsını seyrediyorlardı. O sırada elçinin eşi sade fakat çok pahalı bir elbise giyinmiş, içeri girdi. «Martini içmiyor musunuz?» diye onlara doğru yürüdü .MacWhite yapılan bir hatayı bahaneler bularak küçültmenin iyi olmadığını her zaman bilirdi. Büyük bir hata işlediğini biliyordu. Bu hata hem muhakemesinde hem de eline geçen her habere güvenmiş olmasında idi, iki gün bürosunda oturarak yanlışlıklarını tahlil etmeğe ve bunları düzeltmek için neler yapmak lâzım geldiğini tasarlamağa çalıştı.

Asyalılar hakkında, demek. yeter bilgisi yoktu. Onların politika oyunları bambaşka idi. Bu politikada bir soğukkanlılık eseri, bir katiyet ifadesi vardı. Şimdiye kadar böylesini hiç bir yerde görmemişti. Asyalı bir oyuna girdimi onu ölüm, kalım oyunu olarak kabul ediyordu. Bunları gözü önünden geçirirken ders almak zamanının gelip geçmiş olduğunu anladı.

İkinci akşam Washington'a şu telgrafı çekti: Filipinlere ve Vietnam'a oralarda komünistlere nasıl muamele edildiğini bizzat görmek üzere seyahatime izin vermenizi rica ederim stop. Burada müessir rol oynayabilmemin Asya meselelerine tam vukuf kazanmama bağlı olduğuna inanıyorum stop ciddi bir hata işlemiş durumdayım bu gibi hataların tekrarını önlemek istiyorum

stop seyyahatım esnasında elçilik işlerini Gorge Swift yapabilir stop Sarkhan Dış İşleriyle seyyahatım hakkın-
da görüştüm onlar da doğru buluyorlar stop.

Oniki saat sonra Amerikadan istediği izin geldi.

MacWhite Filipinlere varır varmaz ilk görüştüğü
insan Magsaysay olmuştu. Milli Müdafaa Bakanı olarak
Filipinlerde Komünistlerin hâkim bulundukları Huks
kısımında onlara karşı yapılan uzun ve yorucu savaşı
o idare etmişti. Daha sonraları bir birlik hükûmeti ku-
rarak adaları iyi bir idareye kavuşturmuştu.

Magsaysay, MacWhite'la uzun görüşmeler yaptı. Bu
konuşmaların sonunda elçinin tuttuğu notlar bir rapor
halinde Washington'a gönderilmişti. Tabii bu rapor
kimbilir hangi masanın gözünde unutulup gitmiş ola-
caktı. Magsaysay'ın söyledikleri arasında bir nokta var-
dı ki MacWhite raporuna koymamıştı. «Bay Elçi, şunu
bilmenizi isterim ki Amerikalılar kendi yurtlarında ol-
duğu gibi kalsalar herkesin arayıp da bulamıyacağı insan-
lar olurlardı. Tabiri mazur görün. Hiç bir şeyden şüp-
he etmeyen, bilgilerini herkese açıkca anlatan ve eli
açık bu insanlar bir defa yurt dışında bir vazife alma-
ya görsünler, tabiatları hemen değişiyor. Ekserisi orta
derecenin altında insanlar. Bir çoğu farkında olmadan,
altındaki otomobiller, Amerikan kantinleri ve ardı arası
kesilmeyen kokteyl partiler bir hayat standardı dikte
ediyormuş gibi yaşamağa başlıyor. Fakat, bütün bu te-
sirlerin dışında kalmasını beceren biri ortaya çıktı mı
hakikaten bulunmaz bir cevher oluyor. Eğer sizin kadro-
nuza böyle birisi düşerse ona dört elle sarılın, üzerine
titreyin. Bürokrasiden ve kokteyllerden uzaklaştırarak
tam bir serbestlik içinde çalışmasına imkân verin»

Elçi, «Çok doğru söylüyorsunuz. Kadromda böyle
birisine o kadar ihtiyacım var ki. Bildiğiniz bir kimse
var mı?» diye sordu.

«Var elbette. Ona burada Mızıkalı Albay, diye bir lakap takmışlar. Albay Hallandale adında biri. Beceremeyeceği iş yok. Sakın onu buradan ayartmağa kalkışmayın.»

MacWhite sadece ismi not etmekle iktifa etti ve Magsaysay'a «Benim yerimde olsaydınız nasıl hareket ederdiniz?» diye sordu.

«Tereddüt etmeden Vietnam'a gider ve Dien Bien Phu da halen cereyan eden savaşı takip ederdim. Bir diplomat olarak savaş tekniği ile ilginiz olmaması lâzım amma Asya'da politikanın, Devlet işlerinin ve ekonominin askerlik konularıyla at başı gittiğini çok geçmeden öğreneceksiniz. Gözlerinizi açar ve kulaklarınızı iyi kullanırsanız bu konuda çok şey öğrenirsiniz. Bunların hiç birini kitaplar yazmaz. Yerinde görüp öğrenmek lâzımdır.»

X

MIZIKALI ALBAY

Amerikan Hava kuvvetlerinde adı Edwin B. Hillandale olan bir adam vardır. Albay Hillandale sabaha kadar durmadan içip, dansedip te ertesi sabah hiç bir şeyi yokmuş gibi saat sekizde dipdiri işinin başına gelen daima mesut ve hiç bir şeye metelik vermiyen tipler vardır ya, işte öyle bir adamdır. Böyle olmakla beraber, Albay Hillandale'nin sabaha kadar içip dansettiğini pek sık görmek te mümkün değildir. Feklen çalmak istediği böyle gecelerde saat ikiye doğru gider ve cebinden çıkarttığı ağız armonikasıyla mikrofونun başına geçer cazın bütün havalarına tam bir ustalıkla katılırdı. Eğer orkestra güzel bir kombo çalışırsa caz enstrumanlarının yanında bir virtuozy ustalıyla adeta konser verirmişcesine coşardı.

Albayın zayıf tarafı sadece caz değildi. İnsanları severdi. Ne cins ve ne renkte olursa olsun insanlarla haşır neşir olmaya ve hele beraber oturup yemek yemeğe bayılırdı.

1952 senesinde Albay Manila'ya bir irtibat subayı olarak gönderdiler. Çok geçmeden Filipinlilere aşık oldu. Yemeklerini her zaman ufak bir Filipin lokantasında yedi. Yerlilerin (adobo ve pancit) dedikleri yemeklerini pirinç lapalarını avurtlarını şişire şişire yer arkasından da Filipinlilerin yaptıkları ucuz rom içkisini yuvarlardı. Orada iken Filipinlilere ait ne varsa hazmetti, o kadar ki, boş zamanlarında üniversiteye devam ederek Tagalog lehçesini bile öğrendi.

Albay Hillandale Manila'nın adeta bir maskotu oldu. Politikacılar ve yumurta kafalılar adını Don Edwin koymuşlardı. Taksi şoförleri ve satıcılar ona Parlak Amerikalı lakabını vermişlerdi. Cazcılar da Mızıkalı Albay derlerdi. Amerikan elçiliğindeki müsteşar ise ondan kaçık velet, diye bahsederdi.

Ama, altı ay geçmemişti ki, bu kaçık velet Magsay'la oturup kahvaltı yapmağa başladı ve çok geçmeden de onun el altından akıl hocası oldu. 1953 senesinde Magsaysay cumhur başkanlığı için adaylığını koymuştu. Bütün Filipin adalarına akınlar yaptı ve her tarafta büyük tezahüratla karşılandı. Yalnız Manila'nın kuzeyindeki vilâyette onu tutmuyorlardı. Komünistler burada çok faaldiler. Kızılar Amerikalıların zengin ve ağızları kalabalık züppeler olduklarını ve onlarla beraber olan herkesin -Magsaysay gibi- Filipinlilerin iç zorluklarından ve çektiklerinden anlamıyacıklarını halka aşılarmışlardı.

Politikacılar Magsaysay'ın bu vilâyette seçimi kaybedeceğini söylemeğe başladılar.

Bir cumartesi Magsaysay'ın dostu Albay Hillandale

bu vilâyete gitti. Saat onbirbuçuk sıralarında vilâyetin başkentine vardığı zaman Cuenco' şehrinde oturanlar şimdiye kadar hayatlarında hiç görmedikleri bir manzara karşısında kalmışlardı. Tam üniformalı kırmızı saçlı ve kocaman burunlu bir hava albayı kırmızıya boyanmış bir motosikletin üzerinde duruyordu. Motosikletin benzin deposunun üzerinde ise siyah boya ile Mızıkalı Albay, yazılı idi. Ana caddede egzosunu savura savura en kalabalık bir yere kadar gitti. Motosikletten indi ve üniformasını düzeltti. Gözüne ilişen büyük bir bilardo salonuna doğru yürüdü ve yaya kaldırımının üstüne oturuverdi. Etrafına toplanan halka eliyle selam verdikten sonra cebinden bir ağız armonikası çıkararak meşhur Filipin havalarını çalmağa başladı. Evvela birkaç klasik parça çaldıktan sonra caz havalarına başladı. Aradan on dakika geçmemiştiki ki, albayın etrafında en az ikiyüz kişi birikmişti. Çalınan parçalar hoşlarına gidiyordu amma bir taraftan da karşılarındaki Amerikalıya şüpheli gözlerle bakıyorlardı. Albay zengin ve züppe Amerikalılardan biriydi, tabî.

Albay Filipinlilerin çok sevdikleri (Pirinç ekmesi eğlenceli değil) adlı çok popüler parçayı çalmağa başladı. Bir iki mısraını çaldıktan sonra durdu ve etrafındakilere Tagalog lehçesiyle hitap ederek «Haydi hep beraber söyleyelim» dedi ve ince bir sesle bir kaç mısraını okudu. Armonikasını ağzına götürerek şarkıyı mümkün olduğu kadar tatlı ve yüksek bir sesle çalmağa koyuldu. Şimdi üçyüze kadar yükselmiş olan etrafındakiler avazları çıktığı kadar şarkıyı söylemeğe başlamışlardı. Arkada kalanlar da bu garip adamı görebilmek için boyuna itişip kakışıyorlardı.

Saat onikide kilisenin çanı çalmağa başlayınca Mızıkalı Albay, armonikasını cebine koydu ve ayağa kalktı. «Hey, açlıktan ölmeğe başladım,» diye etrafındakilere

seslendi, «Biraz adobo ve az da pancit olsa şuracıkta yutardım.»

Filipinliler mahcup mahcup birbirlerine bakiştılar. Mızıkalı Albay, etrafına bakındı, «İçinizde beni yemeğe davet edecek yok mu? yahu.» dedi.

Filipinlilerden biri «Paran yok mu?» diye sorunca cebinden para çantasını çıkardı ve gösterdi. Hakikaten çantada hiç para yoktu. Sonra elini cebine attı ve çıkardığı ufaklıkları saydı. «Atmış Çentavodan başka meteliğim yok.» dedi.

«Nasıl olur, Amerikalıların hepsi zengin insanlar?» «Ben zengin filan değilim,» «Bizimle alay ediyorsun.» «Burada olduğu gibi Amerika'da da fakirler var.» diye hâlâ Tagalog lehçesiyle konuşuyordu. «Ama sen Amerikan Hava Kuvvetlerinde bir albaysın. Ayda bizim pr-ramızla ikibin peso aldığını biliyoruz.» «Doğru söylüyorsunuz. İki bin peso çok para gibi görünüyor. Fakat benim masraflarım çok. Amerika'da karım ve üç tane çocuğum var. Siz burada bir şişe rom için ne veriyorsunuz?» «İki peso.» «Biz Amerika'da altı pesoya alıyoruz.» «Sahi mi söylüyorsun?» «Elbette, burda ev kirası olarak ayda ne verirsiniz?» «Kırk pešo.» «Amerikadaki evimin kirası ikiyüz kırk pesodur. Hem de ufacak bir evdir.» «Hayret, insanın inanamayacağı geliyor.» Ahali ses çıkarmadan duruyordu. Albay «Yahu ayıp ettiniz, ben şimdiye kadar hiç bir Filipinlinin aç bir insanı doyurmadan gönderdiğini görmemiştim,» dedi. Filipinlilerden biri atıldı «Buyur bizim evde yiyelim,» dedi. «Hayır olmaz bizim eve gel.» «Benim köşede bir lokantam var en iyisi oraya gel karnını doyur.»

Albay da peşinde on kişi takılmış olarak lokantaya gitti. Tıka basa yemek yedikten sonra üzerine Filipin romu da içtiler. Yemekten sonra armonika yine cepten çıktı ve hep bir ağızdan şarkılar söylediler. Yemek faslı

bittikten sonra Filipinliler albayı gelecek cumartesiye tekrar gelmesi için davet ettiler. Albay ertesi cumartesi gitti ve daha bir çok cumartesi vaktini hep orada geçirdi.

Artık o havalide hiç kimse Amerikalıları ağızları kalabalık züppeler olarak görmez olmuştu. Armonikasıyla güzel havalar çalan Albay da bir Amerikalı idi. Üstelik Hava Kuvvetlerinde bir albaydı.

Komünistler ve Magsaysay'ın rakipleri bunun önüne geçmeğe uğraştılsa da muvaffak olamadılar. Filipinliler onlardan daha fazla bağırarak, «Bize yalan uydurmaya kalkmayın. Biz bir Amerikalı ile haftalardan beri beraber şarkı söylüyoruz, beraber yemek yiyoruz ve beraber içki içiyoruz. Biz onu çok sevdik.» diye lâflarını ağızlarına tıkıyorlardı.

Seçim günü o vilâyetin yüzde doksan beşi Magsaysay'a ve onun temsil ettiği Amerikan taraftarı zümreye reylerini verdiler. Bunun sebebi belki Mızıkalı Albay değildi diyebilirsiniz. Başka bir sebep bulun da söyleyin bakalım.

XI

HARP YADIGÂRLARI

Künye : Binbaşı James (Tex) Wolchek, Doğum 12 mart mart 1924, Fort Worth, Teksas, Ebeveyni Mr. ve Mrs. Solomon Wolchek.

1941 senesinde Sam Houston orta okulunu bitirdi. 1942 de Birleşik Amerika ordusuna yazıldı. Birinci Paraşütçü tümeninde sırasıyla Asteğmenliğe kadar terfi etti. Fort Benning tecrübe sahasında otuz beş tecrübe atışı yaptı. Normandy ve Güney Fransa çıkarmalarında üç defa düşman hattı içine atladı... Sol topuğu iki defa kırıldı. Gümüş Yıldız ve Pembe Kalb kahramanlık madalyaları aldı.

İkinci dünya savaşından sonra ordudan ayrılmadı. 1947 den 50'ye kadar Kurmay kolejinde devam etti. 1950 yılının Kasım ayında sırasıyla müfreze, bölük kuman-

danlıklarında bulundu ve tabur kumandan yardımcılığı yaptı. Burada da Pembe Kalb ve Bronz Yıldız madalyaları kazandı.

Dairnî adresi : 11897 South Lane, Fort Worth, Texas.

Binbaşı James Wolchek çakı gibi bir selâm çaktı ve «İkinci Amfibiyan Yabancı LejyonunaJ müşahid olarak tayin olunan Amerikan Ordusu binbaşılardan James Wolchek, kumandanım» diye kendini tanıttı. Karşısındaki Fransız Binbaşısı Monet ufak tefek bir subaydı. Halinden yorgun olduğu belli idi. Başını masasından kaldırdı ve Binbaşı Wolchek'i bir süzdü. Gördüğünden hoşlanmış olacak ki birden tebessüm etti. «Binbaşım,» dedi, «tabiri mazur görün siz benim işittiğim kösele gibi denen bir Teksaslı'ya benziyorsunuz.»

«Sağolun efendim, Teksas'lıyım.»

«Herhalde lâkabınız da Tex'dir değil mi?»

Wolchek başıyla tasdik işareti yaptı. İki asker birbirlerine gülerek bir müddet bakıştılar. Binbaşı Monet hemen masasını karıştırarak Binbaşı Wolchek hakkını da aldığı emirnameyi buldu ve ona izaha koyuldu.

Kendisine verilen izahatı dinlerken Binbaşı Wolchek pencereden dışarı bakıyordu. Monet'in bürosu Hanoi şehrinin eteklerinde bir yerde idi. Tex yol üzerinde aşığı Delta'da yapılmakta olan savaşa mermi vesaire taşıyan ve birbiri ardına giden kamyonları, jeepleri ve diğer araçları görüyordu. Yolun üstünde bu araçların gittiği taraftan doğru gelen Vietnam'lı yerliler dizi halinde şehre doğru savaş sahasından kaçıyorlardı.

Tex Binbaşı Monet'in kendisine kösele gibi demesine güldü. Bu lâkabı başkalarından da işitmişti. Fakat bir Fransızın bu kelimeyi bilmiş olmasına şaşmaktan da kendini alamadı. Haddizatında herkesin hayalinde canlandırdığı Teksas'lıya benzemesi de tuhaf bir tecelli idi. Anası ve babası Tex dünyaya gelmeden iki sene ev-

vel Lituanya'dan Amerika'ya hicret etmişler ve Fort Worth'da yerleşmişlerdi. Kara kuru insanlardı. Her ikisi de Amerika'ya gelmeden evvel hayallerinde Amerikalıların yarı vahşi sahalara gidip orada yerleştiklerine ve amansız bir hayat mücadelesi yapmak zorunda kaldıklarına dair işittiklerini Fort Worth'a geldikleri zaman sahiden bulmuşlardı. Teksas'ın güneşinden midir, suyundan mıdır bilinmez doğan çocuklar hep iri yarı ve yağız olmuşlardı. Altı kardeşin hepsi de tam birer Teksas'lı yapısında büyüdüler. Babaları elindeki parayı araziye yatırmış ve bu sayede bir hayli servet sahibi olmuştu. En büyük oğlunun Amerikan ordusunda bir subay olmasından son derece gurur duyardı. Ailesinin sevgisi ve bağlılığı sayesinde Tex birçok zor durumdan kendini kurtarmasını becermişti.

Tex vücudunda iki harbin yadigârı olan kurşunları taşıyordu.

İlk defa Normandy'de yaralandı. Normandy'ye sabahın karanlığında indirilen müfrezeye dahildi. Paraşütü ile aşağı süzülürken yanında bir Alman aydınlatma fişeği patlamış ve aşağı ininceye kadar bacağına altı mackineli tüfek kurşunu yemişti. Yere indiği zaman çizmesinin içi kanla dolmuştu, bir adım atacak durumda değildi. Sürünerek kaçmaktan başka çaresi olmadığını anladı. Tam beş saat sürüne sürüne dört kilometrelik yol aldı.

Dar bir yolun kenarında bir ağaca yaslanmış dinlenirken, aşağıda bir Alman müfrezesinin kaçmakta ve kendine yaklaşmakta olduğunu gördü. Bir ağacın altında uzun boylu Teksas'lı bir Amerikan askeri dimdik durmuş elinde otomatik tüfeğiyle hiç bir şey söylemeden onlara ellerindeki silâhları yere atmalarını işaret ediyordu. Alman subayı kaçmağa yeltendi. Tex bir kurşunda onu yere devirdi. Yarım saat sonra takviye birlik-

leri geldiği zaman kendilerini esir alan Amerikalının kırırdıyamıyacak kadar yaralı olduğunu gördükleri anda iş işten geçmiş bulunuyordu. Doktorlar Tex'in bacağından altı kurşun çıkardılar. Yedinci kurşun kemiğe saplanmış olduğundan dokunamadılar. Bu becerikliliğinden dolayı Tex'e Gümüş Yıldız madalyası taktılar.

İkinci yarasını Kore'de Pork Chop tepelerinde Amerikalılarla Çinlilerin hatları arasındaki siperlerin üzerinden takviyeli bir devriyeyi ilerletirken aldı. Üzerlerinde ilerlemeğe çalıştıkları yeri kalın bir sis kaplamıştı. Hiçbir şey görmeden yürüyorlardı. Yüz adım ilerlemişlerdi ki Çinlilerin yeni ve sıkı bir taarruza geçmiş olduklarını gördü. Tepenin üstündeki birliğinin bu kadar kesif bir Çin taarruzuna karşı duramayacağını bildiği halde ilerlemeye devam edip taarruzu şaşırtmak için gayret etmekten başka çareleri olmadığını anladı. Devriyesini Çin hattının içinden makine ile tarla sürer gibi geçirdi. Çin saflarının gerisindeki karargâha varmışlar, burasını el bombası yağmuruna tutmuşlardı. Barakadan sağ kalan olmamıştı. İçlerinde bir generalle, iki albay bulunan tam 120 kişi öldürmüşlerdi. Tarla süren makinenin bir de geri dönmesi gerekiyordu. İşte o zaman işler karıştı. Çin taarruzunu bozmuşlardı amma devriyeden kalanlarla beraber Çinlilere esir düşmüşlerdi.

Bu çarpışma esnasında sırtına elbombasının iki düzine kadar iğne gibi sivri parçalarından saplanmıştı. Oracıkta kendine morfin iğnesi yaptı ve başlarında duran Çinli subaya nezaketle yanındaki askerlerden birisinin sırtındaki bomba parçalarını çıkartmasına izin istedi. Sivil iken kasaplık yapmış olan bir asker Tex'in sırtındaki parçaları çıkarttı. Yaptığı ameliyat öyle birinci sınıf bir şey değildi amma parçalardan derine saplanmış olan bir kaç tanesi müstesna hepsini çıkartmıştı. Binbaşının sırtında hâlâ acaip yara izleri durur. Bu ama-

tör cerrahın unuttuğu parçalar soğuk havalarda bir sızı ile Tex'i muztarip eder. Bu parçaların bulunduğu yer sanki oralarda buz parçaları varmış gibi olur ve kanatıncaya kadar kaşımak ister.

Tex Çinlilerin kampından bir yolunu bularak kaçtı ve kıtasına iltihak etti. Alay Kumandanı Tex'in o sırada Hanoi'deki harekâta iştirak eden Fransız birliğinin yanına müşahid olarak gönderilmesini tavsiye etti. Kore'deki savaş hafif çarpışmalar haline girince Tex kalktı ve Hanoi'ya gitti.

Fransız binbaşı gülerek ona döndü ve, «Tex» dedi, «bana bakın daha ilk tanıştığımız günde size Tex diye hitap etmeme sakın gücenmeyin. Aramızda teklifsiz çalışmamız gerekiyor. Buna şimdiden alışmamız lâzım. Bir haberim de var. Aldığım emre göre seni benim birliğime verdiler. Yakında paraşütle Dien Bien Phu'ya iniş yapacağız.

«Bu haberin neresi kötü, anlamadım?»

«Haber daha gazetelere intikal etmedi amma Dien Bien Phu'nun tamamıyla çevrilmiş olduğunu biliyoruz. Oradaki kıtaları karadan kurtarmak için bir tasavvur vardı. Onun yerine biz gideceğiz. Atlayış yarındır. Her ne kadar kumanda heyetimizin bizimle beraber yabancı bir subayın bulunmasında bir mahzur görmemiş olmasına rağmen arzu edersen sen geride kalabilirsin.»

«Binbaşım, şimdiye kadar kaç kerre paraşütle atlayış yaptınız?»

«Hiç! Şimdiye kadar elime böyle bir fırsat düşmedi ki.»

«Binbaşım ben en aşağı yüz defa talim atlayışı yaptım, beş defa da düşman gerilerine atladım. Yanınızda tecrübe sahibinin birisinin bulunmasını herhalde arzu edersiniz, değil mi?» diye sükunetle sordu.

Monet gözlerini kaldırdı ve Tex'in göğsünde paraşüt-

cü amblemini aradı. Tex'in gömleğinde nişan kurdela-ları filân yoktu. Monet mahçup bir halde başını eğdi.

«Özür dilerim. Ben nereden bileoilirdim. Bizimle beraber atlayış yaparsanız çok sevinirim. Karargâha duyurmamak için hareketimiz anına kadar hiç kimseye açmamak daha iyi olur.»

Tex ve Monet iki günü Hanoi'de geçirdiler. Her bakımdan birbirinin zıddı iki insandılar. Fakat birleştikleri bir nokta vardı: İkisi de kendilerini tam bir asker ve tam bir savaşçı olarak görüyordu. Monet'in ailesinden bir veya ikisi Fransa'nın harp okulu olan St. Cyr'den mezun olmuş kimselerdi. Son üç yüz yılda Monet ailesinden bir kişinin general olarak iştirak etmemiş bulunduğu hiçbir savaş yapılmamıştı. İki arkadaş şehirde meyhaneden meyhaneye dolaşırken ve birlikleri için malzeme temin etmek için bir depodan diğerine giderken Monet durmadan harp tarihinden bahsedip durdu. Tex ağzı açık dinliyordu. Teori üzerinde tartıştıkları da oluyordu. İkisi de Dien Bien Phu atlayışını endişe ile bekliyorlardı.

İkinci günü Monet, Tex'i Yabancı Lejyonu bölüğüne götürdü. Askerler teftiş nizamında duruyorlardı. Tex onları görür görmez birliğin profesyonel savaşçılardan mürekkep olduğunu anladı. Askerlerin Monet'e büyük bir saygı beslediklerini de farketti. Monet'nin her iyi subay gibi kendi istirahatinden evvel askerlerinin istirahatini düşünen ve iyi gıda almalarına dikkat eden bir insan olduğu belli idi. Tex askerlerin yüzünden bunların Monet'le birlikte birçok savaşa girmiş ve subaylarına her bakımdan güvenleri olduğunu gördü. Askerler subaylarının cessur ve karar vermekten kaçınmaz bir insan olduğunu öğrenmişlerdi.

Leyjonda tek Fransız Monet idi. Hallerinden Hitlerin ordusunda çarpışmış oldukları belli olan ortayaşlı

sarışın askerler vardı. Bazıları Polonyalı, Ukraynalı, Rusyalı, Arjantinli olduğu gibi içlerinde birkaç tane de Briton vardı. Birliğin tam ortasında sıska ve uzun boylu bir zenci nazarı dikkatini çekti. Karşısında durdu, dikkatle baktıktan sonra Monet'ye dönerek, «Binbaşı Monet iftiharla söyleyebilirim ki birliğinizde bir de Amerikalı var» dedi, «adâm belki kendisinin bir Afrikalı olduğunu söylemiştir, fakat ben bir bakışta onun Amerikalı olduğunu anladım.»

Uzun boylu zenci hafif tebessüm ettiyse de dimdik durmakta devam etti. Tex tahmininde aldanmamış olduğunu anladı.

Binbaşı Monet askerlerin önünde resmiyetini bozmadan, «Bilmem,» dedi. «Benim bildiğim bir şey varsa o da fevkalâde bir asker olmasıdır. Biliyorsunuz. Yabancı Lejyonunda bir adet vardır. Bize yazılanların geçmişini biz hiç aramayız.»

Tex; «Biliyorum,» dedi, «Ama biz Amerikalılarda da bir adet vardır iki Amerikalı karşılaştılar mı muhakkak el sıkışırlar.»

Elini zenciye doğru uzattı. İki adam bir an için bakiştılar. Zenci gülümseyerek elini uzattı ve Binbaşının eline sarıldı. Birliğin geri kalanı hazırol vaziyetinde beklerken, ikisi birkaç söz teati ettiler. Askerin adı Jim Davis idi. Los Angeles'liydi. Üç sene bir birlikte bulunduktan sonra sırf merak ettiğinden Lejyonlara yazılmıştı. Tex bu adamda, Monet'de ve kendisinde olduğu gibi bir hırsla asker olmak ve savaş yapmak isteği gördü. Fransız binbaşısı yürümeğe başlayınca Tex de peşinden gitmeğe mecbur oldu. Davis hemen tekrar hazırol vaziyetine girmiş ve put gibi durmuştu.

Tex bu askerin Amerikalı olduğunu nasıl anladığını Monet'e anlatmağa teşebbüs bile etmedi. Tex, Monet'le Teksas şivesiyle konuşurken askerin birden suratını bu-

ruşturduğunu görmüştü. Malûm ya, zenciler Teksaslılardan pek hoşlanmazlardı. Tex askerin yanından ayrılmadan evvel ona dönerek tekrar samimî gülüşle yüzüne baktı.

Karargâha döndükleri zaman Monet, «Davis çok iyi bir asker. Bilhassa devriye işlerinde eline su dökcek kimse yok. Vietnamlı yerliler Fransızların Kuzey Afrika askerlerinden nefret etmelerine mukabil ondan hoşlanıyorlar. Birliğimizde daimî olarak rehber vazifesi gören bir iki Vietnamlı var. Gece devriyelerine yalnız Davis'le birlikte çıkıyorlar. Şimdiye kadar beraber devriyeye çıktığı Vietnamlılardan bir tanesini bile geride bırakmadı. Her seferinde de çok kıymetli haberlerle geldi.» diye izahat verdi.

Ertesi sabah erkenden bütün birlikler kamyonlara bindirilerek hava meydanının yolunu tuttular. Onları Dien Bien Phu üzerine götürecek uçaklar hazırды. Meydanın nöbetçi kapısından geçerken bile Tex ortada bir garipliğin bulunduğunu sezmişti. Nöbetçiler kasık duruyor, subaylarda fazla bir heyecan görülüyordu. Ortalıkta lüzumundan fazla insan dolaşıyordu. Tex Monet'e bir şey söylemedi. Onun da birşeyler sezindiğini anlamıştı.

Yarım saat sonra karışıklığın sebebini öğrendi. Karargâhtan hâki elbiseli bir adamla beraber döndüler. Adam Amerikalı bir sivile benziyordu. Yüzü sapsarı idi. Kamyonların gölgesine sığınmış olan lejyonerler bu adamı görünce yerlerinden fırladılar ve hatta hazır ol vaziyetinde durdular.

Monet donuk bir sesle, «Dün gece,» dedi. «Dien Bien Phu düşman eline geçmiş. Oradaki birlikleri kurtarma imkânı artık kalmadı. Bütün radyo konuşmaları da kesilmiş. Yüksek kumanda oradaki harbi kaybetti-

ğimizi kabul ediyor. Ben de aynı fikirdeyim.»

Tex'in Monet'e karşı duyduğu hayranlık biraz daha arttı. Erkek adamdı. Başkası olsaydı, sonu tehlikeli bir harekattan kurtulduğu için sevinir ve ne yapalım kade-re boyun eğmekten başka çare yok, diye işin içinden sıyrılırdı. Halbuki Monet yüksek kumanda heyetinin kararına bir taraftan uyuyor diğer taraftan savaş saha-sındaki askerlerin yardımına koşamadıklarına hayıfla-nıyordu. Monet Tex'e doğru ilerliyerek yanındaki zatı takdim etti. «Binbaşı sizi Amerikanın Sarkhan elçisi Mr. Gilbert MacWhite'le tanıştırayım.» Monet'in büyük bir iztirap içinde olduğu belli idi. «Elçi komünistlerin nasıl savaştıklarını görmek için Sarkhan'dan buraya gelmiş. Bizim üst kademedен lesepase temin etmiş ve Dien Bien Phu gitmek üzereymiş. Şimdi savaşın neden kaybedildi-ğini bizden öğrenmek istiyor»

Tex, elçinin yüzüne hiddetle baktı. Şimdi böyle bir سوالin sırası mıydı? Fakat birden kendine geldi, adam-cağz durumun kötülüğünü ve inceliğini nereden bile-cekti.

Monet'e dönerek, «Binbaşım siz birliği geri gönder-mek için gereken emirleri vermeğe gidin ben elçiyle gö-rüşürüm,» dedi. Monet Tex'e teşekkür eden nazarlarla oradan ayrıldı ve bir iki dakika sonra sağa sola verdi-ği emirler işitilmeğe başlandı.

«Bay elçi, ilginizi anlıyorum,» diye Tex söze başla-dı. Beriki «Adım MacWhite, bana, lütfen adımla hitab edin,» diye sözünü kesti.

«Pekalâ, MacWhite, ben söylüyeyim. Savaşları ne-den kaybettiklerini kimse anıyamıyor. Kendileri de bil-miyor. Fakat, bana sorarsanız bu konuyu Monet'e aç-mak hiç de doğru olmaz. Adam kederinden deli ola-cak.»

«Anladım öyle ise siz söyleyin. Herhalde bir yerde

bir yanlışlık var, nedir bu »

Toz duman ve egzoz kokuları içinde yol kenarında dakikalarca strateji ve savaş taktiği hakkında konuştular. Elçinin bu konularda pek öyle boş bir insan olmadığını hemen anlamıştı. İnsana öyle zor ve anı sualler soruyordu ki...

Tex nihayet, «Biz burada öyle bir şekilde savaş yapıyoruz ki, karşımızdakilerin tatbik ettiği taktiği ben Amerika'da Kurmay Kolejinde hiç okumadım. Alışık olduğumuz usuller ve silâhlar burada yürümüyor. Bize öğretilen strateji ve taktik te para etmiyor.» dedi.

«Öyle ise neden bu usüllerin dışına çıkılmıyor ve neden buraya uygun silâhlar kullanılmıyor? Komünistlerin kullandıkları strateji ve taktik her halde bir şeye dayanıyor.»

«MacWhite, senelerin, yüzyılların geleneğine dayanan ordu sistemleri öyle çarçabuk değiştirilemez. Tanklarımız, uçaklarımız ve toplarımız burada hiç bir iş göremiyorlar. Onların savaş usulünü bizim de kullanmamız muhakkak lüzumlu ama bu usullerin ne olduğunu bilen yok.»

Monet'in sesi arkalarından yetişti. «Merak etmeyin baylar,» dedi, «bu usülleri kendi gözümüzle yakında göreceğiz. Komünistler Hanoi'ya doğru akmağa başlamışlardır bile.»

MacWhite, «Öyle ise, ben burada bir kaç hafta daha kalayım,» dedi. «Merak etmeyin Binbaşım, gereken izini alırım. Emniyetim için size yük de olmam.» Monet Elçiye hitaben, «Bu savaşları neden böyle takip etmek istiyorsunuz, anlamıyorum?» diye sordu.

«Sebebini söylüeyim. Aynı olayların yarın öbür gün Sarkhan'da da başlamıyacağını kimse kestiremez. Bu taktirde hazırlıklı olmayı arzu ediyorum.»

Yolun kenarında bir iki saniye daha durdular. Mo-

net, «Haydi gidelim,» dedi.

«Tex otomobili sen kullan, biraz hızlı gidelim. Birliği taşıyan kamyonlara yetişiriz. Bu gecedен itibaren savunma hattı kurmak için emir aldım.»

İki üç hafta içinde Hanoi civarına komünistler akın akın inmeğe başladılar. Bu arada da komünistlerden kaçan halk perişan, yorgun ve acıklı bir halde şehire dolmağa başlamıştı. Monet ve lejyonerler ilerleyen komünistlere birçok defa çıkış yaptılar. Komünistlerin civarda bir köye girmek üzere olduklarını haber alıyorlar ve köy civarında şimdiye kadar alışık oldukları taktiğin belki yüzlerce defa kullanıldığını görmüş olan Tex, Monet'in bu hareketleri tam yolunda ve hiç kusursuz yaptırdığını görüyordu. Fakat her tedbire rağmen her seferinde bu savunma hareketleri bozguna uğruyordu. Sanki komünistler lejyonerlerin kurdukları savunma hattının nerede olduğunu evvelden biliyormuş gibi ateşlerini tam isabetle onların üzerinde topluyorlar ve daha fenası askerlerin kazdıkları siperlere ellerinde hançerlerle yerlileri saldırtıyorlardı. Bunlar olmazsa, savunma hattının arkasında birden ateş açılmağa başlanıyor ve lejyonerler o tarafa dönünce bu sefer iki ateş arasında ne yapacaklarını şaşırıyorlardı.

Lejyonerlerin son derece cesaretle çarpıştıklarına ve Monet'in askerlerini çok iyi idare ettiklerine hiç şüphe yoktu. Ne yapsalar fayda vermiyordu. Tex, çok kuvvetli bir savaş bilgisi olan bir kumandanın emri altında canlarını feda ederek savaşılan lejyonerlerle haftalarca beraber savaşlara katıldı. Her seferinde mağlûp döndüler. Yirmi köyü düşmana bırakmak zorunda kaldılar. Bütün bu savaşlarda insanı bilhassa deliye döndüren şey karşılarında bir tane olsun düşman görememiş olmalarıydı. Ne olursa hep geceleri oluyordu. Hava kararır karmaz düşman saldırısı başlıyor ve sabah olmadan düş-

man ölülerini de beraber götürerek ortadan kayboluyordu. Hani; insanın acaba cinlerle perilerle mi savaşıyoruz? diye şüphe edeceği geliyordu. Karşılarındakilerin hayalet olmadıkları leyjonerlerin kayıplarından belliydi.

Bütün bu olaylar sırasında Hanoi şehri hergün biraz daha karışıyordu. Açlık, karışıklık, hastalık her tarafı sarmıştı. Bunlar yetişmiyormuş gibi hergün halkın moralini bozan haberler ortaya çıkıyordu. İşin en kötü tarafı savaşları Vietnamlılar, Amerikalılar ve Fransızların birlikte kaybetmekte olmaları idi.

Bu şekilde devriye, savunma ve çıkış savaşlarından sonra Leyjonerlere iki günlük istirahat vermişlerdi. Monet, birliğin takviyesi için hemen faaliyete geçmiş ve ikinci günü öğleye kadar işini bitirmişti. Şimdi üç arkadaş ufak bir meyhanede oturmuşlar konyak içiyor ve aralarında konuşuyorlardı. Tex'in kafasını kaç gündür bazı fikirler tırmalıyordu. Bunları Monet'e nasıl açacağını da bir türlü kestiremiyordu.

«Monet,» dedi, «sen hiç korkulu rüya görüp te evvelce tekrar görmüş gibi olduğunu yine aynı rüyada hissettin mi? Hiç unutmam çocukken bir rüya görmüştüm. Çiftliğin ağıl kapısını açık bırakmışım. İçerde duran yüzlerce hayvan kapıdan çıkarak kaçıyordu. Ben hiçbir şey yapamadan arkalarından baka kalıyorum. Sanki bu hayvanların kaçması evvelden hazırlanmışmış gibi bir hisle rüyamda öylece durup kalmıştım.»

Monet ve MacWhite durup dururken korkulu rüyadan bahsetmenin mânâsını anlayamadıkları için dönüp Tex'e baktılar. Monet, «Evet ben de böyle korkulu rüyalar görürüm. Sen ona bakacak olursan bizim şimdiki durumumuz korkulu rüyanın tam kendisi.»

Tex zaten fikirlerini anlatmağa başlayabilmek için böyle bir vesile arıyordu. «Hakkın var,» dedi, «şu son

üç hafta ardı arkası gelmiyen korkulu bir rüya gibi geçti. Sanki gözlerim kapalı bir halde karşımızda pelte-
den yapılı bir dağa saldırıyorunuşuz gibi geliyor bana.
Bana bak, Monet, adamlarını mükemmel idare ettiğine
hiç şüphe yok. Savunma ve siper savaşının bütün ince-
liklerini gayet iyi biliyorsun. Batının savaş tekniğine gö-
re her seferinde kazanman lâzımdı. Hep aksi oldu. Bu-
nun sebebini hiç düşünmedin mi?»

Monet hiddetten kıpkırmızı olmuştu.

Tex, hemen arkasından yetiştirdi. «Bu işle Fransız-
ların savaş tekniği ve senin lejyonerlerinin hiç alâkası
yok. Bence sebep komünistlerin bizim alışık olmadığı-
mız usüllerle savaşmasıdır. Ben vaktiyle bunun hakkın-
da bir şeyler okumuştum. Sersemliğime bakın ki, şim-
diye kadar aklıma bile gelmedi. Ben, Kore'de iken Mao
Tse-tung'un savaş tekniği adlı bir kitabı elime geçmişti.
Monet, sakın alay etmeğe kalkma. Mao umduğumuzdan
da kurnaz bir adam. Temsil ettiği fikirlerden nefret et-
tiğim kadar adamın zekâsına hayran olmaktan da ken-
dimi alamıyorum.»

Monet yorgun bir halde, «Mao'nun harp hakkında
yazdığı birkaç yazıyı ben de okudum,» dedi. «Bu ko-
nuda yazılması ne lâzımsa ondan çok evvel yazılmış.
Clauswitz ve Joinini bunları tam bir bilgi ile ve bütün
teferruatıyla yazıp döktüler. Onlardan sonra yazılacak
bir şey kaldığını tahmin etmiyorum.»

MacWhite lâfa karışarak, «Monet, Tex'in belki hak-
kı var. Mao çok kurnaz bir adam, Politika hakkında yaz-
dıklarını ben de okudum. Herifi tırnaklarının ucuna ka-
dar komünist. İnsan ruhunu çok iyi anlıyor. Komünizmi
Çin'de yaymak için kullandığı usüller diğer bütün Asya
memleketleri için nümune olacak kadar önemli.»

Monet, «Baylar fikirlerinize saygı gösteririm,» dedi,
«fakat, Maonun savaş tekniği hakkında yeni bir şeyler

yazmış olacağını zannetmiyorum.»

Tex çaresiz bir halde yutkundu. Monet alışmış olduğu savaş tekniğinin dışında bir şeyi kabul etmek istemiyordu. «Sen de haklı olabilirsin,» dedi. «Savaş tekniği hakkında senin kadar eğitim görmedim. Fakat, lütfen beni biraz dinle. Sana bu kitapta okuduğum bazı taktik hokkabazlıklarını anlatayım. Kitabında bizim şimdiye kadar görmediğimiz ve bilmediğimiz bazı usulleri yazıyor. Bunları nereden bulduğunu bana söyleyebilir misin? Evvela düşmanın hep gerisinde bulunmalarını ele alalım. Mao bunun için şunları tavsiye ediyor. Komünistler bir köyü zaptetmek için savaş açmadan çok evvel bu köye iki veya üç ajan gönderilmeli. Bu ajanlar eğer o köyün halkından olursa daha iyi. Bunlar köye gidip yerleşirler. Diğerlerinden tek farkı ellerinde bir kaç çuval içinde el bombası ve çetecilerin kullandıkları silâhlardan bulunmasıdır. Bu silâhları iyi bir yere gizlerler. Yapacakları ilk iş köylüler arasında kendilerine taraftarlar bulmaktır. Taraflarını tutmak istemiyenleri ya beraber olunuz, ya sizi temizleriz, diye tehditle kendi taraflarına alırlar. Ne kadar basit değil mi?»

Monet sadece dinliyor ve arada sırada başını sallamakla kalıyordu. Tex devamla:

«Binbaşım, lejyonerler ne zaman bir köyde mevzi tutsalar arkalarında daima beş altı düşman peyda oluyordu. Bunlar üniformalı insanlar değildi. Kullandıkları silâhları ancak kullanacakları anda sakladıkları yerden çıkarıyorlardı. Taarruz ve savunma halinde karşı karşıya savaş yapan iki hattın birisinin gerisinde böyle beş altı kişinin yapabileceği zararı bir kerre gözünün önüne getir. Meselâ, senin lejyonerlerinden bir kaç komünistler gibi giyinerek düşmanın arkasından onları taramağa başlarsa düşmanın hali ne olur, düşün bir kerre.»

Monet tabakasından bir sigara çıkararak, «Mao daha neler tavsiye ediyor, bakalım?» diye sordu.

Tam sekiz saat ve bu arada bir buçuk şişe konyağı da içmek suretiyle, Mao'nun stratejisi ve taktiği üzerinde tartışıp durdular. MacWhite ve Tex Monet'in, pekâla biz de onlar gibi hareket edelim, diyecekmiş gibi olduğunu sezdiler ise de her seferinde Clauswitz, (savunma noktası), (seyyal taaruz) karşılarına çıktı. Bütün bu tartışmalar olurken Monet beti benzi sararmış karşılarında put gibi oturuyordu.

Nihayet «Yeter arkadaşlar, strateji hakkında bu kadar konuşmak yeter,» diye mırıldandı.

Tex, «Monet inadı bırak...» diyecek oldu. MacWhite'in başıyla işaretini görünce sustu.

MacWhite, «Monet'in hakkı var, çok konuştuk» diye sözü kesti. Elçinin hakkı vardı. Monet'i bu halinde ikna etmek imkânı yoktu.

On dakika sonra bir haberci gelerek komünistlerin doğrudan doğruya Hanoi'a karşı kat'i savaşa girişmek için hazırlıklara başlamış olduklarını bildirdi. Şehrin gerisindeki tepelerden yaylâlardan akın akın pirinç tarlalarına doğru inmekte oldukları görülmüş. Üç arkadaş üç hafta bir cehennem hayatı yaşadılar. Monet, MacWhite'i geri göndermeğe çalıştıysa da öteki ısrar etti. Lejyonerlerin cephaneleri, yiyecekleri azaldı. Takviye alamaz oldular. Hepsinin üstüne uykusuzluk çöktü. Hepsinin gözleri kıpkırmızı olmuştu. Herkesin asabı gergindi. Yarı yarıya telefata verdiler. Kalanların yarısı da gitti. Pirinç tarlalarının etrafında koyu kahve rengi balçıklar içinde savaş yapıyorlardı. Dizlerine kadar suda boğuştukları oluyordu. Askerlerden biri vuruldu mu sadece yere yuvarlanıyor ve ortadan kayboluyordu. Çamurlu tüfekler atmaz olmuştu. Havan toprakları kuracak sağlam bir toprak parçası bulamıyorlardı. Herkes di-

zanteriyeye tutulmuştu, fakat buna kimse aldırmıyordu. Askerlerden bazıları ateş içinde yanıyorlardı, bazılarında kancalı kurt hastalığı belirmişti. Bazılarında ise uyuza benzer yaralar başlamıştı. Yiyecekleri hiçbir zaman yetecek kadar değildi. İçtikleri suyu ilâçlamayı çoktan terketmişlerdi. Nerede su bulurlarsa içiyorlar ve sancılara tahammül ediyorlardı.

Monet ve Tex ikisi de yara almışlardı. Monet sol dirseğine bir kurşun yemiş, yarası sarıldıktan sonra tekrar askerlerin başına geçmişti. Tex'in kaba etine elbom-bası parçaları saplanmıştı. Yanına koşan sıhhiye erine aldırmamasını ve vücudünün üç dört savaşın yadigârlarıyla dolu olduğunu söylemişti. Tex nasıl olsa bu savaşta da bir veya birkaç yadigâr toplıyacağını biliyordu. Bir gün durup dururken Monet fikrini birden değiştirdi ve komünist taktiği kullanmağa karar verdi. Buna sebep Vietnam komünistlerinin oynadıkları bir oyun olmuştu. Haddizatında buna oyun denemezdi, çünkü, aynı şeyler evvelce de olmuştu. Gerektiği zaman Fransızlar da aynı şeyi yaparlardı. Mühim olan şey bu oyunun ilk defa kendi adamlarına oynanmış olmasıydı.

Jim Davis'le Apaş, diye lâkap taktıkları bir Vietnamlı, lejyonierlerin savunduğu bir köyün ilerisine bir keşif devriyesi yapmak için gönderilmişti. Akşam karanlığında gitmişlerdi. Sabah şafakta dönmeleri gerekiyordu. Yanlarında sadece hafif otomatik silâhlar ve işaret tabancaları vardı.

Sabaha karşı sürüne sürüne ilk mevzilere doğru geldikleri görüldü. Silâhları yoktu. Monet, Tex ve Mac-White ikisinin de birden ayağa kalkarak köye doğru yürüdüklerini gördüler. Sendelemelerinden bir fevkalâdelik hissettiklerinden onlara doğru koştular.

Davis Apaş'ın elinden tutmuştu. Daha elli adım yaklaşmamışlardı ki, Davis'in yanağında bir kan yığını gör-

düler. Yirmi adım yaklaştıkları vakit Davis'in sol gözü-
nün çıkarılmış olduğu görüldü. Yanağından aşağı bir-
kaç tane sinir parçası ve lifler sarkıyordu. Sağ gözü sağ-
lamdı ve büyük bir ateşle yanıyordu.

«Davis, ne oldu?» diye Monet sordu.

Davis, «Binbaşım, yakalandık,» diye soğukkanlı bir
sesle konuştu, «Gece devriyelerinde elbet bir gün yaka-
lanacaktık. Parsa bize isabet etti. Bizi serbest bıraktı-
lar. Fakat evvelâ bu oyunu oynadılar. Oynadıkları oy-
nun biri benim sol gözümü çıkarmaları oldu.»

Monet Apaş'a dönerek, «Sana ne yaptılar?» diye
sordu.

Apaşın gözleri yarı kapalı bir halde idi. Büyük bir
istirap içinde olduğu yüzünden anlaşılıyordu. Ağzını aç-
tı diliyle dudaklarını ıslattı. Ağzından insanı ürperten
bir hırıltıdan başka bir ses çıkmıyordu.

Davis, «Kapat ağzını,» diye bağırdı, hırıltı birden
durdu.

Davis elini uzattı ve Apaş'ın boğazını tutan ellerini
çekti. Boğazının tam ortasında iğri bir delik vardı. De-
liğin içinden kaslar ve bazı lifler görünüyor, yaradan kan
fıskırıyordu.

Monet, «Ses tellerini parçalamışlar,» dedi, «bunu
Fransızlara yardım eden Vietnamlılara ceza olsun diye
yapıyorlar.»

Davis, «Sağ gözümü geri gelmek için yolumuzu bu-
lalım ve gelince herkese ibret olsun diye çıkartmadılar.»
dedi ve birden yere yığıldı.

Monet fırladı ve onu kucakladı. Hırpalamadan ye-
re yatırdı.

«Tex sıhhiye erilerini çağır. Üçümüz karargâhta bu-
luşalım,» dedi, «şimdi anladım ki, bu adamlarla kendi
usülleriyle karşılık vermekten başka çare yok.»

XII

HARP DERSLERİ

Ertesi günü MacWhite Hanoi'ya Mao Tse-tung'un harp hakkındaki kitabını aramağa gitti. Monet askerlerine istirahat vermişti. Lejyonerler açık ordugâh kurdular ve üstlerindeki çıkarmağı bile düşünmeden bitap düşüp çadırlarında uykuya daldılar.

MacWhite öğleden sonra elinde kitap geri döndü. Şehirde gazete satan ilk kitapçıya gidip aradığı kitabı sormuş ve «böyle bir şey bilmiyoruz,» cevabıyla karşılaşınca; «iki saat sonra gelirim eğer o kitaptan bulursan şana 800 kuruş var» demişti. Bir saat sonra kitapçıya geldiği zaman kitabı hazır bulmuştu.

Üç arkadaş Monet'in çadırında oturdular. Tam bir buçuk saat MacWhite yüksek sesle okudu. Monet'in yüzüne bakmıya cesaret edemiyorlardı. Kitapta yazılı

olanlar Monet'in hayatı boyunca tabi olduğu eğitimin verdiği bilgiyi, inancı ta kökünden altüst ediyordu. Monet dünyasının bir kısmının yıkılmasına mâni olacakmış gibi kendisini sıkarak ellerini kovuşturmuş oturuyordu. MacWhite bitirince, uzun bir sessizlik oldu. Monet, «Başımızdan geçenlere göre biz yanlış düşünüyoruz. Mao haklı görünüyor. Sizden rica ederim, bizim askerlik geleneğimizden artık söz etmiyelim. Mao'nun tavsiyelerinden hangisini kullanabiliriz, onu araştıralım,» dedi.

MacWhite, «Mao'nun tavsiyelerinden çoğu uzun vâdeli harekâta bağlı. Bunlar için vaktimiz yok. Meselâ, bir yerinde, ilerde savaş açacakları yerlere politikacı öncüler gönderilmesini tavsiye ediyor. Bu öncüler gittikleri yerlerde komünist olduklarını açıklamıyorlar ve sadece komünist fikirlerini köylülere çarpaşık yollardan aşılamağa çalışıyorlar. Sonraları, savaş başlayınca düşman hatlarının gerisinde mukavemet teşkilâtı kuruyorlar.»

Tex, «Gece harekâtında neden daima arkamızdan ateşe tutulduğumuzu bu usûl gösteriyor.» dedi.

«Bu savunmasına başladığımız köyler hakkında tam ve doğru haberleri nereden aldıklarını da izah ediyor,» diye Monet ilâve etti.

MacWhite «Sizin ihtisas sahanızda bir fikir ileri süreceğim için özür dilerini,» dedi, «tatbiki bir sene sürebilecek her şeyi unutmamızı tavsiye ederim. Ancak bir kaç günümüz var. Daha sonra başka memleketlerde Mao'nun stratejisini belki kullanabiliriz. Şimdi onun taktikleri üzerinde durmamız lâzım.»

Kitabı saatlerce tartıştılar. Gece oldu, soğuk bir şeyler yiyerek konuşmalarına sabaha kadar devam ettiler. Mao'nun tavsiyelerinden iki tanesini tatbiki karar verdiler.

Mao, (Arızalı arazide gerileme ve saklanma harekâ-

tı yapın. Düşman peşinize düşünce en zaif noktasından vurun. Zamanında yapmak şartıyla gerileme savaşı kazanmanın yollarından biridir. Elinde sizinkinden fazla ve daha kuvvetli silâh bulunan bir düşmanla çarpışıyorsanız, muvaffakiyet hareket serbestliğine ve karanlıktan gereği gibi istifadeye ziyadesiyle bağlıdır) demişti.

İkinci tavsiye çete harbi idi. Mao, «gerilla harbinin devamı ve çeteci grupların başarısı sıkı bir disiplin ve tamamiyle merkezi bir idare ile kâbildir. Çetecileri idare eden kumanda merkezi savaş sahasına bir insanın koşar adımıyla yarım saatte erişebileceği bir mesafeden uzak olmamalıdır» diyordu.

Monet, «Apaçık ve doğru, amma biz hiç kullanmadık,» dedi.

MacWhite gülümsiyerek kitabı kapadı. Masanın üzerine savaştıkları sahanın bir haritasını yayarak tetkike koyuldular.

Aradıkları köyü pirinç tarlalarıyla örtülü bataklık bir sahada tesbit ettiler. Burası bambu ağaçlarıyla çevrili sağlam topraktan üç kilometre kadar bir uzaklıkta idi. Bu köyü haritada görünce Monet ve Tex, 'tamam bulduk, der gibi başlarını salladılar. Akli başında olan hiçbir kumandan bambu ağaçlarının bulunduğu sağlam topraktan uzak bir yeri hareket sahası olarak seçmezdi. Bambu ormanından itibaren köyün içine doğru sağlam ve düz bir şose gidiyordu. Köyün hemen yanında ihtiyat müfrezelerin gizlenebileceği küçük bir tepe bulunuyordu.

Monet, «Tamam arkadaşlar,» dedi, «düşmandan öcümüzü burada alacağız.»

Bu savaşta kullanacakları sürpriz silâhı Tex buldu. Bu silâhın bir kerre Kore'de büyük başarı ile kullanıldığını görmüştü. Büyük bir kamyonun tabanına kalın

saç levhaları döşeniyordu. Bunun üzerine, oniki buçukluk roket atan kovanlar hepsi birden ateşlenince düşükleri yere takriben elli metre çapında bir daireyi tahrip edecek şekilde diziliyordu. Tex bu dairenin içine düşecek hiç bir kimsenin kurtulmıyacağına dair arkadaşlarına teminat verdi.

Dördüncü günü köye doğru ilerlediler. Haftalardan beri lejyonerler ilk defa neşeliydiler. Monet öncü olarak iki kamyonla birlikte hareket etmişti. Yarım saat sonra da MacWhite ve Tex ana birlikle yola koyuldular. Tex roketlerin bulunduğu kamyonda idi. Radyo ile Monet'le daimi temas halinde idi. MacWhite roket kamyonunun arkasından bir jeeple geliyordu.

Hava kararınca ana birlik şoseden ayrılarak pirinç tarlalarının arasından geçen bir yola saptı. Tex Monet'i radyoda arıyarak mevziine erişip erişmediğini öğrendi.

Monet, «Köyün güneyinde mevzi tuttuk. Yarım saat evvel köyden iki kişi acele ile çıkarak kuzeye doğru hızlı gittiler. Bunların dolaşarak bambu ormanına girdikleri muhakkak. Yarım saat sonra birşeyler olacağına şüphem yok,» diye cevap verdi.

Ana birliği taşıyan kamyonlar mümkün olduğu kadar sessizce ilerlediler. Tex onları uzun bir kol haline kendilerini köyden ayıran tümseğin arkasına gizledi. Oturarak beklediler.

Aradan bir saat geçmemişti ki, uzaktan silâh sesleri ve ağır makineli tüfekler takırtıları işitilmeğe başladı. Monet'in sesi radyoda duyuldu. «Kurduğumuz tuzağı yuttular. Kuvvetimizi az zannediyorlar. Bambu ormanından çıktılar ve şöşe üzerinde ilerliyorlar. Şimdiye kadar sadece öncülerıyla karşılaştık. Onlar makineli tüfeklerini daha kullanmadılar. Biz elliliklerle onlara ateş açtık. Üstünde dört tane ellilik ağır makineli tüfek bulunan araçlardan birini al ve yol üzerindeki yarma-

ğa ve toplanmış oldukları noktaya ulaşmağa çalış.’

Tex, «hemen!» dedi ve mikrofonu elinden bıraktı.

Tex istenilen aracı öne geçirdi. Hemen arkasından silâhlı askerle dolu başka bir kamyon geliyordu. Üçüncüsü roket kamyonu idi.

Tex, «Farlarınızı makineli tüfekler ateşe başlayınca kadar kapalı tutun. Ateş başlar başlamaz bütün farları yakın. Roketleri ateşler ateşlemez makineli tüfek yüklü arabayı geri çevirin. Gerekirse Roket kamyonunu bırakır gideriz. Onun için roketler ateşlenir ateşlenmez o kamyondakiler hemen öteki kamyonu geçsinler,» diye emir verdi.

Tepenin arkasından kamyonlarla mümkün olduğu kadar sessizce ilerlediler. Her yirmi metrede bir Monet’in adamları yolun sağ kenarını perdelenmiş el fenerleriyle belirtiyorlardı. Birlik köye varınca hızını azaltmadı ve köy evlerinin arasından aynı hızla geçtiler.

Birden köyden çıkmışlar ve açık sahaya varmışlardı. Tex en önde makineli tüfek taşıyan arabada şoförün yanında gidiyor ve ilerisini görmeğe çalışıyordu. Yol üzerinde bir takım telâşlı hareketler farketti. Arkasına yaslandı ve sükûnetle makineli tüfekçilere yol istikametine ateş emrini verdi.

Dörtlü makineli tüfeğin izli mermileri yolu taramaya başladı. Tex aynı anda kamyonun farlarını yaktı. Yirmi metre ilerlerinde elli kadar ‘Vietminh’ askerinden müteşekkil bir grup bulunuyordu. Bunlar ışığın yarattığı şaşkınlıkla evvelâ dona kaldılar, sonra toplu bir halde yolun sağ tarafına kendilerini attılar. Makineliler peşlerini bırakmadı. Çamur, üniforma, silâh parçaları havada uçmaya başladı. Vurulanların vücutları hendeklere savruluyordu. Vasıtalar hızla ilerlediklerinden oradaki mesafenin kapanması bir kaç saniyeden fazla sürmemişti. Buna rağmen hareketler parlak şekilde aydınla-

tılmış ağır cereyan eden bir kâbus gibiydi.

Birden askerlerin içine daldılar. Araba yol üzerine düşüp kalmış olan birkaç düşman ölüsünün üzerinden geçti. Tex arkada bulunan kamyondaki askerlerin ateş açtıklarını işitti.

Makineli tüfekler başının üzerinden durmadan işliyordu. Farları kapatmadı. İçinden, üzerinde gittikleri yolun birliğin ağırlığını çekecek sağlamlıkta olmasına dua ediyordu. Roket kamyonunun bambu ağaçlarına 250 metreye kadar varmasına da dua ediyordu. Bu mesafeyi hesaplamak çok kolaydı. Çünkü kaç gece kamyonla yola çıkmış ve kamyonun farlarının bambu ağaçlarına ilk vurduğu mesafeyi ölçmek suretiyle bu hesabı kesinleştirmeğe çalışmıştı. Biliyordu ki, farlar ağaçları ilk tuttukları zaman mesafe 300 metreydi. Saatte otuz kilometre süratle gitmekle onbeş saniye sonra kamyon bambulara 250 metre yaklaşmış olacaktı. Farların ucu bambulara varınca saymağa başladı, 'Bir, iki, üç, dört, beş...'

Ona gelince ayağa kalktı ve onbeşde roket kamyonuna işaret verdi. Aynı zamanda iki şey birden oldu. Kamyon fren yaptı. Daha tam durmamıştı ki, roketler ateşlenmişti. Biran için kamyon alev almış gibi oldu. Roketlerin çıkarttıkları gürültü kulakları sağır edecek gibiydi. Birden roketlerin ısıklar çalarak hedefe doğru uçtukları görüldü. Bambu ağaçlarının bulunduğu yerde bazı parıltılar oldu ve ondan sonra müthiş bir patlama ile sanki koca orman hava uçtu. Roketlerin çıkarttıkları parıltı içinde havada insanların, ağaçların ve öteberinin uçtukları görülüyordu. Işık birden kayboldu. Şimdi de havadan yağmur gibi dökülen şeylerin yere çarptıkları zaman çıkarttıkları sestten başka bir şey işidilmez olmuştu.

Tex «Hey Allahım, şu hale bakın,» dedi. «İşimiz burada bitti. Araçları geri çevirin.» diye emir verdi.

Öndeki araba bir iki sert manevra ile geri dönmüştü. Öteki kamyonların yanına gelince «Roket kamyonunu burada bırakmağa lüzum yok onu da çevirin ve bizi takip edin,» dedi. «Farlarınızı kapatın. Bizim stop lâmbalarımızdan yolu seçebilirsiniz.»

Geri döndükleri zaman köy civarındaki çarpışma da sona ermişti. Sonradan Monet, ormandaki patlama olunca köy etrafında savaş çıkaran Viet Minhler'in birden ateşi keserek dağılıverdiklerini söyledi.

Köyde kalan öncülerini almak için biraz durduktan sonra birlik bütününüyle Hanoi'yun yolunu tuttu.

Amerikalı tümgeneral ateş püskürüyordu.

«Olur şey değil. Evvel emirde sadece müşahit olarak izinli bulunduğunuz bir birlikle bilfiil harekate katılıyor ve sonra karşımıza çıkıp bu kadar tecrübe sahibi bulunan generallere savaşın nasıl idare edilmesi gerektiğini teklif etmek cesaretini kendinizde buluyorsunuz.»

Tex, MacWhite ve Monet Hanoi şehrinde büyük bir binanın üçüncü katında bir odada toplanmış olan bu generallerin karşısında oturmuş sükunetle bekliyorlardı. Amerikalı generalden başka iki Fransız amirali ve dört Fransız generali daha vardı.

Tex, sakın bir sesle, «Generalim, ben savaşa bilfiil iştirâk etmedim. Sadece birlikle beraber kamyonlarında idim. Elimi hiç silâha sürmedim. Bir tek kurşun atmadım. Yaptığım şey tarafsız müşahitlere dair nizamnamenin dışında bir şey değildi.» dedi.

General, «Bana bak Wolchek, karşımda kelime oyunlarına kalkışma. Roket kamyonu fikrini Fransızların düşündüklerini mi söyleyeceksin? Sen daha doğmadan...» diyecek oldu.

Fransız generallerinin en yüksek rütbelisi sert bir sesle, «General, biz burada sizin müşahidinizin tarafsız-

lığı konusu ile ilgilenmek için toplanmadık.» dedi. «Bizim üzerinde durduğumuz Binbaşı Monet'le Elçi Mac White'in Fransız ordusunun harp taktiğini değiştirmesi gerektiği hakkındaki iddialarını görüşmeğe geldik. Onların, taktiğimizi komünistlerin taktiğine uydurmamız hakkındaki teklifleri bizi ilgilendirir.»

Gilbert MacWhite mülâyim bir sesle «General biliyorsunuz bu toplantıyı yapmamız için ben ricada bulundum,» dedi. «1946 dan beri Fransa stratejisi Mao'nun prensiplerine göre idare edilen komünistlere karşı dövüşmektedir. Siz eski bir askersiniz. Büyük cesaretimi mazur görün. Bütün bu müddet içinde Mao'nun sizin yapmanızı beklediği bütün yanlışlıkları yaptınız. Üzerinde savaştığınız sahanın hususiyetlerinden alınacak derslere göz yumdunuz. Birlikte savaştığınız Vietnamlılarla politik ve ekonomik işbirliğini hiç kaale almadınız. Halbuki, Mao, Asyalıların başka şartlar altında savaşmıyacaklarını daha çok evvelinden öğrenmişti. Baylar, size, belki de sizi sıkacak, basit bir sual soracağım. İçinizde Mao Tse-tung'un yazılarını okumuş olanınız var mı?

Herkes susuyordu. Dirayetli ve arkası kuvvetli olan yüksek rütbeli Fransız generali kıpkırmızı kesilmişti. Öteki generaller de yüzleri bembeyaz önlerine bakıyorlardı. MacWhite oturduğu sandalyada öne doğru eğilmiş cevap bekliyordu.

«Elçi MacWhite, eğer Napoleon'nu yetiştirmiş bir milletin askerî eğitim için geri kalmış Çin'e baş vuracağını umuyorsanız, şuracıkta söyleyim ki, çok yanıyorsunuz. En ufak bir imanızı bile hakaret telâkki ederim.» «Ben size öyle bir şey söylemedim, generalim. Sadece Mao'nun yazısını okudunuz mu? diye sordum.»

Amerikalı general kendini tutumadı ve «Ne ısrar ediyorsun? Okumamışlar. Ben de okumadım.» diye bağırdı.

Daha ileri gitmemek için dişlerini sıktağı belli idi. MacWhite'in şahsî servetinin çok büyük olması ve Washington'da birçok siyasî dostları bulunması generali dizginliyordu. Yoksa MacWhite çoktan kapı dışarı edilmişti, bile. «Anladığıma göre, baylar siz gözlerinizin önündeki olayları görmek istemiyorsunuz,» diyen Mac White omuz silkti, Monet ayağa kalktı.

Sararmıştı ve elleri titriyordu. «Baylar,» dedi, «Siz biraz evvel anlattığımız taktikten tek sorumlu benim. Bu yaptığımız hareket St. Cyr'da bana öğretilene ve bu Amerikalı generalin West Point'ta öğrendiklerine tabanı tabanına zıt. Fakat muvaffak oldu. Bana, lütfen inanınız, muvaffak oldu. Eğer elime fırsat düşerse aynını bin kerre daha yapmağa hazırım. Vietnam'da savaşa başladığım gündenberi kazandığım ilk savaş bu oldu. Şimdi tatbik ettiğimiz ve ufak tefek sonuçlar alan taktik hareketlerinin yerine bu veya buna benzer hareketleri bin defa çoğaltınız stratejik tam bir muvaffakiyete ulaşırız. Bu hareketten dolayı ceza verilmesi gereken birisi varsa o da benim. Fakat, sizden bir şey rica edeceğim. Kendi gözümle sonucunu gördüğüm ve bizzat içine katıldığım bu olaydan öğrendiklerimi değiştirmemi benden istemeyiniz.»

Bundan sonra zaten konuşacak birşey kalmamıştı. Fransız generalinin bir işareti toplantının sona erdiğini bildirdi. Üç arkadaş hiç bir şey demeden oradan süklüm püklüm ayrıldılar ve kapağı ilk meyhaneye attılar. Orada bir Fransız konyağı şişesi için muazzam bir para ödedikten sonra sessiz sedasız içtiler. Birinci şişe bittiği zaman MacWhite şişeyi kaldırdığı gibi masaya çarptı, parçaladı.

Gülerek «Elimde olmadan yaptım» dedi. «Baylar ceza filân aklınıza getirmeyin. Aramızda aptal insanlar olduğu gibi akıllıları da var. Hiçbir vakit kalkıp da düş-

mandan ders öğrendiniz diye size kimse birşey yapamaz.»

Hanio'yu boşalttıktan, birçok kayıp- verdikten ve dağlar gibi harp malzemesi heba ettikten sonra Fransızlar en sonunda Viet Minh'lerle bir mütareke yapmağa mecbur oldular. Bu mütareke ile Hanoi şehrini Komünist Ordusuna terketmeği kabul etmişlerdi.

Fransızlar şehri boşaltırken MacWhite, Tex ve Monet de oradaydılar. Fransızlar sanki muazzam bir zaferi tesit ediyorlarmış gibi önlerinde bandoları, borazanları ve trampetleri, askerler yepyeni üniformalar giymiş ve ayakkapları pırıl pırıl boyanmış bir halde tam bir resmigeçit halinde caddeden geçiyorlardı. Hanoi şehrinin caddeleri bomboştu. Sağda solda merakla toplanmış birkaç Hanoi'lu ile MacWhite, Tex ve Monet de gördükleri manzaraya inanamıyorlarmış gibi gözlerini açmış Fransızlara hayretle bakıyorlardı. Önlerinden geçen askerler bir zaferi kutlayan insanların havasında idiyler.

Resmi geçidi yapan askerlerin arkasından kocaman tanklar, motorlu vasıtalarla yüklü toplar ve ellerinde en son Amerikan silâhları bulunan bindirilmiş sayısız kıt'alar vardı. Tepelerinde yüzlerce Fransız uçağı harp nizamı halinde uçuyordu.

Tex taktirle «Görülmeğe değer bir gösteri» dedi.

Monet «Güzel olduğu kadar faydasız. Kimse kalkıp da şu tankcılara pirinç tarlalarıyla, bataklığa dönmüş sahalarda bu tankların hiçbir işe yaramıyacağını akıl edip de söylemedi. Şu gördüğün tepkisiz en son sistem silâhlar karşılarında ateş edecek bir düşman topluluğu görmediler bile» diye söylendi.

Resmigeçit bittikten sonra Fransız bayrağı merasimle indirildi. Son kamyon köşeyi dönüp kayboldu. Üç arkadaşın durdukları meydanda bütün dükkânların kepenkleri kapalı ve evlerin kapıları sürgülenmişti. Orta-

lıkta kimse yoktu.

Komünist öncüleri Rus kamyonlarına bindirilmiş ve derli toplu giydirilmiş askerlerdi. Bunların arkasından ilk komünist askerini gördüler. Bu eğri büğrü tekerlekleri bulunan bir bisiklet üstünde gelen bir subaydı. Arkasında lime lime olmuş bir elbise ayaklarında tenis ayakkabısı başında bir kep vardı. Tüfeğini arkasına asmıştı. Bu subayın arkasından birbirine uymıyan üniformalar giyinmiş bir müfreze görüldü. Bazılarının üzerinde Fransızlardan kalma gömlekler vardı. Çoğu yalın ayaktı. Yarisında ancak silâh bulunuyordu. Hepsinde bellerine bağlı bir ipe asılı elbombaları görünüyordu. Hepsinin sırtında bir pirinç torbası vardı.

Monet «Tex dikkat ediyor musun? Üç kişide su borusundan yapılmış tüfek var» dedi.

Hakikaten askerlerin üçünün omuzunda su borusundan normal bir nevi tüfek bulunmaktaydı. Tex, «bundan üç yüz sene evvel yapılmış bir savaştan dönen askerleri görüyorum, galiba» diye düşündü. Askerler yayan yürüyorlar ve bütün malzemelerini sırtlarında taşıyorlardı. İnsan bunlara baktıkça yahu bunların hepsi zararsız, saf daha doğrusu komik şeyler diye düşüneceği geliyordu. Fakat şu da bir hakikattir ki Monet ve lejyonierleri aylardanberi bunlarla savaş yapmış ve ancak bir defasında bunlara karşı bir başarı kazanmışlardı.

Bisiklet üzerindeki subay elini kaldırdı. Müfreze durdu. Göz açıp kapayınca kadar bütün müfreze yılan gibi sağa sola kaymış ve kapı aralıklarına ve yol kenarında akan su hendeklerine siper açmıştı. Ortada subaydan başka hiç kimse kalmamıştı. Monet Vietnamca subaya kendilerinin gerici kıtaya mensup olduklarını ve hemen gideceklerini seslendi. Subay gülerek ellerini salladı. Vietnamca birşey söyledi ve ortadan kaybolan askerler ortaya çıkıverip sıraya girdiler, caddede yürüme-

ğe başladılar. Tex boşalttıkları Hanoi şehrine her taraftan şimdi önlerinde gördükleri cinsten binlerce komünistin sızmakta olduğunu biliyordu. Orada durup da daha fazla vakit kaybetmeğe hiç de lüzum yoktu. Önlerinde ileride çekilen Fransız ordusunun uğultusu kulaklarına kadar geliyordu.

Tex hırsla, «Gidelim artık. Bu da böyle geçti ve parsayı kaybettik,» dedi.

XIII

CUMHURBAŞKANI SİZ OLSAYDINIZ NE YAPARDINIZ?

U Maung Swe, Güneydoğu Asya'nın değilse bile Burma'nın en iyi gazetecilerinden biri idi. Dünya matbuatı toplu bir konu olarak nerede konuşulsa onun ismi muhakkak geçerdi.

U Maung Swe Kolej mezunu idi, Birleşik Amerika'da uzun seneler bulunmuştu. İngilizceyi Amerikan şivesiyle konuşurdu. Katolik dinine bağlı idi. İkinci dünya savaşında Amerikalılarla birlikte Kuzey Burma ve Güney Pin'deki çarpışmalara katılmıştı. O bir antikomünistti.

1954 senesinde o sırada Burma'da bulunan Elçi MacWhite'in şerefine verilen bir ziyafette, birisi U Maung Swe'ye, «Güneydoğu Asya'da İngilizlerin prestiji

bozuk. Acaba Amerikalılarınki nasıl?» diye sormuştu.

U Maung Swe, «Zavallı Amerikalılar. İngilizler prestijlerini yüz senede kaybettiler. Halbuki Amerikalılar bu işi on senede becerdiler. Hem de beyhude yere. Eğer isteseler kaybettikleri prestiji iki senede yeniden kazanabilirler» diye cevap vermişti. Bu cevaptan sonra ortaya çıkan münakaşada sorulan suallere U Maung Swe aşağıdaki cevapları verdi :

«Amerikanın prestijini kaybetmesinin sebebi genel olarak nelerdir?»

«Birleşik Amerikada benim gördüğüm ve tanıdığım bütün Amerikalıların hepsi dost insanlar. Hiç birinde böbürlenme diye bir şey yok. Dünya işlerine içten bir ilgi gösteriyorlar. Amerikayı ziyaret edip bu insanları kendi memleketlerinde görmüş bulunan herkes onlara saygı ve güven göstermekten kendini alamaz.

Sebebini anlıyamıyorum, Burma'da gördüğüm ve tanıdığım Amerikalılar Birleşik Amerikada gördüklerimizden büsbütün başka tipte insanlar. Yabancı bir memlekete giden Amerikalıda anlaşılmasız bir değişiklik oluyor. Etrafındaki insanlarla temastan kaçınıyorlar. Bir takım yapmacık hareketlere baş vuruyorlar. Lüzumsuz gösterişlere kapılıyorlar. Belki yabancı bir muhitte bulunduklarından korku içindeler ve kendi kabuklarına sığınarak korunduklarını sanıyorlar. Belki de yetiştirilmedikleri için her hareketlerinde bir yanlışlık yapıyorlar.

Ben Rusya'ya da gittim. Genel olarak Rusları pek sevmem. Fakat Burma'da tanıdığım her Rus bende mükemmel intiba bıraktı. Memleketimizin inceliklerini her birine ayrı ayrı öğretmişler. Yanlışlık yaparak bizi kırmamak için bütün gayretlerini sarfediyorlar. Hepsi Burmaca konuşuyorlar ve hiçbir zaman yerli tercümanlara ve hizmetçilere ihtiyaçları olmuyor. Kendi işlerini kendi-

leri görüyorlar.

«Amerikalıların Burmalıları üzen hareketlerini biraz açıklayabilir misiniz?»

«Tabî. Amerikan yardımını reddettiğimiz ana kadar Burma'da bulunan Yardım Heyetinizin buradaki tavırlarını size bir türlü anlatamam. Bir defa bu heyete dahil herkes başlı başına bir elçi havasıyla hareket ediyordu. Heyete dahil kâtipler bile birer müdür veya umum müdür edasıyla dolaşıyorlardı. Onlar gelince hizmetçi aylıkları, ev kiralari alabildiğine yükseldi. Erleriniz bizim generallerimizden daha lüks yaşıyorlardı. Tabî bu haller gururumuzu incitiyordu.

Gözümüzün önünde sadece cicilibicili şeyler vardı. Birkaç sene evvel yardımın Burma'ya ne faideler temin edeceğine dair bir sürü lâf işitmiştik. Maaşlarını Amerikan bütçesinden alan matbuat mensupları Rangoon'u basarak bir alay gürültü ve patırdıyla Birleşik Amerikan Yardımının Burma için ne mükemmel birşey olduğunu söyleyip durdular. Belki Burma'ya çok yardım yapıldı, fakat bunlardan hiçbirini halk göremedi. Hele matbuat mümessillerinin bağıra bağıra söyledikleri ve vaad ettiklerinin hiçbirisi olmadı.

«Bir misal verebilir misiniz?»

«Hatırlıyorum birkaç sene evvel Birleşik Amerika'nın Burma'ya bir milyon dolar kıymetinde bir tarak dubası vereceği vaad edilmişti. Matbuat mümessilleri bu yüzer tarak dubasının Burma ekonomisini yükselteceğini bağıra çağıra ilân ettiler. Nehirler temizlenecek ve nehir trafiği memleketin ta içlerine kadar uzanacak ve o zamana kadar erişilemeyen pazarlar ortaya çıkacaktı.

Memleketin hakikaten böyle bir tarak dubasına çok ihtiyacı vardı. Hepimiz sevindik. Memleketin içine doğru uzanan nehirlerin cıvarındaki orta tabaka çiftçiler mahsullerini kolaylıkla yeni pazarlara götürebileceklerini

düşünerek tarak dubasının gelmesini heyecanla beklemeğe başlamışlardı. Nehirlerin trafiğe açılabilceği anlaşıldığından nehirlerde trafiği temin için ufak motorlar ve mavnalar yapan tezgâhlar yeni iş imkânlarına kendilerini hazırlamağa başladılar.

Tarak dubasının teslim edileceği gün geldi çattı. Amerikalılar başvekili dubanın varışında bulunmağa davet ettiler. Yerli gazeteler, muhabir ve fotoğrafçıları gönderdiler. Amerikan Haberler Bürosu teyplerle bilâhère radyoda mesut anı halka bildirmek için hazırlıklı geldi.

Bir romorkörün arkasında tarak dubası limana gelince bunun senelerdenberi bir Japon limanında çürümeğe yüz tutmuş yirmibeş senelik eski bir tarak dubası olduğu görüldü. İngilizler şöyle bir tamir etmişlerdi. Bundan sonra yola çıkarılmıştı. Evvelâ sabit bir duba idi. Sahilden cereyan almadan çalışmasına imkân yoktu. Amerikalı uzmanlar tarağı bir türlü çalıştıramadılar. Japonyadan uçakla adamlar getirttiler, onlar da çalıştıramadılar. Tabîî tarak dubasıyla ilgili herkes son derece mahcup bir duruma düşmüştü. Bu ve buna benzer hâdiseler yüzünden Burmalılar Amerikan Yardımının faidesinden haklı olarak şüpheyeye kapıldılar.

« 1953 senesinde Burma para ve teknik yardım bakımından çok sıkışık bir durumda idi. Buna rağmen Amerika ile olan yardım anlaşmasını feshettiniz. Sebebi neydi? »

« Evvel emirde Amerikalıların Burmalılara yüksekte bakmalarına ve şaşalı bir şekilde hayat sürmelerine tahammül edemedik. Saniyen demin anlattığım tarak dubası gibi başka haller oldu. Burma'da Amerikan dolarları doluydu, fakat bunların faydasını görmüyorduk. Üçüncü sebep de KMT hadisesi oldu. Hepsi bir a-

raya gelince bir kaç dolar pahasına bunların öyle kolay yutulacak şeyler olmadığına karar verdik.»

«KMT dediğiniz hadise neydi?»

1947 de Komünist Çinliler, Çin milliyetçilerini mağlup edince onbin kadar Chiang Kai-shek askeri Burma'ya sığındı ve bunlar Burmanın kuzeybatı tarafında yerleştiler. Biz yeni doğmuş bir millettik. O kadar kendi dertlerimiz vardı ki arazimize yerleşen bu yabancı askerlere karşı bir şey yapamadık. Milliyetçi Çin askerleri iaşelerini bulundukları yerden temin etmek yoluna koyuldular. Yabancı bir memlekette yaşayan bu gibi askerler geçinebilmek için bir yerden para temin etmek zorundadırlar.

Bu askerler afyon satmağa ve bazıları eşkiyalık yapmağa başladılar. 1952 senesinde Chiang Kai-shek bunları hava yoluyla beslemeğe başladı. Onun tarafından düşüncelerine hak veriyorum. Kızıl Çinlileri rahatsız etmek istiyordu. Buna rağmen bu askerlerin memleketimizde bulunmağa hakları yoktu. Sonradan bunların Amerikan üniforması giymiye başladıklarını ve ellerindeki silâhların Amerikan silâhları olduğunu öğrendik. Malzemeyi Amerikalıların vermediklerini biliyorum. Chiang Kai-shek gönderiyordu.

Burma meseleyi Birleşmiş Milletlere şikâyetle karar verdi. Amerikada muvafakat etti. Ancak koştuğu şartta bu askerlerin Milliyetçi Çin askerleri olduklarını ve üzerlerinde Amerikan üniformaları bulunduğunu söylemememiz şartıyla bu müracaatı destekliyeceklerini bildirdiler. Hkdiseyi Güneydoğu Asyada herkes biliyordu. Yalnız Amerikan halkı bilmiyordu. Onlara hiç bir zaman ifşa edilmedi.

Biz alâkadar memleketlerin isimlerinin neden saklanması icabettiğini anlıyamadığımızı söyleyince eğer Amerikanın ismi bu hadiseye karıştırılacak olursa Bur

ma'ya yapılan yardımın kesileceği ima olundu.

Ekonomi ve teknik yardım bakımından son derece muhtaç bir durumda olmamıza rağmen bunu iştin-ce Amerikalılara yardımlarını kesip istedikleri yere gidebileceklerini söyledik. Mesele bir gurur meselesi idi Asyalılar gururlarından hiç bir şeyi feda etmek istemezler. Şunu da şuracıkta kaydedeyimki Asyalıların bu husustaki hassasiyetini Ruslar pek iyi biliyorlar.

«Birleşik Amerikanın ekonomik ve teknik yardımını şimdi kabul eder misiniz?»

«Evet. Bu yardımın Endonezya'da Ford vakfının tatbik ettiği usülle yapılmas şartıyla Ford müessesinin adamları Endonezyaya götürdükleri otomobillerinin tamiri için hep Holandalıların işlettiği garajlara gitmek zorunda kaldıklarını görmüşlerdi. Endonezyalılar bu işten anlamıyorlardı. Bilshare Ford müessesesi Amerika'ya bir Endonezyalı gurubu götürdüğü zaman bunlara şunları tetkik edin veya bunları seçin demediler ve gezin dolaşın memleketinize faydalı ne bulursanız onları seçin diye serbestlik verdiler. Birinci gurup Endonezyalı bir garajı göstererek «işte istediğimiz budur» dedi. Garajın aynısı Endonezyada kuruldu. Amerikalı uzmanlar Endonezyalılar ile yanyana çalıştılar, onlara mal zemeyi kullanmalarını ve otomobil tamirini öğretiler Endonezyalıların işi öğrendiğine kanaat getirir getirmez memleketlerine döndüler. İşte bizim de istediğimiz yardım bu cinstendi»

«Eğer siz Birleşik Amerika Cumhurbaşkanı olsaydınız. Güney Doğu Asya'da Amerikan prestijini yükseltmek için ne yapardınız?»

Bakın size bir hikâye anlatayım. Bundan birkaç sene evvel Burma'ya kısa bir müdet kalmak üzere uzman olarak iki Amerikalı geldi. Bunlar Martin isminde bir karı kocaydı. İkisi de çok sakin insanlardı. Kimse

onların Burma'ya geldiklerinin farkında bile olmadı. Buraya varır varmaz vakit geçirmeden kuzeydeki Shan eyaletlerinin bulunduğu yarı vahşi mıntakaya gittiler. Yanlarında ne bir broşür, ne bir rapor ve ne de sinema filimleri gibi mutad propaganda vasıtaları bulunmuyordu. Otomobilleri de yoktu. Gittikleri yerlerde bir hizmetçi dahi tutmadılar. Ufak bir şehirde yerleştiler ufak bir ev kiralayıp orada yaşamağa başladılar.

Martinler Burmaca konuşmasını bildiklerinden — Amerikalılar için bu umulmıyacak birşeydi — Burmalılar onlarla ahbaplık yapmağa başladılar. Martinleri evlerinde ziyaret eden Burmalıları iki şey hayrete düşürdü. Birincisi Martinlerin bahçesinde yetişen sebzele-
rin çokluğu idi. İkincisi de bahçenin büyüklüğü idi. Karı kocadan ibaret iki kişinin bu kadar çok sebzeyi ne yapacaklarını merak ettiler. Nasıl olsa hepsini yiyemezlerdi. Artan çürüyüp gidecekti.

Bayan Martin komşularını alıp mutfağına götürdü. Mutfakta ufak çapta bir konserve atölyesi kurmuştu. Burmalılar ömürleri boyunca böyle birşey görmemişlerdi. Her gün gelerek Bayan Martin'in sebzeleri ve yemişleri nasıl konserve yaptığını seyretmeğe başladılar. Aylar sonra bu kutular açılınca içindeki sebze ve yemişlerin tap taze kalmış olduğunu hayretle gördüler. Martin'ler oturdukları ufak şehrin ahalisine iyi cins sebze tohumları dağıtmağa başladılar ve ortaklaşa bir konserve işi kurmalarına yardım ettiler. Bu şehrin ahalisi hâlâ kendi bahçelerinde sebze yetiştiriyorlar ve konservelerini kendileri yapıyorlar amma, kışın kendi ihtiyaçlarından artan konserveleri bütün Burmada satmasını da beceriyorlar. Şimdi bu ufak şehir Burma'ya lezzetli sebze, yemiş ve hattâ et konserveleri temin eden bir konserve sanayi merkezi oldu.

Shan Eyâletlerinin bu havalisinde herkes Amerikalı-

ların dostudur. Sebebi ise Martinlerdir. Bu aile, kendi menfaati için değil Burma'ya ahalinin yaşama seviyesini yükseltmek için, onlara yardım etmek gayesiyle gelmişti.

Yaptığın işin semeresini halk kendi gözüyle görüyorsa bunu anlatmak için artık propagandaya hiç lüzum kalmamış demektir. Konserveden yapılmış bir sebze çorbasından çıkan duman kâğıt üzerinde yapılan bütün propagandalardan daha kuvvetlidir.

Birleşik Amerika Cumhurbaşkanı olsaydın ne yapardım, diye sordunuz. Yapacağım şey şu olurdu: Burma'ya Martinler gibi daha birçok insan gönderirdim. Yapılacak iş sadece budur. Yüzlerceyi bulan yüksek memurları, PX'leri ve bunları yabancı memlekette korumak için gönderdiğiniz askerleri, hepsini bir tarafa atardım. Bu suretle de Amerikalıların yardım programları için lüzumlu addettikleri milyonlarca doları da tasarruf etmiş olurum.

«Biraz evvel yabancı memleketlerde çalışan Rusların daha tesirli bir şekilde çalışmakta olduklarını söylemişsiniz. Bunun sebebini açıklayabilirmisiniz?»

Ruslar meslekten yetişme insanlar. Adamlarından bir çoğunu Burmada beş sene ve daha fazla müddetle tutuyorlar. Hepsi Burmaca konuşuyor. Çalışmaları ve yaşamaları gayet sakin. Yanlarında hiç bir Burmalı çalıştırmıyorlar. Bu yüzden onlar hakkında ortada hiç de dikodu dolaşmıyor. Yanlarında çalışan hizmetçilerin hepsi Rus. Rus elçisi başlarındadır. Partilere giden yalnız odur. Kokteyl partilerinde yalnız onu görürsünüz. Eğlence olarak yaptığı sadece budur. Rus ekibinde çalıştıkları yerin hususiyetlerini iyi bilen ve daima otorite sahibi olan bir uzman muhakkak bulunur. Burma'daki bu adamın adı Victor Lassiovsky'idi. Elçilikte ufak bir memuriyeti de vardı. İkinci kâtip filân gibi birşey. Elçi'nin heran yanından ayrılmazdı. Öyle partilere filân gidip va-

kit geçirmezdi. Tam bir taktik lideriydi. Rusların Burma'daki taktik kuvvetinin başı bu adamdı. Son zamanlarda onu Thailand'a tâyin ettiler. Herhalde orada Amerikalıların başına bir hayli iş açacak demektir.

«Rusların ekonomik yardımı Amerikan yardımından daha mı iyi?»

«Hayır, değil. Fakat yaptıkları yardımı herkes daha iyi görüyor. Propagandaları daha tesirli. Bir misal vereyim, Başvekilimize seyahatlarında kullanması için Stalin'in hediyesi bir uçak verildi. Bu hediye yalnız Burma'da değil bütün Güneydoğu Asyalılar üzerinde müsbet bir tesir yarattı.

Ruslar bir stadyum yapmaya söz verdiler. Halkımızın spora ne kadar düşkün olduğunu biliyorsunuz. Hastane, Yüksek Mühendislik ve Doktorluk mektepleri kurmayı vaad ettiler. Filvaki bunlar daha yapılmadı amma bu projeler halkın anladıkları konular. Her ne kadar biz Ruslardan ve Komünist Çinlilerden daima şüphe ettikse de sokaktaki halk ve genç aydınlar aralarında Rusların yaptıklarından bahsediyor.

Ruslar kültür projelerinde de ustalıkla hareket ediyorlar. Onuncu yıl dönümümüz çok parlak bir şekilde kutlandı. Bunu sizin Noelinize, Yılbaşınıza veyahut buna benzer büyük vaveyla ile kutladığınız günlere benzebilirsiniz. Büyük resmigeçitler yapıldı. Bütün Komünist memleketleri sallarla, akrobatlarla, folklor dansları yapan ekiplerle bu şenliklerimize katıldılar. Memleketimizin sömürgecilikten kurtuluşunu tebrik eden büyük dövizler getirdiler. Birleşik Amerikadan bu şenliklerimize katılan bir kişi bile yoktu.

Biriniz kalkıp Rangoon'dan çıkarak kuzeye doğru gidecek olursanız her yerde Rusyadan gelmiş sirkler ve Çin'den gelmiş hokkabazlar vesaire görürsünüz. İnkâr etmiyorum, siz de Benny Goodman gibi büyük müzis-

yenleri, opera sanatçılarını göndermiyor değilsiniz. Bunların başımızın üzerinde daima yerleri var. Fakat, bunlar yalnız Rangon'da konserler veriyor ve ancak yüksek tabaka insanlar görebiliyor. Bakın az daha unuttuyordum. Sahi, bize bir de kristal sergisi gönderdiniz. Efendiler biz ayakta kalabilmek mücadelesi içinde çabalanırken bize kristal sergisi gönderiyorsunuz.

Sorduğunuz suallere elimden geldiği kadar cevap vermeğe çalıştım. Sözümlü bitirmeden evvel bir daha tekrarlayım. Amerikalılar Asya'ya iyi yetişmiş ve kendini buradaki işe vakfedecek adamlar göndermelidir. Bunlar çok iyi yetiştirilmiş olmalıdır. Alt tabakadaki memurlar orta derecede de olsa ehemmiyeti yok. Fakat bunların başındakilerin mahiyetindekileri Burma'nın havasına uydurmasını becerebilecek kabiliyette ve birinci sınıf insanlar olması lâzım.

Asya'ya şu on yıl içinde gönderilen bütün Amerikan elçilerini, askerî liderleri, birinci sınıf ekonomik müşavirleri ve Amerikan Haberler Büroları başkanlarının hepsini tanırım. Bunların içinde meslekten olanlar bulunduğu gibi amatörler de vardı. Aralarında gereği gibi yetişmiş ve işine bağlı iki elçi, bir Haberler Bürosu müdürü ve bir amiral sayabilirim. Diğer taraftan Rusların yüzde doksan beşi ne olurlarsa olsun meslekten yetişme adamlar. Onlardan ders almayı öğreninceye kadar karşılarında daima kaybetmeğe mahkûmsunuz.

Bütün bunlara rağmen, tam mânâsıyla gayret gösterirseniz ve bizim seviyemize inerek öyle çalışmayı göze alırsanız birkaç sene içinde Komünistleri Asyadan atabileceğinize inanıyorum. Tabii bunları tatbik etmek için içten gelen bir prensibe bağlanmak şartıyla. En mühimi sizden beklediğimiz, aramızda Amerikalılar gibi hareket etmenizdir. Bizim memleketinizde gördüğümüz ve tanıdığımız Amerikalılar gibi.

Ziyafet sona erdikten sonra U Maung Swe ve Gilbert McWhite beraber yürüyüşe çıktılar. Havanın güzel çiçek kokularıyla dolu, ılık ve gökte milyonlarca yıldızın parladığı gecelerden biri idi.

MacWhite «Sarkhan için ne dersin, ne yapayım?» diye sordu.

«Ne hakkında soruyorsun?»

«Genel olarak ufak veya büyük ne olursa olsun tavsiyen nedir?»

Maung cevap vermeden evvel biraz durdu. Rüzgâr uzaklarda çalınan gongların sesini onlara kadar ulaştırıyordu.

«Gilbert vaktiyle Sarkhan'da süt tozu yapmak isteyen bir Amerikalı hakkında haberler kulağıma gelmişti. Sarkhan'lıları süt ve süttten mamûl yiyeceklere alıştırmaya çalışıyordu. Gayesi Sarkhan'a Teksas'dan inekler getirerek büyük bir sanayi kurmak ve sonra onu yerli lere devrederek ayrılmaktı. İşi tek başına kimseden yardım görmeden ve sonunda bir menfaat beklemeden yapmak gayesini güdüyordu.»

«Raporlarda onun hakkında birşeyler okuduğumu hatırlıyorum. Adı büyük bir skandala karışmış. Yerli kızları mı kirletmiş birşeyler olmuş.» «Gilbert, onların hepsi yalandı. Ben bu adamı şahsen görmedim. Fakat havadisî işitince merak ederek araştırma yaptırdım. Komünistler uydurdular o olayı. Sarkhan'cayı ana dili gibi konuşuyormuş. İşe kendini tamamiyle vermiş bir adammış. Sarkhan'lılar onu çok seviyorlarmış. Adı Colvin'dir. Eğer bu adamı tekrar Sarkhan'a getirebilirsen sana büyük hizmeti dokunur.» «Vize temin edebilirsem, getirtirim.»

«Bunlar ufak şeyler gibi görünüyor amma, Colvin'in fikri gibi projeler sağlam esasa dayanan fikirlerdir. Bu

gibi ufak işlerden başlamak lâzım. Onlarda başarıya ulaştıktan sonra daha büyüklerine geçmek kolaydır. Sarkhan'da da ufaktan başlamak gerekiyor.»

İki arkadaş tam üç saat süren bir konuşma yaptıktan sonra ayrıldılar.

XIV

UFAK BİR AMERİKALI UZMANI TAVLAMANIN YOLLARI

Künye : Thomas Elmer Knox, Doğumu 1 Nisan 1920, Iowa, Sheldon, Ebeveyn Bay ve Bayan Henry Knox. Bekâr.

1937 de Sheldon Orta okulundan mezun. Iowa Üniversitesine devam etti. Hayvancılık ve tavukçulukta ihtisas yaptı. Fen Bakaloryasını verdi, tarih 1941.

Birleşik Amerika ordusuna er olarak alındı ve 1946 da çavuş rütbesiyle terhis olundu. Müttefiklerin Avrupadaki harekâtına katıldı. Bir tank taburuna verildi. Yararlılığı dolayısıyla Pembe Kalp ve Bronz madalyalarını kazandı.

Shelton Orta okulunun yıllığında Knox için şunlar yazılıdır. Son derece ciddi. Kocaman ayakları var amma

futbolda kendine isim yapmasını becerdi. Gülle atmada başarı gösterdi. Kızlardan güya hoşlanmaz ama siz bir defa da sınıfın pikniğinde olanları arkadaşı Emily Chester'e sorun. Yetiştirdiği buzağuları ve tavukları son üç sene içinde yapılan müsabakalarda hep birinciliği kazandı. Kendisine soracak olursanız sığır etinden ve yumurtadan nefret eder. İdeali : senede 365 yumurta verecek bir tavuk yetiştirmek. Ümidi : Muhakkak yapacak.

Knox, çiftliğini 1946 dan 1952 ye kadar idare etti. 1953 de Ekonomik İş Birliği Misyonunun teklifi üzerine Tavukçuluk uzmanı olarak Cambodia'ya gitmeği kabul etti.

Yazıları : Rhode Island cinsi kırmızı tavuklarda yumurta çoğaltmak için hazır kalsium ilâçlarının tatbiki hakkındaki yazısı Iowa Tavukçuluk dergisinde 1955 de çıktı.

Tom Knox'un üç enteresan tarafı vardı. Birincisi eline geçen bütün parayı Kamboçya'da harcayan tek Amerikalı olması, ikincisi bütün memleketi batılılardan daha çok Kamboçya'lı tanıyan adam olması ve üçüncüsü ise, Kamboçya yemeklerine olan iştahı ve sevgisinin kimsenin erişemeyeceği kadar fazla olması idi.

Kamboçya'ya ayak bastığı tarihten bir sene geçmemişti ki en çok tanınan Amerikalı oldu. Onun gürültülü kahkahasını işitmiyen, müthiş iştihasına şahit olmıyan ve tavukçuluk hakkındaki bilgisinden faydalanmıyan köy kalmamıştı. Allahın her günü altında jeep, boyuna sağa sola giderdi. Eğer yol jeep için daralırsa, arabasının arkasına taktığı bisikleti indirir yoluna onunla devam ederdi. Yol bisiklete de uygun olmadı mı oracıkta bırakır tabana kuvvet yol alırdı.

Bir köye varınca ilk rastladığı köylüye, «Bana bak köy muhtarınız kim? Benim adım Tom Knox, Iowa, Shelton'danım,» diye kendini tanıtır ve zavallı köylünün

ufacık elini kocaman avucunun içine alarak sallamağa başlardı.

Aradan on dakika geçmeden ayağı tutan her köylü Tom'un etrafına toplanırdı. Bildiği azıcık Kamboçyaya, biraz Fransızca ve biraz köy İngilizcesi karıştırarak meramını pekâla anlatırdı. Köylüler onun kendileriyle samimî olarak ahbaplık yapmak istediğini yüzünden hemen anlarlardı.

«Bana bakın, ahbaplar sizin tavuklarınız pek öyle iyi değil,» diye söze başlar ve «Tavukları gördüm, hepsi ufak tefek ve cılız şeyler. Eminim ki, doğru dürüst yumurta bile alamıyorsunuz. Ben Iowa'da tavukçuluk yapıyordum. Orada tavukçuluk hakkında bazı kurnazlıklar öğrendik. Bunları siz de öğreteyim. Fakat söze başlamadan evvel karnımızı bir doyursak nasıl olur,» diye devam ederdi. Muhtarın evine doğru giderlerken Tom tavukçuluk üzerinde hakikaten söz sahibi olduğunu isbat etmek için üzerinde ne kadar vesika varsa çıkarırdı.

Bir köyde köylülerin şeker kamışından kaynattıkları şurubu külâh şeklindeki bir kalıba döktüklerini ve şurup donduktan sonra kalıptan çıkarırken çok uğraştıklarını ve şekerin bir kısmının harap olduğunu gördü. Tom oturdu ve ağaçtan menteşeli bir kalıp uydurdu. Şeker donduktan sonra kalıp menteşelerinden açılınca şeker kalıp halinde hiç bozulmamış bir halde ortaya çıkıverdi. Bir köyde de köylülerin domuz yavrularını pazara bambu kamışlarından yapılmış kafesler içinde götürdüklerini gördü. Ekseriya hayvanların birkaçı yolda kafasını kamışların arasından çıkararak boğuluveriyordu. Tom hayvanların boynu etrafına ottan bir nevi boyunduruk yapmalarını köylülere öğretti. Bu sayede de hayvanlar boğulmaktan kurtulmuş oldular.

Yemek bahsinde de Tom akıllara hayret verecek bir başarı göstermişti. Çok geçmeden Kamboçya ye-

mekleri üzerinde adeta usta olmuştu. Lapa yerken pirincin tadından hangi mıntıka pirinci olduğunu kestirecek kadar bilgi sahibi oldu. Lapa ile birlikte yenen yemeklerin en aşağı on türlüünün nasıl pişirildiğini öğrendi. Bu yemekleri kendisi pişirmeğe başlayınca Kamboçyalıların memnurluklarına ölçü yoktu. Meselâ nehirlerde tutulan bir nevi yılan balığını veya göl balıklarını öyle bir ustaca pişirirdi ki, değme Kamboçyalı eline su dökemez oldu. Tom her gittiği köye beraberinde bir alay yiyecek de götürürdü. Öyle ki, köyde kendisine yapılan ikramın hiç bir zaman altında kalmaz onların ikramından fazlasını kendi ikram ederdi.

Yemekten kalkınca hemen işe koyulur ve oracıkta bir tavuğu yakalıyarak gözlerini tetkik eder, tüylerinin altına bakar ve pençesini yoklar ve «Bu tavuğun kalsiyuma ihtiyacı var. Kalsiyumun ne olduğunu biliyORSUnuz. Hani şu beyaz toz var ya. Gelirken yolunuzun kenarında bir tepenin yamacında kayalarını gördüm. Onlardan alın öğüterek toz haline getirin ve mesela elli kiloluk tavuk yemine o tozdan üç kilo karıştırarak tavuklara verin. Böylelikle tavuklara iyi bir yem hazırlamış olursunuz» derdi.

Tavukların hastalıklı olduklarını görürse daima beraberinde taşıdığı tozla onları ilâçlar ve icab ederse iğne yapardı. Köylerden ayrılırken tavukçuluk hakkında kendi insanlarından yazılmış broşürler bırakırdı. Amerikalıların Askerî ve Ekonomik Yardım programının ölçülerine göre Tom'un yaptıkları ufak şeylerdi amma halk üzerinde büyük ve müsbet tesirler yapıyordu. İsmi köyden köye yayıldı. O kadar ki o zamana kadar hiç gitmediği bir köye varınca o köyde adeta bir panayır havası eserdi. Köylüler Tom gelirse ona ikram edelim diye en lezzetli yemışlerini, en iyi islendirilmiş balıklarını, temiz zencefil dallarını ve en nadide cinsten pirinç-

leri saklarlardı. Köylerde yumurta verimi akıllara hayret verecek bir derecede yükselmeğe başlamıştı. O kadar ki, Tom'un tavukçuluk işinde bir sihirbaz olduğuna bile inanmağa başlamışlardı. Sıska ve tüyleri dökük bir tavuğa Tom elini sürünce çok geçmeden o tavuk canlanıyor ve kendini toparlayıveriyordu. Bir köye vardı mı beş dakika geçmeden tavuklara verilmekte olan yemin mahzurlarını biliyor ve köylülere yemin nasıl düzeltileceğini öğretiyordu. Yardımları yalnız tavukçulukta kalmıyordu. Kamboçya ve Amerikadaki tavukçuluk hakkında bilmediği yoktu. Esasında genel olarak çiftçilik hakkındaki bilgisi de çok genişti.

Bir gece bir köyde muhtarın evi önünde oturmuş dinleniyordu. O gün akşama kadar çalışmış ve adam akıllı yorulmuştu. Ay ormanın üstünden yükselmeğe başlamıştı. Ayın gümüş ışığı arada sırada uçan kuş sürüleriyle benekleniyor ve insan bu manzara karşısında elinde olmadan her yorgunluğunu unutuveriyordu. Biraz sonra muhtar da geldi ve Tom'un yanına sessizce çömeldi.

Muhtar alçak bir sesle ve saygıyla «Senin gibi güçlü kuvvetli bir adamın memleketini bırakıp buralara kadar gelmesinin sebebini merak ediyorum?» dedi, «Sen çok iyi kalbli bir insansın. Amma, kalkıp ta bize yardım etmek için buralara kadar gelmenin sebepleri nedir acaba?»

Bu sözleri muhtar büyük bir saygı ile söylemişti. Tom bu soruya muhtarın cevap beklemediğini biliyordu. Aklından, Amerikadayken Amerikan Yardımı programına iştirâk edecek olanlara verilen konferansları geçirmeğe başladı. Şöyle bir tahlil edecek oldu ve vardığı sonuç onu tiksindirdi.

Elinde olmadan «Zırva» diye söylendi.

Muhtar, «Efendirn o kelimenin mânâsını anlama-

dım» diye saygı ile sordu.

«Birşey değil. Canım sıkılınca hep kullanırım. Sualine bir alay basma kalıp cevap vermek kâbil. Sana doğrusunu söylüyeyim. Ben genel olarak insanlardan hoşlanırım. Sonra çiftliğimden şöyle bir süre ayrılacağımı dedim.»

Verdiği cevap pek tamam değildi amma, esas itibariyle doğru idi. Tom'un senelerden beri kimseye açmadığı bazı hayalleri vardı. Bunlar hep tatlı ve yumuşak hayallerdi. Bu hayalleri yüzünden hiç evlenmemişti ve bu hayalden ötürü Kamboçya'ya gelmişti. Daha çocukken bazı kelimelerin kendisine sihir tesiri yaptığını biliyordu. (Tarçın), (Safran), veyahut (Malaka Boğazı), (Hindu) veya (Zamboanga) gibi kelimelerde birer sihir vardı. Bu kelimeler tuhaf memleketleri, esrarlı denizleri ve o zamana kadar burnunun almadığı garip kokuları ve esrar dolu insanları canlandırırды. Biraz büyüüp de bunların mânâlarını öğrenince onların ifade ettikleri memleketleri görmek arzusu büsbütün kuvvetlendi. Yaşı ilerledikçe karşısına yeni yeni kelimeler çıkmağa başladı. (Raffles oteli), (imbat rüzgârları), (yayla çiftlikleri), (maun ormanları), (pirinç tarlaları) ve (Sarı Nehir) gibi Uzakdoğuya mahsus daha yüzlerce sihirli mânâları olan kelimeler. Mesela, pek az kimsenin bildiği ve bir nevi bağdaş kurmak manasına gelen (paryanka) yı bile öğrenmişti. Budhistlerin kullandıkları oturma şekli olan bağdaş kurmak o kadar hoşuna gidiyordu ki, muhtar konuşurken bile öyle oturuyordu. Muhtarın Tom'un oturuş şekline değer vererek bakmakta olduğu da gözünden kaçmamıştı.

«Babalık,» dedi, «ben bu konular üzerinde pek iyi konuşamıyorum. Söylemek istediğim şeyleri anlatacak kelime bulamıyorum. Senin anlayacağın memleketinizi

görmek istedim ve kalktım geldim.»

Muhtar, «Memleketimizi beğendin mi?» diye sordu. «Çok hoşuma gitti,» diye cevap verdi. Bunu söylerken memleketinize aşık oldum, diyecek bile olmuştu. «Köylerdeki insanları seviyorum. Amma, Phnom Penth şehrindeki memurlarınızdan hoşlanmıyorum. Memleketinize Yardım Heyeti olarak gelmiş Amerikalı yurtdaşlarımın çalışma şekli de hoşuma gitmiyor.»

Muhtar, «Ben onları hiçbirini tanımıyorum, fakat ben de ve köylü arkadaşlarım da senin gibi insanlardan hoşlanıyoruz.» diye cevap verdi.

Tom Kamboçya'da bir hayli zamandanberi bulunmakta idi. Muhtarın kendisine şimdi söylediği sözlerin ne büyük bir iltifat olduğunu anlamıştı. O gece Kamboçya'da geçirdiği gecelerin en mutlusu idi.

İki hafta sonra Phnom Penh'de yıllık mutad toplantıya katılmak üzere bulunmakta idi. Bu toplantıda Yardım Heyetinin o sene içindeki başarıları görüşülecek ve gelecek seneler için neler yapılması gerektiğine karar verilecekti. Fakat Tom'un keyfi yerinde değildi. Onsekiz aydan beri köyler arasında sürünüp durmuş ve köylülerin nelere muhtaç olduğunu öğrenmişti. Heyet Merkezi Raporlarını almış fakat bunlar üzerinde durmamışdı bile. Tom Amerika'dan birkaç bin Rhode İsland cinsi kızıl tavuk ve başka cinsler getirterek Kamboçya'daki tavuk neslini islâh etmeği arzu ediyordu. Tom kendini aldatmıyordu. İdare Heyeti toplantısında Phnom Penh'den deniz kenarında kurulan yeni bir şehir olan Konpong Suma yapılması düşünülen yolun memleket için faydeli olacağı fikrine o da katıldı. Hatta, yapılması düşünülen muazzam kanal projesine de itiraz etmedi. Heyetin, Askerler tarafından ısrarla teklif olunan büyük tasarıları desteklemesine de bir diyeceği yoktu. Fakat kendisini dinlemek sabrını göste-

ren herkese Kainboçya'daki milyonlarca insanın memleketin topraklarından geçindiklerini ve hayatlarını daha iyi bir hale koymak için yapılacak herşeyin, hatta yumurta istihsalinin hergün biraz daha artması gibi, her hareketin memlekete daha faideli olacağını anlatmağa çabalayıp durdu.

Toplantıdan bir gün evvel Kamboçya'da bulunan Amerikalı tarım uzmanlarının hepsiyle, Kamboçya'lı uzmanlarla ve dört kişi olan Fransız uzmanlarla yapılan işleri ve yapılacakları görüşmek üzere bir araya geldiler. Tom ikibuçuk milyon dolara mal olacak kanal işinin ve takriben yirmibeş kilometre karelik bir bataklıkın kurutularak makineleştirilmiş bir çiftlik haline sokulması projesinin görüşmelerini sabır ile dinledi. Bir Amerikalı uzmanın çiftçiler için her sene ikivüz bin ton sunî gübre getirilmesi ve bunun dört sene müddetle yapılması teklifini dinledi. Bundan sonra toplantı başkanı Tom'a dönerek sözü ona verdi.

Tom tebessüm ederek «Bu toplantıda demindenberi görüşülen büyük projeler yanında benim teklifim pek ufak tefek bir şey olacak.» dedi ve devam etti. «Kamboçya'da tavukçuluk ve yumurtacılık hareketine bir yardım olmak üzere pahalıya mal olmayacak iki şeyin yapılmasını istiyorum. Birincisi, yerli cinsi islâh etmek için, Amerikadan birkaç bin tavuk ve horoz getirtilmesi, ikincisi de şeker kamışlarının uçlarının harap olmalarını önlemek üzere ilâç püskürtme makineleri temin etmek için birkaç bin dolarlık tahsisat. Bu kamışların uçları tavuklara ve ineklere mükemmel yem olabilir.»

«Tom, sen bu işleri geçen sene de bize getirmiştin. Hükûmetimizin ilgileneceği şeyler memlekete faidesi dokunacak büyük projelerdir.»

«Bana bakın, üç milyon ahali köylerde yaşıyor.

Bunlar yiyeceklerini topraktan çıkarıyorlar.» Tom'un hiddeti başına vurmağa başlamıştı. «Bu tavuklar ve yumurta köylülere büyük bir protein kaynağıdır. Balık yerler diyeceksiniz. Unutmayın ki, ahalinin hepsi nehir veya göl kenarlarında değil.»

Başkan sinirli sinirli, «Anladık Tom,» dedi. «Bu lâfları evvelce de dinledik. İstediklerini teklif ettik. Üst makamlar üzerinde bile durmadılar. Fikrime kalırsa bunları bırakıp daha ciddi işleri konuşmak doğru olacak.»

Tom hiddetten köpürüyordu. Ensesi azgın bir boğanınki gibi kabardı. Aylardan beri temas ettiği köylüleri bu köylülerin cana yakınlıklarını, şükran hareketlerini, cahilliklerini ve öğrenme heveslerini tavukların acıklı hallerini, yumurtaların azlığını bir sinema şeridi gibi gözünün önünden geçirmeğe başladı. Birden büyük bir kederle bu insanların ihtiyaçlarını gereği gibi temsil edemediğini anladı. Yumruğunu masaya indirek kükredi, «Allah hepinizin müstahâkını versin. Hepiniz yayılmış şehirde oturuyorsunuz. Bu insanlardan hangisiyle karşı karşıya geldiniz. Eğer bu memlekette yumurta istihsalini bugünkünün üç misline çıkaracak olursak onlara sizin milyonluk yolunuz ve kanalınız kadar faideli iş görmüş oluruz. Sandalyasından bir dakika bile kalkmaya üşenen sizin gibi devlet eşkivasına sormağa lûzum bile görmem.» Tom dönerek orada bulunan ve Yardım Heyetinde Kamboçya hükûmetini temsil eden grubun başkanını eliyle göstererek, «onlar benim fikrime iştirâk edeceklerdir.» dedi.

Kamboçya'lı Tom'a baktı ve etrafındakilere bir göz gezdirdi. Ellerine bakarak sükut etti.

Tom hiddetle «Ne bekliyorsunuz, Fikrinizi söyleyin» dedi, «köylerinizde insanların nasıl yaşadıklarını biliyorsunuz. Yapılacak yolun ve kanalın bu köylere

refah getirebilmesi için ne kadar uzun seneler lâzım olacağını herkesten iyi takdir edersiniz. Tavuklarım için ne diyorsunuz?»

Kamboçya'lı kelimeleri teker teker kullanarak, «tavuk ve yumurta işinin çok mühim olduğuna inanıyorum» dedi.

Tom hemen başkana dönerek, «Gördünüz mü?» diye bağırdı.

«Tom heyecanlanmağa lûzum yok. Ben arkadaşımın neye daha fazla önem vereceğini öğrenmeyi tercih ederim. Eğer tahsisatımız olursa makineleştirilmiş çiftlikler mi yoksa tavukçuluk mu? Lütfen bana söyleyin.»

Tom başkanın Kamboçya'lıya sorduğu sorunun kur nazca olduğunu biliyordu. Çünkü, Kamboçya hükûmeti makineleştirilmiş bir tarım programı üzerinde çok durmakta idi. Uzman hükümetinin prensiplerini çiğnemeden dürüst bir cevap veremezdi. Kamboçyalı cevap verirken gözlerini ellerinden ayıramadı ve sesi ancak işitilebilecek kadar hafifti.

«Makineleştirilmiş tarım işini tercih ederim.» dedi.

Başkan Tom'a dönerek, sadece omuzlarını silkmekle iktifa etti.

Tom'un artık söylenecek birşeyi kalmadığını takdir etmesi lâzımdı. Fakat kendisini bu toplantıya köylüler bir delege olarak göndermişler gibi gördü. Dâvalarına ihanet edemezdi.

«Size şurada son sözüümü söyleyeceğim,» dedi. Sesi titriyor ve büyük bir yeis içinde olduğu her halinden belli oluyordu. Başkan hayretle ona bakıyordu.

«Eğer bu tavukçuluk tahsisatı işini yarınki toplantıya arzedemezsek ben hemen istifa ederim. Washington'a gideceğim. Kongrede tavukçuluğun ne olduğunu bilen ve anlıyan birçok milletvekili var, konuyu onlara

anlatır ve hepinizin canına okurum. Siz burada oturmakla işler yapacağınıza inanıyorsunuz. Hatanızı orada görecekler muhakkak.»

Tom'un söyledikleri tehdid idi. Herkes merakla başkana baktı. Başkan bir taraftan Tom'a bakıyor ve bir taraftan da amirlerinin böyle bir durumu nasıl karşılayacaklarını tahmine çalışıyordu. Sert davranmaya karar verdi. Gerekirse kongrede kendi görüşlerini destekliyecek daha çok milletvekili nasıl olsa bulabilirlerdi.

«Pekalâ, Tom,» dedi, «İstediğin olsun. Eğer geri almayı düşünmüyorsan istifanı şimdiden kabul ediyorum.»

Herkes susuyordu. Odadaki Kamboçyalılar susmakla beraber utangaç bir hal almışlardı. Amerikalılar sadece sonucu merakla bekliyorlardı. O zamana kadar kaç kerre böyle şeyler olmuştu.

Tom ayağa kalktı, masadakilere bir baktıktan sonra odadan çıktı ve gitti.

İki hafta sonra memlekete dönmek için hazırlanmıştı. Tanıdığı birkaç milletvekiline vaziyeti yazarak bildirmişti. Henüz cevap alamamıştı. Uçak postası ile de olsa Amerika'ya kadar gidip gelecek zaman geçmemişti. Washington'a uçakla giderek hâvâsını orada müdafaa etmeğe azmetmişti.

Hareketinden bir gün evvel yüksek rütbeli bir Fransız diplomatı Tom'u ziyaret etti. Tom'un Kamboçya'daki çalışmalarını yakından takip etmiş olduğunu ve köylerden birçok müsbet rapor almış olduğunu bildirdi. Tom'un Amerikalı başkanla anlaşamadığına üzüldüğünü ilâve etti. Tom sadece dinliyordu.

«Yaptığınız bu hizmete bir mükâfatı olarak memleketinize dönüş yolculuğunu Hindistan, Orta-Doğu, Fransa ve İngiltere yoluyla yapmak üzere ve bizim mi-

safirimiz olarak gitmek istemez misiniz?» diye sordu, «Öğrendiğime göre buraya pasifik yoluyla gelmişsiniz. Teklifimizi kabul ederseniz memleketinize bir dünya turu yaparak dönmüş olursunuz. Maltûmunuz olduğu gibi bu seyyahatlerin masrafları karşılıklı olarak kurulmuş bir tahsisattan ödenmektedir. Teklifimizi kabul ederseniz bizi çok memnun edeceksiniz. Durumunuz bizi hakikaten müteessir etti, izin verin de hiç olmazsa bu hizmeti yapalım.»

Tom karşısındaki adamın sözlerinden sıkılmağa ve şüphelenmeğe başladı. Maksadı biran evvel Birleşik Amerika'ya dönmektî. Geçirdiği bir çok tecrübe bir diplomatın öyle sebepsiz tekliflerde bulunamayacağını Tom'a öğretmişti. Neye karar vereceğini düşünürken Fransız Amerkalıları nekadâr iyi bildiğini isbat etti.

«Sizin Asya memleketlerine ve Asyalılara karşı olan hayranlığınızı biliyorum, teklifimi kabul ederseniz Bangkok'taki o muhteşem tapınakları göreceksiniz. Endonezya'da birkaç gün kalabilirsiniz. Hindistandaki meslekdaşlarımla size orasını gezdirmek için ellerinden geleni yapacaklarından eminim. Çok güzel bir memleket. Bizzat gidip gördüm. Ay ışığı altında Taç Mahal'i seyretmeğe doyum olmaz.»

Tom dayanamadı. Çocukluğundan beri kafasında yer etmiş bulunan o egzotik kelimeler ve sahneler canlanıverdi. Beş dakika düşündükten sonra kararını verdi. Tom'un Air France hava yollarıyla Paris üzerinden uçması için tertibat alınıverdi.

Seyyahat mükemmel başladı. Tom'un bindiği özel Air France uçağında pek az yolcu vardı. Bu itibarla servis tam mânâsiyle lüks oldu. Tom'un uçakta yediği ilk yemek Fransızların meşhur mutbaklarından çıkmış mu-tena yemeklerdi. Yemekte bir şişe şampanyayı önüne koydular. Bu sadece bir başlangıçtı. Kocaman ve yu-

muşak bir biftek yanında ıspanak püresi ,ve soğukluk-tan sonra en pahalı peynirler, likör ve kahve, velhasıl prenlere lâyük bir yemek yedi.

Endonezya'da Jakarta'da Tom'u Fransız elçiliğinden bir memur karşıladı. Yanında bir de Fransız tüccar vardı. Tom orada kaldığı müddetçe Elçinin evinde misafir olacaktı. Muazzam bir program hazırlanmıştı. Tom her şeye evet demekten başka yapacak bir şey bulamadı. O gün öğleden sonra Jakarta civarında ufak bir köye gittiler. Kamboçya'nın güzelliği bu köyün yanında birşey değildi. Bir pırlanta parçasına benziyordu. Evlerin parmaklıkları renk renk çiçeklerle örtülüydü. Çiçekler ağaçlardan sarkıyor ve evleri sarıyordu. Büyük bir evde Belinyalı dansözler dans ediyorlardı. Hepsi ufak tefek ve bellerine kadar çıplaktılar. Simsiyah saçlarının arasından kulaklarına takmış oldukları kırmızı çiçekler kızlara başka bir güzellik vermekte idi. Bellelerine sardıkları Saronglar muntazam vücutlarının çizgilerini belirtiyordu. Tom üç saat kadar burada oturarak kızların danslarını seyretti. Narin kızlar, sanki hiç kemikleri yokmuş gibi insanı şaşırtacak şekiller alarak dansediyorlardı. Müzik Tom'un göğüslerinden yaş getirecek kadar tatlıydı. Sanki Endonezyalı müzisyenlerin çaldıkları âletlerden değil de cennetten nağmeler geliyordu. O gün Kamboçya'yı düşünmeğe vakit bile bulamamıştı.

O akşam elçilikte ondokuzuncu yüzyıl stili bir akşam yemeği yedi. Yemekte oniki kişi vardı. Tom ve Elçiden başka herkes yerliydi. Evvelâ Endonezyalı bir genç bir tas içinde haşlanmış pirinç getirdi. Onun arkasından pirincin üzerine konacak yemekleri taşıyan bir sürü Endonezyalı sıra ile geldiler. Yemeğe başlanacağı zaman önündeki pirinç herbiri ayrı tatta ve ayrı baharat kokusunda cins cins yiyeceklerin altında gö-

r nmez olmuştu. Uşaklardan biri bardağına mütemadiyen sert bir bira dolduruyordu. Yemeğe başlanınca dansöz gurubundan iki kız yanlarına geldi. Bunlar dans etmediler fakat uzun telli bir nevi saz çalmağa başladılar. İlk anlarda kulakları yırtarcasına çıkan bir sesle başlıyan saz yavaş yavaş çok tatlı bir nağmeyle insanın i ini gıcıklıyan havalar çalmağa başladı. Yemek ve müzik sanki başka bir dünyaya aitmiş gibi idi. Tom birkaç kerre kendini  imdikliyerek rüya görmediğini öğrenmek ihtiya ını hissetti.  ocukluğundaki hayalleri işte bunlardı.

Jakarta'da kaldığı her gün bir rüya gibi gelip geçti. Tekrar bir Air France uçağına binince kaç gündür kaybettiği uykusunu ancak uçakta alabildi. Hareketinden sekiz saat sonra uyanınca, uçağa binmeden evvel Jakarta'daki tüccarın bir sandık ithâl malı biray ı hostese teslim ederek misafirin bardağını katiyen boş bırakmaması için emir vermiş olduğunu öğrendi. Uçak Yeni Delhi  zerine gelinciye kadar beş şişe bira içmişti. Hindistan tozlu, sıcak ve yaşanması g   bir memleketti. Fakat bunlara rağmen orada geçirdiği her dakika onun için bir macera olmuştu. Meydana indikleri zaman, orada da iki Fransız onu karşılamış bir Fransız misafirhanesine götürmüşlerdi. Tom şehrin bütün gezmeye değer yerlerini gezm ş, kobra yılanlarıyla yapılan dansları ve bir keresinde de nehir kenarında yapılan bir cenaze törenini görmüştü.  l leri yaktıkları odun yığınından çıkan ve garip esans kokularına karışan yanık insan eti kokusu aylarca burnundan çıkmadı.

Tom Yeni Delhi'de de çok iyi yemekler yedi. Fransanın Hindistan elçisi Tom'a çok ince işlenmiş gümüşten yapılmış ziynet eşyası hediye etti. Burada kaldığı müddet zarfında birçok kimse Tom'un Kamboçya'da elde ettiği başar ıyı methedip durdu.

Yeni Delhi'den Nis'e yolculuk uzun sürdü. Uçakta kaç kerre not defterini çıkartarak Washington'da vereceği raporun ana hatlarını not etmeğe teşebbüs ettiyse de her seferinde bir iki satır yazıp bıraktı. Hissettiği hiddeti ve hayal kırıklığını ifade edecek kelimeleri bir türlü bulamıyordu. Washington'a varır varmaz oturur yazarım, diye defterini kapattı.

Uçak Nis'e varır varmaz yine karşısına bir Fransız dikilivermişti. Bu sefer Tom için Sahilde, Antip burunda bir otelde yer ayrılmıştı. Kayaların üstüne oturtulmuş otelden aşağıda kıyıda denize giren kadınlar görülüyordu. Bu kadınların giydikleri mayolar Tom'un hayalinden bile geçiremiyeceği kadar kısacık ve ufacık şeylerdi.

Tom bu otelde yedi gün kaldı. Ayrılırken bütün hesaplarının evvelden ödenmiş olduğunu gördü. Otel sahibi, Fransız Hükûmetinin ve otelinin Tom gibi muteber bir Amerikan diplomatını ağırlamak şerefine kavuşmuş olmaktan büyük bir haz duyduklarını Tom'a söyledi. Nis'den ayrılmadan Fransızlar Tom'a Morocco derisinden yapılmış çok güzel bir bavul hediye ettiler.

Tom'u Paris'te bir Kamboçyalı karşıladı. Bu zatın Kamboçya'da büyük çiftlikleri vardı. Tom'u ufak bir otele götürdü. Otelin çok tanınmış bir otel olmadığını özür dileyerek söyledi. Fakat servis ve yemeklerin birinci sınıf olduğuna Tom'u temin etti. Tom, otele inince bu otelin muayyen bir tarife ile iş görmediğini ve fiatlarının kontrola tabi olmıyan cinsten olduğunu hayretle öğrendi. Oraya gelen misafirlere ne isterlerse veriliyor ve çıkarken de üzerinde sadece bir rakamla ödiyeceği para yazılı bir fatura ibraz olunuyordu. Tom, bara inip bir viski isteyince önüne bir şişe Johnny Walker, bir iki şişe Perrier sodası ve su bıraktılar. Tom

bara çok geçmeden her istediğini ısmarlıyabileceğini anladı.

Kamboçyalı tüccar, Tom'u bir an yalnız bırakmadı. Resim sergileri, operalar, Paris'in meşhur tavernleri, kokteyl partileri birbirini kovaladı. Bois ormanında araba gezintisi yaptılar ve bu yolculukta hediye satan birçok dükkâna uğradılar. Tom'un da anlıyamadığı bir esrar perdesi altında nereden ne aldıysa parasını evelden verilmiş olduğunu söyliyerek sadece paketi eline tutuşturdular.

Bir akşam Kamboçya'ya yapılan tarım yardımı konusuna temas etti. Kamboçyalı, Tom'un tavukçuluk ve yumurtacılık hakkında söylediklerini saygı ile sonuna kadar dinledi. Tom bu adamın anlattıklarını başından sonuna kadar bildiğini halinden anlamıştı.

Adam son derece bir nezaket ve incelikle, «Mr. Knox; anlattıklarınız üzerinde sizinle pek aynı fikirde olmadığımı üzülüyorum,» dedi, «biliyorsunuz yardım tahsisatı mahdud bir miktardadır. Altın yumurta yumurtlayan tavuk yumurtadan kesilmeden evvel yollar, kanallar ve limanlar gibi esaslı işlerin başarılması elbet daha iyi olur. Fikriniz çok iyi ve önemli. Onun da zamanı gelecek.» Tom itiraz etmek istediği halde, karşısında son derece nezaketle ve saygı ile duran bu adama bir şey diyemedi ve sustu.

İki gün sonra Kamboçyalı iyi bir talih eseri olarak Amerika'ya hareket edecek olan Liberte transatlantiğin de bir daire bulabildiğini ve Tom'a danışmadan hemen kapattığını haber verdi. Vapurdaki bu dairenin Tom'un bir türlü anlıyamadığı bazı karışık sebeplerden dolayı parasız bir daire olduğunu ilâve etti.

Tom otelden ayrılırken Riviera'daki hâdise tekrarlandı. Otel müdürü Tom gibi itibarlı bir kimseyi ağırlamış olmanın şerefi karşısında kendisine fatura ibraz

etmek küçüklüğüne düşemiyeceklerini bildirdi.

Liberté vapurundaki daire şatafatlı olmamakla beraber oldukça lüks idi. Her sabah odasına taze çiçekler konuyor ve her seferinde bu çiçeklere «Kamboçya hükûmetinin şükranlarıyla »yazılı bir kart ilâştirilmiş bulunuyordu. Aynı vapurla Birleşik Amerika'ya seyyahat eden Kamboçyalı bir diplomat birçok defa Tom'u ziyaret ederek hatırını sormaktan geri kalmadı. Bu zat Tom'a meşhur Fransız şarapları ve Fransız ipeklileri hediye etti.

New York limanına iki gün kala Tom tekrar masasına oturdu ve vereceği raporu yazmağa teşebbüs etti. Bu raporu milletvekillerine ve Washington'daki matbuata verecekti. Fakat, masa başna geçince Kamboçya'da iken duyduğu hiddet ve hayal kırıklığından pek az bir şey kalmış olduğunu ve rapora geçireceği fikirleri bile derleyip toplıyamaz bir hale gelmiş olduğunu gördü. Hayalinde yolculuğu esnasında gördüğü o fevkalâde manzaralar ve unutulmaz hatıralardan başka Kamboçya'da iken hissettiği hiddetin ve savurduğu tehdidin ne kadar gülünç olduğunu düşünmeğe başladı. Üç saat uğraştı ve ancak yarım sayfa yazabildi. Karaya çıktıktan sonra bitiririm diyerek yazmaktan vazgeçti.

Sekiz ay sonra Tom Iowa'daki çiftliğine vardığı zaman çantasında yarım sayfa yazılmış raporu gördü. Okuduğu zaman bunları acaba ben mi yazmışım? diye düşündü. Elyazısı onundu, fakat kelimeler herhalde başkasının olacaktı. Kamboçya'daki öfke ve heyecanını şimdi çocukça buluyordu. Kâğıdı buruşturup attı.

Haidho'da Elçi MacWhite'in bir ziyaretçisi vardı. Bu adam Birleşik Amerika'da Midwest Tavukçuluk Kurumu Başkanı bulunmakta idi. Eşi ile birlikte dünya turuna çıkmışlardı. Elçiliğe gelmesinin sebebi, Sarkhan'da iken aklına birşey gelmiş olmasındandı.

O ana kadar protokol filan görmediği için, elçiye uluorta, «Mr. MacWhite aklıma müthiş bir şey geldi. Beni bir iki dakika dinle ve sakın sonunda bu adam deli olmuş diye kalkma,» dedi.

MacWhite adamın önüne puro kutusunu sürdü. Adam dört tane aldı, üçünü cebine koydu ve bir tanesini yaktı. Havaya şöyle bir duman savurduktan sonra sözüne devam etti:

«Bu memleketin muhtaç olduğu şey nedir biliyor musunuz? Sihhatli ve gürbüz tavuklar.»

Elçi, «bildiğime göre memlekette tavuk dolu,» diye cevap verdi. Sesinden hiçbir şey anlamak kâbil değildi. Senelerdir, karşısında konuşanların sözlerini soğukkanlılıkla dinlemeğe kendini alıştırmıştı.

Misafiri, «Var tabîî. Var amma bunların hepsi cıvıllı şeyler,» dedi. Öğrendiğine göre bir tavuk ortalama senede otuz yumurta veriyormuş. Her tavuğa senede enaz 200 yumurta yumurtlatabilirse ve her tavuğu iki misli büyültebilirse senede ithâl olunan yiyecek maddelerinden en aşağı iki milyon dolar tasarruf sağlamış oluruz. Bakın hesabını yaptım bile.»

Heyecanla konuşan adam elçinin önüne kirli bir kâğıt uzattı. Üstünde bir alay rakkam ve hepsinin altında da 2.000.000 dolar yazılmıştı.

MacWhite bu rakkamları elçilik araştırma bürosuna tetkik ettirdi. Hepsi doğru idi.

Vaziyeti Phom Penh'te bulunan yardım heyetine yazıp sordu. Ençok tarım uzmanı oradaydı. Heyet arasında tavukçuluk uzmanı olarak bir kimse varsa muvakkaten Sarkhan'a göndermelerini rica etti.

MacWhite'in aldığı cevap ümit ettiği gibi çıkmadı ve elçinin ikinci büyük hatayı yapmasına sebep oldu.

Phnom Penh'deki Heyetin başkanı şunları yazmıştı:
Sayın Elçi MacWhite,

Orada ne yaptığınızı pek anlıyamadım. Noel için yumurtaya ihtiyacınız var galiba.

Arzunuzu maalesef yerine getiremiyeceğim. Bir zamanlar burada Tom Knox adında bir tavukçuluk uzmanı vardı. Bu meslekteki adamlar galiba biraz kaçık oluyorlar. Birşeyler beceremedi. Durmadan köylerde dolaştı durdu ve aklının ermediği işlere burnunu soktu. Rhode Island tavukları ithal etmezsek bizi Kongreye şikayet edeceği tehdidini savurdu.

En sonunda bırakıp gitti. Sebebini de bir türlü anlıyamadık. Kamboçya'lı ve Fransız memurlar başında biraz üzölmüşlerdi. Çünkü bir Amerikalı uzmanın memleketlerinden küskün ayrılmasını istemediler. Sonradan unuttular. Tahminime göre bir daha yumurta uzmanı yüzü görmek istemiyorlar. Sizin de görmek isteyeceğinizi zannetmiyorum. Üzerinde durmayınız.

Sevgilerimle.

Rowe Hendy

Ve MacWhite tavukçuluk üzerinde fazla durmadı. İkinci hatası da bu idi.

XV

SAVANNAH'LI FALCI

Birleşik Amerika Hava Kuvvetleri Albayı ve Georgia eyâleti Savannah şehrinden Hillandale, Haidho şehrinin Beyaz Timsah caddesi üzerinde ağzında armonikası Sarkhan millî marşını çalarak gidiyordu. Arada bir önüne gelen bir Haido'luyu durdurarak çaldığı havanın doğru olup olmadığını işaretlerle soruyor, havayı ona da söyletiyordu. Albay Hillandale böyle dolaşırken sadece Sarkhan'lıların millî havalarını öğrenmekle kalmıyor, birkaç güne kadar seyyahatten dönecek olan Elçi MacWhite gelmeden evvel, kendi tabirine göre, Sarkhanlıların nabızlarını yokluyordu. MacWhite albayı iki ay için ödünç almağa muvaffak olmuştu.

Caddelerde dolaşırken bir çok tefeci dükkânı görmüş ve halkın para bakımından pek öyle ferah bir du-

rumda olmadığı hükmüne varmıştı. Aynı zamanda hint sakızı, tütün ve yerli ilâçlar satan dükkânları da tetkik etmişti. Bir tanesinde tezgâhtarın tezgâh altından müşteriye birşey verdiğini görünce bu dükkânlarda afyon da satıldığını anlamıştı. Tezgahlarında tepeleme kırmızı nar, sarı pomololar, pembe ve sarı karışık muzlar, ve yeşil elmalar dolu olan yemişçilerin önünden geçti. Seyyar satıcılarda sepetler içinde satılan mis gibi kokan çiçekler vardı. En çok dikkatini çeken şey kapılarında büyük tabelalar asılı bir sürü falcı ve remilci dükkânlarının bulunması oldu. Bunların hepsi temiz ve ağırbaşlı bir manzara gösteriyorlar ve Amerikadaki doktorların lüks muayenehanelerini andırıyorlardı. Bu falcı ve remilci dükkânlarının kapılarında asılı bulunan tabelalarda hepsinin lisanslı olduklarına, adlarının yanlarında doktor payelerinin yazılı bulunduğuna dikkat etti.

Albay Hillandale kendi kendine „nihayet hünerlerimin geçeceği bir yer buldum demektir, diye düşündü. İyi ki, beraberinde horoskop cetvelini ve remil kitabını getirmişti. «Eh,» dedi, «Chungking Simya Mektebinden aldığım diplomayı bulabilirsem işim iştir »

Armonikasında (Islık Çalan Minik Domuz) isimli havayı neşe ile çalmağa başladı. Bu havayı pek istisnâî hallerde çalardı. Albaylığa terfi ettiği gün, yedeğinde kocaman bir eşekle Generalin odasına girdiği zamanki gibi, keyifli ve neşeli zamanlarına mahsus bir hava idi bu.

Haidho şehrini kâfi derecede gezdiğine kanaat getirdikten sonra elçiliğe döndü ve okumağa başladı. Sarkhanlı bütün politikacıların dosyalarını birer birer gözden geçirdi. Memlekette hüküm süren politik ceryanlara dair raporları tetkik etti. Bu konularla günlerce meşgul oldu. Tetkikini belki daha uzatacaktı, fakat

birgün Elçiliğin protokol memuru yanına gelerek, «Albay sizin lakabınız Mızıkacı Albay mıdır?» diye sordu.

«Evet, bu lâkabı bana Manila'da takmışlardı.»

«O halde aradığım zat sizsiniz. Filipin Elçisi yarın akşam bir ziyafet veriyor, sizin de hazır bulunmanızı bizzat rica etti. Gıyabınızda kabul ettim. Elçi Rodriguez bilhassa ısrar etti.»

«Demek Don Phillipe nihayet Sarkhan Elçiliğini ko-parttı. Tabîî giderim. İnşallah Filipinlerden gelirken birkaç kasa Tuba içkisi ve bir araba yükü SanMiguel getirmiştir. Hele Manila'dayken yanında bulunan iki güzel hizmetçi kızı da getirmişse...»

Protokol memuru aceleyle «Saat sekizde efendim. Siyah boyunbağı. Mümkünse biraz erken giderseniz iyi olur, çünkü ziyafette Başvekil, Dışişleri vekili ve daha bir çok Sarkhan'lı ekâbir de bulunacak.» dedi.

«Misafirlerin listesi var mı?»

«Vereyim efendim.»

Filipin Elçisinin ziyafetine davetlilerin hepsi gelmişti. Çünkü Don Phillipe'in çok hoş konuşan ve misafir sever bir insan olduğunu herkes biliyordu. Ortada dolaşan rivayetlere göre aşçıbaşısına senede otuzbin Peso maaş vermekteymiş. Bu aşçıyı Waldorf Astoria otelinden kandırarak getirdiğini söylerdi. Ne kadar maaş alırsa alsın ve nereden kandırılmış olursa olsun, aşçıbaşı Don Phillipe'in sofralarını bütün Doğuda nam salacak şekilde nefis yemeklerle süslemesini biliyordu.

Kokteyl ve ordövr faslı bir saat kadar sürmüştü ki, bir uşak yavaşça gelerek Don Phillipe'in kulağına birşey fısıldadı. Don Phillipe'in yüzü birden buruştu ve sıkıntılı bir hal aldı. Bir an düşünür gibi oldu ve Albay Hillandale'in yanına giderek onu bir kenara çekti.

«Albay, fecaat,» dedi, «Bu akşam ilk yemek (esca-beche) usulü dil balığı. Bugün öğleden sonra kendi mo-

torumu göndererek taze taze tutturdum. Aşçıbaşı Henri şimdi haber gönderdi salçasına koymak için zencefil kalmamış. Çarşıdan gelinciye kadar yarım saat sürecektir. Hatırlıyor musun, Baguio'da hani senin el falına bakma diye bir oyunun vardı? Acaba...'

(Islık Çalan Minik Domuz) mëlodisi albayın kafasında çınlamağa başlamıştı. «Elbette, Don Phillipe,» dedi, «seve seve yaparım. Zaten bugün nedense içimden hep elfalina bakasım geliyor. Havadaki rutubet tam uygun. Venüs de ayın meyline göre tam yerinde...»

«Gel öyle ise,» diye albayı kolundan yakalayan Don Phillipe, birden beş yaş gençleşmiş gibi göründü. «Buradakilerine yalan uydurursan uydur, sadece onları yarım saat oyala, kâfi.»

«Ne yalanı? Don Phillipe, beni gücendiriyorsun.»

Filip'in Elçisi bir bardağa kaşıkla hafifçe vurunca herkes ona döndü. Albay Hillandale'i şöyle takdim etti: «Sayın bayanlar ve baylar, büyük bir tesadüf eseri olarak aramızda el ve yıldız falı üstadı olarak tanınmış bir arkadaş var.» Biraz duralayınca hazır bulunan Amerikalılar ve bunlar arasında elçilik maslahatgüzarı George Swift gülüşmeğe başladılar. İçlerinden birkaçı «Yalan, Sahte» diye seslendi. Sarkhanlılar Elçinin sözlerini daha iyi işitebilmek için yaklaştılar.

«Bahsettiğim zat benim çok eski dostum Birleşik Amerika Hava Kuvvetlerinden Albay Edwin Hillandale'dir. Chunking Simya ilimleri mektebinden mezun olmuş tek beyaz. Hünerlerini kaç defa kendi gözümle gördüm. Söyledikleri şeyler aklın almıyacağı ve mucize kabilindendir. Bizim Millî Savunma Bakanımız Magsaysay'ın el ve yıldız falına bakarak söylediklerini bir bir hatırlıyorum. Hepsi doğru çıktı. Manila'da biz ona büyük bir şefkatle Mızıkacı Albay deriz. Ramon Magsaysaya ayın on altıncı gününün onun için uğurlu

bir gün olacağını ve ancak o gün Barang'da bulunması icabettiğini söylemişti. Ramon sırf merak saikasıyla ayın on altıncı günü Ilocos Norte vilâyetinde bulunan küçük Barang şehrine gitti, ve o gün Ramon orada memlekete dehşet salan Huks teşkilâtının liderini yakalamak fırsatını buldu.

Sarkhan Başbakanı ve Dışişleri Bakanı birbirlerine bakarak taktir anlamında başlarını salladılar. George Swift güldü ve ellerini dizine vurdu.

Elçi devamla, «Albaya rica ettim yemekten sonra arzu edenler olursa elfallarına bakıp bakmıyacağını sordum. Astrolojik şartların hemen şu anda çok uygun ve Venüs yıldızının ayla irtibatının tam olduğunu söyledi. Bu yarım saatlik zamanın en uygun olduğunda ısrar etti. Aşçıbaşım yemeği bekletebileceğini ve hiç bir mahzur bulunmadığını bildirdi. Size Albay Hillandele'i takdim ediyorum» dedi.

Sarkhan Başvekili ellerini çırparak, «Bravo, Bravo» dedi.

Swift yanında oturan eşine dönerek fısıldadı. «Mac White'in bu amatör soytarıyı buraya neden çağırttığını anlamadım. Protokola tabi bir ziyafette varyete gösterileri, aman yarabbi.»

Albay ayağa kalkarak elini kaldırdı. «Sayın bayanlar ve baylar ben bu gibi şeyleri herkesin içinde yapmağı hiç de arzulamam. Birisinin elini okuduğum zaman ne görürsem aynen söylerim. Bazen herkesin duymasını arzu etmediğiniz şeyleri de söylemem gerekir. Bunu evvelden bildirinceyi bir vazife olarak tanırım.»

Swift alaylı bir tarzda elini uzatarak, «Albay, benimle başla» dedi, «Benim kimseden saklıyacak bir şeyim yok.»

Bir lâmbanın altında oturdular. Herkes etraflarına toplandı. Albay Swift'in ellerini ayaları yukarı gelmek

üzere dizlerinin üstüne koydu.

Albay sordu, «Nerede doğdunuz?»

«Peygamber efendi, sen söyle bakalım.»

Albay Swift'iri ellerine bakarak «28 Nisan 1915 de California'da Santa Clara'da doğduğunu biliyorum. Maksadım fala yardımı olsun diye tam saat kaçta dünyaya geldiğini öğrenmekti. Olmasa da olur.»

Maslahatgüzar sesini çıkarmadan oturuyordu.

«Fakir bir ailenin çocuğu idin. Baban bir birahane işletiyordu. Galiba iflâs etti, ve anneni terkettti.»

Bayan Swit gayri ihtiyari irkilmmişti.

Albay devam etti. «Aslında doktor olmak istemiştin, fakat Tıp Fakültesi imtihanlarını kazanamadın. Kolejin üçüncü sınıfından ayrılmak zorunda kaldın, sebebi ise..»

Albay başını kaldırarak Bayan Swift'in yüzüne baktı ve ondaki istirabı görünce o bahsi kapattı. «Bir em-lâk bürosunda büro müdürlüğü işi buldun. Müşterilerinizden biri Washington'da büyük bir işe girişinceye kadar bu vazifede kaldın. 1944 senesinde seni yanına aldı ve müdür yaptı. Bu vazifede iken Kongre üyeleri ile bir çok irtibat işleri gördün. Ondan sonra yine irtibat memuru olarak Dışişlerine geçtin. Yurt dışında bu ilk işin. Elinden anladığıma göre okumayı pek sevmiyorsun, yani kitap, mecmua ve gazete gibi şeyleri. Fakat eline geçen raporları şöyle bir göz gezdirip dolaba koymakta maharetin çok. Bunda büyük bir istidadın var. Kimsenin seni azarlamasına tahammülün yok, eline bakılacak olursa birinden azar yedin mi acısını eşinden alıyorsun. Geleceğinin ne olacağını sana kolaylıkla söyleyebilirim amma, doğum saatini söyleyemediğine göre...»

Swift saat kaçta doğduğunu söylemeğe kalktı amma Albay çoktan ayağa kalkmış bulunuyordu.

Başvekil albaya yaklaşıarak «Benim falıma da bak-

manızı rica edeceğim. Ancak bunu herkesin huzurunda yapmanızı arzu etmiyorum,» dedi.

Filipin elçisi, «Ekselans, elbette,» diyerek nezaketle dirseğinden tutarak yandaki bir odaya götürdü. Mızıkacı Albay da peşlerinden gitmişti.

Başvekil Mızıkacı Albay Elçinin çalışma odasında yarım saat kaldılar. İçerde neler olduğunu kimse bilmedi. Ancak, yarım saat sonra kapı açılınca ikisi kolkola girmiş bir vaziyette çıktılar. Başvekil albaya adeta büyük bir saygı ile bakmakta idi.

O sırada da yemeğin hazır olduğu bildirilince herkes yemek salonuna geçti. Takdim olunan yemekler hakikaten nefisti. Henri ustalığını yine göstermişti. Yemek bitinciye kadar sohbet neşeli geçti, konu genel olarak el falı ve astroloji üzerinde idi. Filipin elçisi albaya teşekkür eden gözlerle bakıyordu. Elbet bir gün eline bir fırsat düşer ve o da ona bir iyilik yapardı.

Üç gün sonra Elçi MacWhite uçaktan indiği zaman kendisi yokken elçilik işlerini idare eden maslahatgüzar Swift'in omuzuna ellerini koyarak işlerin yolunda olup olmadığını sordu. «Gözüne ne oldu öyle? Morarmış. Boksör Marciano ile mi çarpıştın?» diye sordu.

Swift kızarak, «Sizin Manila'dan gelen o soytarı albayınız yok mu?...» diye cevap verdi.

«Hillandale mi?»

«Evet efendim, zaten Washington'a şikâyet icab ediyor. Yazıyı hazırladım imzanızı rica edeceğim.»

«Anlat bakayım ne oldu.»

Swift anlattı.

Elçi MacWhite elçiliğe gelir gelmez Albay Hillandale'i odasına çağırttı. Albay odaya girdiği zaman elçi son derece ciddî ve resmî bir şekilde Elçi vekili ile kavgalarını anlatmasını istedi.

Albay, «Efendim iş şu şekilde oldu,» diye başladı

ve «oturmama ve sigara içmeme izin verir misiniz?» diye sordu.

«Tabîî, yalnız şunu söyleyeyim ki, vaziyetin çok kötü.»

Albay Hillandale Maslahatgüzarın gözünü morartan yumruğu neden attığını Elçi Macwhite'e şu şekilde hikâye etti:

«Efendim evvela işin zeminine girmem gerekiyor. Herkesin ve her milletin kalbine giden bir anahtar vardır. Bu anahtarı yerinde kullanabilirseniz o şahsı ve hatta o milleti istediğiniz yere sürükleyebilirsiniz.

Güneydoğu memleketlerinin bir çoğunda olduğu gibi Sarkhan'da da bu anahtar el ve yıldız falıdır. Bunu öğrenmek için dışarı çıkıp caddelerde bir dolaşmanız kâfi. Bu el ve yıldız falcılarına doktor diye hitab ediyorlar. Herkes onlara saygı gösteriyor. Sarkhan Üniversitesinde El ve Yıldız falı kürsüleri bile var. Başvekilin kendisi bile Simya ilmi üzerinde felsefe doktorası yapmış.

Bizim Amerikada bilmediğimiz bir çok şeyleri Asyalılar kutsal tutuyor ve bunlara büyük saygı gösteriyorlar. Birçok kimse bu işlerde üstün başarı elde ediyorlar. İşte el ve yıldız falı da bunlar arasındadır.

Sarkhan'lı devlet adamları bir Simya âlimine danışmadan hiçbir iş yapmıyorlar. Buraya vardığım tarihten birkaç gün sonra tanınmış bir astrolog ayın on sekizinde Sarkhan'da büyük bir adamın öleceğini ilân etti. Ne oldu, biliyor musunuz? Ayın on yedisinde memlekette ne kadar büyük memur varsa hepsi Rangoon'a uçtular, ve o uğursuz günde Sarkhan'da bulunmaktan kaçındılar. Kral ile Başvekil bile gittiler. Falcının sözlerine inandıklarını bu şekilde ortaya koymuş oldular.

El ve yıldız falına ben de çok merak sardım. Çin'de bulunduğum sırada bunları tetkik ettim. Buradaki

inancı görünce bilgimi Birleşik Amerikaya faide verecek bir şekilde kullanmak imkânını bulabileceğime kanaat getirdim.

Filipin Elçisinin ziyafetinde el falına bakmam teklif olununca aradığım fırsatın elime düştüğünü anladım. Kral hariç Sarkhan'ın bütün büyükleri ziyafette idiler. İşte, sizin mankafa vekiliniz bana yardımcı olacağına benimle alay etmeğe başladı. Eğer kafası biraz işliyen birisi olsaydı Sarkhanlıların fala ne kadar önem verdiklerini anlar ve ona göre hareket ederdi. Dışışlerindeki sersemler onu buraya göndermeden evvel iyi hazırlamış ve Sarkhanlıların fala olan inançlarını öğretmiş olsalardı bunlar hakkında bilgisi olurdu.

Elçi «Fakat, George Swift kendisine hakarete bulunduğunu söyledi,» dedi.

«Evvela o atıldı ve elinin falına bakmamı alaylı bir şekilde istedi. Eline bakarak saydıklarımın hepsi doğru idi. Zaten kendisi de biliyor ya.»

«Bay Elçi, ben bir yere gitmeden evvel beraber çalışacağım ve temas etmem ihtimali bulunan herkes hakkında bilgi toplarım. Dosyalarını okurum, sağdan ve soldan mümkün olan her türlü malûmatı toplarım. Mesela, siz kolejde iken adî bir artist kıza tutulmuş ve onunla evlenmeğe kalkmıştınız. Babanız, eğer o kızla evlenirsen seni reddederim, demişti.»

Elçi, «Sen beni bırak ta şu işi anlatmağa devam et,» dedi.

«Uzun lâfın kısası, Başvekil elinin falına bakmamı istedi. Tabîi onun hayatını adeta ezbere biliyordum. Birer birer tarife başladım. Gençliğine ait bazı gizli olayları kime anlatmağa başlasanız ağzı açık kalır.»

«Ondan sonra Ekselansa altı aylık bir seyyahat hazırlığı yapmakta olduğunu söyledim. Bunu işitince yerinden fırlıyacakmış gibi oldu.»

«Tabîî sizin malûmatınız yok. Zaten burada bir olay patlak vermeden elçiliğinizdekilerden hiç kimsenin ruhu bile duymuyor. Bir hafta evvel Başvekilin evinin önünden geçiyordum ve hizmetçilerin bütün eşyaları havalandırdıklarını ve sonra üzerlerine örtüler koyduklarını gördüm. El altından yaptığım ufak bir soruşturma sonunda ekselansın yakında bir dünya turuna çıkmak üzere olduğunu öğrendim. Hava yollarından ne zaman hareket edeceğini ve beraberinde kimlerin gideceğini tahkik ettim. Bu seyyahat işini herkes bir devlet sırrı gibi saklamağa çalışıyordu.»

«Pek iyi, seyyahatini başvekilile söyleyince ne yaptı?»

«Çok şaşırdı. Sonra bu seyyahati neden yapmak istediğini bilip bilmediğini sordu. Tabîî buradaki politik durumu gayet iyi biliyorum. Ona en yakın arkadaşlarından ikisinin başvekillikten sonra gelen en kuvvetli mevkii kapmak için aralarında amansız bir mücadeleye girmiş bulunduklarını ve bu ikisinden birini tercih edemediği için kararını mümkün olduğu kadar sona bırakmak gayesiyle seyyahata çıkmak istediğini söyledim.»

«Buna ne dedi?»

«Odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolaşmağa başladı. Hamamdaymış gibi terliyordu. Döndü ve adamların isimlerini sordu. Ellerine bakarak bunu ulu orta söyleyemeyeceğimi ve zaten Sarkhan'a yeni gelmiş olduğum için herkesin ismini pek bilemediğimi bildirdim ve arzu ederse onları tarif edebileceğimi söyledim. Bir tanesinin şişman lağar bir adam olduğunu ve karaciğerinden hastalık çektiğini, diğerinin ise iriyarı kırmızı suratlı birisi olduğunu söyledim.»

«Soluya soluya bir aşağı bir yukarı biraz daha dolaştıktan sonra karşıma oturdu ve bu ikisinden hangisi-

ni yok etmenin doğru olacağını sordu.»

Elçi yerinden fırladı, «Aman yarabbi, tarif ettiklerin General Saugh ve General Bhakal,» diye bağırdı.

«Biliyorum, efendim,»

«Başvekele ne dedin?»

«Bu hususta sizin düşüncenizin ne olduğunu bilmiyordum. Onun için adamlardan hangisini öldürtürse büyük bir hata olacağını ve kendisi gibi Budhist dinine son derece bağlı bir zatın böyle bir suali sormasının bile uygun olmadığını çıtlattım. İkisinin de memleketten uzaklaştırılmalarının en doğru hareket olacağını ve kendisi seyyahata çıkacağına onları seyyahate göndermesinin muvafık olacağını da ilâve ettim.

«Deme, yarım saat evvel haber geldi, Saugh Amerika'ya tam selâhiyetle bir Elçi olarak tayin olunmuş. Bhakal'da aynı şekilde Rusya'ya gidiyor. Önümüzdeki hafta yola çıkıyorlar.»

«Ziyafet bitip te herkes ayrılmak üzere iken Başbakanla Dışişleri Bakanı bana geldiler ve Kralın el falına bakıp horoskopunu söylemek arzu edip etmiyeceğimi sordular. Bunun benim için en büyük bir şeref olacağını ve gece veya gündüz ne zaman emir verirlerse saraya gideceğimi söyledim.»

Albay biraz heyecanla konuşmağa başlamıştı. «Tabî biliyorsunuz, efendim, komünist Çin ordusu memleketin kuzey sınırına yakın toplanmağa başladı. Eğer krala kadar sokulabilseydim, yıldızlardan Sarkhan ordusunun kuzey eyâletlerde manevralar yapmalarının doğru olacağına dair işaretler okuduğumu söyleyecektim. Kral bu sözlerime inanıp orduyu manevra için kuzeye göndermiş olsaydı komünistler bu hareketi Amerika taraftarlığı ve komünist aleyhtarı bir hareket olarak görecektlerdi. Komünistler emellerine ulaşamayacaklar ve iş bütün Asya'da lehimize bir propaganda ola-

caktı. Bay elçi, ben yüzde yüz emindim ki, kral orduyu kuzeye gönderirdi.»

Elçi: «Sonra ne oldu?» diye sordu.

Filipin elçisinin evinden çıkmak üzereyken Başvekil George Swift'i çağırdı ve (Bay Elçi, bu dostum Kral hazretlerinin el falına bakacak. Sarkhan'da, biliyorsunuz, biz protokola çok önem veririz. Bu işi iki hükûmet arasındaki protokol usûllerine uygun yapmak gerekir. Siz, Elçi sıfatıyla bizim protokol müdürüne telefon ederek, Prens Moyang, biliyorsunuz, Albay Hillandale'in Kral hazretlerinin elfalına bakmak için vaki davetini bir şeref olarak kabul ettiğini bildirirsiniz.) dedi.

George, «Biliyorum efendim, bu usûlleri biliyorum,» dedi.

('Tamam, siz Prens Moyang'a telefon ettiğiniz zaman o da Albayın ne zaman nerede bulunması gerektiğini ve bizim adetlerimize göre nasıl hareket etmesi lâzım olduğunu size söyleyecektir.')

George tekrar «Biliyorum, efendim,» dedi. Yarın sabah saat dokuzda bizzat Prens Moyang'a telefon ederim. Bilmem saat dokuz muvafık mı?»

Başvekilin arkasında duran Prens Moyang, «Dokuz mükemmel efendim,» dedi.

«Oradan ayrılmak üzereyken Swift bana dönerek, (Albay, yarın sabah evinizden bir yere ayrılmayın. Telefonu eder etmez neticeyi size bildiririm. Teferruatı arkadaşlarla evvela görüşüp ondan sonra size haber veririm. Bu itibarla evden bir yere çıkmayın. Dokuzdan biraz sonra sizi telefonda ararım.) dedi. Ben de (Baş üstüne) dedim ve ondan ayrıldım.

«Eve sevinçten uçarak gittim. Fikrime göre vaziyet tam arzu ettiğim gibi gidiyordu. Sarkhan'a varmadan evvel memleketteki bütün büyüklerin, Kral dahil,

hepsinin horoskopunu zaten hazırlamıştım.»

«Saraya birkaç defa gitmek lâzım olduğunu ve işin bir tek seansta bitmiyeceğini takdir ediyordum. İlk seansta geçmişini elinden okuyacaktım. Mesela, 1928 de Siam Kralının yeğenine musallat olduğunu ve bu yüzden bir harp bile çıkmak üzere olduğunu biliyordum. Daha buna benzer bir çok malûmatı toplamıştım. Birinci seansta Kralı tetkik etmek ve karakterini öğrenmek imkânına sahip olacaktım. El veya yıldız falına bakan bir kimsenin karşısındaki insanın içini dışını iyice bilmiş olması şarttır.»

«Sonraki seanslarda yavaş yavaş askerî ve politik konulara o şekilde girecektim ki, Kral kendiliğinden fikirlerimi sormağa mecbur olacaktı. Daha doğrusu yıldızların neler söylediğini sormak zorunda olacaktı. Eğer, kralı ruhen hazır bulursam her şeyi bir seansta da becerebileceğime güvenim vardı.»

«Ertesi sabah heyecanla erkenden kalktım. Saat dokuzdan hemen biraz sonra saraya çağırılıyorum diye elbiselerimi hazırladım ve beklemeğe başladım. Sabah kahvaltısını bile yiyemedim. Telefonun başında sadece bir dilim ekmekle biraz salam yedim ve iki şişe bira ile iktifa ettim. Saat dokuzu on geçtiği halde telefon hâlâ çalmamıştı. Saat on oldu. İki bira daha getirttim. Saat onbire geldiği halde hâlâ telefonda arayan yoktu. İşte bir tuhaflık olduğunu anlamıştım. Daha beklemeğe tahammülüm kalmamıştı. Postacının motosikletini alarak elçiliğe gittim. George Swift'in odasında kimse yoktu.

MacIntoch adındaki sekreteri gözlerini açarak bana bakıyordu. «Albay Hillandale, biz de her yerde sizi arayıp duruyorduk,» dedi.

«Kıza, sabahtan beri aldığım talimata uyarak evden ayrılmadığımı ve telefon etmelerini beklediğimi

«söyledim.»

«Kız (Aman yarabbi, aramadığımız yer kalmadı. Evde olacağınız kimsenin aklına bile gelmedi,) diye sızlandı.»

«Mr. Swift'in Prens Moyang'a telefon edip etmediğini sordum.»

«Kız, (Mr. Swift eşiyle Kantine gittiler. İçişleri müsteşarı öğleyin buraya gelecekmiş. Şerefine akşam verilecek ziyafette lâzım olan içkileri vesaireyi bizzat seçmek istedi.)»

«(Prens Moyang'a saat dokuzda telefon etmedi mi?)»

«(Hayır efendim, kantinden bana telefon ederek, benim Prense telefon etmemi söyledi.)»

«(Pek iyi, sen telefon ettin mi?)»

«(Ettim efendim, saat onu on dakika geçiyordu.)»

«(Prens ne dedi?)»

«(İşin ne olduğunu pek iyi anlamamıştım. Prense sizin İçişleri müsteşarı şerefine Kral hazretleri tarafından verilecek kabul resminde bulunmağı bir şeref telâkki edeceğinizi bildirdim.)»

«(Prens ne dedi?)»

«(Telefonda kim konuşuyor diye sordu.)»

«(Evet.)»

«(Ben de Mr. Swift'in sekreteri olduğumu bildirdim.)»

«(Prens ne dedi?)»

«(Çok tuhaf hareket etti ve birşey söylemeden telefonu kapatıverdi.)»

«Sarkhan'lılara büyük bir hakarete bulunduğumuzu hemen oracıkta anladım. Elimize geçmiş olan büyük bir fırsatı da kaçırmıştık. Yanlışlığı tamir edebilirim ümidiyle Prens Moyang'un dairesine koştum ve bizzat özür dilemek istedim. Sekreteri nezaketle Prens'in sey-

yahate çıkınış olduğunu bildirdi. »

«O gün öğleden sonra George Swift'le karşılaştım. Ben daha bir şey söylemeden (Prens Moyang'a telefon edemediğime üzüldüm. Biliyorsun Müsteşar geliyor. Buraya gelmesinin sebebi bir nevi teftiştir. Herşeyin mükemmel olmasına bizzat dikkat etmem gerekiyordu.) dedi.»

Ve sonra şunları ilâve etti: «Kantine bizzat gitmekte isabet etmişim. Biraz evvel Başbakan, Dışişleri Bakanı ve Prens Moyang telefon ettiler. Dün Filipin Elçisinin evinde yedikleri bir şey galiba dokunmuş. Müsteşarın şerefine vereceğimiz ziyafete gelebileceklerinden dolayı özür dilediler. Ziyafette onlar hazır bulunmadıktan başka üstelik içki de bulunmasaydı ne yapardık? Kızmadınız, ya?»

«Fakat ben dün akşam size Krala ordusunu kuzeye manevralar için göndermesini telkine çalışacağımı söylemiştim,) diyecek oldum.»

«(Bırak onu canım, akşam yaptığın maskaralık partiyi biraz canlandırmıştı. İşi büyük politikaya dökmeğe kalkarsan...) diye konuşmağa başlayınca kendimi tutamadım ve suratı budur diye yumruğu salladım.»

Albay Hillandale odadan çıktıktan sonra MacWhite masasında bir müddet düşünceye daldı. İşe gülmek mi yoksa ağlamak mı gerektiğini bir türlü kestiremiyordu. Fakat düşündükçe hiddeti arttı. Masasının üzerindeki zile basarak Maslahatgüzarı odasına çağırttı.

George Swift odaya girer girmez Elçinin yüzünden birşeyler olduğunu farketmişti.

«George, sen hiç çarşıya inip dolaştın mı?»

«Evet efendim.»

«Caddelerde bir sürü elfalı ve yıldız falı bakan dükânlar olduğuna dikkat etmedin mi?»

«Bay Elçi, Amerikada da bir alay tefeci dükkânı

var. Biz dış politikamızı bu tefecilerin söylediklerine göre ayarlamıyoruz.»

«Sen hiç el falına baktırmadın galiba, tabî baktırmadın. Fakat elfalına inanan insanların karakterlerini hiç tahlile yeltenmedin mi?»

«Aman efendim, bu işlerin hepsi soytarılık.»

«George, şunu aklına koy ki, insanların hakikaten inandıkları bu gibi şeylere soytarılık deyip geçemezsin. Vazifen bunların şarlatanlık olup olmadıklarına karar vermek değil, bu işlerin insanlar üzerinde yaptıkları tesire göre hareketlerini ayarlamaktan ibarettir.

George Swift şaşkına dönmüştü. Şimdi elçinin karşısında Albayın bulunması gerekirken azarı kendisi işitiyordu.

Elçi yorgun bir sesle, «George,» dedi, «seni geri almaları için Vekâlete yazacağım.»

«Elfalı işinde işbirliği yapmadığım gerekçesiyle mi?» Elçi karşısındaki adamın bugün işgâl ettiği mevkie ulaşmak için sarfettiği hayvanî hırs ve kuvvetin ne olduğunu anlamıştı.

«Yo,» dedi, «senin burada iki senedenberi bulunduğunu ve bir değişikliğe hak kazandığını yazacağım.»

George, elçiyi kararından vaz geçiremeyeceğini anladı. Amma, kendisi de işi bu safhada bırakmıyacaktı elbette.

XVI

U.S.A. DENİZ KUVVETLERİNDEN YÜZBAŞI BONİNG

Masanın başında Solomon Asch oturmuştu. Sâkin ve rahat görünüyordu. Otoritesini göstermenin tam zamanı olduğuna karar vermişti. Uzun tecrübesine göre ne mevzuda olursa olsun, birkaç kişi bir masa etrafında toplandılar mı esas konuya geçmeden bir süre öteden beriden konuşmakla vakit geçirirlerdi. Dışarda Hong Kong şehrinin gürültüsü onlara kadar yükseliyordu. Asch İngiltere Krallık Sömürgesine geleli birkaç hafta olmuştu, amma şehrin uğultusuna bayağı alışmıştı. Üstelik bıkiyordu.

Asch, ne kadar çetin ve kabiliyetli bir iş adamı olduğunu biliyordu. Haricen son derece nazik ve mültefitti. Fakat bu örtünün altında müthiş bir dinamizm ve

kuvvet saklıydı. New York şehrinin doğu yakasında bir Yahudi genci olarak ayakta durabilmek için daha o zamandan bu kuvvetin lûzumunu anlamıştı. İşi, sendika sözcülüğü idi. Çetin ve son derece namuslu bir karaktere sahip olması sayesinde işinde çabuk yükseldi. Birleşik Amerika Cumhurbaşkanı çağırıp da Özel Silâhlanma Asya kongresinde Amerika Heyeti Başkanlığı vazifesini ona teklif edince memnun olmuş ve Amerika hükûmetine altı aylık bir müddet için hizmet edebilmek fırsatını kendisine veren bu vazifeyi memnuniyetle kabul etmişti.

Asch sandalyasında şöyle bir döndü ve maiyetindeki Amerikalıları birer birer gözden geçirdi. Bunların arasında kime güvenebileceğini ve kime güvenemeyeceğini düşündü. Sarkhan Elçisi MacWhite ciddî bir adama benziyordu. Güneydoğu Pasifik Bölgesi Özel Siyasî memuru Anderson'da iş yoktu. Bir gün Asch ona, Hong Kong'daki işçi sendikalarında ne kadar komünist vardır? diye sormuş ve aptal herif bilmediğini söylemişti. Dooling bazı yerlerde faydalı olabilirdi. Dooling meslekten yetişme bir elçi idi. Amirlerinin hoşuna gitmiyecek raporları yazmaktan çekinen bir tipti. Fakat geniş malûmat sahibi bir adamdı. Onun malûmatından istifade edecek, fakat fazla pazarlığa konu işlere onu sokmıyacaktı.

Masanın etrafında oturanların diğerleri orta derecede insanlardı. Deniz yüzbaşısını tetkike pek vakit bulamamıştı. Boning ufak tefek biriydi. Boyu fazla görünün, diye yüksek ökçeli ayakkabılar giydiğine dikkat etmişti. Asch, kendi kendine, bazan ufak adamlar büyük işler becerebilir, diye aklından geçirdi.

«Pekâlâ, baylar, toplantıyı açıyorum. Buraya niçin geldiğimizi biliyorsunuz. Amerika, Asyadaki müttefiklerine silâh tevziine ve bu silâhların hangi neviden olması icabedeceğine karar verecek kongrede Amerikan He-

yeti olarak bulunacağız. İşin önemini tekrarlamayı lüzumsuz buluyorum. Karşılaşacağımız zorlukları da takdir ediyorsunuz, elbet. Kongrede Hindistan, Burma, ve Thailand, memleketlerinde özel silâh üslerinin kurulmasına itiraz edeceklerdir. Belki de hakları var, fakat hükûmetimiz öyle düşünmüyor. Amerika'nın halen elinde bulunan özel silâhlar hakkında müttefiklerimize malûmat vermemiz için Kongremizin müsadese yok. Yanılmıyorsa yakında bu müsadese çıkacak.

Asch, burada gülümsedi. Etrafındakiler ne demek istediğini anlamıştı. Son zamanlarda olan gelişmeler, Amerikanın bu silâhlar hakkında bildiklerini müttefikleriyle paylaşma zamanının gelmekte olduğuna işaret etmekte idi.

«Hepinizin mahrem dosyalarda Birleşik Amerika'nın durumunu okuduğunuza eminim. Bu itibarla bunlar üzerinde bu sabah vaktinizi almıyacağım. Yalnız bir toplantıyı nasıl idare ettiğimi size bildirmek istiyorum. İlk aklınızda tutacağınız şey, bu heyetin başkanının ben olduğumdur. Yaptığım açıklamalarda itirazınız olursa bunu toplantılarda değil sonradan bizzat bana söylemenizi istiyorum. Saniyen, efendiler, önünüzdeki bu kongrenin programını veren broşürü tetkik etmenizi de istiyorum.

Masanın etrafındakiler üç hafta sürecek olan toplantıların programlarını ihtiva eden kalın broşürü gözden geçirmeğe başladılar.

«Lütfen dikkat edin, her gün öğleden sonra bir veya iki kokteyl partisi ve akşamları da resmî ziyafetler var.» Asch biraz gülümsüyerek, «Bu kokteyl partilerinin hiçbirine gitmemenizi istiyorum. Resmî ziyafetlerden haftada ancak bir veya iki tanesine gidersiniz. İşlerimizin ehemmiyetinden bahsederek affedilmemizi rica eden ve tarih yerleri açık mektuplar hazırlatırım. Onlardan

göndeririz, olur biter. Toplantı sona erdiği zaman kapanış ziyafetine hep birlikte gideriz.»

Elçi Dooling, «Mr. Asch Asyalıların ne kadar hassas insanlar olduğu malûm. Bu hareketimizden alınmasınlar.» dedi.

Siyasî memur Anderson arkasından yetişirdi, «Bu gibi toplantılarda konuşulanlar arasında işimize yarayabilecek bazı haberler de işitmemiz imkânı olabilir.»

«Zırva. Her işi önemine göre ele alacağız. Kongrede herkesi ilgilendirecek tartışma yapabilirsek Asyalılar bize gereken saygıyı gösterirler. Bunu yapabilmek için de enerjiye ihtiyacımız vardır. Böyle konferans masalarında başarı, tarafların kurabileceği dengeye bağlıdır. Kokteyllerde fazlaca kaçırıp, yarı ayık bir halde kongreye gider ve önemi çok olan bir sözü kaçırsak partiyi kaybettik demektir. Sonra, size bir şey diyeyim mi? Mr. Dooling? Her ne kadar ben buralarda yeniysem de biz Amerikalılar bu gibi partilerden biraz uzak kalırsak prestijimiz bilâkis artar gibi geliyor bana.»

Asch başını çevirerek Anderson'a baktı. Anderson sandalyasında çoktan büzülmüş gibiydi. Şimdiye kadar hiçbir diplomatın böyle ulu orta konuştuğunu işitmemişti.

«Mr. Anderson kokteyl partilerde haber kapmak işine gelince, benim idare ettiğim konferanslarda, lütfen birer (Mata Hari) rolü oynamaya yeltenmiyelim. Şimdiye kadar belki yüzlerce kokteyl partide bulundum. Hiçbir seferinde bir yabancınn kayda değer bir haberi ağzından kaçırdığını duymadım.»

Asch masanın etrafındakilere bir kere daha baktıktan sonra bir baş işaretiyle toplantının sona erdiğini ima etti. Söyledikleri sözlerin arkadaşları üzerinde bıraktığı tesiri biliyordu. İçlerinde yalnız Elçi MacWhite'la Yüzbaşı Boning kendisini tasdi ketmiş görünüyorlar-

dı. Ötekilerin hepsi somurtmuşlardı. Dooling'in Washington'a kurnazca kaleme alınmış ve sert bir rapor göndereceğinden emindi. Fakat Asch buna aldırmıyordu.

Odadakiler dışarı çıkmak üzere iken Asch, «Yüzbaşı Boning, bir dakika kalır mısınız? Sizinle konuşmak istediğim bir nokta var,» dedi.

Yüzbaşı geri döndü ve karşısında dikildi. Asch yüzbaşının tığ gibi bir vücuda sahip olduğunu gördü. Adam kendine herhalde iyi bakıyordu.

Yüzbaşı, «Buyurun, efendim,» dedi.

«Boning, size şimdiden söyleyeyim. Kongrede sizin rolünüz çok önemli olacak. Özel silâhların teknik vasıflarını bilen aramızda bir siz varsınız. Hepimiz bu hususta size güveniyoruz. Kongre esnasında bu teknik konular üzerinde size bir سوال sorduğum zaman, lütfen dikkat buyurun ve yalnız sorduğum سوالin cevabını vermekle iktifa edin. Ne eksik ve ne de fazla hiçbir şey ağzınızdan çıkmasın.»

«Pek iyi, efendim, eğer sorduğunuz سوال mahrem bir noktaya temas ederse?»

«Yerinde bir سوال. O zaman sadece malûmatın mahrem olduğunu söylersiniz. Mamafih fazla teferruata girmeden mümkün olan izahatı da vermenizde mahzur olmayabilir. Sonra dikkat edeceğiniz bir nokta var. İstenen malûmatı mahrem olması dolayısıyla veremiyorsanız bunun için katiyen özür dilemek yoluna gitmeyiniz. Tamam mı?»

«Tamam, efendim,» diye yüzbaşı Asch'in sözlerini bitirdiğini anlıyarak dışarı çıktı.

Kongrenin genel toplantıları ertesi sabah başladı. Bu toplantılar İngilizlerin şaşaalı devrinde yapılmış kocaman bir binanın çok süslü bir salonunda yapılmakta idi. Toplantıda yüz kadar delege vardı. Tavanda eski

sistem kocaman vantilâtörler dönüyor ve odayı serinletiyordu. Kongre salonunun hemen yanındaki bir odada bir sürü tercüman önlerinde mikrofonlar durmadan konuşuyordu. Her delegenin önünde kulaklıklar vardı. Masasındaki bir düğmeyi çevirmekle konuşulanları arzu ettiği lisanda kulaklıktan takip edebiliyordu. Her delegenin konuşulanları kendi dillerinde dinliyebilme-lerini sağlayan bu usulün bu konferansda da tatbik edilmesi Asch'in fikriydi. Kongreyi tertip eden heyetin başkanına delegelerin konuşulanları yalnız İngilizce ve Fransızca olarak dinlemek mecburiyetinde olmadıklarını, fazla tercüman ve fazla tesisatın masrafını Birleşik Amerika'nın kabul edeceğini bildirmişti.

Toplantı, bundan evvelki kongrenin zabıtlarının okunmasıyla ve ağır bir tempo ile başladı. Zabıtlar okunduktan sonra müteakip kongrenin hangi memlekette yapılacağı nazik konusu ele alındı. Asch bundan sonraki kongrenin Hindistanda yapılmasını arzu etmekte idi. Buna sebep de, eğer müteakip konferansın Hindistan'da yapılmasına karar verilecek olursa, Hintliler Atom silâhlarının kullanılması konusuna istemiyerek girmiş bulunacaklardı. Böyle bir kongrenin memleketlerinde yapılmasını Hintlilerin açığa vuramıyacakları bir sebep dolayısıyla pek kabul etmek istemeyeceklerini de haber almıştı. El altından aldığı haberlere göre Hindistan böyle bir kongrenin masraflarını üzerine alabilecek durumda değildi.

Gelecek kongrenin yerine dair tartışma altı saat sürüp de bir netice alınmayınca Asch harekete geçti. Bir kâğıda, bundan sonraki kongrenin masraflarını mahrem bir şekilde Birleşik Amerika'nın üzerine alacağını yazarak Hint Delegasyonu başkanına gönderdi. İş bundan sonra kolaylıkla bir sonuca bağlanıverdi.

Ertesi sabah asıl konuya girdiler. Asch memnundu.

Konuşmalar ağır gidiyordu, amma ilerleme vardı. Hemen bütün politik soruları Elçi MacWhite'e havale ediyor ve teknik soruları da Yüzbaşı Boning'e soruyordu. Her ikisi de işi mükemmel idare ediyorlardı. Sorulan suallere ikisi de net ve doğru cevaplar veriyorlardı.

Bu hale İngiliz ve Fransız delegelerinin fena halde içerlediklerini Asch hissetmeğe başlamıştı. Bu adamlar Asyalılarla askerî ve politik konuları bu şekilde açık ve net konuşmağa hiç alışık değillerdi. Aynı zamanda Asyalı generaller ve amirallerin parlak üniformaları karşısında rahatsız olduklarını da açığa vuruyorlardı. O akşam İngiliz ve Fransız delegeleri Asch'i otelindeki odasında ziyaret ettiler.

İngiliz heyetinin başkanı, «Mr. Asch meslekdaşım Fransız başkanla bugünkü toplantının ceryan şeklini pek hoş görmediğimizi bildirmek istiyoruz,» dedi. Adam ufak bir kuşa benziyordu. Asya hakkında belki ondokuzuncu yüzyılda çok faideli olan muazzam malûmata sahipti. Fakat bu malûmat bugünkü şartlar altında hiçbir kıymet ifade etmezdi. Sözüne devamla, «Bu adamlar egemenliklerini daha dün elde etmiş insanlardır. Kendilerini ilgilendiren çerçevenin dışında bir silâhlanma konusu üzerinde konuşmağa alışık değillerdir. Kanaatimize göre Birleşik Amerika buradakilerden mümkün mertebe az şeyler talep ederse, biz de onları destekleriz ve bu suretle çabuk netice almış oluruz.»

«Baylar, sizin bu gibi işlerde benden daha tecrübeli olduğunuzu kabul ediyorum. Sizin Asyalılardan da fazla tecrübeniz bulunduğuna şüphe yok.»

Başkanların ikisi de tevazuyla başlarını iğdiler. «Fakat buna rağmen son yüz yıl içinde Asya'daki bütün işleri yüzlerinize ve gözlerinize bulaştırdınız. Benim heyetimde bulunan arkadaşlarımdan hiçbiri bu kongrede yarım yamalak iş görmek niyetinde değil. Eğer kar-

şımızdakiler atom silâhları almağa karar verirlerse bunun neticelerini de kabul etmiş demektirler. Hiçbiri çocuk değil. Herhalde ne istediklerini bilen insanlar. Baylar, kendi kendimizi aldatmıyalım. Asyalılara eşit muamele yapmazsak onlardan iş birliği bekleyemeyiz. Başımdan çok geçti, ben bilirim. Bir iş görüşmesinde karşınızdakini küçümsediğiniz anda önünüzde kaya gibi dikilir. Baylar, benim prensibim budur ve bu prensip üzerinde yürüyeceğim.»

İki diplomat daha fazla durmadan çıkıp gittiler. Asch kendi kendine, Washington'a iki rapor daha, diyerek omuzlarını silktilti. Nasıl olsa kongre istediği şekilde yürümekte idi.

İkinci haftanın ortalarına doğru işler sarpa sarmağa başladı. Toplantının nabzını heran yoklamaktan geri kalmıyan Asch, Asyalıların birşeyden dolayı sinirli bir halde olduklarını hissetti. Durmadan kendi aralarında konuşup duruyorlar ve birçok şeylerde lûzumsuz konuşmalar yaparak işi uzatmağa çalışıyorlardı. Asch, ancak ikinci haftanın sonuna doğru vaziyeti anladı.

İş Boning'in etrafında dolaşıyordu. Hatası iki tane ve haddi zatında çok ufak şeylerdi. Birincisi, öğle yemeklerinden sonraki toplantılarda uyku kestiriyordu. İkincisi ise kendisine sorulan bir suale cevap vermeden evvel tereddüt ediyormuş gibi duralıyor ve istenen malûmatı vermek istemiyor havasını yaratıyordu. Bunlar o kadar mühim şey sayılmazdı. Belki de fark edenler fazla değildi. Fakat, toplantıya gelenlerden görenler, bundan alınmaya başlamışlardı. Cuma günü öğleden sonra toplantı dağıldığı zaman Asch Boning'in yanında yürümeğe başladı. Önüne bakarak giderken açık bir ifade ile, «Boning uykusuz görünüyorsun. Yemeklerden sonra kestirirken gördüm. Senden bir izahat istediğim zaman cevabını sarih ve net bekliyorum. Öyle tereddüt

eder gibi konuşman doğru değil.» dedi.

Yüzbaşı Boning, «Mr. Asch, bu silâhlanma işi bir hayli karışık şey. Hangi noktanın mahrem hangisinin mahrem olmadığını hemen kestirmek zor oluyor.» diye cevap verdi.

«Beceremiyeceksen haber ver. Hemen başka birini getirtelim. İlk hafta hafızan yerindeydi. Bu hafta neler oldu öyle?»

«Bir şey olduğu yok. Sadece cevap verirken yalnız yapmamağa gayret ediyorum.»

«Sakın akşamları kaçamak yapıyor olmayasın». Kaç kerre görmüştü. Biri işe gayet mükemmel başlıyor ve sonra işin yorgunluğunu bir iki kadeh içki ile geçiririm ümidiyle içki alemlerine dalıyordu.

«Hayır efendim akşamları bir şey yaptığım yok.» Yüzbaşının cevabı sert ve alıngan bir eda ile verilmişti.

Yüzbaşı Boning'in cevabı pek de doğru sayılamazdı. İçki filân içmiyordu ve başkanın dediği gibi öyle akşamları kaçamak filân yaptığı da yoktu. Fakat, yaptığı şeyler bir nevi kaçamak sayılabilirdi.

Buna sebep de Dışişleri Politika uzmanı Anderson idi. Hong Kong'da yüksek bir mevki sahibi olan Anderson'un tanımadığı yoktu. Bir gün Yüzbaşını Doktor Ruby Tsung adında bir kadınla tanıştırmıştı. Kadın Hong Kong Üniversitesinde profesördü. Tahsilini Birleşik Amerikada yapmıştı. Anderson bu kadının aynı zamanda Moskova'nın civarında hususî bir müessesede de tahsil gördüğünden haberi yoktu.

Anderson, Boning'e Profesörün Hong Kong'da rehberlik yaparak, alış verişinde yardım etmesini teklif etmişti. Bu arada Doktor, Tsung, Yüzbaşına memleketin karakteri hakkında da malûmat verebilirdi. Asch'ın ihtarını hatırlıyan Boning evvelâ tereddüt ettiyse de kadını görünce şüpheleri dağıldı.

Doktor Tsung bir İngiliz lordunun karısının adetâ şark tipi minyatürüydü. Kalın İngiilz kumaşlarından yapılmış sade elbiseler giyyordu. Ayaklarında yürüyüş yapmağa elverişli kısa topuklu ayakkabıları vardı. Kalın çerçeveli gözlükleriyle tam bir profesör havasında idi. İnsan bu kadının yanında pekâlâ rahat rahat gezer ve işine ihanet etmiş olmazdı.

Kongrenin ilk haftası içinde Doktor Tsung'la şehri dolaşmak Boning için hakikaten dinlendirici olmuştu. Hong Kong'un meşhur Kaplan marka balsam merhemi fabrikasını gezmiş ve Asyalıların bir çok otlardan nasıl ilâçlar yaptıklarını görmüştü. Ondan sonra kuru yiyecek satan salaş dükkânlarla dolu çarşısına gitmişlerdi. Bu dükkânlarda kurutulmuş yılan balıkları, köpek balığı kanatları, kuş yuvaları ve binlerce seneden kalmış gibi görünen mantarlar ve daha birçok acaip şey asılı sallanıyordu. Dükkânların birisinde sadece kurutulmuş balık barsakları, kaplumbağa husyeleri satılmakta idi. Başka bir dükkânda ise yalnız baharat vardı. Torbalar içinde safran, zencefil ve bilmem daha bin türlü doğuya mahsus nesneler dolu idi.

Başka bir gün yine öğleden sonra Doktor Tsung Yüzbaşıyı Ming sülâlesinden kalma evlerin tam bir benzeri halinde yapılmış bir müzeye götürdü.

Boning Ruby ile yaptığı gezilerden kadının da hoşlandığını görüyordu. Üniversitenin yorucu işlerinden sonra her halde o da şöyle biraz dolaşmanın faidesini görüyor olmalıydı. Yüzbaşıya göre Ruby üzerinde daima giydiği kaba elbiseler yerine şık birşey giyse ve biraz da makyaj yapsa herhalde güzel bir kadın olurdu. Tabi' bu fikrin üzerinde çok durmadı amma, bir kere kafasına girmişti.

Birinci haftanın sonunda Cuma günü toplantı dağıldığı zaman Doktor Tsung Boning'i Parisien Grill adlı lo-

kantaya götürdü. Boning yemekten sonra Elçiliğe dönecek ve orada kilitli olan dosyaları çıkartarak o gün, Cumartesi ve Pazar çalışarak ertesi haftaki toplantılara hazırlanacaktı. Lokantadan çıktıkları zaman Rubb'ye baktı. Birden kadının ufak tefek ve hoş birşey olduğuna dikkat etti.

Aynı zamanda karısı Laura gözünün önüne geldi. Laura Baltimore'lu zengin bir ailenin kızı idi. Her ne kadar karısının serveti mesleğinde büyük faydalar temin ettiyse de Donanmada tərfilelerini sadece kendi emeğiyle kazandığını söylerdi. Laura iri yarı ve mütehakkim tavırlı bir kadındı. Bir aristokrat havası içinde idi. Şimdi Doktor Tsung'un yanında ayakta dururken Laura ile evlenmesinin sebebinin kendi boyunun kısılgı olduğuna hükmetti.

«Doktor Tsung, izin verirsiniz sizi evinize bırakayım.» Kadın Boning'e hayretle baktı. O zamana kadar her seferinde kadını bir taksiye bindirmiş ve taksinin parasını peşinen vererek evine göndermişti.

«Yüzbaşım beni çok memnun ederdiniz. Amma, İşinize engel olmayayım.»

«Hiç de değil, taksiyi kapıda bekletir ve hemen dönerim. Yapılacak hakikaten çok işim var. Fakat yarın ve Pazar günü de devam ederim.»

Taksi Doktor Tsung'un kapısında sekiz saat bekledi sabahın saat yedisinde oradan ayrılırken Yüzbaşının doktorun ufakık vücudunda bilmediği taraf kalmamıştı. Deniz Harp Okulundan ayrıldığından beri kendini bu kadar dinç hissetmemişti. O günden sonra Doktor Tsung yüzbaşı için bir iptilâ oldu. Hemen hemen her gecesini orada geçirmeğe başladı.

Kongrenin üçüncü haftasıydı. Perşembe günü toplantının artık bir karar verme durumuna erdiğini herkes hissetmeğe başlamıştı. Askerî kuvvet, muhtemel deniz

üsleri ve silâhlı kuvvetlerin her şubesinde atom silâhlarının kullanılması konusuyla birlikte bu silâhların kontrolü işini de ele almışlardı. Bütün bu tartışmalar esnasında Asch oldukça sakin durmuştu. Kendisine sual soruldukça cevap vermişti. Fakat, genel olarak konuların Asyalılar arasında tartışılarak varılacak kararların yine onlar tarafından ortaya atılmasını beklemişti. Nihayet, perşembe günü söz alarak bütün konular hakkında son analizi yapmış ve: «Baylar sizden hiçbir şey saklamadım. Buna karşı siz de benden birşey saklamadınız. Buna bilhassa teşekkür ederim. Ben size silâhlarımızın kudreti hakkında malûmat verdim. Siz de bu silâhların size ne yolda faydalı olacağını tartışınız. Tabi bu silâhların kullanılması ve faydası doğrudan doğruya sizi ilgilendiren şeylerdir. Ben bu toplantıdan ayrılıpda memleketime döndüğüm zaman oradaki askeri ve politik liderlerime memleketlerinizde atom bombalarının depolanmasına rıza gösterdiğinizizi bildireceğimi ümit ediyorum.» Hindistan heyetinden asık yüzlü bir albay, «Benim lâıykıyla kavrayamadığım bir nokta var.» dedi, «o da harp sırasında Termonükleer başlıklı atom bombalarının emniyeti konusudur. Bu hususta bir eğitime tabi tutulmamız gerekiyor zannediyorum. Bu silâhların muazzam kuvveti göz önünde tutulacak olursa, eğitim manevraları sırasında ufak bir hatanın feci kazalara sebep olmasından korkulabilir.»

Asch Albay sözünü bitirince hemen Yüzbaşı Boning'e baktı. Boning dimdik oturuyordu amma gözleri yarı kapalı bir vaziyette idi. Sorulan suali takip edemediğinden şüphelendi. Hintli Albayı sorduğu sual hakkında tatmin edebilirse davâyı kazanmış olacağını anladı.

«Sualiniz çok yerinde efendim,» diye tane tane ve

Boning'in işitebileceği bir şekilde konuştu. «Yüzbaşı Boning'den size sulh zamanlarında termonüklüer silâhların ne kadar emniyetli olduğuna dair sarîh bir cevap vermesini isteyeceğim.»

Boning gözlerini açiverdi. Sersem, suali kaçırmıştı. Asch vakit kazanmak için doğrudan doğruya Boning'e bakarak, «Hindistan kalabalık bir memleket. Birleşik Amerika da kalabalık bir memlekettir. Sizin kadar biz de sivil halkımızın emniyeti üzerinde duruyoruz. Bu hususta Yüzbaşı size teminat verebilecek durumdadır,» diye Albaya hitaben devam etti.

Boning diliyle dudaklarını ıslattı ve bir iki defa öksürdü. Sözüne ihtiyatla, «Beyler, bu iş tabîî biraz karışıktır,» diye başlayacak oldu.

Burmali bir amiral, «Her iş biraz karışıktır» diye yanındakine yavaşça mırıldandı. Bunu Asch işittiği gibi birçok delege de işitmişti. Gülüşmeler oldu. Bu gülüşmeler Boning'i büsbütün şaşırttı Asch Boningin bir şeyler söylemek için çabaladığını gördü. Nihayet cevabını verdi.

«Genel olarak, termonüklüer silâhı ateşlemek için gereken enerji o kadar büyüktür ki meselâ bir yangın, âfetler veyahut bir uçağın düşmesi bile onu ateşliyeemez.»

Hintli Generallerden biri, «Termonüklüer bombaları teşkil eden kısımlar, bu bombalar istenildiği anda ateşlenebilecek bir şekilde bir bütün olarak mı bulundurulur?» diye sordu.

Boning uzun müddet tereddüt etti, alnında bir iki ter tanesi görüldü.

Masanın etrafındaki delegeler huzursuzlukla kıpırdandılar. Asch kendi kendine, Allah kahretsin bu herifi, kesin cevabı derhal vermesi lâzımdı. Bu orospu çocuğunun izahat vermekten kaçındığını sanıyorlar, dedi.

Asch, «Yüzbaşı, sual basit, lütfen cevaplandırınız,» dedi.

«Efendim zannıma göre bu konunun esası mahrem telâkki olunmaktadır. Burada söyleyemeyeceğim.» diye cevap verdi amma sesinden kendinin de emin olmadığı belli idi. Bitkin bir halde Asch'ın yüzüne baktı.

Şişman bir Hintli albay «Bu gibi kongreler hep böyle sona eriyor» diye hiddetle söylendi. «Tam bir karara varacağımız zaman en önemli malûmat bizden esirgeniyor. Batılı kuvvetler bizi kendi seviyelerinde göremezlerse bizden nasıl iş birliği bekliyebilirler. Yüzbaşı Boning'in hükûmetinin bu hususlarda bizim ehliyetimizden şüphe ettiğine inanmaktan başka birşey denemez buna.»

Asch sükûnetle: «Baylar, toplantıya ara verelim. Bu konuyu izin verin de Yüzbaşı Boning'le tetkik edelim» dedi. Kongreyi kazanmanın tek yolunun atom bombalarının emniyetine onları kati bir surette temin etmekle mümkün olacağını biliyordu.

Mahrem hususları veren sayfaları yarım saat karıştırdıktan sonra istenilen malûmatın mahrem kısmından çıkarılmış olduğunu gördüler. Toplantıya döndükleri zaman hava tamamiyle değişmişti. Asyalı delegelerin kendi aralarında tartışmalar yapmış oldukları belli idi. Bu gibi kongrelerde daima olduğu gibi sudan bir sebep yüzünden genel kanaat değişmiş ve delegeler memleketlerinde atom tesislerinin kurulmaması fikri üzerinde birleşmişlerdi.

Asch kaybettiğini anladı. Toplantının tatilini istedi. Bürosuna döndü. O gün öğleden sonra kendine mahsus doğrulukla ve bahaneler vermeden vazifesinde muvafak olamadığını telgrafla Washington'a bildirdi. Başarısızlığın bütün sorumluluğunu üzerine aldı.

Raporunu bitirince «insan her zaman kazanamıyor»

diye kendi kendini teselli etti. Fakat bu sefer başarı o kadar yakınlaşmıştı ki!

İki gün sonra Asch Washington'a hareket etti. Yüzbaşı Boning de eşi Laura için bir top saf ipek kumaş ve bir çift gümüş küpe alarak bir askerî uçakla Hawaii yolunu tuttu.

XVII

ÇİRKİN AMERİKALI

Odada toplanmış bulunan şık elbiseli adamlara bakan Homer Atkins içinden «Allah kahretsin» diye düşündü. Bürokrasi elitleri nerede olurlarsa olsunlar hep aynı tip insanlardı. Bunlar da ütüden yeni çıkmış elbiseleriyle oturmuşlar manikürlü parmaklarını sinekkaydı traşlı yanaklarında dolaştırarak ve birbirlerine sanki ne söylediklerini anlıyorlarmış gibi bakarak, Atkins'e aptal aptal sualler soruyorlardı.

Homer içinden geçenleri açıkça söyleyebilseydi bu heriflere, «Beni dinleyin, eblehler, mesele o kadar uzatığınız gibi değil. Bırakın bu işleri biz mühendislere. Yapar ve döneriz. Eğer yaptıklarımızı beğenmezseniz o zaman beni memleketten atarsınız. Karşıma öyle aptalca politika ve yok yerli psikolojisi gibi suallerle çıkma-

yın» derdi.

Tabî Atkins bir şey demedi. Küfür bile etmedi, ki bu onun için fedakârlıktı. Ellerine baktı. Bu çocukluğundan beri bir itiyattı. Elleri ona çirkinliğini hatırlatırdı. Ne zaman çirkin bir adam olduğu aklına gelse şöyle bir durular ve atacağı adımı hesaplamağa çalışırdı. Bu itiyadını ikinci dünya savaşında hükûmet memurlarıyla ve fabrikasındaki istihsalin artırılması için onu sıkıştıran büyük şirket müdürleriyle çatışırken kullanarak zor durumdan kendini kurtarmıştı. Atkins ellerine sanki başka birine aitmiş gibi tekrar baktı.

Ellerindeki damarlar kalındı. Bütün elinin üstü çillerle dolu idi. Tırnakları yağ dolu ve kapkara idi. Bütün hayatını makinelerle uğraşmakla geçirmiş olduğundan parmaklarında ufak tefek yara izleri vardı Avucunun içi nasır doluydu. Homer Atkins'in serveti üç milyon doları bulmuştu. Bu servetin her meteliğini elinin emeği ve alınının teriyle kazanmıştı Atkins o çirkin ve kuvvetli ellerini canı gibi sever ve onlarla iftihar ederdi. Bilmirdi ki ne zaman başı sıkılrsa o elleriyle hayatını kazanabilirdi.

Odada bulunanlar arasında boyunbağı takmamış yalnız kendisi olduğuna dikkat etti. Üstünde sadece hâki iş gömleği ve hâki bir pantolonla ayaklarında deniz piyadelerini giydikleri botlardan bulunuyordu. Hâlâ orman kokusu üstündeydi. Öteki Vietnam'lı Fransız ve Amerikalıların hepsi losyon kokuyorlardı. Dayanamadı içini çekerek başını kaldırdı:

«Baylar,» dedi; «anlaşıldı bir defa daha söylemem gerekiyor. Birleşik Amerikadan beni buraya yapılması düşünülen barajlar ve askerî yollar hakkında size fikir vermek üzere gönderdiler. Benim kim olduğumu biliyorsunuz. Ben bir ağır inşaat mühendisiyim, toprakları yerinden oynatmak, beton işleri, yol inşaatı gibi şeyler

yaparım. On aydır buralardayım. Phan Rang'dan Van Gia'ya kadar her tarafı gezdim ve oradan Kontum tepelerine çıktım. Bin kişiden fazla insanla görüştim. Baraj sahalarını ve asfalt askerî yolların güzergâhını ve hava meydanları sahalarını tetkik ettim.»

Zayıf yapılı bir Vietnamlı sözünü kesti. İngilizceyi bir Fransız şivesiyle konuşuyordu. Herhalde Sorbonne Üniversitesinde tahsil etmiş olacaktı. Bu şivesiyle bir İngilizceyi Atkins'den iyi konuşuyordu.

«Mr. Atkins, bize yardım etmek için memleketimize gelmenizden dolayı minnettarız. Hükûmetiniz bu hususta çok cömert davrandı. Siz de çok cömert davrandınız. Şimdi sizden ricamız yolların ve barajların nerelerde yapılmasını tavsiye ettiğinizi bize söylemenizdir.»

Atkins, «Bütün bunları raporumda yazdım. Okudunuz mı?» diye sordu. Orta yaşlı bir Fransız «Okuduk, Mr. Atkins,» dedi, «raporlarınızda bu yolların ve barajların nerelerde yapılması lâzımgeldiği yazılı değil.» Atkins sadece «Çünkü yollara ve barajlara ihtiyacınız yok,» dedi, «Belki daha ilerde ihtiyacınız olacak. Fakat şimdi evvelâ yapılması gereken işler üzerinde durmanız lâzım, daha ziyade kendi halkınızın imâl edebilecekleri ve kullanabilecekleri şeylerin en önde gelmesi icabeder. Ben tarım işleri ve şehir plânlaması hakkında çok bilgiye sahip değilim. Fakat şunu biliyorum ki milletinizin askerî yollar ve barajlardan daha başka şeylere ihtiyacı var. Bir memlekette yiyecek noksanlığının tanklar ve askerî kamyonlar için yapılacak yollarla önüne geçildiğini nereden gördünüz?»

Vietnamlı yanındaki Fransızla fısıltı halinde konuştuktan sonra «Mr. Atkins memlekette yol ve barajın lâzım olup olmadığı kararı politik meseleler olup bunları biz vereceğiz. Sözlerinizden, bu işler hakkında bize tavsiyelerde bulunmak istemediğiniz mânâsını çıkarmakta-

yım» dedi.

Atkins Vietnam'ının kendisini korkutmak için bu şekilde konuştuğunu anladı ve hislerini körleten bir hiddete kapıldı. Senelerden beri milyonlarca dolar, ve kendi itibarı da dahil olmak üzere binlerce insanı alâkadar eden münakaşalarda türlü rekabetlere karşı koymuş bir adamdı, söylediğinden öyle kolay kolay dönen karakterde değildi.

Vietnamlıya donuk bir sesle, «Bana bak, efendi, Saigon'dan çıkıp da memleketin ötesini berisini gezip gezmediğini bilmiyorum. Tavsiyem bunu yapmandır» dedi.

Amerikan elçiliğinin mümessili Mr. Josiah Gordon kızarmağa başlamıştı. Atkins'in umurunda bile değildi. Sözlerine devam etti. «Büyük çapta endüstri, büyük fabrikalar istiyorsunuz. Memleketin her tarafına televizyon dağılsın istiyorsunuz. Bunları başarmak için çok miktarda usta işçiler, maden ocakları, çok para ve hepsinden mühim olarak istihsalin ne olduğunu lâıyıkıyla anlıyan bir alay insan ister. Köylerde ve kasabalarda ufak çapta usta adamlarınız var ve onlar işlerinin ehli ama bu hiçbir şey ifade etmez. Halk sizin yapmak istediklerinizi istemiyor. Onlar için daha zamanınız var. Bu sebeptendir ki raporumda ufak endüstriden başlamanızı tavsiye ettim. Bunları başardıktan sonra büyük endüstriye kolay geçebilirsiniz. Zorunuz ne? Size istediğiniz barajları ve yolları yapmak bizim için mesele değil, fakat onları işletecek ve devam ettirecek bilgiye veya maharete sahip olmadığınız gibi ihtiyacınız da yok.»

Josiah Gordon acele ile araya girerek, «Mr. Atkins» dedi, «Bu konuştuklarınız sizin anlamadığınız politik kararımızı veririz.»

Atkins, «Pek âlâ, pek âlâ, amma size soruyorum? İçinizde hiç dağ eteklerindeki asma pirinç tarlalarını gö

ren var mı?» diye ısrar etti «Bana istatistikler vermeğe ve millî isteklerden bahsetmeğe kalkmayın. Söyleyin, bana, asma pirinç tarlalarını gördünüz mü?»

Fransızlar, Vietnamlılar ve Amerikalılar başları önde ses çıkarmadan duruyorlardı. Uzun boylu bir Vietnamlının yüzünde alaylı bir gülüş gördü. Ekseriya bu şekilde gülmeğe çalışan insanlar çirkinleştiklerinden böyle birisini gördü mü Atkins hemen kendi çirkinliğini aklına getirdi.

O sırada uzunca boylu bir Amerikalı ayağa kalkarak, «Mr. Atkins» dedi, «adım Gilbert MacWhite'dır. Burada misafir olarak bulunuyorum. Heyete dahil değilim. Raporunuzda neler tavsiye ettiğinizi bana söyler misiniz?» Gordon, Fransız ve Vietnamlıların sinirli halleriyle elçiye olan saygısı arasında bocalıyarak, «Elçi MacWhite, raporu tekrarlamak suretiyle bu zatların vakitlerini almak doğru olmayacak» dedi.

Atkins hemen atıldı, «Uzun sürmez, efendim, evvelâ Vietnamlıların kendi elleriyle yapabilecekleri şeylerden başlamalarını tavsiye ettim. Tecrübeleri arttıkça daha büyük işlere sonradan girişebilirler.»

«Ne gibi işlerle başlamayı tavsiye ediyorsunuz?»

«Evvelâ tuğla fabrikası. Ucuza çıkar, işletilmesi kolaydır. Halka inşaat için malzeme yetiştirir. Saniyen dağlarda bol miktarda bulunan taş ocakları, inşaatta kullanılabilecek çok güzel taşlar var.»

Fransız kıpkırmızı olmuştu. Uzun boylu Vietnam'lıya acele birşeyler söyleyerek ayağa kalktı.

Mükemmel bir İngilizce ile, «Mr. Atkins» dedi, «Belki bilmiyorsunuz. Bir Fransız şirketi memlekette inşaat malzemesi işini idare imtiyazına sahiptir. Eğer herkes tuğla yapmağa ve taş çıkarmağa başlayacak olursa iki memleket arasındaki münasebetler bozulur.»

Atkins, «o sizin bileceğiniz bir iş» dedi ve devam et-

ti, «memlekette ufak konserve fabrikaları kurmak lâzım, köylü balık tutuyor ve sebze yetiştiriyor. Fakat bunlar şehirlere indirilmeden çürüyüp gidiyor. Meselâ yirmi kadar kasabada ufak ve ucuza mal olacak konserve fabrikaları işe kâfi gelir. Dördüncü tavsiyem ise, Qui Nhom'la Phan Rang arasındaki sahil boyundaki arazi asitli toprak olduğundan buralarda birşey yetişmiyor. Halbuki bu arazinin hemen arkasındaki sırtlardan sonra tarıma elverişli kuvvetli topraklar var. Orman içinden kolay ve sade yollardan birkaç tane yapıp sahilde yaşayan insanların bu topraklardan istifade ettirilmesi lâzım. İki buldozer bu işi kısa bir zamanda bitirir.»

Sanki otoritesine tecavüz edilmiş gibi kabaran Josiah Gordon «Mr. Atkins biz sizi buraya tarım uzmanı olarak getirmedik. Aramızda bu uzmanlardan çok var» diye çıkıştı.

Atkins, nasılsa bu sefer kızmadan, «Söyleyin, o uzmanlara kışkırlarıyla eskittikleri sandalyalardan kalksınlar ve şehir dışına çıkarak biraz iş görsünler» diye bir taraftan söylenirken gözünün ucuyla Mr. MacWhite'a bakıyordu. Geldiğinden beri sözlerini dinliyen ilk Amerikalı bu adamdı.

Mr. Gordon «Elçi MacWhite, bu toplantıya artık son vermemizde ısrar edeceğim. Mr. Atkins'in Amerikadaki şöhretini ve ehemmiyetini bilmiyor değilim. Fakat, aklımın almayacağı birşey varsa o da bir inşaat mühendisinin cabadan tarım hakkında öğüt vermeğe kalkmasıdır» dedi.

Fransız atıldı, «Askerî ihtiyaçlar hakkında da.»

Atkins parmağıyla Fransızı işaret ederek, «Bay elçi size daha birçok şey anlatabilirim. Eyvelâ şuna birkaç sözüm var» dedi ve Fransıza dönerek devam etti. «Burada bir alay askerî uzmanlarınız var. Amerikanın verdiği bir yığın tanklar, uçaklar ve silâhlar var. Hiç bilmediği-

niz önemli birşey daha var. Onu da ben söylüyeyim' Ho Chi-Minh'in emrindeki komünistlere Çin sınırından neredyse Saigon'a inecek bir uzunlukta orman içinde gizli bir yol yaptırttığını biliyor musunuz? Elbette haberiniz yok. Dien Bien Phu savaşına yetiştirdiği malzemeyi bu yoldan taşıttı. Bu yolu ikinci defa kullanmağa kalktı mı Saigon'u almak için olacaktır.»

Fransızlar ayağa fırladılar. Vietnam'lılar korku ile kuş gibi çırpınmağa başladılar. İki Fransız albayı aralarında bağırmağa ve orman içinde yol açmanın imkânsız olduğunu iddia etmeğe koyuldular.

Atkins ayağa kalktı, odaya ani bir sessizlik çökmüştü. Odadan ayrılırken sadece bir kelime ağzından çıktı; «Aptallar!» Herkes Atkins'in hiç durmadan Amerika'ya dönmek üzere olduğundan şüphe etmiyordu.

Koridorun yarısına gelmişti ki Atkins arkasından birinin koştuğunu işitti. Yoluna devam ederken bir el omuzuna dokundu. Bu MacWhite'ın eli idi. «Mr. Atkins sizinle biraz görüşmek istiyorum. Odada söylediklerinizin hepsi makul şeylerdi. Şurada bir yerde oturup birer bira içmek istemez misiniz?»

Atkins «Demek odadakilerin içinde kafası işliyen bir siz vardınız,' » diyerek gülmeğe başladı.

On dakika sonra bir birahane oturma bira içiyorlardı.

MacWhite, «Minh'in Saigon'a kadar uzanan yolu doğru mu?» diye sordu.

«Elbette doğru. Kendi gözlerimle gördüm Hadizatında geniş bir yol değil. O şekilde açılmış ki sağında ve solundaki ağaçların yüksek dalları bütün yol boyunca bir tünel gibi kapanmış. Havadan görülmesinin imkânı yok. Yol geniş değil amma, binlerce komünist sırtlarında bile olsa o yoldan devamlı malzeme taşımış olacaklar. Yolu bana gösteren köylü, «Dien Bien Phu

savaşları sırasında bu yol üzerinde komünistler iki sıra, karınca gibi, işleyip durdular,» dedi. Sıranın biri Dien Bien Phu'ya malzeme taşıyor diğeri de boş geri dönüyormuş. Verdiğim haber Fransızları aptallaştırdı değil mi?» «Pek iyi köylüler bunu biliyorlardı da neden Fransızlara haber vermemişler?» «Burada Fransızları seven yok. Komünist aleyhtarı olanlar da sevmiyorlar.» «Mr, Atkins, eğer ben sizi. Sarkhan'a tayin ettirsem oraya gelmeyi kabul eder misiniz? Burada size iyi muamele etmediklerini ve Amerikada çeşitli işleriniz olduğunu biliyorum. Fakat, bana çok yardımınızın dokunacağını da anladım. Benimle çalışırsanız size tam serbestlik veriririm.

Arzu ederseniz hiç şehre inmeden pirinç tarlaları sahasında oturabilirsiniz.» «Sarkhan'da ne gibi zorluklarla karşılaşıyorsunuz?» diye Atkins şüpheyile sordu. Sarkhan Vietnam'a benzemez. Çok dağlık bir yer. Meselâ, köylüler dağ kenarlarında set set kurdukları pirinç tarlalarına ırmaklardan su veremiyorlar .Bunu ellerinde kovalarla, tenekelerle aktarma suretiyle yapmaya çalışıyorlar Belki bu sahada bir hizmetiniz dokunabilir.»

Hemen düşünceye dalan Atkins, «Belki» dedi. Eline bir kalem almış cebinden çıkarttığı bir not defterine bazı resimler çizmeğe başlamıştı. Kalın parmaklı elinin altında kağıt üzerinde hemencecik basit bir pompa resmi peyda oluvermişti. Resim hakikaten güzeldi. MacWhite sesini çıkarmadan beklemesini bilen bir adamdı.

MacWhite orada uzun müddet oturdu. Bira fena değildi, konuşmayan Atkins onun için devamlı bir cazibe membaı idi. Atkins, MacWhite'in, önündeki biranın, kahvedeki hareket ve gürültünün farkında değildi. Yaptığı tasların üzerinde çizgiler MacWhite'in gözünde anlaşılmaz fakat yine de merak dolu bir hal alıncaya kadar çalıştı. Nihayet Atkins derin bir nefes alarak geriye

yaslandı ve ılık birasından bir yudum içti.

Atkins sanki aradan on beş dakikalık bir sessizlik geçmemiş gibi «Bu ilgi çekici olabilir. Eğer gelirsem «Popular Mechanics'e benzer bir mecmuayı çıkartıp bütün memlekete dağıtmama izin verir misiniz? İyi bir plân yaparsam, onu herkesin kullanmasını isterim. Şu kahrolasıca Fransızlardan yıldım. Memlekete bir şey getirmeye kalksalar, ticaret anlaşmaları, patent ve kâr hissesi olmadan kıllarını kıpırdatmıyorlar. Neticede kimse bunları alamıyor» dedi.

«İstediğin mecmuayı çıkartabilirsin Sarkhanca bastırırız.»

Atkins «Acele etmiyelim, bakalım işi becerebilir miyim, bu gibi şeyler zaman alır» dedi. Tekrar çizdiği plânın üzerine eğilerek bazı yerlerini karalayıp yeni hatlar ilâve etti. MacWhite'ın masaya tâyin emrini telgrafla getireceğine dair bir kart koyarak gittiğinin bile farkında olmadı.

XVIII

ÇİRKİN AMERİKALI VE ÇİRKİN SARKHANLI

İki hafta sonra Atkins ve eşi Emma uçakla Sarkhan'a hareket etti. Emma iriyarı, burnu çille kaplı ve çirkinlikte kocasından geri kalmıyan tipte bir kadındı. Atkins Sarkhan'a gideceklerini haber verdiği zaman hiç yadırgamadı. Kocasına delice aşıktı. Şimdiye kadar bu sevgisini layıkile anlatabileceği bir kaç kelime bulup da söyleyememişti. Kocasından istediği tek şey Sarkhan'da ufak bir ev tutmaları oldu. Hizmetçi tutmak ihtiyacı olmadan işini kendi görmek istiyordu.

Hakikaten, iki hafta sonra Haidho'nun kenar mahallelerinden birinde zemini bastırılmış topraktan bir ev tuttular. Evde bir tek su musluğu vardı' Yemeklerini kömür ateşinde pişiriyorlar ve bir odaya astıkları iki hamak içinde yatıyorlardı. Ev baştan aşağı birtakım za-

rarsız böceklerle dolu idi. Sonra, bir de Ong adında dokuz yaşlarında bir oğlan peyda olmuştu. Sanki evi kirarlarken onu da kiralamışlar gibi her sabah altıda ortaya çıkıp akşama kadar Emmanın peşinden ayrılmıyordu.

Emma Sarkhan'dan pek hoşlanmıştı. Alış verişi için yetecek kadar Sarkhancayı öğrenmişti. Komşularıyla en iyi ve en ucuz alış verişin nerelerde olacağını soracak kadar konuşabiliyordu. Sonra, komşularından aşağı kalımayacak kadar kendi işini kendi yapmasını da beceriyordu. Hele zencefilli pilâv yapmasını öğrenince keyfi büsbütün arttı.

Kocası da bir taraftan durmadan pompa işi üzerinde çalışıp duruyordu. İş aslında kolaydı amma bir püf tarafı vardı. Köylüler, arazinin hep dağlık ve tepelik olması yüzünden pirinç tarlalarını tepelerin yamaçlarına set set kurmak zorundaydılar. Bu setlere aşağıdan su çıkartmak büyük külfetlere ve zamana mal oluyordu. Köylülerin kullandıkları usul şu idi. Uzunca bir sopanın ucuna bir kova veya bezden yapılmış bir torba geçiriyor ve aşağıda duran birisi bunu suya daldırarak üst sette duran birisine uzatıyordu. Aynı hareketleri tekrarlıyordu. Atkins, yapılması ucuza çıkacak ve elle işleyen pratik bir pompa icat etmeden bu adamların karşısına çıkıp suyu şöyle taşıyın, böyle taşıyın demek istemiyordu. Köylüler senelerden beri alışmış oldukları bu yorucu işi tam bir alışkanlıkla yapıp gidiyorlardı.

Evvelâ suyu üst setlere salmak için boru lâzımdı. Atkins bunu hemen halletmişti. Memleket baştan aşağı bambu ormanlarıyla dolu idi. Bambu kamışları pekâla boru vazifesini görebilirdi. İkinci iş pompa için ucuz makine parçaları bulmaktı. Bunları bulmak biraz uzun sürdü. Sonunda işi başardı. Sarkhan'da hemen her köyün kenarında askerlerin bırakıp gitmiş oldukları hurda jeepler vardı. Atkins bu jeeplerin pistonlarını sök-

müş ve madenî bilezik yerine piston yapması için keçe- den bilezikler yerleştirmişti. Ondan sonra jeepin makinesinde bulunan dört silindiri ikiye bölmüş ve silindirlerden birini emici, diğerini de basıcı olarak kullanarak keçe bilezikli pistonlarla tecrübeye başlamıştı. Basit bir mekanizma ile pistonları silindir içinde aşağı yukarı hareket ettirdi mi pompa olmuş demektir. Bu pompa herhalde onbeş metre yüksekliğe su basacak bir kuvvette olacaktı. En mühimi üçüncü mesele idi. Pompayı işletecek mekanizma ne olacaktı, onu hâlâ kestirememişti.

En sonunda Emma ona iyi bir fikir vermişti.

«Neden Amerikaya yazıp da tren istasyonlarında gördüğümüz ve tren hattı üzerinde tamir ekiplerini taşıyan küçük arabalarda kullanılan iki kollu el pompalarından getirtmiyorsun?» diye bir gün ona sormuştu.

Atkins, «Yahu kaç defa söyledim. Mekanizma köylülerin kolaylıkla kullanabilecekleri bir alet olmalı. Hem bu aletin çok ucuz olması lâzım. Yüzbinlerce dolar sarfederek Amerikadan pompa getirtmek kolay. Ben öyle bir alet istiyorum ki, köylüler kendileri yapabilsinler ve çok ucuza mal olsun.» diye cevap verdi.

«Atkins, Amerika'da bankalarda milyonlarımız var. Bir kısmını bu sevimli adamlar için harcamakta ne mahzur var?»

Atkins eşine baktı. Şaka yaptığını gördü. Homurdandı.

«Sebebini söylüyeyim. Bir adama parasız bir şey verdin mi o adam hemen senden nefret etmeğe başlar. Yapacağım pompa işliyecek birşey olacaksa bu kendi malları olmalı, temin değil.

Emma, kocasına şefkatle baktı ve yüzünü pencereye çevirdi.

«Bak şekerim, galiba başardım» dedi, «Acele acele

anlatmaya başladı. Arada bir önündeki kâğıda bir takım hesaplar yapmak için konuşmasını kesiyordu. Neden sonra Emma onu masaya oturtabildiği zaman Atkins o kadar çabuk yemek yedi ki, tavuğun salçası çenesinden aktı. Yağlı salçanın kıymetli plânlarını kirletmemesi için çenesini gömleğinin yeni ile sildi. Emma kocasını sevgiyle süzdü. Onunla iftihar ediyordu. O mesut olduğu zaman kendisi de mesuttu.

Her zamanki gibi bisikletli bir grup Sarkhanlı pazar yerine gidiyordu. Emma onları birkaç saniye seyretti. Sonra gözleri heyecanla dolu kocasına döndü. kette milyonlarca bisiklet var. Eski bir bisikletin dişlisini kullanarak bir şey yapamaz mısın?»

Atkins eşine yavaş yavaş doğruldu baktı. Ellerini dizine vurarak, «Hay Allah, kız sen işi hallettin gitti,» diye bağırdı. «Bisikletin dişlisini ve pedallarını bir mekanizmaya bağlar ve işi görürüz. Ortalıkta yığınlarla hurda bisiklet var!.

Atkins odanın içinde dolaşmağa başladı. Emma kocasına muhabbetle baktıktan sonra mangalda pişmekte olan tavuğun başına gitti. Bir iki dakika sonra kâğıt hışırtıları gelmeğe başlamıştı. Emma, Atkins'in tasarladığı mekanizmanın resimlerini çizmeğe başladığı.

«Neden bisikletlerden istifade etmiyorsun? Memleni anlamıştı. Aradan iki saat geçmiş olmasına rağmen Atkins harıl harıl resimler çizip duruyordu. Bir müddet sonra dolaptan birkaç şişe bira çıkarttı. Çalıştığı masaya koydu. Bir taraftan çalışırken bir taraftan da biraları içiyordu. Bir saat sonra Emma omuzuna hafifçe dokunup ta yemeğin hazır olduğunu söylediği zaman kocasının gözleri heyecanla parlamakta idi.

«Atkins, artık bira içme, sarhoş olacaksın. Bir şey değil bisiklet fikrini benim verdiğimi unutup gidecek-

sin,» diye Emma güldü.

«Ne, senin fikrini mi? Deli misin? Ben onu çoktandır düşünüyordum. Sen sadece aklıma getirdin.»

Mekanizmanın son şekli iki günde hazır olmuştu. Pompanın ve pompayı çalıştıracak mekanizmanın hiçbir parçası dışardan gelmiyecekti. Memlekette binlerce pompa yapacak kadar hurda jeep vesaire vardı. Şimdi bu pompalardan iki tanesini bitirerek çalıştırmak işi kalmıştı.

Eşi «Atkins,» dedi, «sana bir nasihat vereyim mi? Çizdiğin model her bakımdan mükemmel. Fakat onu köylülerin kendileri tecrübe ederek istedikleri işi yaptığına kanaat getirmeleri lâzım. Yoksa kimse elini sürmez. Hatırlamıyor musun? Amerika'da Sendikalara toprak hafriyatı için teklif ettiğin makineleri kabul ettirinciye kadar emdiğin süt burnundan gelmişti. Burada ki insanların onlardan farklı mı olduklarını sanıyorsun?. O şekilde hareket etmen lâzım ki, pompayı da, tecrübesini de onlar yapmalı. Burada kendin yapıp da onların gırtlaklarından aşağı sokmağa çalışırsan yanına bile uğramazlar.»

«Ya öyle mi? Bayan Foster Dulles- Sen söyle bakayım, nasıl hareket etmeliyim?» Karısının haklı olduğunu biliyor ve ikazından dolayı şükran duyuyordu. «Sarkhan'lılara işi nasıl sunayım?»

Emma yapması gereken işleri kocasına sakın sakın anlatmağa başlayınca eşinin de bu pompa konusunda kendine göre bir hayli düşünmüş olduğunu gördü. Karısının anlattıkları pek girintili ve çıkıntılı bir plândı. Bunu Amerikan elçiliğindeki bazı züppelerin işitmesini çok arzu ederdi.

Ertesi günü Emma'nın büyük plânını tatbika koyuldu.

Jeepine atlıyarak civardaki yüz nüfuslu Chang Dong

köyüne gitti. Köyde topu topu onbeş ufak ev vardı. Köy Haidho'ya takriben yüz kilometre uzaklıkta dik bir tepenin kenarına ilişmişti. Tepenin sırtındaki arazi çok verimli ve kuvvetli bir topraktı. Fakat suyu yedi ve sekiz kat tutan setlere kadar çıkartmak o kadar zor oluyordu ki, köy fakirlikten bir türlü kendini sıyıramıyordu.

Atkins köye varır varmaz ilk rastgeldiği köylüye saygılı bir halle köy muhtarını sordu. Köyün muhtarı yetmiş yaşında muhterem bir ihtiyardı. Arada tercüman olmadan konuşmak hakikaten zor oluyordu. Fakat, Atkinsin bildiği bir kaç kelime ile kendi dilleriyle konuşmağa çalışması ihtiyar adamın çok hoşuna gitmişti. Her seferinde, Atkins'in söylemek istediğini anlayınca kelimeyi o söylüyor ve Atkins'e yardım ediyordu. Konuşmaları, Atkins'in umduğundan da hızlı gidiyordu.

Atkins kendisinin bir Amerikalı mühendis olduğunu ve setlerdeki pirinç tarlalarına su çıkarmak için bir pompa icat ettiğini anlattı. Bu pompayı her tarafa yaymak ve pompanın patentini alarak biraz para kazanmak istediğini ilâve etti. Muhtardan eli iş tutan yerli bir usta bulunup bulunmayacağını sordu. Böyle bir adam bulursa ona iyi gündelik vereceğini ve eğer yapacakları pompa iş görecektse onu kendine ortak yapacağını söyledi. İhtiyar anladığını başını sallamakla belirtti. Ondan sonra bu yerli işçiye ne gündelik verileceğinin pazarlığına başladılar. Atkins'e bu hal hiç te yabancı gelmiyordu. Tıpkı Amerikadaki İşçi Sendikaları temsilcileriyle gündelik üzerinde yaptığı pazarlıklara benziyordu.

Her iki taraf neye razı olacaklarını daha çok evvelden hazırlamış olmalarına rağmen saatlerce çekişmeyi bir zevk olarak kabul ederlerdi. Tıpkı Amerika'da olduğu gibi bir hayli pazarlıktan sonra Sarkhan'da adet olan

gündelikten biraz fazlasını vermediği kabul ederek bir işçi buldu. Pazarlığı kapamak için el sıkıştılar. Muhtar işçiyi getirmek için yerinden kalktı. Atkins keyfinden hemen sigarasına sarıldı. İş umduğundan da kolay gidiyordu.

Muhtar döndüğü zaman yanında kısa boylu topluca ve adeleli biri vardı. Adamın adı Jeopo idi. Muhtar bu adın yerli bir ad olmadığını söyledi. Yanındaki adam Jeep otomobillerinin tamircisi ve ustası olduğu için ona bu ismi takmışlardı. Atkins muhtarın söylediklerini yarı dinliyordu. Gözünü dikmiş öteki adamı inceliyordu. Jeopo'yu çok beğenmişti.

Jeopo ustaya benziyordu. Tırnakları Atkins'inki gibi simsiyahtı. Ellerin üzerinde tıpkı onunki gibi bir sürü yara izleri vardı. Jeopo' da çekinmeden Atkins'e dikkatle bakıyordu. Atkins makinistlerin hergün kullandıkları civata, somun ve piston gibi her dile girmiş kelimelerin yardımıyla bu adamla pek ala anlaşabileceğini tahmin etti.

Üstelik Jeopo da çirkin bir adamdı. Çirkinliği öyle insanı tiksindirecek derecede değildi amma, basbayağı kendisi gibi çirkindi. Atkins buna da memnun oldu. İki adam birbirlerine gülerek bakmağa başladılar.

Atkins «Muhtar senin iyi bir makinist olduğunu söyledi» dedi. «Jeep tamir ustası olduğunu söyledi. Bana başka işler de görebilecek bir usta lâzım. Jeepten başka bir şey tamirinde çalıştın mı?»

Jeopo güldü.

«Elbette, vinç, pompa, Citroen arabaları, Amerikan ve Fransız tankları, zenginlerin alafranga helâları bisiklet ve biraz da uçak tamir işlerinde çalıştım.»

«Çalıştığın işleri anlıyabiliyor muydun bari?»

«Her yaptığı işi tamamiyle anlıyan var mı, sanki? Benim bildiğim bir şey varsa o da ellerimle çalışmasını

seviyorum. Zannıma göre iyi bir makine ustasıyım. Amma bu benim fikrim. Beni tecrübe edebilirsiniz.»

«Bugün öğleden sonra hemen işe başlarız. Jeep'te bir alay öteberi getirdim. Onları boşaltıp işe başlayabiliriz.»

Öğleden sonra Atkinson'un jeep'e getirdiği parçaları pirinç tarlalarının ikinci seddinde birleştirerek pompayı kurdular. Yedibuçuk metre uzunluğunda bir bambu kamışından yapılmış boruyu köyün yanından geçen ırmağa saldılar. Karışım üst ucu bir lâtik boru vasıtasıyla pompanın deliğine bağlandı. Pompanın üzerinde ise tekerlekleri çıkarılmış bir bisikletin gövdesi vardı. Bütün montaj işini Jeepo yapmıştı. Bir seferinde Atkins yardım edecek oldu. Fakat Jeepo, herhalde ustalığının göstermek için olacak ufak bir tarifile herşeyi kendi yaptı ve bitirdi. Akşama doğru pompa monte edilmiş bir hale gelmişti.

Atkins çamurda çömelmiş Jeepo'nun işini bitirmesini bekliyordu. Yanında muhtar ve daha bir iki kişi vardı. Hiç istiflerini bozmadan oturuyorlardı amma yüzlerinden pompanın ne maksatla yapıldığını anladıklarından büyük bir merak içinde oldukları belli idi.

Jeepo nihayet «Efendim pompa hazır.» dedi. «Fakat bu kadar yükseğe suyu çekip çekmeyeceğini bilmiyorum. İzin verirseniz bisikletin üzerine çıkıp ilk tecrübeyi ben yapayım.»

Atkins başıyla olur işareti verince üzerine çıkarak seleye oturdu ve pedalları çevirmeğe başladı. Pedallara bağlı dişlinin zinciri altındaki pompaya bağlı bir dişlinin üzerinde dönmeğe başladı. Jeepo pedalları hızlı hızlı çevirmeğe devam ettikçe evvela pompanın pistonlarından bir hışırtı çıktı ve bir müddet sonra pompanın öteki ucundan ırmağın sarı suyu fışkıрмаğa başladı. Jeepo durmadan su basmağa devam etti. Yüzünden hiçbir şey okunmuyordu. Fakat muhtar ve yanındakiler

heyecanla ayağa kalkmışlar, fışkıran suya bakıyorlardı.

Muhtar «Makine çok güzel,» dedi. «Bizim eski usülle beş saatte çektiğimiz suyu biri iki dakikada çıkardı.»

Atkins muhtarın sevinmesinden ziyade Jeepo'nun ne diyeceğini bekliyordu. Jeeponun pek beğenmediğini hissetmişti.

Jeepo pompayı işletmeğe devam etti. Mekanizmada bazı düzeltmelerin yapılması gerektiğini düşündü. Atkins'e bunları söyledi. Ufak tarla su ile dolunca durdu. Bisikletten indi.

Sakin bir sesle, «Makine iyi amma bu memleket için bir işe yaramaz.» dedi.

«Neden?». Bu suali Atkins Jeepo'ya uzun uzun baktıktan sonra başını sallıyarak sormuştu.

Jeepo cevap vermeden evvel pompanın etrafını bir dolaştı, bir somunu sıkıştırdı, bir kolun ayarını düzeltti. Ondan sonra Atkins'in karşısına gelerek, «Makine çok iyi, fakat onu çalıştırmak için insanın iki tane bisikleti olması lâzım. Memlekette iki bisiklet birden alacak insan pek az. Eğer hükûmetiniz bize yüzbinlerce bisikleti parasız vermeyi kabul ederse, mesele yok. Yoksa, pompayı çalıştırmak için başka bir yol bulmak lâzım. Bisikletin bir tanesi pompanın üstünde bağlı oldukça köylünün tarlasına gidip gelmek için bir bisiklete daha ihtiyacı olacak.»

Atkins birden hiddetlendi. Hele bir köylü usta tarafından bu şekilde tenkide uğraması asabını bozmuştu. Bir aralık bankalardaki üç milyon dolarıyla kaç bisiklet alabileceğini hesapladıysa da Emma'nın taktığı aklına gelince kendini tuttu. Jeepo'ya dönerek, «Hurda bisikletleri ne yapıyorsunuz?» diye sordu.

«Bu memlekette eski ve atılmış bisiklet diye bir şey yoktur. Herkes bisikleti parça parça oluncıya kadar kullanır. O zaman da o bisikletin bu pompaya bir hayrı

dokunmaz.»

Bir an çirkin Amerikalı karşısındaki çirkin Sarkhan'lıya dik dik baktı. Eğer Atkins genç olsaydı çoktan basıp gitmişti.

«Pekalâ, Jeepo, sen kendinin usta bir makinist olduğunu söylüyorsun. Söyle bakalım, ne yapalım?»

Jeepo hemen cevap vermedi. Kısa pantolonuyla çamurlu pirinç tarlasının ortasına çömeldi. Düşünmeğe başladı. Gözünü pompadan ayırmıyordu. Kalktı ve pompaya yaklaştı. Pistonları çalıştırmak için ne kuvvet gerektiğini anlamak istiyormuş gibi pedalları elleriyle çevirmeğe çalıştı. Geri döndü ve yine yere çömeldi.

Muhtar bir defa Atkins'e baktıktan sonra yanında kilere sert bir lisanla bir şeyler söyledi. Jeepo'nun küstahça hareketlerinden dolayı mahçup olmuştu. Bütün köyün yüzünü kızarttığını Jeepoya ihtar etti. Jeepo kıp kırmızı olmakla beraber hiç sesini çıkarmadan düşünmesine devam etti.

Atkins'in gülesi gelmişti. Muhtar ve yanındakiler aylarca evvel Phom PeJnh'te tartıştığı diplomatlara benziyorlardı. Jeepo herhalde muhtarın söylediklerini cevapsız bırakacak bir tip değildi. Söyliyeceği sözler teknik cevaplar olacaktı. Jeepo'nun yanına gitti ve o da çömeldi. Yarım saat bir kelime konuşmadan pompaya bakıp durdular. Sonra ilk konuşan Atkins oldu:

«Bisiklet gövdesini ağaçtan yapsak, yalnız pedallarla dişlisini ve zinciri satın alsak nasıl olur?»

«Fakat bunlar bisikletin en pahalı parçalarıdır,» diye Jeepo cevap verdi.

On dakika daha hareketsiz oturdular. Atkins geriden muhtar ve yaşlıların tiz seslerini işitiyordu. Her ne kadar kendilerini tutmaya çalışıyorlarsa da, Atkins onların özür dilemek ve meseleyi kapatmak istediklerini anlıyordu. Ama onlarla konuşmak aklına gelmiyordu.

Biraz daha düşündükten sonra Atkins ayağa kalktı, pedalı eliyle tutarak Jeapo'ya işaret etti. Ne demek istediğini anlıyan Jeapo başıyla «olmaz,» dedi. Jeapo kalktı bir şeyler yaptı, bu sefer Atkins başını salladı. Arkalarında muhtarın ve yanındakilerin hararetli hararetli konuşmalarını hayal mayal işitiyorlardı. Akşam karanlığı basmak üzereydi ki, meselenin hal çaresini Jeapo buluverdi.

Birden ayağa kalktı ve bisikletin üzerine çıkarak hızlı hızlı pedalı çevirmeğe başladı. Pompanın çıkış kısmından yine su fışkıрмаğa başlamıştı. Jeapo eğildi ve pompanın alt ucuna baktı. Bağıra bağıra Atkins'e birşey söylemeğe başladı. Sesinden birşeyler keşfettiği belliydi. Beş dakika geçmemişti ki, Atkins Jeapo'nun ne bulduğunu anladı.

İş o kadar basitti ki. Jeeponun bulduğu usul şu idi: Pompanın yanına eskiden kullanılan ayak değirmeni gibi bir çark konulacak ve bu çarkın arkasına bambudan yapılmış bir iskele kurulacaktı. Bisiklet sadece bambu iskelenin üzerine oturtuldu mu üzerinde pedalları çevirince arka tekerlek çarkın üzerine binmiş olduğundan çarkı çevirecek ve çark ta pompayı işletecekti. İş bittimi, köylü bisikletini bambu iskelenin üzerinden kaldırıp binip gidecekti.

Atkins «Bu adam büyük bir keşifte bulundu,» dedi. «Bulduğu usülle bisiklet hem tarlaya gidip gelmek için ve hem de pompayı işletmek için kullanılacak. Jeapo'nun fikri olmasaydı pompa hiç bir işe yaramıyacaktı. Teklifim şu, hemen bir kontrat imzalıyalım. Bu keşfinden dolayı pompanın getireceği paranın yarısı Jeapo'nun olsun,» diye muhtara ve yanındaki yaşlılara hitap etti.

Muhtar evvela Jeapo'ya ve sonra yanında oturan köylülere baktı. Aralarında konuşmağa başladılar. Atkins konuşulan sözlerden şimdiye kadar hiç bir beyaz

adamın bir yerli ile mukavele yaptığının işitilmemiş olduğunu ve bu teklifi muhtarın ve yanındakilerin yadırgadıklarını anladı. Muhtarın bu işi ciddiyetle ele almak istediğine kani oldu.

«Yani, Jeepo ile birlikte bu pompaları ortaklaşa yapıp ortaklaşa mı satmak niyetindesiniz?» diye sordu.

«Evet. Bu işe Jeepo ile ortak olarak girmek istiyorum. Bir atölye açıp bu pompalardan yapacağız. İsteğe ne satacağız. Eğer müşterimizin peşin verecek parası olmazsa üç senede ödenmek üzere kredi ile satacağız. Fakat, şunu anlamanız lâzım. Ben Jeepo'ya bedavadan para verecek değilim. Atölyenin ustabaşısı olarak çalışması lâzım. Ben ne kadar çalışırsam o da öyle çalışacak.»

Köylülerden biri heyecanla söze karıştı ve bir beyaz adamın Jeepo kadar çalışmasının imkânı olmadığını söyledi. Şimdiye kadar hiç bir beyaz adamın elleriyle çalıştığını görmemişti. Beyaz adam, Jeepo kadar çalışacağını neyle isbat edecekti. Köylülerden bir başkası da ötekinin sözünü doğru buldu. Bu işte muhakkak bir hile vardı. Beyaz adam usta bir Sarkhan'lıdan istifade ederek para kazanmak istiyordu.

Bütün bu tartışmalar esnasında Jeepo'nun hiç sesi çıkmıyordu. Pompanın başına geçmiş ötesini berisini karıştırıyor, bisikletin pedallarını sıkıştırıyordu. Köylüler konuşmalarını bitirince tarlanın çamuru içinden yürüyerek yanlarına geldi.

Sert bir sesle, «Siz ihtiyarların deminden beri aptalca söylediklerinizi işittim,» dedi. «Bu Amerikalı ötekilerden başka. Elleriyle çalışmasını biliyor. Bu pompayı kendi kafasıyla ve elleriyle meydana getirdi. Bunlara sizin aklınız ermez. Elleriyle ve adesteleriyle iş gören insanlar birbirlerini anlarlar. Siz ne dersiniz deyin, ben, bu adam kabul ederse, onunla ortak iş yapmağa hazı-

rım.»

Muhtar mahçup bir vaziyette, «Jeepo doğru söylüyor. Bu adam güvenilir bir kimse. Jeepo'nun ortaklığına dair kâğıdı şimdi hazırlayacağım,» dedi.

Jeepo atıldı «Kâğıda şunu da yazmayı unutma. Ne ben ve ne de Amerikalı bu makine üzerinde patent hakkı kullanamayacağız. Her isteyen yapabilsin. İsteyen herkese öğreteceğiz. Yalnız bizim yaptığımız pompalardan kârımızı yarı yarıya paylaşacağız.»

Jeepo, Atkins'in yüzüne baktı. Atkins son derece memnundu. Başıyla tasdik etti.

Atkins, «Bu pompalardan yaptıktan sonra bunların nasıl yapıldığını ve nasıl çalıştırıldığını tarif eden Sarkhan'ca broşürler bastırır ve dağıtırız. Chang Dong köyü meşhur olacak» dedi.

Atkins ve Jeepo muhtarın kontratı yazmasını beklemeden işe koyuldular. İki gün sonra köyün yanında bulunan bir pirinç anbarını kiraladılar. Ertesi günü oniki işçi tuttular. Jeepo ve Atkins Jeep'e atlıyarak Haidho'ya gittiler ve gereken tezgâhları, aletleri ve malzemeyi alıp taşıttılar. Anbarın kapısında Sarkhan'ca Jeepo-Atkins Şirketi, yazılı levha asılmıştı bile.

Jeepo ve Atkins her gün en aşağı onsekiz saat çalışıyorlardı. Yanlarına aldıkları işçilere işi öğretiler. Ufak bir tav ocağı kurdular. Ocak sabahtan akşama kadar durmadan yanıyordu. Demirleri dövüyorlar, tecrübeler yapıyorlar, birbirlerine küfür savuruyorlardı. İki ortamın tartışmaları Sarkhan'lıların çok hoşlarına gidiyordu. Aradan ancak birkaç ay geçtikten sonra, yanlarında çalışan Sarkhan'lıların iki ortak arasındaki bu çatışmalardan neden hoşlandıklarını öğrenebildi. Şimdiye kadar hiç bir Sarkhan'lının bir beyaz adamla aynı seviyede tartışmalar yaptığını ve birbirlerine bağırıştıklarını görmemişlerdi.

Emma Atkins Haidho'nun kenar mahallesinde çok durmadı. Eşyasını topladığı gibi köyde ufak bir eve taşındı. Evde iş görüyor ve köy pazarından tavuk ve yiyecek alıyor, yemek pişiriyordu. Her gün öğleyin Emma ve diğer köylü kadınlar ellerinde sepetler atelyede çalışan eşlerine yemek götürüyorlardı. Emma kocasının Sarhan'da bir tepenin yamacında ufak bir köyde bir atölyede o acaip şekilli pompaları yapmasını hiç garipsemiyordu.

Birgün Amerika Elçiliğinden teknik bir müşavir geldi ve atölyede yapılan işlere uzun uzun baktıktan sonra bir şey demeden gitti. Ertesi günü elçilik müsteşarı geldi. Atkins'i bir kenara çekerek beyaz bir adamın elleleriyle çalışmasının ve bilhassa yerlilerle bir arada bulunmasının beyaz adamların prestijini kırdığını söyledi ve bu işten vaz geçmesini istedi. Müstemleke işlerinde en tecrübeli olan Fransızların bile yerlilerin makineleri ellemelerine müsaade etmediklerini hatırlattı. Atkins, fikrini açıkça ve biraz da sertçe bildirince müsteşar hiddetle oradan ayrıldı.

Altı hafta sona erinciye kadar yirmi üç pompa yapmışlardı. Yirmi dördüncü pompa da bitince Atkins, adamlarını etrafına topladı. Jeepo ile birlikte şimdi neler yapılması lâzım geldiğini anlattılar. Sözü'n çoğunu Jeepo söyledi.

«İşimizin güç tarafına geldik. Bu pompaları bitirmek için iyi ve sıkı çalıştınız. İşiniz şimdi bunları satmaktır. Dostumuz Atkins diyor ki, Amerika'da sizin gibi çalışan makinistlere yaptıkları malı satmak işini de verirlermiş. Şimdi herbiriniz arabalarınıza bu pompalardan ikisini yükliyerek köy köy dolaşacak ve bunlar üzerinden sipariş almağa çalışacaksınız. Her sattığınız pompanın satış fiyatından size yüzde on komisyon vereceğiz.»

Adamlardan hiç biri komisyonun ne demek oldu-

ğunu bilmediğinden birer birer hepsine anlatmak gerekti. Sonunda hepsi gülmeğe başladılar. İki ortak herşeyi doğru dürüst yapmak istediklerinden on iki tane kontrat hazırladılar ve adamlarına imza ettirerek kendi imzalarını da altına koydular. Ertesi sabah oniki öküz arabası herbirinin üzerinde iki pompa olduğu halde yola çıktı. Pompalar arabanın üzerinde ot yataklara konulmuştu.

Beklemeğe başladılar. Atkins, Jeepo ve köy muhtarı işin başarıya varabilmesinin etrafa dağılan adamların satıcılık kabiliyetine bağlı olduğunu biliyorlardı. Eğer hiçbir sipariş çıkmazsa Atkins bırakıp gidecekti. Tabii atölye de kapanacaktı. Şu birkaç haftalık çalışma köye bir canlılık vermiş ve yeni bir hava esmeğe başlamıştı. Köylüler durmadan atölyeye gelerek yardımda bulunmak arzusunu gösteriyorlardı. Beklemenin verdiği sıkıntı adamların ayrıldığı zamandan itibaren dört gün geçip de hiç bir haber çıkmayınca son derece artmıştı.

Beşinci günü adamlardan biri döndü. Arabasını hızla sürüyordu. Öküzler sağa sola yalpa vurarak koşmaya çalışıyorlar, etrafa çamurlar fırlatıyorlardı. Araba yamaca tırmanırken köylüler durumu anlamak için atölyeye doğru koşmağa başladılar.

Araba çamur içinde atölyenin önünde durunca herkes arabanın boş olduğunu gördü. Arabacı büyük bir kumandan edasiyle arabadan indi ve iki patronuna yaklaştı.

«Efendim, yanlış bir harekette bulunduğumu bildirmek zorundayım. Buradan ayrılırken pompaları geri getirmemi istemiştiniz. Yapamadığıma üzülüyorum. Sekiz pompa siparişi aldım. Fakat müşterilerimden ikisi pompaları hemen teslim etmemi istediler. O kadar ısrar ettiler ki, ben de elimdekileri vermek zorunda kaldım. Tarlaları susuzluktan kurumak üzereymiş. Mahsul mahvol-

mak tehlikesindeymiş. İstemiyerek pompaları verdim. Fena bir şey mi yaptım acaba?»

Nefesini tutmuş bekliyen ahali birden derin bir nefes aldı. Herkes Jeepo ile Atkins'e bakıyordu. Bu iki çirkin suratlı, elleri yağlı, üstleri başları kirli adam biran için birbirlerinin yüzlerine baktılar. Atkins Jeepo'yu kucakladı ve sonra Jeepo Bayan Atkins'i kucakladı. Saatlerce süren bir sevinç havası köyü sardı.

Ertesi sabah köy erken uyanmıştı. Fakat Jeepo ile Atkins kadar erken kalkan yoktu. Ahali anbara doğru giderken oradan çekiç sesleri ve makine gürültüleri geliyordu. Anbarın yarı aydınlık olan içerisine baktılar. Atkins ve Jeepo pompaya yapacakları yeni bir değişikliğin hakkında bağıra bağıra tartışıyorlardı. Emma Atkins iki ortağın yemesi için getirdiği kahvaltıyı bir masaya koyuyordu. İki arkadaşta kahvaltı filân görececek hal yoktu.

XIX

CHANG DONG KÖYÜNÜN İKİ BÜKLÜM İHTİYARLARI

Emma Atkins dürüst ve sade bir kadındı. Kendisini ilgilendirmiyen işlere burnunu sokmazdı. Fakat, buna mukabil, bir şeyi öğrenmenin en iyi yolunun bileninden sormak olduğunu da biliyordu. Chang Dong köyüne geli daha iki hafta olmamıştı, köylülere bir sual sordu ve bu sualin cevabını kimse veremedi.

Bir gün Sarkhanlı iki komşusuyla mutfağında, Sarkhan ormanlarında bir ağacın yemişi olan (guava) dan reçel kaynatıyordu. Mangalın sıcaklığı ve tencerede kaynamakta olan guavanın güzel kokusu mutfağa hoş bir hava vermişti. Emma'nın keyfi yerinde idi. Evi ufaktı amma rahattı. Amerika'da mutfaklarda neler bulunduğunu komşularına anlatıyordu. O sırada pencereden ihtiyar bir kadının iki büklüm Jgeçmekte olduğunu gör-

dü. Köyde biraz yaşlı kadınların hepsinin iki büklüm olduklarını hatırladı ve komşularına dönerek zaten yeni konuşmağa başlamış olduğu Sarkhan'cayla kelimeleri tane tane seçerek şu suali sordu. «Chang Dong'daki ihtiyarlar neden böyle normalden fazla iki büklüm yürüyorlar? Gördüğüm her yaşlı sanki bellerinde büyük bir ağrı varmış gibi sıkıntı içinde iki büklüm yürüyorlar.»

Komşuları omuzlarını silktiler. 'Bir tanesi, «İnsan yaşlanınca elbet iki büklüm olur,» diye cevap verdi.

Emma aldığı cevabın yeterli olmadığını bildiği halde üstelemedi. Fakat ondan sonra bunun sebeplerini araştırma yoluna koyuldu. Yağmur mevsimi sona erdikten sonra bütün köy halkı ortaya çıkmağa başlayınca atmış yaşını geçmiş olan herkesin adeta yeri öpecekmiş gibi bükük yürüdüğünü gördü. Biraz hızlı yürüyünce yüzlerini buruşturmalarından bellerinde daimî bir ağrı hissettiklerini anladı. İhtiyarlar bu bel ağrılarını kadere bağlamakta ve Emma ne zaman sebebini sorsa gülerek geçmekteydiler.

Yağmurlar dinince köylüler ellerinde süpürge, evlerinin içini, dışını, bahçelerini ve yollarını harıl harıl süpürmeğe başladılar. Bu işi hep ihtiyarlar yapmakta idi. Kullandıkları hurma yapraklarından yapılmış süpürgeler elli veya atmış santim uzunluğunda çok kısa şeylerdi. Kuru mevsim başlayınca süpürge işi Allahın her günü yapılıyordu.

Bir gün evinin yanındaki ihtiyar komşusunun iki büklüm etrafı süpürmekte olduğunu görünce dayanamadı ve yanına gitti. «Nine,» dedi, «bellerinizin neden böyle bükük olduğunu anladım artık. Çünkü bu kısa süpürgelerle durmadan etrafı süpürüyorsunuz. Her gün saatlerce ikibüklüm durma sonunda bu hale geliyorsunuz. İnsan ihtiyarlayınca kemikleri ve adaleleri yumuşaklıklarını kaybettiğinden işte böyle kasılıp kalır.»

İhtiyar kadın, «Mühendisin karısı, diye hafifçe cevap verdi, zannetmem. Güney Sarkhan'da her ihtiyarın beli böyle büküktür.»

Emma, «Elbette bükük olur, Allahın günü durmadan böyle kısa süpürgelerle iş görürlerse daha da bükülmediklerine şükür ediniz. Süpürgelerinize neden uzun sap takmıyorsunuz?»

Nine şaşkın şaşkın baktı. Emma, heyecanından İngilizce konuşmuştu. Bu sefer Sarkhanca aynı sualı sordu.

İhtiyar, «Süpürgeler hep kısa saplı olur, hiç uzun saplısını görmedim. Uzun sap yapmak için odun bulunsa bile süpürgelerimize sap yapmak için israf edemeyiz. Chang Dong'da odun çok kıymetlidir.» diye cevap verdi.

Emma susmasını bilen birisi olduğu için ihtiyar kadını daha fazla oyalamadı. Öbür yandan Sarkhan'da insanların, mantıksız diye, senelerden beri alışmış oldukları adetleri kolay kolay bırakmadıklarını da biliyordu. O akşam evde durumu Atkins'e açtı.

«Atkins, köydeki ihtiyarların hep iki büküm doştıklarına dikkat ettin mi?» diye sordu.

Atkins bir taraftan kaşık kaşık pilâv atıştırıyor ve bir yandan da bira içiyordu. «Yo! Hiç dikkat etmedim. Demek hep ikibüküm. Neden sordun?»

Emma sinirli sinirli, «Neden deyip canımı sıkma,» diye çıkıştı. «Benim yaşım da ilerledi. Bazen kemiklerimin sızladığını hissediyorum. Ölünceye kadar ikibüküm ağrı, sızı içinde yaşamağa mahkûm şu ihtiyarlara acımıyor musun? Halleri lumbagodan da beter. Onlarla konuştum. Çok ağrı çektiklerini söylüyorlar.»

«Kızma, canım, kızma. Ne yapalım istiyorsun?»

«Ne mi yapacağız? Herşeyden evvel süpürgelerine uzun sap bulacağız.»

«Bulacağız» dedi amma, bunun zorluğunu çok geç-

neden öğrendi. Köyün yakınlarında sap yapılabilecek ağaç hemen hemen yok gibiydi. Odun çok pahalı bir nesne idi. Süpürgelerinin sapına taktıkları şey civardaki ince kamışların sapıydı. Kamışların sapları çok kısa olduğundan süpürgeler de öyle kısa kalıyordu. Zaten süpürgelerin kısa olması âdet olmuştu. Sonra, etrafı süpürme işi pirinç tarlalarında çalışamıyacak kadar yaşlıların yapması da âdetti. Fakat Emma öyle yüzyıllara bile dayansa âdet mâdet tanıyan bir insan değildi. Harıl harıl uzun sap olarak kullanılabilecek birşey aramağa koyuldu.

Yurt dışından sap getirtmek en kısa yol olacaktı. Fakat, daha çok evvel, insanların kendi emekleriyle elde etmedikleri şeylere hiç kıymet vermediklerini Atkins ona öğretilmişti. Amerika'nın kendi doğum yeri olan Orta Batı kısmındaki insanların inat ve sebatıyla durmadan süpürge işini çözmeğe çalıştı. Kamışların kısa saplarını ekliyerek tecrübe yaptı. Olmadı. Etrafta ne bulduysa denedi. Hiç biri sağlam değildi.

Emma yenilmek bilmiyen bir insandı. Arama alanını genişletti. Nihayet bir gün istediği şeyi buldu. Atkins'le jeep'e bir yoldan giderken köye elli, altmış kilometre bir yerde köylülerin sap olarak kullandıkları kamışa benzeyen, fakat boyu daha çok uzun kamışlar görünce frene bastı. Bunlar köyün civarındaki kamışların aynı idi. Farkları, bunların daha kalın ve daha uzun olmalarıydı. Yanında oturan kocasına, «Atkins, in şu kamışlardan bana on oniki tane sök. Sakın köklerini zedeleme» dedi.

Eve dönünce kamışları evinin kenarında toprağa dikti ve durmadan suladı. Komşularından bir kaç tanesinin evine misafir gelecekleri bir gün kamışlardan birini yeter uzunlukta keserek süpürgesine geçirdi. Kadın-

lar orada iken süpürmeğe başladı. Misafirleri ortada bir tuhafılık olduğunu anlamışlardı amma ne olduğunu bir müddet kestiremediler. Birden kadınlardan biri «Baksanıza, belini bükmeden süpürüyor,» diye hayretler içinde kaldı, «Ömrümde böyle birşey görmedim.»

Emma hiç sesini çıkarmadan süpürmesine devam ederek onların önünden geçti, dışarı çıktı ve bahçe yolunu da aynı şekilde süpürdü. Ortalığı tozu dumana kattıyordu. Kadınlar böyle eğilmeden süpürmenin ne kadar rahat bir şey olduğunu kendi gözleriyle gördüler.

Süpürmesini bitirince Emma eve döndü ve misafirlerine çay hazırladı. Onlara oturdukları müddetçe süpürgeden hiç söz açmadı. Yalnız misafirleri giderken süpürge kapının yanında dayalı duruyordu. Kadınlar çıkarken birer birer süpürgeye dikkatle bakmaktan kendilerini alamamışlardı.

Ertesi günü Emma evinin önünü süpürürken üç ihtiyar kadın onu uzaktan dikkatle seyrediyordu. İşini bitirince süpürgesini geçenlerde Atkins'le birlikte getirdikleri kamışların yanındaki çite dayadı. Ne demek istediği apaçıktı.

Ertesi günü Emma ortalığı süpürürken on kadar ihtiyar kadın toplanmıştı. Aralarında erkekler de vardı. İş bitince yerde sürünürcesine yürüyen ihtiyar bir adam Emma'ya yaklaştı. «Mühendisin karısı, senin kullandığın saptan ben de bir tane isterdim. Acaba nerede bulabilirim.» diye sordu. «Kullandığımız kısa süpürgeler belimizi büküyor. Senin kullandığın uzun sapla galiba daha kolay ve daha kuvvetli süpürmek kâbil.»

Emma evinin yanında dikili kamışlardan birisini kesip almasını ihtiyara söyledi. İhtiyar tereddütle, «Teşekkür ederim. Bir tane keserim, amma, ben alınca ötekiler de istiycekler.» diye cevap verdi.

«Hiç kendini üzme, dede, dağ kenarında bu kamış-

lardan binlerce var. Ben bunları Nanghsa ırmağının kenarında buldum. Oraya kadar yürüyerek gidip bir mandanın sırtına size bir yıl yetecek kadar kamış kesip getirebilirsiniz». İhtiyar Emma'nın kamışlarına el sürmedi. Onun yerine acele ile bekleyenlerin yanına döndü ve hızlı hızlı konuşmağa başladılar. Aradan birkaç saat geçmemişti ki, bunların önlerine bir manda katmış ırmağın yoluna doğru gittiklerini gördü.

Atkins, Chang Dong'da işini bitirmişti. Oradan, yüz kilometre kadar uzakta olan Rhotok adındaki köye taşındılar.

Aradan dört sene geçmişti. Emma Amerika'da Pittsburgh'daki evine dönmüştü. Orada süpürge sapı işinin neler yaptığını öğrendi. Bir gün kocaman sarı bir zarf içinde bir mektup aldı. İçinde Chang Dong muhtarı tarafından yazılmış bir mektup vardı. Mektupta şunlar yazılıydı:

Mühendisin karısı,

Sana bu mektubu Chang Dong'daki ihtiyarlar için yaptığın iyiliğe teşekkür etmek için yazıyorum. Yüzyıllardır ihtiyarlarımız hep belleri bükük ağrı sızı içinde dolaşırlardı. Bizim bildiğimiz ne kadar köy varsa hepsinde ihtiyarların belleri büküktür.

Biz bunun yaşlanmanın sonucu olduğuna inanır ve beli bükük olmayı yaştan külfetlerinden biri olarak kabul ederdik. Senin bir şans eseri olarak bulduğun sap sayesinde süpürgelerimiz uzun saplı olduktan sonra bellerimiz doğrulmağa başladı. Belki senin bulduğun ufak bir şeydi. Amma, biz ihtiyarların hayatını değiştirdi. Siz buradan gittiğinizdenberi dört senedir hep uzun saplı süpürgeler kullanıyoruz. Köyümüzde beli bükük yürüyen insan ya bir tane ya iki tane.

Ufak bir şey. Fakat bizim için çok büyük bir nimet.

Mühendisin karısı, senin dinin bizim dinimizden

ayrı, biliyoruz. Fakat, köyümüzün hemen dışında, senin hatıran için ufak bir tapınak yaptığımızı haber verecek olursam memnun olacağından eminim. Öyle şatafatlı bir şey değil. Fakat tapınağın eşiğinde şu sözler yazılı, (Halkımızın belini doğrultan kadının hatırasına). Tapınağın önünde de eskiden kullandığımız kısa süpürgelerden bir demet duruyor.

Mühendisin karısı, sana tekrar tekrar teşekkür ederiz.

Emma kocasına «Bir şans eseri olarak demesini anlamadım. Biliyorsun o kamışı buluncaya kadar canım çıkmıştı., Her halde bir şans eseri değildi.» diye söylendi.

Atkins, başını kaldırıp da karısının yüzüne bakmadı. Sesindeki öfke sadece hislerini maskelemekten başka bir şey değildi. Hemen bakmış olsaydı, karısının ağladığını görecekti. Birkaç dakika bekledikten sonra eşine bakınca biraz evvel gözlerinden akan yaşları sildiği mendilini cebine koyduğunu farketti.

XX

SAYIN SENATÖR...

Senatör Jonathan Brown politika hayatına atıldığı zaman iki bariz vasfı vardı. Bunlardan biri eski Cumhurbaşkanı Lincoln'unkini andıran buruşuk bir yüzü ve diğeri ise büyük bir fesatla dolu kafası idi. Yaşlandıkça yüzü hiç değişmedi. Saçları ağardı ve beli biraz bükülür gibi oldu. Fakat geçirdiği seneler içinde, kendisinin de farkında olmadığı bir anda fesatlığı tamamen ortadan silinivermişti.

Karışık geçen hayatını eşi bile bilmezdi. 1924 yılında ilk defa senatörlük için adaylığını koyduğu zaman, Washington'a senatör veya milletvekili olarak her gidenin ya bir düzenbaz veyahut aptal olduğuna hüküm ederdi. Halkın kendisini aptal olarak görmesinden ziyade bir düzenbaz olarak görmesini elbette tercih ederdi,

Eyâletinin geri bir ilçesinden evvela şehir meclisi üyesi ve sonra senatör seçildiği zaman bu kafa ile işe koyulmuştu. Senatörlüğü kazanması işi başlı başına bir harika idi. Seçim kampanyası sırasında eyâletteki büyük elektrik şirketlerden birisinin İdare Meclisi Reisinin odasına giderek eğer senatör seçilirse Elk Heart barajından alınan bütün elektrik enerjisini o şirkete devrettireceğini vaad etti. Karşılığında yalnız iki şey istedi, biri seçim kampanyasını Brown lehine idare eden propagandacısı emrine 150000 dolar verilmesi ve diğeri de şirkete mensup olanlardan senatörlüğe adaylığını koymak isteyenlerin fikirlerinden caydırmalarıydı. İş hayatında çok tecrübe sahibi bir insan olan Reis, Brown'un yüzüne bir defa baktı ve bu adamın bu kadar aşırı cesaretle muhakkak kazanacağını anladı ve şartları kabul etti.

Senatör kafasındaki fesadın ne zaman çıkıp da senatörlüğün verdiği gururun yeraldığını farketmedi bile. Belki bu hâdise ikinci defa senatör seçildiği zamanda olmuştu. Ne olursa olsun, Brown Senatonun tam bir ciddiyet ve şerefli bir vakar içinde idare edilmekte olduğunu görmüştü. Sağlam esaslara dayanan demeçlerle uydurma demeçlerin farkını görmeğe ve parlamenter usûflerin mükemmelliğine hayran olmağa başlamıştı. Bir gün senatoda otururken o anda orada bulunan 96 senatörün dünyanın en kudretli politik bir grubunu temsil eden insanlar olduğunu gördü. Bu değişiklikler Brown'da meydana geldikten sonra eğilmez dürüst bir karakter sahibi oldu ve vicdanı müsterih bir hal aldı. Ve nihayet bir gün kalktı ve senatoya, Elk Heart barajının enerjisini elektrik şirketinin elinden alan teklifini sundu. Yaptığı hareketin tehlikeli bir neticeye varabileceğine emindi. Dört ay sonra şirketin Reisi onu yolda görüp elini sıktığı zaman evvelce yaptıkları bağıştan

hiç söz açmadığını görünce içi ferahladı.

1942 senesinde senatör Brown Senatonun Dışışleri Komisyonuna üye seçildi. Gençliğinde Kamboçya'nın Asya'da mı yoksa Afrika'da mı olduğunu bilmiyordu. Amma Komisyona seçildikten sonra dış işleri hakkın-da âzımla ve dikkatle bilgi toplama yoluna koyuldu. Aradan üç sene geçmemiştir ki, komisyonda bu konular-da en çok bilgi sahibi birisi oldu. Kıdemi dolayısıyla onu Komisyona başkan seçtiler. Başkan seçilir seçil-mez Asya'ya ve Uzak-Doğuya bir seyyahat tasarladı. Be-raberinde eşi, bir senatör daha, iki idareci ve iki sekre-terle yola çıkmayı düşünüyordu.

Seyyahat programı uzun ve çok teferruatlı idi. Eşi programı okuyunca bembeyaz kesildi ve senatörün za-yıf kalbinin bu kadar yorucu bir seyyahata dayanamı-yacağını hatırlattı. Sonra senatör mafsalsal hastalığından da muztarıptı. Bu iki rahatsızlığından dolayı senatör çok utanır ve onları saklamağa çalışırdı. Bu rahatsız-lıklarının işine mani olmasına tahammülü yoktu. Prog-ramda Manila, Tokyo, Formosa, Thailand, Vietnam, Kamboçya, Laos ve Kore ziyaretleri vardı. Buralarda yapacağı teftişler sona erdikten sonra Kahire, Roma, Madrid ve Londra'da dıvanklamak suretiyle Avrupa üze-rinden Vashington'a döneceklerdi.

Maiyetindekilere, «Bu seyyahatınızda öyle viskiler kokteyl partileri gibi şeyler yok. Yurt dışında vazifeli diplomatları iyi bilirim. Tahsisatlarını haklı göstermek için işlerin yalnız iyi taraflarını gösterirler. Biz her gittiğimiz yerde teftişimizi derinden yapacağız. Ben yer-lilerle, alt tabaka memurlarımızla ve oralarda çalışan teknisyenlerle konuşmak ve görüşmek niyetindeyim. Yüksek rütbeli diplomatlarla geçirecek vaktimiz zaten yok. Bunu, hepiniz anlayınız. Ben kendi içkimi yanıma alacağım. John, benim kullandığım hafif viskiyi bili

yorsun. Uçağa ondan bir sandık koydurt. Kimse elini sürmesin,» diye talimat verdi.

Senatörün seyyahati esnasında kalacağı otellerde yer ayırılması için her tarafa telgraflar yağmağa başladı. Ziyaret edeceği memleketlerdeki elçiliklere haberler ulaştırıldı. Bu mesajların bir kopyası da Hava Kuvvetlerine uçak temini için gönderildi. Senatörün seyyahatinin pürüzsüz geçmesini sağlamak için bir sürü toplantı yapıldı. Senatör bu seyyahatının neye mal olacağını pekâla biliyordu. Fakat, bu memleketlerdeki durumunu kendi gözüyle görmesi şart olmuştu. Şimdiye kadar Uzak-Doğu'da milyarlarca dolar harcanmıştı. Bunun tesirini görmek istiyordu.

Senatörün bu seyyahati hakkında telgraf alanlarından biri de Vietnam Elçisi Ekselans Arthur Alexander Gray'di. Elçi bu telgrafı zaten bekliyordu. Dışişleri Vekâletinde Japon masasına bakan eski bir mektep arkadaşısı idi. Seyyahat hakkında elçiye şunları yazmıştı:

Senatör Brown Saigon'a gelecek ay içinde uğrıyacak. Vekâlette buna dair fısıltılar işittim ve tahkik ettim. Bir iki haftaya kadar telgrafını alırsın. Sakın Brown'u küçümseme. Yaşlı bir adam. Amerika'nın dünya işlerine karışmasının aleyhinde bir adam olarak tanınmaktaysa da dünya politikasına girince şimdiye kadar kimsede görmediğim bir feragetle kendini bu işe verdi. Viskiye seven, neşeli bir adam kisvesinin altında son derece dürüst ve sağlam bir karakter taşımaktadır. Kanaatine göre Rusya işi en son seviyesine gelmekte olup şu önümüzdeki birkaç senenin kimin üstüne çıkacağını göstereceğine inanmaktadır. Bunu her yerde, komite toplantılarında, senato koridorlarında, ve kokteyl partilerinde tekrar edip duruyor. Söylediklerine kendisi son derecede inanıyor. Bu konu üzerinde komisyonuna kanun tasarıları vermek için çok derin tetkik-

ler yapacağına ve mümkün olduğu kadar malûmat toplamağa gayret edeceğine hiç şüphen olmasın.

Bunlar tabii olaylardır. Fakat, Alex bilhassa dikkat etmen gereken bir husus var. Biliyorum senin saklıya-
cağın bir şeyin yok, amma Senatör Brown'un kimlerle konuştuğuna ve konuşacağına çok dikkat etmen gerekir. Senatör konuştuğu herkes üzerinde emniyet telkin eden bir kimse olduğu için uğraşmadan insanları konuşturmasını bilir. Geçen hafta buraya gelen Ghana delegeleriyle konuşurken yanındaydım. Senatörün güney eyaletlerinden olduğunu ve zencilere karşı sempatisi olmadığını bildikleri halde, büyük bir ziyafet esnasında onlarla okadar yakından meşgul oldu, onlara o kadar hizmet etti ki, görmeliydin. Ghana hakkında bildiklerini ve dertlerini onlara o kadar açıklığıyla anlatmağa başladı ki, adamcağızlar yanında bülbül gibi ötmeğe koyuldular. Partinin sonunda delegeler senatörle birlikte bir otomobile atlayıp senatörün evine gittiler. Ortada dolaşan rivayetlere bakacak olursan, sabaha kadar viski içip sohbet etmişler.

Bilmem daha başka bir şey yazmağa lûzum var mı? Kimseden saklıyacak hiç bir şeyin olmadığını bildiğim halde senatör hakkında seni ikaz edeyim dedim. Adam son derece dürüst ve kaya gibidir. Bir insana verilecek malûmatı vermenin türlü yolları vardır. Kendini ona göre ayarla.

Elçi Gray'in çekinecek bir şeyi yoktu. Şimdiye kadar senatör gibi kaç tane yüksek şahsiyet elinden geçmişti. Hiç birinde yüzü kızarmamıştı. Bu sefer de kızarmıyacaktı. Bir müddet kendi kendine düşündükten sonra masasındaki düğmeye basarak, masanın üzerinde duran siyah bir kutuya «Yirmi dakikaya kadar elçilik personelinin konferans salonunda topla,» diye emir verdi. Toplantıda senatör Brown'un ziyareti esnasında tat-

bik olunacak programı, gezdirecekleri yerler, verilecek ziyafetler hakkında görüşme başlamıştı.

Sally Vencent ismindeki kadın, «Bay Elçi, Vietnam'ın tarihî ve politik genel durumu hakkında senatöre verilmek üzere bir broşür hazırlasam iyi olacak, her halde.» dedi. «Belki bundan evvel buraya gelen misafirler için yazılanları okumuştur. Bu sebepten büsbütün yeni bir şey demek istiyorum. Aklıma gelen memleketin karşı karşıya bulunduğu tarım güçlükleri ve komünistlerin halka yaptıkları vahşice hareketleri gösteren bir broşür, mesela, tipik bir Vietnam çiftliğinin fotoğrafını koymak ve memlekete yağmur mevsiminde yağan yağmurların ne kadar olduğunu bildirmek gibi malûmatı içinde derleyen bir broşür.»

Elçi, memura döndü, «İçinde suni gübreden de bahsetmeli,» dedi. Güney eyâletlerinden çıkan senatörlerin ve milletvekillerinin toprağı kuvvetlendirmek konusuyla nekadard ilgilendiklerini zaten evvelden öğrenmişti.

Sally, «Elbette efendim,» dedi, «broşürde suni gübreye de yer ayırırim. Zaten bizde köylülere çürük sebzeleri gübre olarak kullanmanın faidesini ihtiva eden bir takım yazılar var. İşte bunlara ait fotoğraflar.» Elçinin önüne bir takım fotoğraflar koyarak tasvip etmesini bekledi.

Bundan sonra bir tarım teknisyeni senatörü gezdirmek için bazı tekliflerde bulundu. Bu programda Amerika Tarım Misyonunun kurduğu bütün tarım istasyonları vardı. Her gittiği yerde Amerikan yardımını senatör kendi gözüyle görecekti. Bu şekilde dolaştırmakla onun tipik bir memleket çiftliğini ve yerli halkın yenmeğe çalıştığı zorlukları görmeyeceği orada oturanların akıllarından bile geçmiyordu.

Haberler bürosundan bir zat, senatör için içinde

Vietnam'a ait karma malûmatı verecek sesli bir film hazırlıyacağını bildirdi. Bu filmde istediği her malûmatı bulacaktı. Memur muhtelif filmleri bir araya getirmek suretiyle bunu kendi eliyle tertip edeceğini elçiye söyledi.

Elçi, «Bu filmi hazırlayınca ben bir defa göreyim,» dedi. «Bir kerresinde Sansürden geçirilmeden oynatılan bir Fransız askerî filmini görmüştüm, feci idi. Film Hanoi etrafında yapılan savaşları gösteriyordu. Bir sahnesinde, bir Fransız tankının el yapısı bir yerli bomba ile nasıl uçurulduğu görülüyordu. Onu görenler tankların tenekeden yapılmış ve buralardaki savaşlarda hiç kıymet ifade etmiyen şeyler olduğuna inanacaktı. Biliyorsunuz, Fransız dostlarımız buradaki savaşlarda tankların lûzumunda ısrar edip duruyorlar.»

«Baş üstüne efendim. Hazırlayacağım filmin buradaki durumu objektif bir surette göstereceğime şimdiden emin olabilirsiniz.»

Toplantı tam üç saat sürdü. Elçilikte verilecek ziyafetler hakkında kararlar alındı. Elçi yemek listesinden öğütülmüş mısır ve mısır lapası gibi yemeklerin çıkarılmasını istedi. Senatör'e elçilikte yerli yemekler de yeniliyor, işte isbatı, gibi bir intiba bırakmak istemiyordu. Senatörün eşinin nelerle ilgilenebileceği ve nereleri gezebileceği, senatör'ün yerli liderlerden kimlerle temas etmesinin doğru olacağı gibi konular tartışıldı ve tesbit edildi.

Elçi alınan kararları şu şekilde hülâsa etti:

«Tahminime göre, herkes ne yapacağını biliyor. Senatör burada iken herşeyin saat gibi işlediğini görmelidir. Ve müsbet bir tesir yaratmamız gerektiğini bilelim.

Senatör dünyanın bir kriz karşısında olduğuna inanıyor. Hepimiz bunu tasdik edeceğiz. Yapacağımız

tek şey vazife aşkımızı ve ne feragatla iş gördüğümüzü senatöre göstermekten ibaret olacak. Herkes elçiliğe saat sekizde gelecek ve akşam sekizden evvel işinden ayrılmıyacak. Eğer gecikmiş işleriniz varsa bu arada onları da çıkarmış olursunuz. Senatör burada iken geç vakitlere kadar çalışarak elçilik ışıklarının hiç sönmediğini göstermemiz lâzım. Senatör şehrimizde kaldığı müddetçe hiçbiriniz Fransız lokantalarına ve birahanelerine ayak atmıyacaksınız. Elçilik mensuplarından hiçbirinin Saigon caddelerinde otomobil kullanmasını istemiyorum. Taksi ile veya bisikletle gidip gelirsiniz. Zannedersen, bisiklet işi fena bir fikir değil. Senatörün burada bulunduğu hafta içinde oniki tane kadar bisiklet kiralayınız. Marangoza tenbih edin elçilik binasının önüne tahtadan bisiklet koyma yeri yapsın.»

Elçi toplantıyı dağıttığı zaman iki kişiyi yanında alıkoydu. Bunlardan biri askerî ataşe Binbaşı Ernest Cravath ve diğeryse Dr. Hans Barre adında Almanya'da doğmuş ve Birleşik Amerika tabiiyetine girmiş Doğu dilleri uzmanı bir zat idi. Dr. Barre, Vietnam elçiliğinde muvakkat bir vazife ile bulunmakta idi. Vietnamca bilen tek kişi o idi.

Elçi, «Baylar, sizi burada alıkoymaktan maksadım şudur,» dedi. «Senatörün bu ziyaretinde iki nokta beni titizlendiriyor. Evvelâ, askerî durum hakkında bir sürü sual soracak. Bunun ne kadar nazik bir konu olduğunu, tabii, biliyorsunuz, binbaşı. Bu konuyu bilmiyen insanlar şuradan buradan edindikleri malûmatla her zaman yanlış neticelere varıyorlar. Fransızların buradaki askerî taktiklerini Amerika'ya bildiren Amerikalı muhabirler hep haksız yazılar gönderdiler. Sen ve ben biliyoruz ki, Fransızlar burada kendine has bir takım şartlar altında cesaretle ve feragatla çarpıştılar. Senatör bu konuda tenkid edici bir fikirde olabilir. Bu-

radaki Fransız askerî valisini ziyaret ederek senatörün bu ziyaretinin ehemmiyetini ona bildirmenizi istiyorum. Durumu bizim zaviyemizden göreceğine eminim. Buraya yaptığımız askerî yardım milyonları aşıyor. Eğer bu yardımın gereği gibi kullanılmadığı kanaati senatörde hasıl olursa büyük kesintilere uğrar. Sonra General Salan'ın müsteşarıyla da görüş. Fransız kurmay subaylarına tamim etsinler. Herkes ne söyleyeceğini bilsin. Bir falso oldu mu memlekete yapılan yardımın gürültüye gittiği gündür.

Binbaşı başıyla anladığını göstererek odadan ayrıldı. Elçi bu sefer Dr. Barre'a döndü:

«Dr. Barre, zannına göre bir diplomatın bu gibi bir ziyaretiyle ilk defa karşılaşacaksınız. Emin olun yorucu bir şeydir. Politikacılar herşeyin realitesi üzerinde durmazlar. Peşinde koştukları şey oydur. Arada sırada kendilerini memlekete hizmet ediyormuş görerek dış yardım bütçesinden kesmeğe kalkarlar. Sizden ricam, Senatör burada iken yanından bir dakika bile ayrılmamanızdır. Kendisi Vietnamca konuşmasını bilmiyor. Maiyetindekilerden de bilen yok. Bu itibarla tercümanı siz olursunuz.»

Dr. Barre, «Her halde zor bir iş olmasa gerek,» dedi. «Ben Vietnamcayı gayet iyi biliyorum.»

«Mesele orada ya. Senatör hiç bilmiyor. Yabancılarla konuşurken her söyleneni kelimesi kelimesine tercüme edilirse bunların mânâsını yanlış telâkki edebilir.» Elçi bunları söylerken pencereden dışarı bakıyor ve cebindeki anahtarlarla oynuyordu. «Mesela, yolda giderken birdenbire durup bir Vietnamlı ile veyahut tarlada çalışan bir köylü ile konuşmak istiyebilir.» Birden Dr. Barre'a doğru dönüp, «Dr. Barre, senatör sokakta her gördüğü Vietnamlının söyleyecekleri sözleri kale almıya kalkacak olursa Birleşik Amerika'nın dış politi-

kasının bundan ne kadar zarar göreceğini tahmin edemez misiniz?» dedi.

Dr. Barre, başıyla tasdik etti. Son derece yorgundu. Elçinin yüzüne bakmağa cesaret edemiyordu.

«Dr. Barre, size ilminizden ve ihtisasınızdan fedakârlık ediniz demiyorum. Sizden istediğim, yerlilerin söyleyeceklerini kendi zeka eleğinizden geçirerek senatöre anlıyabileceği bir lisanla nakletmekten başka birşey değildir.» Dr. Barre yine başıyla tasdik ettikten sonra ayağa kalktı ve elçinin elini sıkarak ayrıldı.

Senatörü ve maiyetini Ten-san hava meydanında yalnız Amerikan elçisi, Fransız Askerî Valisi, Dr. Barre ve Binbaşı Cravath'dan ibaret bir heyet karşıladı. Elçi, Vietnamdaki Fransız birliklerinin kumandanı yüksek rütbeli generallerin senatörü karşılamak istediklerini, fakat savaş yerinde mühim vazifeleri olduğundan ayrılmadıklarını bildirdi.

Senatör, elçinin kendi arabası olan Ford'a binerken «İyi yapmışlar,» dedi, «generallerin yeri savaş meydanları ve eğitim alanlarıdır.»

Arabada giderken Elçi Gray, senatörden neler görmek istediğini sordu ve bütün elçilik personelinin emrinde olduğunu bildirdi. Senatör için muayyen bir program hazırlanmamış olduğunu ve arzuları neyse ona göre hareket edeceklerini ilâve etti.

Senatör biraz huşunetle, «Evlât,» dedi, «birbirimizi aldatmıyalım. Şu ikibuçuk sene içinde buraya bir milyar dolar döktük. Bu paralar ne oluyor onu görmek istiyorum. Sonra, yerli liderlerle görüşmek arzusundayım. Bir iki bölge şefiyle de. Onlara burada ne diyorlar bilmem. Öyle şatafatlı ziyâfetler filân istemem. Bu gibi toplantılarda insan yalnız Amerikalıları görüyor. Eğer bu istediklerimi yapamıyacaksanız şimdiden haber veriniz. Bir otele gider kendi programımı kendim dü-

zenlerim.»

Senatör ağzında bir puro ile yerinde dimdik oturuyordu.

«Bay Senatör, bu gece istediğiniz şekilde bir program hazırlar size gösteririm. Resmî ziyafetleri mümkün olduğu kadar azaltırız. Sizi nekadâr yerli ile görüştürmek kâbilse bunu da temine çalışırız. Tabiî Fransız liderleri ve diplomatlarını da ziyaret etmeniz gerekecek. Onların da görüşlerini öğrenmeniz herhalde faydalı olur.»

Senatör, «Tabiî, tabiî.» diye cevap verdi.

O akşam Elçi, Senatör ve eşleri elçinin evinde sakin bir hava içinde yemek yediler. Yemekten sonra Haberler Bürosundan bir memur birbuçuk saat süren bir film gösterdi. Film, Hindîçini tarihine ve an'anesine ait politik, askerî, sosyâl bir çok malûmatı havi dokümanter birşeydi. Filim gösterilirken senatör arada sırada bir şey sorunca memur filmi durdurup istenen cevabı veriyordu. Veremiyeceği bir cevapsa yazılı olarak ertesi gün takdim edeceğini söylüyordu. Bir seferinde senatör, komünistlerin silâhları hakkında bir suâl sorunca bunun cevabının Askerî Ataşe tarafından daha doğru verileceğini söyledi.

Film bittikten sonra senatör memura, «Bu uzun filmin Birleşik Amerika Hükûmetine kaçâ mal olduğunu bana söyler misin?» diye sordu. «Bana kalırsa bir hayli pahalı bir iş bu.»

Memur hemen cevabı yaptırdı. «Efendim, bu film Hükûmete hiçbir masrafa mal olmadı. Ben amatör bir fotoğrafçıyım. Sinema filmleri de çekiyorum. Bunları Fransız ve Amerikan dokümanter filmlerinden kopya ettim. Şunu da arzedeyim ki, bu işi tatillerimde yaptım.»

Elçi memura teşekkür eden gözlerle bakmaktan kendini alamadı. Birer kadeh daha elçinin hususî viski-

sinden içildikten sonra herkes yatmaya çekildi.

Ertesi sabah teftiş turu hızlı bir tempo ile başladı. Gezide Elçi ve eşinden başka yalnız Binbaşı Cravath ve Dr. Barre vardı. Teftişi temiz bir askerî motorl  araçla yapıyorlardı. Yol arızalıydı ve araba boyuna zıplayıp duruyordu. Binbaşı bu arabanın makaslarını bir akşam evvelinden sıkıştırmı tı. Tabiî senatörün bundan haberi yoktu. Yolun her çukuru arabayı sarsıyor ve senatör içinde hoplayıp duruyordu.

 lk durakları bir mühimmat deposu idi. Burayı yayan dola ma a başladılar. Sonra, Amerika'dan gelmiş yardım malzemesinin bo altılmakta olduğu bir r htıma oradanda bir Fransız eğitim kampına gittiler. Kampta kendilerini ufak rütbeli bir Fransız subayı karşıladı ve sıkı bir y r y  le kampı gezdirmeye başladı. Bir manej alanını, tank eğitim sahasını, makineli tüfek atı  yerini ve tören alanını gezdiler. Saat 11,30 a geldiği zaman Binbaşı, Senatörün bacaklarının tutmaz bir hale geldiğini sezmi ti.

Bayan Brown, biraz dinlenelim diyecek olduysa da senatör devam işareti verdi. Senatörün hanımı arabaya döndü ve diğerleri tefti lerine devam ettiler. Bir yerde bir Fransız assubayı yerli bir gruba tepkisiz tüfek üzerinde ders veriyordu. Senatör durdu ve yerlilerden birinin omuzuna dokundu. Yerli döndü ve hemen hazırol vaziyeti aldı.

Senatör Dr. Barre'a, «Sorun bakalım, bu sil hi kaç defa kullandı ve hangi hedeflere ateş etti?» diye sordu.

Dr. Barre ve yerli acele acele birkaç dakika konu tular. Yerli bu tepkisiz t fe i ilk defa gördüğünü ve kendisinin aslında a  ı olduğunu söyledi. Mutfaktan biraz olsun dışarı çıktığından dolayı pek sevinmi  olduğunu da ilâve etti. Dr. Barre senatöre dönerek, «Efen-dim, bu tepkisiz tüfek üzerinde bir kaç haftadır talim

gördüklerini ve fakat şimdiye kadar hiç ateş etmediğini, bunun sebebinin de kâfi miktarda kurşun bulunmadığını söyledi. Fakat talimden memnun olduğunu ve fırsat bulursa komünistlere karşı kullanmağa hazır olduğunu bildirdi,» dedi.

Senatör hiddetle, «Pek iyi neden daha fazla kurşun istemiyorlar?» diye sordu. «Kâfi miktarda kurşunu olmadan tüfek göndermenin faidesi ne? Şurada savaşmağa hazır bir adam var. Milyarlarca dolar tutarında malzeme gönderiyoruz, fakat bu adamın savaşması için lâzım olan kurşunu göndermiyoruz». Senatör yorgunluktan sızlamağa başlamış olan vücuduyla döndü ve hışımla Binbaşı Cravath'a baktı. Binbaşı ve Fransız subayı hemen cevap verdiler. Vaziyet o kadar kritikti ki, kurşunları ancak savaş meydanında kullanmak için dağıtıyorlardı. Binbaşı Cravath, Hindiçininin Pasifiği buradan boya aşan bir ikmâl yolunun en ucunda olduğunu bildirdi. Fransız subayı ise, ellerine geçen bütün mühimmatı sadece komünistlere karşı kullanmak üzere yığmakta olduklarını ilâve etti.

Yürümeğe devam ettiler. Bilâhere binbaşı ve Fransız subayı konuyu aralarında konuşurken bu tepkisiz tüfeklerin komünistlere karşı hiç bir işe yaramadığını, çünkü tüfekleri ateşlemek için karşılarında hiçbir zaman bir komünist asker göremediklerini senatöre tabîî anlatmanın doğru olamayacağına ittifak etmişlerdi. Eğer iş şehirleri müdafaa savaşına dökülecek olursa bu tüfekler belki bir iş görebilirdi.

Eğitim merkezinde asker karavanasından yemek yediler. Yemek, Fransız ekmeği, adam başına ufak bir kutu domuz eti, yarım litre şarap ve çok sert bir çikolatadan ibaretti. En sonunda da limon tadında olan ve aslında saf dekstrozdan yapılmış iki şekerleme yediler.

Yemekten sonra Bayan Brown izin istediğinden onu bir otomobille elçinin evine gönderdiler.

Senatör teftişine devam etti. Her nedense bütün bu teftişler yayan oluyordu. Saat onaltıya geldiği zaman senatör pes dedi. Binbaşı Carvath'la Dr. Barre'a yol verdi ve arabayla yalnız döneceğini söyledi. Elçi onlara senatörün her arzusuna pekiyi demelerini evvelden tenbih etmiş olduğundan kendisini yalnız bırakıp gittiler. Senatör askerî arabayı kullanan çavuşa yavaş sürmesini söyleyerek şehrin yolunu tuttu.

Yolda çavuşa birden, «Yerli kızlarla aran nasıl?» Aralarında güzel parçalar var» diye sordu.

«Efendim, biz yerlilerle temas etmeyiz.»

«Canım ben sana yerlilerle temas edip etmediğini sormadım. Kızlarla hiç yatıp kalktın mı?»

«Efendim benim ailem yanımda.»

«Burada evin var mı? Kaç odası var? Hizmetçilerin var mı? Amerikadan buraya sana otomobil gönderdiler mi?» Senatör sualleri birbiri peşine çavuşa yağdıрмаğa başlamıştı.

Çavuşa doğrudan doğruya sorulan suallere cevap vermemesi için talimat verilmemişti amma sualleri soran bu işte büyük tecrübesi olan eski bir kurttu. Sualleri nasıl ve ne hızla soracağını biliyordu. Saniyen çavuşun savaşçı bir asker olmayıp kâtip sınıfından olduğunu da anlamıştı. Çavuş elinde olmadan suallere «evet» diye cevap vermeğe başlamıştı. Bir müddet sonra çavuştan alabileceği başka malûmat kalmadığını anlayınca senatör sustu. Yollarına devam ederken etrafına bakınmağa başladı.

Şehrin ortasına doğru gelmişlerdi ki, yol kenarında bir birahanenin kaldırım üstündeki masalarından birinde hallerinden sarhoş oldukları belli olan iki subay gördü. Birisi uzun boylu bir Amerikalı ve diğeri kısa

boyu zayıfça bir Fransızdı. İkisinin de üniformaları kirli ve dizlerine kadar çamur içinde idi. Beyaz gömlekleri ter lekeleriyle dolu idi. Birbirleriyle konuşmuyorlar ve caddeye sabit nazarlarla bakarak durmadan içiyorlardı. Masanın etrafında bardak kırıkları doluydu. Garson biraz gerilerinde ayakta duruyordu.

Senatör, «Arabayı biraz durdur,» diye seslendi. «Bu ne kepezelik. Ta Amerikadan kalkıp buraya bir subay gönderelim, o da günün ortasında zil zurna sarhoş olsun.»

Arabadan indi ve masaya ilerledi. İki subay senatöre donuk gözlerle baktılar.

«Binbaşı, üstünde Amerikan subayı üniforması var. Günün ortasında nasıl oturup da sarhoş oluncaya kadar içersin?»

Amerikalı gülümsedi ve eliyle karşısındakine gitmesini işaret etti. Senatör kımıldamayınca, «Ahbap,» dedi, «sen bir Amerikalıya benziyor ve bir Amerikalı gibi konuşuyorsun. Otur bizimle bir kadeh iç ve çeneni kapat. Benim adım Tex Wolchek, bu da Binbaşı Monet, bir zamanın Fransız Yabancı lejyonierlerinin kahraman kumandanı. Şimdi boşta. İkimiz de sarhoşuz.»

Senatör oturdu.

«Binbaşı, benim adım Senatör Brown'dur. Buraya teftiş için geldim. Size bir sual sordum, cevabını bekliyorum. Günün ortasında burada işiniz ne?»

İki arkadaş senatöre gülerek baktılar ve bardaklarını tekrar doldurdular. Fransız, mükemmel bir İngilizce ile «Senatör biz sarhoşuz. Daha da sarhoş olmak niyetindeyiz.» dedi.

Senatör soğuk bir sesle, «Söylemenize lûzum yok, görüyorum. Fakat bu bayağı kepezelik. Biz buraya Amerikalı subayları sizlere yardım etsinler diye gönderiyoruz ve sonra onları birahanelerde oturmuş içki içe-

ken buluyoruz. Galiba siz bizim burada ne zor bir durumda olduğumuzun farkında değilsiniz.»

Tex Wolchek gözlerini kapadı ve hafifçe gülümsedi.

«Senatör, sana beş saniye müsaade, kararını ver. Ya bizimle içersin veya çeneni kapatırsın. Yoksa, kışına bir tekme attığım gibi kendini arabanın yanında bulursun.»

Senatör beş saniye oturduğu yerden kalkmadı. Gençliğinde kendisi de kabadayı biriydi. Bir ara Binbaşığı şöyle süzdü, teklifini kabul edecek gibi oldu. Fakat Hindiçini’de Amerikalıların karşı karşıya kaldıkları bu zorlu anlarda bir binbaşının gün ortasında zil zurna sarhoş olmasını kabul edemezdi. Binbaşı Wolchek, gözlerini açtığı zaman senatör sandalyasından kalkmış arabasına doğru gidiyordu.

Elçiliğe döner dönmez, elçiyi çağırttı ve iki subayın hallerini anlatarak isimlerini verdi. Elçi askerî ataşeyi istetti ve gelince her iki subayın da disiplin cezasına çarptırılacaklarına dair senatöre teminat verdiler. Senatör Vietnamdan ayrıldıktan sonra yaptıkları bir toplantıda elçi maiyetindekilere Binbaşı Wolchek’le Binbaşı Monet hâdisesinin senatörün tavrının değişmesine sebep olduğunu ve bu hâdiseden sonra her şeyi yumuşak karşıladığını açıkladı. Birinci günü saatlerce yayın yaptığı teftişten yorgun düştüğünden olacak bir daha teftiş diye tutturmamış, gezilerini hep otomobille yapmayı tercih etmişti.

Bir gün senatörü Fransızların komünistler karşısında kurdukları savunma hattına götürdüler. Burada Fransızların inşa etmiş oldukları, kapalı bir siperi gezdirdiler. Senatör bu kadar sağlam yapılmış bir yeri komünistlerin zaptedebileceklerine akıl erdiremiyordu. Binbaşı Carvath ve onları gezdiren Fransız generali hemen izah ettiler. Bunun sebebi iki idi. Birincisi komü-

nistlerin üstün miktarda asker yığmaları idi. Fransız Generali «Komünistler adamlarını insafsızca harcıyorlar. Böyle bir siperi hücumla almak için binbeşyüz kişiyi feda etmekten çekinmezlerse tabîî alırlar. Fakat böyle bu fedakârlığı da her zaman yapamazlar,» dedi.

«İkincisi, radyo malzemesi, mühimmat, silâhlar ve malzeme eksikliği olunca komünistlerin işleri kolaylaşıyor.» Senatör anlayışlı bir halde başını salladı.

Tabîî Binbaşı ve Generalin Senatöre söylemedikleri noktalar da vardı. Bunlardan biri bu siperlerden birçoklarını komünistlerin gece içeri sızmak suretiyle bir müfreze askerle zaptettikleriydi. Komünistler ansızın beliriyor ve mazgallardan içeri el bombaları atarak siperi tahrip ediveriyorlardı. Teoriye göre, bu siperlerin ele geçmesi kolay olmaması gerekirdi. Bazen teorinin yürümediğini senatör gibi mühim kimselere anlatmağa çalışarak başlarını ağrıtmakta mânâ yoktu. Bundan başka senatör siperi gezerken ne olur ne olmaz diye Fransızlar iki tabur askeri ilerilere göndermiş ve mevzi aldirmiş olduklarını da söyleyecek değillerdi ya.

O akşam teftişin sosyal tarafı biraz işledi. Askerî vali muavininin eşi Senatör Brown'un eşini ziyaret ederek yemeğe davet etti. Yemekte Vali muavini, senatör ve eşleri olmak üzere dört kişiydiler. Vali muavininin eşinin birkaç lokma diye tarif ettiği yemek üç saat sürdü. Vali muavini senatörün sevdiği viskiden buldurmuş ve yemekten evvel ondan ikram etmişti. Yemek esnasında da üç cins şarap içilmiş ve sonunda şampanya şişeleri açılmıştı. Sofradan kalkıp da sigaralarını tütürüp konyak içerken vali muavini senatöre birçok savaş fotoğrafı gösterdi. Resimler usta adamlar tarafından çekilmişti.

Resimleri birer birer karıştırdıkça gördükleri manzara gittikçe vahşileşiyordu. Bambu kazıklara saplanmış

komünistlerin feci hallerive savaştan sonra bir çukura dökülen askerlerin resimleri vardı. Fransızlarla iş birliği yaptıkları için komünistler tarafından elleri balta ile koparılmış yerlilerin resimleri vardı. Bir resim bir sahra hastanesinin içini gösteriyordu. Yaralı askerler üst üste ranzalarda yatırılmışlardı. Ranzalardan aşağı akan kanlar bile açıkça görülüyordu.

Vali muavini «Savaşmak için modern tesislere ihtiyacımız var. Çıplak ellerle savaş olmaz,» dedi.

Senatör adeta hasta oldu. Böyle bir vahşeti ömründe görmemişti. Fransızlara karşı duyduğu hayranlık git-tikçe artıyordu.

Ertesi gün senatör uçakla Hanoi'ye gitmeği arzu etti. Dien Bien Phu savaşı o günlerde çok şiddetlenmişti. Delta üzerinden uçtular. Binbaşı Cravath ve Paraşütçü General savaşların yapılmakta olduğu yeri senatöre havadan gösterdiler. Hanoi dışında yere indiler ve şehire otomobille giderken yol üzerinde şehrin yakınında bir sıra Afrikalı zenci asker hazırol vaziyetinde senatörü getiren otomobili selâmlıyordu. Senatör yorgundu ve bir akşam evvel yediği yemek midesini bozmuştu. Fakat, askerlerin bu şekilde hazırol vaziyetinde arabayı selâmlamalarını görünce teftiş damarı yine kabardı.

«Binbaşı Carvath, bu hal ne?» diye sordu. «Gördüğüm bu Fransız askerlerinin hepsi Kuzey Afrikalı. Bana bu iş tuhaf geldi. Fransızlar neden yerlilerden asker toplamıyorlar da ta Afrika'dan bir sürü masrafla asker taşıyorlar? Hem bu sayede yerlilere kendi memleketlerini savunmaları imkânı verilmiş olur.»

«Efendim, Vietnamlılar askerlik yapamıyorlar. Yaşadıkları hayat onları disipline bir türlü alıştırmıyor. Sonra, ellerine otomatik bir silâh verdiniz mi ya satıyorlar veyahut alıp dağa kaçıyorlar.»

Senatör gözlerini kısıarak, «Anlamadım,» dedi, «Fransızlar yerlilerden asker toplıyamıyorlar da komünistler nasıl toplıyorlar?»

Bu سوالin cevabını Binbaşı Cravath kendi kendine de kaç defa sormuş ve bulamamıştı. Generale dönerek cevabı bekledi.

«Komünistler safında savaşıan askerlerden ekserisi Çinli'lerdir. Çinliler, Vietnamlılardan daha iyi dövüşüyorlar. Saniyen, yerliler dövüşmezlerse vuruyorlar. Fransızlar medenî insanlardır. Böyle bir barbarlığa hiç bir zaman düşmezler.»

«General, yakaladığınız esirlerden birkaç tanesiyle görüşmek isterdim. Hanoi'deki kabul merasiminden sonra bir esir kampına gidip bu arzumu yerine getirelim.»

Esir kampına gitmeleri nasib olmadı. Hanoi'daki Fransız mümessilliği binasında yapılan kabul merasimine gittikleri zaman onları bir bando ve ihtiram kıt'ası karşılamıştı. Kocaman bir yemek sofrası başına oturmuşlardı. Yemekte askerî bahisler üzerinde tartışmalar olmuş ve bir Fransız generali büyük bir haritayı asarak üzerinde izahat vermiş, ondan sonra bir sürü harp fotoğrafları gösterilmiş, mahrem askerî bazı malûmat üzerinde durulmuş ve daha birçok teferruatla vakit geçirilmişti. Yemekler birbiri ardına gelmiş ve birkaç türlü şarap içilmişti. Onları ağırılıyan general içtikleri şarapların askerlere verilen şarapların aynı olduğunu göğsü kabarak ilân etmişti. Her ne kadar masanın üzeri çok lüks örtülerle örtülü, bardak ve içki takımlarının hepsi kristal, çatal, bıçak ve kaşıklar gümüşten idiyseler de yemeğin ve içkinin mahmurluğu arasında senatör hiçbirinin farkında olmadan, söylenenlere hep başını sallayıp durdu. İşte bu sırada, Binbaşı Cravath, Fransızların savaşı daha mükemmel ve daha

verimli bir şekilde yürütebilmeleri için lâzım olan tankları, uçakları, araçları ve daha bir çok malzemeyi ihtiva eden bir listeyi senatör'e verdi.

Yemekten sonra esir kampına gitmek için yola çıktılar. Hanoi şehrinin dışına doğru üç kilometre kadar gittikten sonra Fransız Generali oradan öteye yayan gitmek zorunda olduklarını söyledi. İki tarafında pirinç tarlaları bulunan dar bir yol üzerinde yürümeğe başladılar. Pok geçmeden yol mermi çukurlarıyla dolu bir hale geldi ve biraz sonra da ortadan tamamiyle kayboldu. Birkaç dakika sonra senatör bileklerine kadar çamur içinde yürüdüğünü görünce şaşırdı. Bacakları sızlamağa başlamıştı. Kendi kendine, yanındakiler aldırmadıklarına göre, ben de tahammül edebilirim, diye düşündüyse de ayaklarına yapışan çamur her attığı adımda biraz daha ağırlaşmaya başlamıştı. General mola işareti verince senatör, yol kenarındaki bir taş parçası üzerine külçe gibi oturuverdi. Gittikleri istikametın aksine bir sürü yerli başlarında ve sırtlarında eşyaları şehire doğru göç ediyorlardı. Yola çıktıkları zaman Binbaşlı Cravath'ın yerini Dr. Barre almıştı. Senatör Dr. Barre'a «Şu başında çamaşırları bulunan yaşlı kadına sor, komünistlerden niye kaçıyorlar?» dedi.

Dr. Barre kadını durdurarak onunla konuştu. İlk anda kadın başını sallıyarak cevap vermek istemedi. Dr. Barre bir sigara verip yaktıktan sonra kin dolu bir sesle konuşmağa başladı. Konuşma bitince kadın bohçasını tekrar başına koyarak yoluna devam etti.

«Senatör, kadın şehirin daha emniyetli olduğunu söylüyor. Komünistlerin kendisini öldüreceklerinden korktuğu için kaçıyormuş. Fransızların onu koruyacaklarından emin. Komünistlerin baskısı altında yaşamaktansa Deltayı bırakıp gitmeyi tercih etmiş.»

Hakikatte kadının söyledikleri büsbütün başka idi.

Komünistler ve Fransızların hepsi birer köpekti. Komünistler altı ay evvel büyük oğlunu işkence ile öldürmüşlerdi. Fransızlar da onlardan aşağı kalmamışlar ve evini yakıp yıkmışlardı. Köyünü güya savunmak için gelmişler ve birkaç el ateş ettikten sonra köyü terketmişlerdi. Hanoi'ya gitmesinin sebebi orada yiyecek bulacağından ümidi olduğu içindi. Hiç olmazsa başını sokacak bir yer bulabilirdi. ,

Senatör daha sonra esir kampına gitmekten vaz geçtiği için geldikleri yoldan yavaş yavaş döndüler. Şehire dönünce senatör hemen kendini bir düşün altına attı ve akşam verilecek ziyafet için hazırlanmağa başladı. Ertesi sabah uçakla Saigon'a döndüler.

Ertesi gün akşama kadar mühimmat depolarını, eğitim kamplarını ve diğer tesisleri teftiş ettiler. Fransız gazetecileri, memurları, subaylarıyla görüştüler. Hiç çekinmeden dertlerini ortaya koyan bir sürü iş adamıyla hasbihal ettiler. Senatör akşam ölü gibi yatağa düştü.

Bir hafta sonra Senatör ve beraberindekiler uçakla Saigon'dan ayrıldılar. Gördükleri, öğrendikleri masrafa emeğe değmişti. Senatör yanındakilere «kendi gözümle herşeyi görmüş oldum» dedi.

Uçakta dalmak üzereyken, senelerin verdiği alışkanlıkla aklından birşey geçmeğe başladı ve hemen doğruldu. Saigon'da ve Hanoi'da kaldıkları müddet içinde topu topu iki yerli ve general rütbesinden aşağı üç subayla konuşabilmişti. Bu subayların ikisi de zil zurna sarhoştular. Bir an için toplamış olduğu malûmattan şüphelenir gibi oldu. Fakat yorgunluk ve uykusuzluk bastırmıştı. Kendini koyuverdi.

Birleşik Amerika Cumhurbaşkanı masaya vurarak senatoda çıkan patırdıyı susturdu.

Başkan sert bir sesle, «Senatör Brown, New Mexico

senatörü henüz sözünü bitirmedi. Söz onundur. Eğer izin verirse araya girebilirsiniz.» diye ihtarda bulundu.

Senatör Corona hiddetlenmişti amma, Senatör Brown'la çekişmeyi de pek arzu etmiyordu.

«Sayın Başkan, bir nokta daha üzerinde durmak istiyorum, ondan sonra sözü Senatör Brown'a bırakırım. Söylemek istediğim şudur. Şimdiye kadar Hindicindeki Fransız hükûmeti emrine dört milyar dolar tahsis ettik. Bütün yaptıkları Dien Bien Phu savaşını kaybetmek ve bütün Deltayı terketmek oldu. Sizden şunu soruyorum, Asyadaki bu kurt yuvasına vatandaşların parasını daha ne kadar zaman dökeceğiz?»

Senatör Corona kurnaz bir adamdı. Senatör Brown'un elinde herhalde birşeyler olması gerekirdi. Hiç renk vermeden iddiasını şu sözlerle destekledi:

«Söylediklerim uydurma şeyler değildir. Tahmin de değildir. Hepsi birer hakikata dayanıyor. Bu hakikatları bana oradaki durumu çok iyi bilen birisi verdi.»

Senatör Brown atıldı, «Kimmiş bu adam? İsmi?»

Senatör Corona tereddütsüz cevap verdi.

«Sarkhan'daki Diplomatik mümessilimiz Elçi Mac White,» dedi. «Memleketimizin en tecrübeli diplomatlarından biridir. Kendisinden Vietnam hakkında malûmat istedik. Çok ümitsiz olduğunu yazdı. Verdiği malûmata...»

Senatör Brown seslendi, «Senatör bu hakikatlerden birkaçını söyleyiniz.»

Senatör önündeki dosyayı açtı. Dosya üzerinde (Gizli oturum için) yazılı olmasına rağmen işi bir izetinefis olayı olarak kabul etti ve okumağa başladı.

Elçi, Vietnamlıların komünistlerden nefret ettikleri kadar Fransızlardan da nefret ettiklerini yazıyor. Fransızlar büyük masraflar yaparak Kuzey Afrikadan profesyonel askerler getirmişler. Vietnamlılar buna çok

kızmışlar. Fransız tüccarları memlekete faydalı olmaksızın ziyade tavizler peşindeymişler. Fransız askerlerinin her seferinde komünistler tarafından tuzağa düşürüldüklerini, şimdiye kadar hiçbir savaşı kazanmadıklarını ve yenilgiden yenilgiye uğradıklarını, Vietnam'a çamur içinde işe yaramıyan malzeme gönderdiğimizi yazıyor. Fransız kumandanlarının komünistlerin kullandıkları çete usüllerini kullanmak istemediklerini, Fransızların Amerikan diplomatlarının ve askerî personelinin gözlerini boyadığını, herşeyi güllük gülüstanlık gösterdiklerini yazıyor.»

Senatör kürsüden inince Brown ayağa kalktı ve «Sayın Başkan, bu konuda kâfi derecede tartışma yaptık.» dedi. Sesinde büyük bir hiddet ve kuvvet ifadesi seziliyordu. «Sayın Senatör bir takım olayları sayıp döktü. Bunlar Vietnam'dan uzakta oturan bir elçimizin fikirleridir.»

Senatör Brown biraz durdu. Etrafına bakındı ve kelimelerini tane tane ağzından çıkararak sözlerine devam etti. «Baylar, Sayın Senatör Corona'nın saydıkları hep yanlış.» Bunları yavaş yavaş söylüyor ve sesinden üzülen konuşmuş anlaşıyordu. Senatörler ilgiyle dinliyorlar ve basın galerisinde herkes dikkat kesiliyordu. Artık herkes senatörün sözlerindeki ciddiyet ve dürüstlüğe inanmış bulunuyordu. «Bunu size tam bir yetki ile söylebilirim. Çünkü ben kendim oraya giderek...»

XXI

UFAK TEFEK İŞLER

Elçi MacWhite mektubu zaten bekliyordu. Senatör Corona'ya yazdıklarını Senatör Brown senatoda çürütünce AP ve UP ajanslarının muhabirleri Haidho'daki elçilik binasına hücum etmişlerdi. O gün öğleden sonra zaten sıkıntılı bir hava vardı. Yazdıklarının gizli bir oturumda konuşulacağını zannediyordu. Fakat matbuat mektubunun hemen hemen hepsini ele geçirmişti. Vietnam hakkındaki iddialarını savunmaktan başka çaresi kalmamıştı. Elçi MacWhite bunu becerebildiği kadar yaptı.

Tam üç hafta Washington insanı deli edercesine sesini çıkarmadı. Muhakkak bir yazı, geleceğini biliyordu. Öyle olmakla beraber yazıyı alınca yine hayrete düştü. Mektup Bakandandı. Kendi el yazısıyla yazılmıştı:

Azizim Gilbert,

Biliyorsun, seni dışişlerine girmen için ben teşvik etmiştim. İşlerini büyük bir iftiharla takip ettim. Her zaman memleketin iftihar edebileceği bir insansın. Memleketinin emniyetini ve menfaatini her şeyin üstünde tuttuğunu biliyorum. Bunu seni sırasıyla tayin edeceğimiz birkaç elçilik vazifelerini düşünürken daima göz önünde bulundurdum.

Son birkaç ay içindeki durumun hakkında kendi kendime acaba yanılmış mıyım? diye düşünmediğimi yazmazsam kendime karşı vicdan borcumu ifa etmemiş olacağım.

(1) İlk mektubunda büyük bir hata işlediğini yazdın. Elçilik kadrosuna komünistlerin sızmış olduğunu bildirdin. Bu halin dünyanın her tarafındaki elçiliklerimizde de olmaması için tedbir almamızı yazdın. Senin bu yazını cesur bir adamın yazısı olarak gösterdim ve seni o yolda savundum. Başka birisi olsaydı sesini bile çıkarmazdı.

(2) Dolaşmak için izin istedin. Gittiğin yerlerdeki elçiliklerden en az iki tanesi onların işlerine karıştığından bahisle senden şikâyet ettiler. Biliyorsun, Vekâlette protokola ne kadar önem veriyorum. Senin Dien Bien Phu'daki maceraların etrafı görüp tetkikler yapayım diye izin isterken verdiğin sebeplerin hiç birine uymadı.

(3) Müsteşarın George Swift'in dikkatsizliği sebebiyle değiştirilmesini istedin. Sonradan öğrendiğimize göre bu dikkatsizliğin bir Hava Albayının Kralın el falına bakmasına izin vermemesi olduğunu öğrendik.

(4) Şimdi de Senato Dışişleri Komisyonunun İdarî toplantısında okunmak üzere yazdığın yazıyı gördüm. Adamlarımızın bu gibi komisyonlar önünde ifade ver-

melerini önlemek adetimiz değildir. Fakat senin idaren altında olmıyan bir memleket hakkında yazdıklarının hiçbir kıymeti olamıyacağı tabîi idi. Yazdıkların doğru bile olsa yaptığın düşüncesiz bir hareketti.

Açık yazayım, Gilbert, sana istifa filân et demiyorum. Sarkhan'dan ayrılmanı da tavsiye etmiyorum. Fakat bundan sonra hareketlerini yurt dışına tayin ettiğimiz elçilerimizden beklediğimiz çerçeveye sokacağına beni temin etmeni istiyorum. Sana bu hususî mektubu bakanlığı huzursuz bir duruma sokmak istemediğimden ve bilhassa mesleğini düşündüğümden dolayı yazdığımı emin olabilirsin.

MacWhite mektubu masanın üzerine koydu. Bakanın dindar ve işine bağlı bir adam olduğunu biliyordu. Durmadan seyyahat eden cesaret sahibi biriydi.

Bakan doğrudan doğruya bir cevap vermeden evvel uzun uzadıya düşündü. Bakanın mektubunda sıraladığı dört hususa dair bir şey yazmamağa karar verdi. Bunların herbiri daha derin bir dâvânın birer küçük parçalarıydı. Bakana Amerikan politikası üzerinde son bir teşebbüste bulunmayı ve ötesini olayların gelişine bırakmayı doğru buldu. Vekil tekliflerini kabul etmezse istifa eder ve giderdi.

Sayın Bay Bakan,

Bana yazdığınız mektubun samimiyetine teşekkür eder ve cevabımın aynı ruhla kabul edilmesini rica ederim.

Tabîi biliyorsunuz ki, bu gün komünistlerle dünyamızın arasında sessiz sedasız devam etmekte olan ölüm kalım çatışmasında, evvelce hiç bir hazırlığım olmadan politika hayatına atıldım. Buraya gelinceye kadar Lenin'in (Paris'in yolu Pekin'den geçer) sözünün aynı zamanda Saigon; Tokyo, Bangkok, Jakarta ve hatta Haid-

ho'dan da geçeceği mânâsına almamıştım.

Rusların termonüklüer bir savaşa tevessül edeceklerine inanmıyorum. İhtiyaçları da yok. Karşılığını görerek kendilerinin de ortadan yok olması tehlikesine düşmeden her yerde kazanıp gidiyorlar. İkinci Dünya savaşının sona erdiği tarihten buyana hiçbir yerde büyük bir yenilgiye uğramadılar. Birçok demeçlerinde de söylediğiniz gibi atom bombasını ilk atan biz olmayacağız. Bunun mânâsı, Ruslar ufak ufak zaferlerle yavaş yavaş dünyaya hâkim bir duruma gelecekler. Bu zaferleri sağlayan savaşların birçoğu yuvarlak masalar etrafında olacak, birçokları Asya'da pirinç tarlaları içinde, köy toplantılarında, okullarda olacak. Bunların hepsinden daha önemlisi, bu savaşlar insanların fikirlerinde kök salacak. Savaşlar pek nadir olarak şiddetlenecek. Fakat ufak tefek savaşlar ve zaferler durmadan tekrarlanacak. Bunların toplamı, kendi yaşayışımızın devam edip edemeyeceği konusu üzerinde kati tesir yapacak. Bu lüzumsuz yazılarımdan dolayı özür dilerim. Fakat başka türlü ifade etmek imkânını bulamadım. Birleşik Amerika'ya şu dünyada tam bir birlik içinde yaşayabilmenin esaslarını kuracak olan yukarda arzettiğim ufak tefek savaşları kazanma yoluna gitmeli veyahut herşeyin kaybolduğunu şimdiden kabul etmelidir.

Ne yapmak lâzımdır? Ben şahsen durumu bütünlüğüyle göremiyorum. Zânnıma kalırsa kimse bunu bilmiyor. Fakat bizzat geçirdiğim ufak tecrübeler bu muammanın çözüm yolunu bana gösterir gibi oldu. Haidho'daki vazifem boyunca buradan belki üçyüz Amerika'lı gelip geçti. Bunlardan ancak beş tanesi komünistlerle olan savaşta faideli işler görebildiler. Biri bir katolik papazı, biri Teksas'dan bir binbaşı, biri bir mühendis, bir bir Hava Albayı ve bir tanesi de süt tozu işiyle uğraşan bir sivil vatandaştı. Bu bir avuç insandan ben

birçok şey öğrendim. Öğrendiklerimin dünyanın her memleketinde tatbik edilip edilemeyeceğini bilmiyorum. Fakat komünistlere karşı savaşan her memlekette işe yarıyacağı muhakkak.

Yapılacak işler ufak çapta ve moral eğitim esaslarına dayanarak halkın sevgisini kazanmak için yapılmalıdır. Propaganda için değil. Yukarda bahsettiğim ve burada feragatla çalıştıklarını gördüğüm insanlar romantik ve hayal peşinde koşan adamlar değildir. Hepsi sağlam karakter sahibi kaya gibi insanlardır. Hepsi bizim dış politikamızın insanî ve makul usûllerle çalışıldığı taktirde muvaffak olacağına inanmışlardı.

Sizden Sarkhan'da bazı hareketlere başvurmam için izin rica ediyorum. Eğer bu ricalarımı kabul etmek imkânını bulamıyacaksanız vazifemden istifa etmek zorunda kalacağım. Tekliflerimi kabul edecek olursanız Sarkhan'ı komünistlerden kurtarmak imkânlarımızın artacağına imanım vardır. Eğer yapacağım işlerde başarıya ulaşırsam bu tecrübelerden bütün dünyanın faydalanacağına inanıyorum.

(1) Sarkhan'da çalışacak her Amerikalının ve ailesinin, Sarkhan'cayı öğrenmeleri. Eğer gayret edilirse on iki hafta içinde yeter derecede Sarkhan'cayı okuyup, yazmak ve konuşmak kâbildir. Bu şart askerî ve sivil herkes için muteber olmalıdır.

(2) Hiçbir Amerikalının Sarkhan'da enaz iki sene memuriyet görmeği kabul etmediği taktirde ailesini getirmesine izin verilmemesini istiyeceğim. Ailesini getireceklerine de burada lüks evler temin edilemeyeceği ve bura halkının normal olarak alıştıkları standardın üstünde hiç bir şey verilemeyeceğini evvelden kabul etmeleri şarttır. Bilhassa, Amerikada alıştıkları hayatın üstünde lüks bir hayat beklememeleri icab edecektir. Saniyen memlekette bol miktarda bulunan yerli yiyecek-

lerle yetinmeleri gerekecektir. Bu yiyecekler temiz ve lezzetlidir.

(3) Sarkhan'daki Kantine ve PX'in kaldırılmasını talep edeceğim. Tuvalet malzemesi, bebek maması, konserve süt, kahve ve şekerden başka hiç bir Amerikan eşyasının burada satılmamasını isteyeceğim.

(4) Amerikalıların hususî arabalarını Sarkhan'a getirmemelerini isteyeceğim. Resmî bütün işler, resmî arabalarla yapılmalı ve şahsî işler taksiler, bisiklet ve elle çekilen arabalarla görülmelidir.

(5) Sarkhan'da çalışacak her Amerikalının rütbesi ne olursa olsun, asker veya sivil, Mao Tse-tung, Lenin, Chou En-lai, Marx, Engels ve daha başka Asyalı komünist liderlerin yazmış oldukları eserleri okuyarak kendilerini oryante etmesini isteyeceğim. Bunları buraya gelmeden evvel okumaları gerekir.

(6) Memur alınırken tatbik ettiğimiz programa yukarıda saydıklarımın konulmasını isteyeceğim. Sarkhan'da bir vazife almak için başvuranların ne şartlar içinde çalışacaklarını evvelden bilmeleri ve öğrenmeleri icabedecek. Tecrübelerim bana gösterdi ki, yüksek kabiliyetli insanlar karşılaşacakları iş ne kadar zor ve çetin olursa o kadar arzulu oluyorlar. Standardlarımızı aşağıda naldıkça ve yurt dışındaki vazifeleri bulunmaz birer nimet halinde gösterdikçe memur kalitesi ortanın bile altına düşmüştür.

Yukarıda arzettiklerimin olağanüstü istekler olduğunu biliyorum. Dev büyüklüğünde silâhlanma yarışı sürüp giden ve büyük devletlerin menfaatlarının çarpıştığı bir devirde isteklerim belki de komik görünecek. Fakat, şunu tekrar etmeliyim ki, büyük dâvalar hep arzettiğim ufak tefek meselelerin bir araya gelmesinden kayıp ediliyor veya kazanılıyor. Zaten bu arzet-

tiklerimi Sarkhan'a yeniden gönderilecek olan memurlardan aramalarını Personel Müdürlüğüne resmi bir yazı ile de bildirdim.

Eğer Asya'ya mükemmel bir şekilde yetiştirilmiş, feragatli ve işine bağlı elemanlar alamazsak kaybımız sürüp gidecek. Ruslar bir tek kurşun atmadan kazanacaklar. Bu taktirde de yegâne çaremiz karşılarına atom silâhlarıyla çıkmak olacak.

Cevabınızı bekler ve...

MacWhite mektubuna üç hafta cevap bekledi. Bu müddet içinde tenbel tenbel oturup yeise kapılmadı. Binbaşı Wolchekin bir eğitim kampında yerlilere çete savaşı hakkında verdiği dersleri takip etti. Chang Dong köyüne giderek orada ufak da olsa gelişmekte olan endüstri konusunu inceledi. Sarkhan'lı bir makinist, balık konservesi yapmak için pratik ve basit bir makine icad etmişti. Bu makine sayesinde balık konserveciliği ilerlemeğe başlamıştı.

Haidho'ya dönerken yol üzerinde bir Finian tesisinde yemek yedi. Burası mezhep farkı gözetmeden 250 kadar Sarkhan'lı ve 21 yaşından büyük gençlere dört sene sürecek bir eğitim veriyordu. Ders programlarında komünist liderlerin demeçleri yanında batılı liderlerin, fikirlerini açıklayan eserlerin tetkiki de vardı. MacWhite'in konuştuğu gençlerin ekserisi okulu bitirince köylerine döneceklerini ve orada çalışacaklarını söylediler.

Elçinin otomobili Haidho'ya yaklaşırken yeşil bir tepenin yamacında elli kadar kahverengi inek gördü. Bunlar Amerikadan altı ay evvel gelmişti. Şimdiden bile Sarkhan'lılar süte ve süttten yapılmış yiyeceğe alışmağa başlamışlardı. Çocuklar taze süt içebiliyorlardı. Bazı köylerde dericilik işleri alıp yürümüştü.

Washington'dan beklediği cevap en sonunda bir telgraf halinde geldi:

Elyazısıyla taleplerinizin hepsi reddolundu stop, bu kâbil teklifler faydaları mülâhaza edilse bile doğru bulunmadı stop, bu şartlar altında hiçbir Amerikalı yurt dışında çalışmak istemez stop, lütfen ilk vasıtayla Birleşik Amerika kıtasına dönünüz stop, elçilik kadrosunda esaslı değişiklikler yapılacak stop, lütfen Sarkhan hükûmetinden yeni elçi olarak Mr. Joseph Bing'i kabul edip etmiyecekleri hakkında sondaj yapınız stop, matbuat vJe adam seçmedeki geniş tecrübesinin elçilik için bir avantaj olacağı kanısındayız stop imza Bakan.)

Üç hafta sonra da MacWhite Sarkhan'dan ayrıldı.

XXII

HAKİKATLERE DAİR BİR SON SÖZ

Bir romanın sonuna bizim yaptığımız gibi hakikatlere dayanan bir sonsöz eklemek adet değildir. Fakat kitabımızı okuyan bir kimsenin okuduklarının hayal mahsulü olarak kabul etmesini arzu etmiyoruz. Bunlar hayal mahsulü değildir. Hepsi hakikatlere dayanmaktadır. İşte bu sonsözde kitabı neden yazdığımızı ve anlattıklarımızı, nerelerden aldığımızı bildirmek istiyoruz.

Her ne kadar romanda geçen isimler bizim uydurduğumuz isimlerse de ve Sarkhan diye bir memleket yoksa da, başından sonuna kadar okuduğunuz olaylar başka başka memleketlerde olmuştur. Hem de birçok kerre. Kanaatimize göre bu olaylar devam edecek olursa ilerde bir felâkete yol açacaktır.

Sputnikler, yeni yeni keşifler, uzay araştırmaları,

sulhta ve savaşta atom gibi dev büyüklüğündeki dâvaların yürütüldüğü şu devirde insan kolaylıkla önemli bir tarih dergisini unutmuş olabilir o da, bir memleketin kuvvet ve bütünlüğünü ufak şeyleri küçümsemesi yüzünden yavaş yavaş kaybedeceğidir. Fikrimize göre nükleer bir felâket beklenemez. Fakat herbirimizin hür hayatı ufak ve minicik parçalar halinde elimizden kayıp gidebilir.

İkimiz de bu kitabı bize ilham eden Güney-Doğru Asya memleketlerinde, birçok hâdiselere karıştık. Komünistlerin nasıl çalışmakta olduğunu tetkik ettik. Tabîî, birer yazar olarak bu memleketlerde bizi temsil eden Amerikalıların hayatlarını dramatik bir şekilde takdim ettik.

Albay Hillandale, Rahip Finian, John Colvin ve Çirkin Amerikalı gibi karakterlerin işlerini vesikaya bağlamağa bile lûzum görmüyoruz. Bunlar hakikaten Amerika'ya büyük hizmetler yapmışlar. Haklarında yazdıklarımızın gerçek olaylardan alınmış olduklarını kabul edebilirsiniz. Fakat, Louis Sear, George Swift ve Senatör Brown gibi insanların pek şerefli olmıyan hikâyelerini biraz açıklamanın faydasını biliyoruz.

Aslında Elçi Sears diye kimse yoktur. Fakat son seneler içinde Asya'da onun gibi birçok adamlar bulundu. Biz onu bir taraftan Hâkimlik tâyinini beklerken, elçiliğe kurulmuş gürültücü ve patırdıcı bir adam olarak tarif ettik. Memleketimizi dışarda temsil eden diplomatlar arasında aynı taktiği tatbik etmiş bulunanların adlarını burada saymak bize düşmez. Şans eseri olarak bunların içinde kâbiliyetli ve çalışkanları da bulunmuş olmakla beraber, sadece servetine, parti kuvvetine dayanan, karışık işlere burnunu sokmamasını bilenlerin iyi yetişmiş, ehliyetli kimselere tercihan elçi tayin olundukları ve bunların adedinin küçümsemediyecek kadar

fazla olduğunu bilmemiz lâzımdır.

Sears hakkında yazdığımız şeyler birçok yerlerde elçilerin bilfiil yapmış oldukları işlerdir. Sarkhan gazetelerinde onun hakkında çıkan hücumları ve olanları okumaktan âciz olması, tabii, bir hikâyedir. Fakat, şunu da kaydetmek isteriz ki, son iki sene içinde Güney Doğu memleketlerinin başkentlerinin birçoğunda Amerika aleyhinde yazılar çıkmış ve burdaki elçiler tıpkı Sears gibi bunları, lisanı bilmediklerinden, okuyamamışlardır. (Bir elçi bu gazeteleri tercüme edilsin diye ta Washington'a göndermeği adet edinmişti.)

Hiç olmazsa büyük memleketlere tâyin olunan elçilerin o memleketin lisanını bilmesinden daha tabii bir şey olmaması gerekir. Böyle olmakla beraber, Fransa, İtalya, Almanya, Belçika, Hollanda, Norveç ve Türkiye de bulunan elçilerimiz o memleketlerin lisanlarını bilmemektedirler. (Mamafih, Paris elçimiz Almanca ve Berlin elçimiz de Fransızca bilmektedirler.) Dokuz memleketten ibaret olan Arap ülkelerindeki elçilerimizden yalnız iki tanesi Arapça konuşabiliyor. Japonya, Kore, Burma, Thailand, Vietnam, Endonezya, ve diğer Asya memleketlerinde elçilerimiz ancak tercüman vasıtasıyla görüşebiliyor. Bütün komünist memleketler arasında ise yalnız Moskova elçimiz Rusça bilmektedir.

Eğer yabancı memleketlerdeki elçilerimiz etraflarında, bulundukları memleketin lisanını, örf ve adetlerini bilen uzmanlarla çevrilmiş kukla insanlar olsalardı bunların lisan bilmemeleri sadece Sarkhan'da Louis Sears'i Prens Ngong gibi yerli hükûmet adamlarının küçümsemeleriyle kalır ve olur biterdi. Fakat, elçiler birer kukla değildirler. Onlar memleketimizi dışarda temsil eden mekanizmaların başlarıdır. Hataları, Sears'inki gibi kötü sonuçlar doğurabilir. Bundan başka elçiliklerde çalışan dışişleri personeli de, Joe Bing de olduğu gi-

bi, lisan bakımından yetiştirilmemektedir.

John Osborne, Dışişleri hizmetleri hakkında yazdığı bir eserde bu hizmetleri görececek bir memurun en mükemmel vasfı karşısındakilerle vasıtasız konuşabilme kabiliyetidir demiştir. Hal böyle iken gazeteci James Reston'un 18 Mart 1958 yılında New York Times gazetesinde çıkan yazısında bildirdiği gibi (Dışişleri personelinin yüzde ellisi hiçbir yabancı dil bilmemekte, ve işe alınan yeni memurların yüzde yetmişi de aynı durumda bulunmaktadır.) Bu rakamlar İngilizceden başka lisan bilmiyenlerin miktarıdır. Fransızca, İspanyolca, Almanca ve İtalyanca dahi bilmiyorlar. Zor lisanları bilen memur adedi ise tek tüktür.

Dışişleri personelinin başka yurt dışındaki memleketlerde bir milyondan fazla askerimiz vardır. İçlerinde pek azı bulundukları memleketin lisanını konuşabilmektedir. Önemli askerî ve teknik konular çıkınca onlar da sıfıra inmektedir. Bütün bunlara rağmen Asya'ya gönderdiğimiz personelin biraz daha kalifiye insanlar olduğu iddiası bir savunma unsuru olarak kabul edilemez. Çünkü, aynı yerlerde vazife gören Rus personelinin on kişiden en az dokuz tanesinin vazifesi başına gelmeden o memleketin lisanını öğrendiği de bir hakikattir. Evvelâ bu vasfı arıyorlar. Asya'da ne kadar Rus elçiliği varsa bütün personelin, memurları, sekreterleri, telefon memurları, şoförleri ve hizmetçileri, hepsi Rus'tur. Ve bunların hepsi o memleketin lisanını konuşup yazmaktadırlar.

Buna mukabil, Amerikan elçiliklerinde haberciler ve tercümanlar bile yerlilerdendir. Asya'daki misyonlarımızda çalışan telefon memurlarının hemen hemen hepsi Asyalıdır. Casusluk işinde en verimli kaynak bu şekilde yerleştirilmiş memurlardır. MacWhite ve Li Pang'ın hikâyesi de uydurmadır. Fakat; hikâyede geçen şart-

lar Asyadaki her elçiliğimizde mevcuttur. Tarif ettiğimiz Çinli hizmetçilere uyan bir tipi biz bizzat gördük.

Prens Ngong gazetede çıkan karikatürün aleyhte değil leyhte olduğunu Sears'e anlatması gerçeğe uymaktadır. Çünkü, her seferinde edindiğimiz bilgiyi Amerikalı olmayan tercümanların tercümesine ve izahına bağlamak zorundayız. Endonezya'da son zamanlarda ortaya çıkan anlaşmazlık buna bir misaldir. Orada da gazetelerde çıkan yazıları, radyo konuşmalarını ve görüşmeleri hep yerli tercümanların aracılığıyla öğrendik. Asyalıların, efendilerine hoş olmıyan şeyleri söylemekten çekinmeleri dolayısıyla tercümanlar diplomatlara durumu güllük ve gülüstanlık olarak gösterdiler. Ancak tehlikeli bir gecikmeden sonra kulakları tıkalı diplomatlarımız Endonezya'nın politik bir karışıklığa doğru gitmekte olduğunu öğrenebildiler. Hindicini de ise askerî ve sivil memurlarımız yalnız Fransızlarla görüşebiliyorlardı. Fransızlar ise kendilerine karşı yöneltilen ihtilâlî sadece kendi zaviyelerinden görüyorlardı. Bir gazeteci durumu bir Vietnamlı veya bir Fransız tercüman kullanmadan doğrudan doğruya Vietnamlılardan öğrenmek istediği zaman bunu ancak hikâyemizdeki Rahip Finian gibi bir papazın aracılığıyla yapabilişti. Papaz yerli lisanı ana dili gibi konuşmaktaydı. Kilise bile, Ruslar gibi, Asya'da faydalı iş yapabilmenin sadece yerlilere kendi lisanlarıyla hitap edebilmek suretiyle başarıya varacağını anlamıştı.

Çektiğimiz sadece elimize geçmesi gereken haberleri alamamakla kalmıyor. Örneğin, bir elçinin kendisiyle vasıtasız görüşmek isteyen bir yerliye ya İngilizce konuşmasını istemesinin veyahut onu hiç dinlememesinin nelere mal olacağını bir düşünün. Ruslar katiyen bu hataya düşmüyorlar. Seylan'da Rus elçiliğinin kapasındaki levhada Sinhalese'ce, Tamil'ce, İngilizce ve Rusca

yazı vardır. Amerikan elçiliğinde ise sadece İngilizce yazı vardır.

Bir taraftan Albay Hillandale, Mızıkacı Albay, John Colvin ve diğer taraftan Sears, Swift ve Joe Bing hikâyelerini tasarlarken John Foster Dulles bizim duygularımızı şu sözleriyle desteklemiş oldu: «Tercümanlar hiçbir zaman faydalı aracı olamazlar. Karşımızdaki insanların lisanını bilmezsek onların zihninden neler geçtiğini katiyen anlayamayız. Onların lisanını bilmezsek onların bizim zihnimizden geçenleri anlayıp anlayamadıklarını da kestiremeyiz.» demişti.

Savannah'lı Falcı hikâyemizin ruhunu Mr. Dulles'in bu demeci teşkil eder. Swift Sarkhanca'yı bilmediğinden onların zihinlerinden geçenleri tabîi anlayamazdı. Bu yüzden onları gücendirdi. Hikâye bizim hayalimizin mahsulüdür. Fakat bu hikâyede anlattığımız şekilde bir protokol yanlışlığı bizim başımıza geldi. Tabîi biz kimsenin gözünü morartmadık.

Swift gibi içinde vazife gördüğü memleketin lisanını bilmiyenler, orada yaşayanların örf ve adetleri, itikatları, dinleri ve nelerden hoşlandıkları hakkında üstünkörü bir bilgiden fazlasına sahip olamazlar. Son zamanlarda, Seylanda bulunan, muhtedir ve son derece sevilen bir elçimizin başından geçen bir olay buna büyük bir örnek olabilir.

Elçi, sömürge zamanından kalma, İngiliz kültürü almış, üst sınıfa ait kişilerden kurulu iktidar partisinin siyasi liderleri ile samimi olmuştu. Elçi edindiği haberleri herhalde sadece bu guruptan almakta idi ve bir gün Dışişlerine hiçbir haber sızmadan memlekette değişiklik oldu. Elçinin ahabplarının partisi milletmeclisinde karşı tarafın 101 sandalyasına mukabil 8 sandalya kazanabildi.

Yaptığımız bilânçonun kredi tarafında ise, çirkin

mühendis ve Albay Hillandale gibi memleketin lisanını bilen, şehirlerden uzak köylere giderek oradaki insanlara Amerikalıların ne olduklarını öğretenler de var. Yarattığımız bu karakterler bizim şahsen tanıdığımız kimselerin birer örneğidir. Bunlar gibi bir çokları var. Fakat esefle kayıt edelim ki, bunları Amerikalı memurlar hiçbir zaman hoş karşılamıyorlar. Adamları alışmış oldukları usul ve adetleri çiğneyen insanlar olarak görüyorlar.

Birkaç Hillandale ve Ruslar, şehirlerin dışında pirinç tarlaları arasında, köylerde dolaşırken, resmî mevzuat yüzünden yerlerinden kımlıdayamıyan Amerikan personeli sadece birbirleriyle görüşmekle kalıyorlar. Sekreter MacIntoch'un mektubunda tarif ettiği kokteyller, ziyafetler ve kendi aralarından dışarı çıkmıyan hayatları hakikidir. Tabii MacIntoch'u biz uydurduk. Bir gün Bangkok'ta bir yerliyi akşam yemeği için davet etmiştik. Adam özür diledi ve o akşam bir (S.I.G.G.) ye davetli olduğunu söyledi. Harflerin mânâsını anlamadığımızı söyleyince, «Nasıl olur hiç işitmediniz mi? Biz yerliler Amerikalılar tarafından verilen bir kokteyle davet olunduk mu bu adı veririz. Mânâsı da şudur: «Altın Çevrenin Sosyal Çiftleşmesi.»

Lâtin Amerikayı ziyareti esnasında Başkan Yardımcısı Nixon Millî Matbuat kongresinde verdiği bir demeçte, «Ben bir sürü kokteyle ve resmî ziyafete de gidebilirdim. Kanaatime göre vaktimizi sadece böyle işlerle geçirirsek mücadeleyi kaybederiz. Diplomatlarımızın yapması gereken şey elçiliklerden çıkarak öğrenciler, işçi liderleri, fikir adamları gibi geleceği hazırlıyan insanların arasına karışmak ve onlarla ahbaplık kurmaktır» demişti.

Vietnam'daki Amerikan Teşebbüsleri Heyeti hakkında yazdığı bir raporda, Leland Barrows Amerikalı

memurların şehirlerden dışarı adım atmadıklarını, köylerde ve kasabalarda bir tane bile Amerikalıya tesadüf etmediğini yazmıştı. Joe Bing ve Swift'in şahıslarında temsil ettiğimiz tipler hikâyeye değildir.

(Herkes Joe Bing'i Sever) adlı hikâyemizde uydurduğumuz Ruth Jyoti kızın insanlarla temaslarında serbest dünyadakilerden daha ilerde olduğunu ileri sürüyor. Ziyafette söylediklerini ve görüşmelerini biz uydurduk. Fakat, bu hikâyede anlatmağa çalıştığımız uydurma değildir. Örneğin, Amerika her sene Asya'dan gelen öğrenciler ancak bir sınıf tabaka içinden getiriyor. Fikir çok yapıcıdır. Fakat, işin bir püf tarafı var. Buraya tahsile gelecek olan öğrencilerin İngilizce bilmeleri şart, çünkü onlara ders verecek olan öğretmenler onların lisanını bilmiyorlar. Bunun mânâsı, Asya'dan gelen öğrenciler ancak bir sınıf tabaka içinden alınıyor. Bunlar da büyük şehirlerde oturan zengin ve ekalliyette olan insanların tabakası. Halbuki Asya baştan aşağı bir tarım memleketidir.

Komünistler bu konuda da bizden ayrı. Çin'de Yunan eyâletinde Güneydoğu Asyalılar için geniş ölçüde bir eğitim sistemi kurmuşlar. Takriben 30000 kadar tutan öğrenci Endonezya, Burma, Thailand, Laos, Kamboçya, ve Vietnam'ın Çin sınırına yakın yerlerinden geliyorlar. Eğitim süresi onsekiz ay. Dersler öğrencilerin kendi lisanlarında veriliyor. Dersler tarım, dericilik, matbaacılık, demircilik gibi ufak kasabadaki halkın işine yarıyacak konular üzerinden veriliyor. Öğrenciler kendi memleketinden olanlarla beraber yatakhanelerde yatıyorlar. Dinî derslerini kendi rahipleri öğretiyor.

Güneydoğu Asyalıların buradan döndükten sonra Komünist rejiminin Çin'de yarattığı harikalardan bahsetmeleri hiç yadırganmamalıdır.

Binbaşı Wolchek ve Binbaşı Monet'e ait (Harp Ya-

digârları) ve (Harp dersleri) hikâyelerimizde pekâlâ düzeltilebilecek bir cehaleti ortaya koymağa çalıştık. Bizim ve müttefiklerimizin senelerdir Komünistlerin stratejilerini ve taktiklerini evvelden keşfetmek için sarfetmediğimiz gayret kalmadı. Fakat, Hindiçini savaşları esnasında hiçbir Amerikalı (veya Fransız) askerî veya sivil memurun, Londra'daki Lawrence Wishart Matbaacılık Şirketinin bastırmış olduğu ve Komünist harekâtının bir hülâsasını veren (Mao-Tse-Tung'dan seçme fikirler) adlı eserî okumamış olduğunu bizzat gördük. Bu kitap aynı zamanda International Publishers Matbaacılık Şirketi tarafından 1954 senesinde dört cilt olarak Birleşik Amerikada da basılmıştı. (Bu konuda daha kısa bir eser de 1952 senesinde McGraw-Hill müessesesi tarafından bastırılan (Teşkilâtlanma Silâhı - Bolşevik Stratejisi ve Taktiki Konusunda Bir Etüd) adlı kitaptır.

Asrımızın en zeki taktikçilerinden biri olduğuna şüphe olmıyan Mao çok iyi yazılmış eserinde Kızıl Ordunun yaptığı her savaşı ve her hareketi tahlil ediyor. Tek tük olan her mağlûbiyeti ve galibiyetlerden bir çoğunu yazısında birer birer ele alarak bunlardan çıkardığı dersleri anlatıyor. Bu suretle ortaya koyduğu strateji ve taktik usûllerini Komünistler hiç durmadan Güneydoğu savaşlarında kullandılar.

Dien Bien Phu savaşlarıyla sona eren harekât Mao'nun taktiklerinin en canlı bir örneğidir. Hal böyle iken, Bizim Askerî müşavirlerimiz ve Fransız'lar Mao'nun kitabının bir sayfasını bile açmamış olduklarından birincisinin öğütleri, ikincisinin gayretleri hep boşa gitti ve o savaş kaybedildi.

Yurt dışında çalışan personelimizin neden lisan öğrenmedikleri ve Mao'nunki gibi eserleri okumadıklarının sebebini bütün Amerikan milletinin karakterinde

aramak gerekir. Sebep ne olursa olsun bir hakikat var ki o da yurt dışı vazifelere kültürü fazla ve kolejlerden en iyi derece ile çıkmış olanlar iltifat etmiyorlar. (Yurt dışında iş imkânları), (İşe alınan kız) hikâyelerimizde tarif ettiğimiz usüller ve Elçi Sears'ın raporunda istediği cins memurlar hakikatte bugün tatbik edilmekte olan usüllerden ayrı birşeyi göstermiyor.

Dışişleri Bakanlığı tarafından çıkarılan ve 1956 Aralık tarihli (Meslek İmkânları) adlı broşürde maaşlar, hayat şartları, muafiyetler ve diğer istifadeler birer birer anlatılıyor. Broşürlerdeki fotoğraflar genç memurların ilk tâyin olundukları yere gitmek için bindikleri lüks bir uçağı, İran'da İsfahan şehrinde pazarda alışveriş yapanları gösteriyor. Fakat, broşürde üzerlerine alacakları vazifenin önemi hakkında bir tek söz yok. Memleketimizin bütün dünyaya yayılmış olan amansız bir mücadelenin içinde bulunduğu ve yurt dışına gideceklerin bu mücadelenin birer unsuru olacaklarına dair bir kelime yok. Bu broşür sadece orta derece insanları çekecek bir şey. Aradıkları vasıfta memurları bulduklarına hiç şüphemiz yoktur.

Yüksek okullardan iyi derecelerle mezun olmuş bir çok gençle yaptığımız görüşmede, gençler dışişleri karierini «pek hareketsiz ve mevzuata fazla bağlı bir iş» olarak vasıflandırdılar. Memur standartları yükseltilecek olsa, yurt dışında fevkâlade bir hayat yaşanıyor teranesi yerine, yabancı memleketlerde yerlilerle temas etmek imkânları olacağı ve vazifenin görüldüğü gibi kolay olmadığı ilân edilmiş olsa bu gençleri cezbedeceğine imanımız vardır. Bir mücadeleye davetin bulunmaması hikâyemizdeki George Swift, Bridge Upton ve Joe Bing gibilerine mülayim geliyor.

Elimize iyi elemanlar geçince, (bunlar haddi zatında pek fazla olmuyor) onları da harcıyoruz. Hikâye-

mizde uydurduğumuz MacWhite'm benzerleri vardır. Bunlar işlerinde kudretli, fedakâr ve zeki insanlardır. İşlerine en son enerjileriyle sarılmışlardır. En sonunda bu gibiler hem kendi aşırı hevesleri ve hem de sağdan soldan yapılan tazyikler yüzünden istifa edip ayrılmak zorunda kalıyorlar. Elimizde bu hallere örnek olarak kullanabilecek istatistiklerimiz maalesef yok, fakat George Kennan'ın istifasını bir misal olarak gösterebiliriz.

(Sayın Senatör) de yurt dışındaki diplomatlarımızın esas işleriyle meşgul olacaklarına yüksek şahsiyetleri ağırlamakla vakit geçirmekte oldukları iddiasını ileri sürdük. Asya'da önemli şahsiyetleri ağırlamak için o kadar uğraşan elçiler gördük ki bunlar adetâ bir turist acentası gibi çalışmaktaydılar. Hazırlıklar, personele talimat, kokteyl partileri, protokol ziyaretleri ve misafirlerin eşleriyle geçirilen vakitler diplomatların kendi işlerine bakmalarına vakit bırakmamaktadır. Mr. Nixon Güneydoğu memleketlerini gezerken bu hâli kendi gözüyle gördü.

Tavukçuluk uzmanı Tom Knox'un hikâyesini, başında yüksek memurların muamelesine kızmışken önüne serilen lüks bir seyyahat karşısında öfkesini, hattâ niçin öfkелendiğini bile unutmasını sırf pratik ve işe yarayacak ufak projeleri bırakıp ta milyarlarca mal olan büyük işleri yapmağa uğraşmakta olduğumuzu belirtmek için yazdık.

Yurt dışında çalışan teknisyenler ve uzmanların çoğu barajlar, şoseler, sulama işleri gibi muazzam projelerin peşinde koşmaktadırlar. Ekseriyya, Asya'da ilerde kâr mevzuu olması ihtimali bulunan ve bugün memleketin en önde gelen hayatî ihtiyaçlarıyla hiç ilgisi olmayan teknik kompleksler ortaya çıkarıyoruz. Bu gibi projeleri o memlekette sadece kuvvet ve nüfuz kazanmak

için mahdud insanlar desteklemektedirler. Ufak ve pratik işler üzerinde çalışmak istiyen teknisyenler tutunmıyor. Biz muhtelif Asya memleketlerinde yerli iktisatçılarla temas ederek nelere acele ihtiyaçları olduğunu tesbite çalıştık. Bunların arasında tavukçuluk, domuz yetiştirmek, yedek parçaları ucuz ufak tulumbar, balıkçılık hakkında ticaret bilgisi, konservecilik, tohum islâhı, kasabalarda kurulabilecek ufak kâğıt fabrikaları, (bu memleketlerin birçoğunda okur yazar olmamanın sebebi halkın kâğıt bulamamasına bağlıyorlar), he-lâ çukurlarından alınan pisliklerin gübre olarak kullanılması ve ufak endüstri gibi konular var. Asya'da büyük paralar sarf ederek ormanlar arasından geçen geniş yollar yapıyoruz ve buralarda bisikletten başka vasıta bulunmuyor. Acele olarak setli pirinç tarlalarını sulamak için pompalara ihtiyaç varken muazzam barajlar yapıyoruz. Savaşların kazanılmasında hiç bir faidesi dokunmayan ve halkın hayat standardının yükselmesine hiç yaramıyan milyarlar tutan askerî malzemeyi oralara yığıyoruz. (Çirkin mühendis) hikâyesinde bunları anlatmağa çalıştık. İsim tabîî uydurma olmakla beraber biz böyle bir mühendisi memleketin ta içlerinde her türlü mahrumiyet altında çalışırken gördük.

Amerikalıların gayretleri her zaman boşa gidiyor denemez. Rusların ve bilhassa yerli komünistlerin amansız mücadelesi bu gayretlerimizin bazılarının boşa gitmediğini gösterir. Rus elçisi Louis Krupitzyn'in hikâyesinde Amerika Hükûmetinin Sarkhan'a yardım olarak pirinç gönderme macerasını ilâve ettik. Amerikanın bu gibi yardımlarının tesirini önlemek için Komünistlerin pirinç çuvallarının üstüne (Bu pirinç Rusya'nın bir hediyesidir) diye yazdıkları bir hakikattir.

Bir müddet evvel ikimizden biri Pakistanda iken iktisadî yardım faslından Amerikan traktörleri teslim

edildi. Aradan çok geçmeden halk arasında bu traktörlerin Rusyadan geldiği şayiası dolaşmağa başladı. Pakistan'ın en ileri gelen gazetelerinden birinin başyazarının traktörleri tetkik etmesi için bir hayli uğraştık. Adam nihayet razı oldu. Yaptığı tetkikte traktörlerin hakikaten Amerikan malı olduğunu gördü. Fakat her traktörün yan tarafına kırmızı boya ile orak ve çekiç resimleri çizilmişti. Bu işleri yerli komünistlerin yaptığı ortaya çıktı.

O zaman gördük ki Asya'da biz büyük şehirlere kaplanmış dilsiz bir halde halkın karakterini ve ihtiyacını anlamadan oturup duruyoruz. Amerika bu memleketlere muazzam paralar döktüğü halde Ruslar gayet az bir yardımla bizden daha çok işler görebiliyorlar. Asya'da terazi aleyhimize görünüyor. Halbuki bu kayıp yalnız Asya'ya mahsus değil, heryerde aynıdır.

Amerikan askerine karşı tek bir Sovyet askeri çıkartmadan Sovyetler insanı şaşırtacak zaferler kazanıyorlar. İkinci Dünya Savaşından beri idarelerindeki milyonlarca insana Ruslar 700.000.000 daha nüfus kattılar. Sovyet imparatorluğu 5.000.000 kare millik bir araziyi kaplıyor. Yalnız Asya'da komünistler Çin'de, Hindicini'de ve Tibet'te savaşlar kazandılar ve Kore'de prestijlerini kuvvetlendirdiler. Durumu bir çıkmaza soktular. İtalya'da, Mısır'da, Endonezya'da, Kamboçya'da, Laos'ta komünist partileri kuvvet kazandılar. Hindistan'da son zamanlarda yapılan nabız yoklamasında Komünist Çin lideri Chou En-lai Eisenhower'den üç misli fazla sempati reyi aldı. Orta Doğuda bizim prestijimiz azalırken komünistlerinki büyümeğe başladı. Güney Amerika'da Başkan Yardımcımızın yüzüne tükürdüler ve memleketimiz için yüz kızartıcı muamelelere maruz bıraktılar.

Bizle kader birliği yapmış memleketlerde bile Amerikalılara karşı bir husumet baş göstermeğe başladı. Fi-

lipinlerde, Japonya'da ve Serbest Çin Cumhuriyetinde olduğu gibi Laos, Kamboçya, Hindistan, Endonezya ve Pagistan gibi Amerikan yardımı gören memleketlerde matbuat aleyhimizde yazılar yazmağa koyuldu. Hikâyesimizdeki John Colvin'in eski arkadaşı Deong'un elinde gördüğü muamele Amerikalıların Asya'da görmekte olduğu muameleden farklı değil, Deong'u, komünistler kandırdılar. Amerikalılar hiçbir şey yapamadılar.

Halen yurt dışında vazifeli 1.500.000 Amerikalıya hiç de lüzum yok. Bize lâzım olan iyi hazırlanmış, iyi seçilmiş, sıkı çalışan, fedakâr profesyonel adamlardan teşkil olunmuş daha ufak bir guruptur. Bu adamlar vazifeleri uğrunda rahatlarını (hattâ bazı memleketlerde sıhhatlerini) feda etmeğe hazır insanlar olmalıdır. Doğru düşünen bir hükûmetin hazırladığı şuurlu bir programı gittikleri yerlerde yaymağa muktedir insanlar seçilmelidir. Hangi memlekette çalışıyorlarsa o memleketin lisanını konuşmalı, okuyup yazmalıdırlar. O memleketin şartlarını yerlilerden daha iyi bilen uzmanlar olmalıdırlar.

Eğer dünyada yapacağımız tek fedakârlık sadece dolar ödemek olacaksa, tamamiyle yıkılmadan evvel ortadan çekilmemiz lâzımdır. Bu işler için dolar yerine insan kıymeti takdim edemiyeceksek kendi kıyılarımıza çekilip Amerikan Kalesini inşa etmekten başka çaremiz yok demektir. Bu takdirde de dış ticaret yapmadan, dış dünya ile temas etmeden, yaşamayı ve böylelikle memleketimizde orta derecede bir hayat sistemi kurarak dünyanın gerisini komünistlere bırakmayı kabul etmemiz lâzım gelecektir.

Aslında bulunduğumuz durum tamamiyle ümitsiz değildir. Metotlarımızı değiştirmek ve kazanmak için gerekli malzemeyi hepsinden önemli olan insan gücüne

sahibiz. Bu şekilde hareket etmemizde her hangi bir siyasi partinin, liderlerinin yahut hükûmetin bir hatası yoktur. Bu milletimizin karakteridir. Ancak meselenin esası hakkında geniş yayın yapılır, halkın heyecanı uyanıdırılırsa başarı kazanırız.

Asyalılara yanlış yardımlar yapıyoruz. Kendi yakın tarihimizi tamamiyle unutmuş olacağız ki memleketimizde kurduğumuz egemenlik uğrunda yaptığımız vakur mücadeleyi hatırlıyacağımız yerde bu memleketlere sadece silâh ve para satmaya çalışıyoruz.

Asya'da nereye gittiysek Amerikalıların hür yaşama esasına dayanan sistemi saygı ile anılmakta ve tanınmaktadır. Asyalıların kendi kendilerini idare edebilecekleri gayeye erişmelerine yardım ederken Amerika'nın hâlâ bir hürriyet, ümit ve kanun tanıyan bir memleket olduğunu gösterelim ve isbat edelim. Bunda muvaffak olursak savaşı kazanmış oluruz.

Eğer dünyada yapacağımız tek fedakârlık sadece dolar ödemek olacaksa, tamamiyle yıkılmadan evvel ortadan çekilmemiz lâzımdır. Bu işler için dolar yerine insan kıymeti takdir edemeyeceksek kendi kıyılarımıza çekilip Amerikan Kalesini inşa etmekten başka çaremiz yok demektir. Bu takdirde de dış ticaret yapmadan, dış dünya ile temas etmeden, yaşamayı ve böylelikle memleketimizde orta derecede bir hayat sistemi kurarak dünyanın gerisini komünistlere bırakmayı kabul etmemiz lâzım gelecektir.

Asyalılara yanlış yardımlar yapıyoruz. Kendi yakın tarihimizi tamamiyle unutmuş olacağız ki memleketimizde kurduğumuz egemenlik uğruna yaptığımız mücadeleyi hatırlayacağımız yerde bu memleketlere sadece silâh ve para satmaya çalışıyoruz.

William J. Lederer
Eugene Burdick

HABORA

Kitabevi

İ. Şimşek Matbaası

Cağaloğlu - Kurt İş Han

10 Lira